NÎSÂRÎ DÎVÂNI
(Metin – İnceleme)

Nagihan ÇAĞLAYAN

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim- Öğretim Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

Haziran - 2007
Sivas

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Nagihan Çağlayan tarafından hazırlanan bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN (Danışman)

Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA

Doç. Dr. H. İbrahim DELİCE

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
14/ 06/ 2007

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Zafer CİRHİNLİOĞLU

ÖZET

17. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin eski ihtişamını yavaş yavaş kaybetmeye başladığı bir dönemdir. Devlet yönetiminde padişahın yanında valide sultanların hatta ağaların yer almaya başladığı bir dönemdir. Devlet bir yanda cephelerde mağlup olurken diğer taraftan iç karışıklıklarla uğraşmaktadır. Özellikle Kadızadeliler Olayı ve bunun uzantısı olan Vâni Mehmet Efendi olayları, Osmanlı Devleti'nin sosyal hayatının huzurunu bozan iki olaydır. Bu adı geçen olaylar aynı zamanda tarikatler ile fakihler mücadelesi olarak Osmanlı Devleti'ni uzun süre sosyal istikrardan uzak bırakacaktır.

Konumuz olan Nisârî, böyle bir dönemde bugünkü İran sınırları içinde bulunan Alişar'da doğmuş, daha sonra Bursa'ya hicret etmiştir. Bursa'da yaşamaya başlayan Nisârî, Dâye Hatun Câmi yakınında bir evde ömrünü sürdürmüş ve 1656 yılında vefât ederek şehrin yakınındaki Hacılar Kozı denen yerde defnedilmiştir.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Nisârî'nin Yapı Kredi Kütüphanesi Sermet Çifter Yazmaları No:408'de kayıtlı bulunan divan nüshasına rastladık.

Çalışmanın ilk kısmında Nisârî'nin yaşadığı dönem, hayatı ve Nisârî Divanı'nın şekil ve muhtevâ yönünden incelendiği bölümler yer almaktadır.

İkinci kısmında ise, çalışmamıza esas teşkil eden Yapı Kredi Kütüphanesi Sermet Çifter Yazmaları No:408'de kayıtlı Nisârî Divanı'nın transkribe edilmiş metni yer almaktadır.

SUMMARY

Seventeenth century is a period in which the Empire of Ottoman started to lose its magnificence and geratness. It's also a period in which the government started to be directed by mother sultans and even aghast. On one side while the government was defeated on the ether side it got concerned with social troubles. Especially with the rebellions of Kadızadeliler and the extension of these Vani Mehmet Efendi rebellions. These two rebellions were events which spoiled the well being of the Empire of Ottoman. Also these events as the struggle between religious orders and specialists of fıkıh caused some social frictions in the society.

Our subject, Nisârî was born in Alişar which belongs to Iran today and then moved to Bursa. After coming to Bursa, Nisârî lived in a house near Dâye Hatun Mosque and died in 1656. He was buried in a place near the city, named Hacılar Kozı.

After the research we have found Nisârî's copy of Divan (collected poems) in Yapı Kredi Library, Sermet Çifter Manuscript, Number:408.

The first part of the work includes Nisârî's life, the period of his life time and the study of his collected poems (Divan) in the respects of form and contents.

The second part contains the transcript text of Nisârî's collected poems which is registered in Yapı Kredi Library, Sermet Çifter Manuscript Number:408 and the subject of our study.

ÖNSÖZ

17. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin tarihi ve sosyal çalkantılarına rağmen Türk Edebiyatının bu yüzyılda en verimli ve parlak dönemidir. Türk Edebiyatı 16. yüzyılda eriştiği olgun ve verimli yapıyı bu yüzyılda da korumuş olup, özellikle yüzyılın ilk yarısında edebi türlerin çeşitliliği ile edebi eser sayılarındaki çokluk dikkat çekicidir. Devlet büyüklerinin sanatkarları, edip ve şairleri, eski geleneğe uyarak koruyup desteklemeleri, nihayet bu yüzyılda da Nef῾î, Yahyâ, Nâilî ve Nâbî gibi değerli şairlerin yetişmiş olmaları, devrin kötü gidişinden edebiyatımızın etkilenmeyişinin sebepleridir.

Araştırma konumuzu teşkil eden Nisârî, 17. yüzyıl şairlerindendir. Kaynaklarda bu mahlas ile şiir söyleyen üç şairden bahsedilmektedir. Biz de üzerinde çalıştığımız divanı içerisinde ipuçları arayarak hangi Nisârî olduğunu tespit etmeye çalıştık. Bunlar ışığında, bizim Nisârî'nin 1656 yılında vefat eden, Bursa'da yaşayan ve Acem Ya῾kub Çelebi sanıyla anılan Nisârî olduğu fikrine varıyoruz.

Çalışmamız iki ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde şairin yaşadığı dönem ve hayatı değerlendirilmiş, elimizdeki mevcut nüsha tanıtılmış ve divanın tahlili yapılmıştır. Ayrıca araştırmamızda kullanılan kaynakların yer aldığı "Bibliyografya" da bu bölümde yer almaktadır.

İkinci bölümde ise, şairin araştırmamıza esas teşkil eden divanının transkripsiyonlu metni yer almaktadır.

Bütün bu çalışmalarımız sırasında kıymetli vakit ve bilgilerini paylaşan sayın Hocam Prof. Dr. Mehmet ARSLAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

1- NİSÂRÎ VE YAŞADIĞI DÖNEM

A- 17. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Siyâsî ve Askerî Tarihine Genel bir Bakış:

" 17. yüzyıl genel olarak Türk tarihinin güçlü döneminin sona erdiği ve gerileme devrinin yaşandığı bir yüzyıldır. Daha önceki yüzyılda başlamış olan karışıklıklar, siyasi çekişmeler Türk dünyasının bütün yerleşim alanlarında kendini gösterir.

Orta Asya'da Rusya, Türkler'i birbirine düşürerek Sibirya'yı ele geçirir; Kazan'ı zapteder. Orta Asya Türkleri'ni kendi sınırları içerisine çekerek egemenliği altına alma çabasını sürdürür. Türkler'in doğu komşuları Çinliler Türkistan'ı alma isteği içerisindedirler. Komşularının sürdürdüğü bu saldırgan emellerin yanı sıra Orta Asya Türkleri de kendi aralarında bir birlik kuramamışlar, siyasi çekişmeler içerisine düşmüşlerdir. Bu yüzyılda Türk-Hint İmparatorluğu parçalanma durumuna gelerek, doğunun en parlak Türk devleti olma özelliğini yitirmiştir. Nitekim bir süre sonra 18. yüzyılda Hindistan'da Türk üstünlüğü sona erecek ve Hindistan 19. yüzyılda bütünüyle bir İngiliz sömürgesi olacaktır.

Azerbeycan yöresi de Safevi-Osmanlı çekişmesine sahne olmaya devam eder. Etnik çatışmalar ve Şii-Sünni mücadelesi 17. yüzyılda da yörede varlığını sürdürür. Yüzyılın ikinci yarısında, Safeviler Tiflis dahil olmak üzere Gürcistan'ın bir kısmını Osmanlılar'a bırakmak zorunda kalırlar.

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda bazı siyasi güçlükler, ekonomik sıkıntılar başlamış olmakla birlikte, bunlar henüz devletin ulaştığı ihtişamı gölgeleyecek durumda değildir. Bu nedenle Osmanlı 17. yüzyıla, önceki yüzyıllarda kazandığı güçlü görünümüyle girer. Başta padişah olarak III. Mehmet bulunmaktadır. İmparatorluk hâlâ geniş toprakların sahibidir. Bazı devletler örneğin Alman-Avusturya İmparatorluğu, Rus Çarlığı Osmanlı'ya vergi vermektedir. Ancak, zirvede geçirilen bu yıllar uzun sürmez. İmparatorluk bazı olumsuz iç ve dış gelişmeler sonucundabir süre sonra Duraklama Dönemi'ne girer. Çünkü artık Osmanlı, topraklarına yeni topraklar katamamakta, Osmanlı coğrafyası üzerinde ekonomik sorunlar yaşanmakta, başka nedenlerle birlikte merkezi otoritenin zayıflaması sonucu ortaya çıkan Celâli İsyanları ciddi sorun olarak devleti uğraştırmaktadır. Nitekim 17. yüzyılın ilk yıllarında başa geçen I. Ahmed, Celâlî İsyanları nedeniyle 1606'da Zitvatorak Antlaşması'nı imzalayarak İmparatorluğun yeni fetihlerde bulunma emellerine son vermek zorunda kalmıştır.

Böylece, 17. yüzyıl Osmanlı'nın batıda Avrupalılar, doğuda ise İranlılar'la sürekli savaştığı, içte isyanların idari ve ekonomik bozuklukların yaşandığı bir yüzyıldır. Dokuz padişahın saltanat dönemlerinin idrak edildiği 17. yüzyılda devlet otoritesi sarsılmış, idari kurumlar bozulmaya başlamıştır. Osmanlı bu yüzyılda batıdaki gelişmelere ayak uyduramamaktadır. Aralarında şair olanlarının da bulunduğu 17. yüzyıl Osmanlı Padişahları ise şunlardır: I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, II. Süleyman, II. Ahmed ve II. Mustafa. 17. yüzyılın sonunda imzalanan 1699 Karlofça Antlaşması'yla Osmanlı'nın batıdaki toprakları ilk kez Avrupalılar tarafından paylaşılmıştır. Böylece yüzyılın bitiminde " Avrupa'da Türk gücü" imajı silinmiştir. 18. yüzyılda ise İmparatorluğun toprakları hızla elden çıkmaya başlayacaktır.

B- 17. Yüzyıl Divan Edebiyatına Genel Bir Bakış:

Osmanlı sahası, başta da belirtildiği gibi tarihi ve sosyal çalkantılara rağmen Türk edebiyatının bu yüzyılda en verimli ve parlak alanıdır. Türk edebiyatı, 16. yüzyılda eriştiği olgun ve verimli yapıyı bu yüzyılda da korumuş olup, özellikle yüzyılın ilk yarısında edebi türlerin çeşitliliği ile edebi eser sayılarındaki çokluk dikkat çekicidir. 17. yüzyılda İmparatorluğun içinde bulunduğu sözü edilen olumsuz gelişmelerin edebiyat üzerindeki etkisi hemen görülmez. Özellikle daha önce de belirttiğimiz gibi, yüzyılın ilk yarısında edebiyat üstünlüğünü korumuştur. Kasidede Nefʿî, gazelde Şeyhülislam Yahya, Neşâti, Nâʿilî yalnızca kendi dönemlerinde değil, daha sonraki yüzyıllarda da diğer şairlere üstad olma vasıflarını sürdürmüşlerdir. Yüzyılın ikinci yarısında edebiyatta durgunluk görülür. İkinci dönem şairleri arasında yalnızca Nâbî, usta şair olarak Divan edebiyatındaki yerini almıştır. Bundan böyle artık edebi türlerde öncekileri aşan üstün eserler verilememektedir.

17. yüzyıl Osmanlı sahası Türk şiiri, diğer yüzyıllara göre daha oturmuş ve daha yerli bir yapıya sahiptir. Şiire giren yerli unsurlarla İran edebiyatının etkisi daha da azalmıştır. Bu yüzyılın sanatçıları; Necâti, Bâkî, Fuzûli başta olmak üzere önceki yılların Türk sanatçılarından esinlenerek kendilerini yetiştirmişlerdir. Şairlerimiz, br yüzyıl öncesinden başlayarak İran edebiyatı ile eşdeğer eserler ortaya koyduklarını, kaside ve gazelde İranlı sanatçıları aştıklarını, mesnevide ise yeni bir yolda yürümeye başladıklarını söylemekle birlikte, İran edebiyatı ile ilişkilerini de büsbütün kesmiş değillerdir.

Bu yüzyılda, “Sebk-i Hindî” denilen bir edebi cereyan, daha doğrusu bir edebi üslup İran edebiyatında revaçtadır. Sözü edilen bu üslup, 17. yüzyılda Türk edebiyatına da yansımış ve başta Nâʹilî olmak üzere Neşâtî, İsmetî, Fehim gibi temsilciler yetiştirmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Nâbî şiirde duygu ve hayalden çok düşünceye yer vererek, dünya görüşünü, hayat tecrübesini özlü bir biçimde anlatmak sûretiyle kendi tarzında yeni bir yol açmış, “Hakimâne Şiir” ya da “Hikemî Şiir” dediğimiz yeni bir anlatım yolunu şiire sokmuştur.

Bu yüzyılda da dilde bilinçli bir Türkçeleşme çabası görülmemektedir. Ancak şairler belirli ölçüde teknik kolaylığa ulaştıkları için, yani şiirde belli bir bilgi birikimine ulaştıklarından, sade özlü şiirler söyleyebilmiş, aruzu Türkçeye daha rahat uydurabilmişlerdir. 17. yüzyılda münşiyâne nesir dediğimiz süslü nesir, geçen yüzyıla göre daha da ağırlaşmıştır. Dini eserlerin yanı sıra tarihler, menâkıbnâmeler gibi bazı eserler arasında ise sade bir dille yazılanlar olduğu gibi, sanatlı nesir üslubuyla yazılanlar da olmuştur. Veysî ve Nergisî bu yüzyılın secili, süslü nesir üslubunun temsilcileri olarak tanınırlar. Kâtip Çelebi ile Naima ise nesir dilinde orta bir yol izlemişlerdir.” [1]

C- Osmanlıca Kaynaklarda Nisârî:

Tuhfe-i Nâʹilî’den:[2]

Yaʿkûb Çelebi, ʿAcem Yaʿkûb Çelebi. Vefâtı h. 1067, m. 1656. Burûsa’da Hacılar Ḳozı nâm maḥalde medfûndur.

Şeyḫuʹl-islâm Ḳara Çelebi-zâde ʿAbduʹl-ʿAzîz Efendi’niñ Burûsa’daki Çeşmesine Târiḫ:

[1] Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Prof. Dr. Mine Mengi, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s.175-178

[2] Tuhfe-i Nâʿilî, Mehmet Nâil TUMAN, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1030

1 Maẓhar-ı luṭf-ı H̬udâ ḥażret-i şeyh̬u′l-islâm
İde Ḥaḳ gülbün-i iḳbâlini dâ′im nev-h̬îz

2 Bursa′ya niʿmet-i maḥż oldı vücûd-ı pâki
İtdi vîrân olan yerleri maʿmûr u temîz

3 Şehre bir ṣu getürüp çeşmeler iḥyâ itdi
Ṭaʿmda şerbet-i sükkerdür o yâ şehd-âmîz

4 İtmedi eyledigi h̬ayrı cihânda kimse
Ḳanı ʿâlemde anıñ gibi bir ehl-i temîz

5 İdemez biñde birin midḥâtiñ erbâb-ı ʿuḳûl
Nice medḥ ide Nis̱ârî gibi ʿabd-i ʿâciz

6 Rûz u şeb ḥażretiñe h̬ayr-duʿâdur târîh̬
“Olasıñ ʿizzet ü iḳbâl ile ʿâlemde ʿazîz”

……………………………

Terk eylemişdi göñlüm çoḳdan hevâ-yı ʿaşḳı
Bir serv-ḳaddi gördi uydı hevâya şimdi

Nuhbetü′l-Âs̱âr’dan:[3]

Nis̱ârî: Memâlik-i ʿAcem’denYaʿḳûb Çelebi’dür. Biñ altmış yedi senesinde fevt oldı.

Terk eylemişdi göñlüm çoḳdan hevâ-yı ʿaşḳı
Bir serv-ḳaddi gördi uydı hevâya şimdi

Vakâyiʿu′l-Fuzalâdan:[4]

Nis̱ârî Yaʿḳûb Çelebi’dür. Bilâd-ı şarḳıyyedendür. Biñ altmış yedi târîh̬hinde maḥrûse-i Burûsa′da dâr-ı beḳâya rıḥlet eyledi. Bu şiʿr anuñdur. Şiʿr;

Terk eylemişdi göñlüm çoḳdan hevâ-yı ʿaşḳı
Bir serv-ḳaddi gördi uydı hevâya şimdi

Peyk-i ṣabâdan aldı çeşmim ġubâr-ı kûyuñ
Ḳalmadı iḥtiyâcı kuḥl-ı cilâya şimdi

Bîmâr-ı ʿaşḳa dermân mümkin degil Nis̱ârî
Saʿy itmesün aḥibbâ söyleñ devâya şimdi

[3] İsmail Beliğ, Nuhbetü′l-Âs̱âr Li-Zeyl-iZübdeti′l-Eşʿâr, Haz. Abdulkerim ABDULKADİROĞLU, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 437

[4] Şeyhî Mehmed Efendi, Vakâyiʿu′ l-Fuzalâ I, Haz. Abdulkadir ÖZCAN, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989,s.706

Gül-deste-i Riyâz-i İrfân'dan:[5]

Masḳaṭ-ı reʿsi memâlik-i ʿAcem'den ʿAlîşâr ve ismi Yaʿḳûb olup Nis̱ârî dinmekle pür-iştihârdur. Diyârından maḥrûsa-i Burûsa'ya hicret idüp Dâye Hâtun Câmiʿi ḳurbında basṭ-ı bisâṭ-ı iḳâmet itmiş idi. Târîẖ-gûyluḳda yegâne olup ṣadef-i ṭabʿından leʿâlî nis̱âr iderdi. Altmış yedi senesinde miḥnet-gede-i cihândan beḳâya intiḳâl ve temâşâ-yı riyâż-ı cinâna istiʿcâl idüp finâ-i şehrde vâḳiʿ Hâcîlar Ḳozı nâm mevżiʿde medfûndur. Şeyẖû'l-islâm merḥûm ʿAbdu'l-ʿAzîz Efendi'nüñ medîne-i mezbûreye icrâ eyledigi âb-ı kevs̱rer-âsânuñ binâ olınan çeşmelerine mezbûruñ eyledigi târiẖdür. Târîẖ:

1 Maẓhar-ı luṭf-ı H̱udâ ḥażret-i şeyẖu'l-islâm
İde Ḥaḳ gülbün-i iḳbâliñi dâʿim nev-ẖîz

2 Bursaya niʿmet-i maḥż oldı vücûd-ı pâki
İtdi vîrân olan yerleri maʿmûr u temîz

3 Şehre bir ṣu getürüp çeşmeler iḥyâ itdi
Ṭaʿmda şerbet-i sükkerdür o yâ şehd-âmîz

4 İtmedi eyledigi ẖayrı cihânda kimse
Ḳanı ʿâlemde anıñ gibi bir ehl-i temîz

5 İdemez biñde birin midḥatiñ erbâb-ı ʿuḳûl
Nice medḥ ide Nis̱ârî gibi ʿabd-i nâ-çîz

6 Rûz u şeb ḥażretüñe ẖayr-duʿâdur târîẖ
"Olasıñ ʿizzet ü iḳbâl ile ʿâlemde ʿazîz"

D- Nisârî'nin Hayatı:

Kaynaklarda Divan Edebiyatı'nda Nisârî mahlasını kullanan üç şairden bahsedilmektedir. Birincisi Hüseyin Nisârî Efendi'dir ki, İstanbulludur. Divan-ı Hümâyun katipliği yapmıştır. Müverrihtir ve 1664 yılında vefât etmiştir. İkincisi Serezli Nisârî'dir. Kadılık yapmıştır, doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle beraber 16. yüzyılda yaşadığı belirtilmektedir. Üçüncüsü ise, divanı üzerinde çalışma yaptığımız Nisârî'dir.

Hayatı hakkında ayrıntılı bilgi verilmeyen Nisârî'nin bütün kaynaklar asıl adının Yaʿkûb Çelebi olduğunu belirtiyorlar. "Acem Yaʿkûb Çelebi" olarak anılmaktadır. Nisârî, bugünkü İran (Acem) sınırları içinde bulunan Alişar'da doğmuş, daha sonra Bursa'ya hicret etmiştir. Hangi yaşta iken veya hangi tarihte Bursa'ya yerleştiği kaynaklarda belirtilmemektedir. Bursa'da yaşamaya başlayan Nisârî, Dâye Hatun Câmiʿi yakınında bir evde ömrünü sürdürmüş ve 1067 (1656) yılında vefat ederek şehrin yakındaki Hacılar Kozı denen mevkide defnedilmiştir. Riyâz-ı İrfân'a göre, târih söylemekte meşhur imiş.

5 Bursa Şairleri (Gül-deste-i Riyâz-ı İrfân Bölümü), Haz. Kadir ATLANSOY, Asa Yayınları, Bursa 1998, s. 288-289

Belirttiğimiz gibi edebiyatımızda Nisârî mahlasıyla şiir söyleyen üç şair tespit edilmiştir. Fakat hayatları hakkında verilen bilgiler ve ilgili kaynaklarda bunlardan alınan örnek şiirleri veya şiir parçaları bizim Nisârî'nin adı geçen Nisârîlerden hangisi olduğu konusunda bizi pek aydınlatmıyor. Çünkü tezkire ve bu tür eserlerde bu Nisârîlerden bahseden bölümlerde alınan örnek şiirlerin hiçbiri hazırladığımız divanda bulunmamaktadır. Hatta tarih söylemekte usta olduğu belirtilen Acem Yaʿkûb Çelebi namıyla şöhret bulan bizim Nisârî'nin elimizdeki divanında hiç tarih manzumesi de yer almamaktadır. Hazırladığımız divan, tespit ettiğimiz kadarıyla Nisârî'nin bütün şiirlerini ihtiva etmemektedir. Dolayısıyla yazdığı tarih manzumeleri de divanda yer almamaktadır denilebilir.

Biz de Nisârî'nin üzerinde çalıştığımız divanı içerisinde ipuçları arayarak hangi Nisârî olduğunu tespit etmeye çalıştık. İpuçlarından birisi divandaki " Bursanıñ" redifli beş beyitlik bir gazelidir (Divan metninde 138. gazel). Mahlas beyti şöyledir:

" Nola itdiyse Nis̱ârî Bursada cây-ı ḳarâr
Hep mesîreyle ser-â-serdir feżâsı Bursanıñ"

Gazelin diğer beyitlerinde de, Bursa'nın muhtelif özelliklerinden bahsedilmekte ve güzellikleri övülmektedir. Bu gazel, Nisârî'nin Bursa'da yaşadığına dair önemli bir kanıttır.

Diğer bir ipucu ise, bir mehdiye olan ikinci kasidenin Sultan Ahmed'e sunulmuş olmasıdır. Sultan Ahmed'in ismi şu beyitte geçmektedir:

"Cihânda şâh-ı heft-iḳlîm Aḥmed Ḫ̮ândır yâ dil
ʿAdâletle uyandırdı çerâġ-ı raḥmet-âs̱ârı"

Osmanlı tarihinde Ahmed adlı üç padişah bulunmaktadır. Bunlardan I. Ahmed'in saltanat yılları 1603-1617'dir. II. Ahmed 1691-1695, III. Ahmed ise 1703-1730 tarihleri arasında saltanat tahtında bulunmuştur. Bizim Nisârî'nin vefat tarihi belli olduğuna göre (1656), Nisârî'nin yaşadığı döneme en yakın padişah I. Ahmed'dir. Eğer şairimiz bu kasideyi I. Ahmed'e sunmuşsa, ki öyle görünüyor, I. Ahmed 1617'de saltanatı bıraktığına göre kasideyi sunduktan sonra şairimiz daha uzun süre yaşamış, diğer bir deyişle uzun bir ömür sürmüş demektir.

Yukarıdaki ipuçları dğerlendirildiğinde, bizim Nisârî'nin 1656 yılında vefat eden, Bursa'da yaşayan ve Acem Yaʿkûb Çelebi sanıyla anılan Nisârî olduğu fikrine varabiliriz. İleride ortaya çıkabilecek yeni bilgiler belki bu konuyu daha da açıklığa kavuşturacaktır. Şimdilik hazırladığımız divanın şairinin adı geçen Nisârî olduğunu kesine yakın bir ihtimalle söyleyebiliriz.

E- Nüsha Tavsifi:

Araştırdığımız Türkiye'deki kütüphane kayıtlarında divanın tek bir nüshasını tespit edebildik. Yapı Kredi Kütüphanesi, Sermet Çifter Yazmaları No:408'de bulunan bu eserin özellikleri şunlardır:

Baş:
Yine cân u dile teʾsîr idüp kâr eyledi fürkat
Şuʿâʿ-ı mihr ü mâhı çeşme-i kar eyledi fürkat

beytiyle başlar. Ta′lik hatla yazılmıştır. 205x130 mm ölçülerindedir. Toplam 109 varaktır. Sahifede 17 satır vardır. Aharlı krem kağıda yazılmıştır. Sırtı meşin, üstü ebru kaplı cilt içindedir. Sahifelerde karışıklık vardır. Biz karışık sahifeleri düzeltmeye çalıştık.

Son:

Zebânı mihr ü vefâya velâ didikçe ne′am
Salarsa gerden-i câna ʿaceb mi bend ile ġam

beytiyle sona erer.

Biz tek nüsha olan bu eserin transkripsiyonlu metnini vererek üzerinde şekil ve muhteva incelemesi yaptık.

DİVANDAKİ NAZIM ŞEKİLLERİ

1. KASÎDELER

1-) Nisârî Divânı'nda biri nâ-tamâm olmak üzere, toplam 4 adet kasîde bulunmaktadır.

1.Kasîde: Toplam 25 beyit olan ve ' Na't' türünde yazılan kasîdede aruzun ' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün ' kalıbı kullanılmıştır. '-âb' kafiyelidir. Mahlas 21. beyittedir.

2.Kasîde: Toplam 31 beyittir. Aruzun ' Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün ' kalıbıyla yazılmıştır. Mahlas 29. beyittedir. '-âr' kafiyelidir. 1-5 beyitleri arasındaki nesib bölümünde bahar tasviri yapılmaktadır.

3.Kasîde: Toplam 27 beyittir. Aruzun ' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün ' kalıbıyla yazılmıştır. Mahlas 24. beyittedir. 'olur' rediflidir.

4.Kasîde: Nâ-tamâm kasîdedir. Aruzun ' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün ' kalıbıyla yazılmıştır.

2-) Kasîdelerin beyit sayısı, nâ-tamâm kaside hariç tutulduğunda, 24-31 arasında değişmektedir.

3-) Kasîdelerin toplam beyit sayısı 90'dır.

4-) Kasîdelerde toplam 2 adet aruz kalıbı kullanılmıştır.
  1.' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün 'kalıbı: 1,3 ve 4. kasîdede
  2. ' Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün 'kalıbı: 2. kasîdede

5-) 3 ve 4. kasîdelerde redif kullanılmıştır.1 ve 2. kasîdelerde kafiye kullanılmıştır.

2. GAZELLER

1-) Nisârî Divânı'nda toplam 264 gazel bulunmaktadır.

2-) Gazellerin toplam beyit sayısı 1393'dir.

3-) Divandaki gazellerin beyit sayıları şöyledir;
  4 beyitli: 3
  5 beyitli: 210
  6 beyitli: 21
  7 beyitli: 28
  9 beyitli: 1

4-) Gazellerin beyit sayısı, nâ-tamâm gazeller hariç tutulduğunda, 5-9 arasında değişmektedir.

5-) 264 gazelden biri (83. gazel) Bâkî'ye nazîredir.

6-) 1 gazelde (228. gazel) 'Redd-i Matlaᶜ' yapılmıştır.

7-) 3 gazel (33,120 ve 235. gazeller) 'nâ-tamâm' gazeldir.
8-) Nisârî, divânında Arap alfabesindeki her harften gazel yazmamıştır. Şair, 27 harften gazel yazmıştır. Gazel yazdığı harfler ve hangi harften kaç gazel yazıldığı şu şekildedir:
'Elif:11; Be:4; Te:4; Se:1; Cim:1; Ha:2; Hı:3; Dal:6; Re:56; Ze:19; Sin:2; Şın:4; Sad:2; Dad:1; Tı:1; Zı:1; Ayın:3; Gayın:2; Fe:4; Kaf:4; Kef:19; Lam:14; Mim:20; Nun:26; Vav:5; He:21; Ye:27'

9-) Gazellerde mahlas durumu:
a-) Nisârî sadece bir gazelde (37. gazel) mahlas kullanmamış, diğerlerinde kullanmıştır.
b-) Mahlas 2 gazelde (123,128. gazeller) son beyitte (maktaᶜ) değil de, sondan önceki beyitlerde kullanılmıştır.

10-) 264 gazelde toplam 11 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. Yoğunluk sırasına göre şöyledir ;

a-) ' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün 'kalıbı: 128 gazelde
b-) ' Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün ' kalıbı: 59 gazelde
c-) ' Feᶜilâtün Feᶜilâtün Feᶜilâtün Feᶜilün ' kalıbı: 36 gazelde
d-) ' Mefᶜûlü Fâᶜilâtü Mefâᶜîlü Fâᶜilün ' kalıbı: 18 gazelde
e-) 'Mefᶜûlü Mefâᶜîlü Mefâᶜîlü Faᶜûlün ' kalıbı: 11 gazelde
f-) ' Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Faᶜûlün ' kalıbı: 4 gazelde
g-) 'Mefâᶜilün Feᶜilâtün Mefâᶜilün Feᶜilün ' kalıbı: 3 gazelde
h-) ' Feᶜilâtün Mefâᶜilün Feᶜilün ' kalıbı: 2 gazelde
ı-) ' Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün ' kalıbı: 1 gazelde
i-) ' Feᶜilâtün Feᶜilâtün Feᶜilün ' kalıbı: 1 gazelde
j-) ' Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün ' kalıbı: 1 gazelde

11-) 4 beyitlik olan 33,120 ve 235. gazeller 'Nâ-tamâm Gazel' özelliği taşımaktadır.

12-) 264 gazelin 224'ünde redif, 40'ında (1,3,4,6,7,10,11,12,13,15,16,21,24,28,75,111,112, 119,121,123,125,136,153,154,163,165,166,187,189,190,195,199,204,206,207,208,210,214, 216,254 numaralı gazellerde) kafiye kullanılmıştır.
Redifler;
a-) Eklerden: (-dır, -ler, -mıdır, -âr…)
b-) Ek-tek kelimeden: (-a fedâ, -ı mahabbet, -ı budur, -yı Ömer, -den geçer, -a çıkar…)
c-) Ek-birden fazla kelime: (-da yok cânâ, -ı olmakdır saded, -un olmak var…)
d-) Tek kelimeden: (sana, kadeh, şûh, sürh, geçer, düşer, yazmışlar, olacakdır, yâr…)
e-) İki kelimeden: (sefîd sürh, benzer benzemez, şeklin bağlamış, çenâr ü serv…)
f-) Üç kelimeden: (dirsen işte sen/ben, olmasun öldür beni, olmak ne kayd…)

Gazellerde kullanılan redifler, gazel numaralarıyla şöyledir;
2-)-a fedâ; 5-)sañа; 8-)-ımdan cüdâ; 9-)-da yok cânâ; 14-)-ler hep; 17-)-ya at; 18/19-)-ı mahabbet; 20-)olmaga bâ'is; 22-)-dan geç; 23-)kadeh; 25-)şûh; 26-)sürh; 27-)sefîd sürh; 29-)olmak ne kayd; 30-)-ya meded; 31-)-âd; 32-)-ı ıyd; 33-)-ı olmakdır saded; 34-)-ı budur 35/36-)-dır; 37-)-ı nev-bahar; 38-)eyler; 39-)-yı Ömer; 40-)geçer; 41-)-den geçer; 42-)-ı nev-bahar; 43-)-un olmak var; 44-)olmak var; 45-)-a çıkar; 46-)düşer; 47-)kızarur; 48-)gösterür; 49-)-ler; 50-)bir bir; 51-)-a çeker; 52-)öldürür; 53-)kendidir; 54-)-ya segirdir; 55-)-mıdır 56-)-dir; 57-)yazmışlar; 58-)gelür; 59-)-ımdır; 60-)dökülür; 61-)-dir; 62-)olacakdır 63-)-ur; 64-)-ler; 65-)-lar; 66-)olur; 67-)-dir; 69-)-lik budur; 70-)-dır; 71-)çeker; 72-)ider 73-)-âr; 74-)eyler; 76-)-ya benzer; 77-)-dir; 78-)-dan vehm ider; 79-)-im kandedir; 80-)-dir

81-)imrenür; 82-)-ı görsünler; 83-)-dur dirler; 84-)vâdisidir; 85-)-imdir; 87-)-yı neylerler

88-)ister; 89-)göstermemiz vardır; 90-)eylemek ister; 91-)-ımız; 92-)tutmaz; 93-)istemez 94-)-yüz; 95-)-ız biz; 96-)bekleriz; 97-)kılmaz; 98-)-uz; 99-)-sız; 100-)-a düşdi gönlümüz; 101-)-lar benzemez; 102-)-dan kurtulmazuz; 103-)eylemez; 104-)-imiz; 105-)benzer benzemez; 106-)olmaz; 107-)-ım söylemez; 108-)-a degişmez; 109-)-ı sebz; 110-)nergis 113-)şeklin baglamış; 114-)-ım yetiş; 115-)-a yasdanmış; 116-)raks; 117-)-den halâs; 118-)-den garaz; 120-)-dan hazz; 122-)mâni; 124-)tîg; 126-)zülf; 127-)-ım Yûsuf; 128-)taraf taraf; 129-)ber-taraf; 130/131-)yok; 132-)-ı aşk; 133-)-ya ugradık; 134/135-)-ın senin; 137-)-ın; 138-)-sı Bursanın; 139/140-)-ın; 141-)-in; 142-)-lik gerek; 143/144-)-ın; 145-)reng; 146-)-in; 147-)-in senin; 148-)-dır Ömerin; 149/150-)-ın; 151-)-ımın; 152-)diyerek 155-)-ıdır gönül; 156-)-a gönül; 157-)-sıdır gönül; 158-)-a gel; 160-)şekil; 161-)gül; 162-)-a karanfül; 164-)sünbül; 167-)-cıgım; 168-)-a gam; 169-)lâzım; 170-)itmez midim; 171/172/173-)-ım; 174-)oldugın görsem; 175-)-a sultânım; 176-)-ı çekelüm; 177-)-da bezm; 178-)-ya bilmen neyleyin; 179-)-im; 180-)isterim; 181-)istemem; 182-)bulmadım; 183-)buldum; 184-)-imdir benim; 185-)-ı aşk olsam; 186-)oldum; 188-)-ı hüsn; 191-)-ı neylesün; 192/193-)dirsen işte sen/ben; 194-)-ından; 196-)-dir senden; 197-)olsun; 198-)-dan 200-)-lıkdan; 201-)-e nisbeten; 202-)yolın; 203-)isteyen; 205-)-ı severin; 209-)-ı-in var iken 211-)-ımdır giden; 212-)çenâr ü serv; 213-)-dir bu; 215-)şimden gerü; 217-)-a; 218-)-ız hele 219-)olmada; 220-)âlûde; 221/222-)üstüne; 223-)eyle; 224/225-)ile; 226-)-cesine; 227-)-ım bu gice; 228-)-ım dün gice; 229-)-e; 230-)-dan; 231-)buldum kendime; 232-)-ımız gelse; 233-)-de; 234-)yeñile; 235-)kavlince; 236-)-ye; 237-)-mıdır yohsa; 238-)-ı; 239-)-i, 240-)olmasun öldür beni; 241/242-)-si; 243-)-ı; 244-)şeklin bagladı; 246-)neş′esi; 247-)-ı; 248-)-ım Veli 249-)-yı; 250-)-si; 251-)olmaz mı; 252-)-ı gördüm bir dahi; 253-)-i; 255-)-dır kasdımız şimdi; 257-)-i; 262-)gamını; 263-)-im gitdi; 264-)devri

3. TERKÎB-İ BEND

1-) Nisârî Divânı'nda 1 adet Terkîb-i Bend bulunmaktadır.

2-) Bu Terkîb-i Bend 7 bentten oluşmaktadır ve her bendinde (5. bend hâriç) 6 beyit bulunmaktadır. Toplam beyit sayısı 41'dir.

3-) Aruzun ' Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün ' kalıbıyla yazılmıştır.

4. TAHMÎS

1-) Divanda bir adet tahmîs bulunmaktadır.

2-) Tahmîs 5 benddir ve Âzerî'nin bir gazelinin tahmîsidir.

3-) Tahmîsde kafiye sistemi ' aaa(aa), bbb(ba), ccc(ca)…' şeklindedir.

4-) Tahmîsin aruz kalıbı ' Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün' şeklindedir.

5. MÜSEDDESLER

1-) Nisârî Divânı'nda 4 adet müseddes bulunmaktadır

2-) 1. Müseddes ‘ Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün ‘ kalıbıyla yazılmıştır ve 5 bendden oluşmaktadır. Kafiye şeması ‘aaaa(AA), bbbb(AA), cccc(AA)…’ şeklindedir. Mütekerrir müseddestir.

2. Müseddes 5 benddir ve aruzun ‘ Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün ‘ kalıbıyla yazılmıştır. Kafiye şeması ‘aaaa(AA), bbbb(AA), cccc(AA)…’ şeklindedir. Mütekerrir müseddestir.

3. Müseddes 4 benddir ve aruzun ‘ Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün’ kalıbıyla yazılmıştır. Kafiye şeması ‘aaaa(AA), bbbb(AA), cccc(AA)…’ şeklindedir. Mütekerrir müseddestir.

4. Müseddes 2 benddir ve aruzun ‘ Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün ‘ kalıbıyla yazılmıştır. Kafiye şeması ‘ aaaa(AA), bbbb(AA), cccc(AA)…’ şeklindedir. Mütekerrir Müseddestir.

3-) Müseddeslerin toplam bend sayısı 16′dır.

4-) Müseddeslerde ‘ Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün ‘; ‘ Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün ‘; ‘ Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün ‘ olmak üzere üç ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır.

5-) Dört müseddesde de ‘ aaaa(AA), bbbb(AA), cccc(AA)…’ şeklinde tek kafiye sistemi kullanılmıştır.

NİSÂRÎ DİVÂNI’NIN ŞEKİL AÇISINDAN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

1-) Manzume Sayısı:
Nîsârî Divânı’nda ‘ 4 kasîde, 264 gazel, 1 tahmîs, 4 müseddes, 1 terkîb-i bend’ olmak üzere 5 nazım şekliyle yazılmış toplam 274 manzume yer almaktadır.

2-) Beyit Sayısı:
Divanda ‘ kasîdeler 90 beyit, gazeller 1393 beyit, tahmîs 12 beyit, müseddesler 48 beyit, terkîb-i bend 41 beyit’ olmak üzere toplam 1584 beyit bulunmaktadır.

3-) Kullanılan Aruz Kalıpları:
Nisârî Divânı’ndaki 274 manzumede 11 ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır ki, yoğunluk sırasına göre şöyledir;

1- ‘Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün’: 132 manzumede
2- ‘Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün’: 63 manzumede
3- ‘Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün’: 36 manzumede
4- ‘Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün’: 18 manzumede
5- ‘Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Faʿûlün’: 12 manzumede
6- ‘Mefâʿîlün Mefâʿîlün Faʿûlün’: 4 manzumede
7- ‘Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün’: 4 manzumede
8- ‘Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün’: 2 manzumede
9- ‘Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün’: 1 manzumede

10- ‘Feᶜilâtün Feᶜilâtün Feᶜilün’: 1 manzumede
11- ‘Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün’: 1 manzumede

Divanda Kullanılan Edebî Sanatlara Bazı Örnekler:

Teşbih:

Seyre dîdâra olur zülf-i muᶜanber mâniᶜ
Âfitâba nitekim ebr-i sitemger mâniᶜ
(G:122/1)

Dûd-ı âhıñ sâyebâñ-ı nilgûnuñdur seniñ
Dime ey ᶜâşıḳ başımda ḫayme-i ḫargâh yoḳ
(G:131/3)

Merdüm-i çeşmim naẓar ḳıldıḳça genc-i ḥüsnüñe
Ḳaṣd ider efᶜî gibi zülf-i perîşânıñ seniñ
(G:135/3)

İstiâre:

Ḫâr-ı ġonca dik gelür kirpiklerim-tek dîdeme
Sensiz ey nevres-nihâlim eylesem ger seyr-i bâġ
(G:125/2)

Mecâz-ı Mürsel:

Ġayra luṭf ile nigâhıñ olmayup eksik nedir
Ehl-i ᶜaşḳa ey cefâ-pîşe ġażaplarla baḳış (G:112/3)

Dâmen-i vaṣlına aᶜdânıñ görüp el ṣunduġın
Güldi ol şîrin-dehen didi olur mu ki keşiş
(G:112/4)

Tevriye:

Ey leb-i şîrin alur ᶜuşşâḳıñ ᶜaḳlın âl ile
Al reng itse ḳaçan ruḫsârıñı câm-ı ṣabûḥ
(G:24/2)

Ḫırâmân olmuş ol serv ᶜazm idüp ṭarf-ı çemen-zâra
Ayaḳ seyrin idüp aᶜdâ ile dirler kenâr oldı
(G:259/2)

Teşhis:

Dil-i şeydâ gibi efgendeñ olmuşdur güneş ey meh
İtürmüş ᶜaḳl u ḫûşun mest olup dîvâra yaşdanmış

(G:115/3)

Raḳṣa girdigin Yûsuf-ı şâhıñ ṣabâdan gûş idüp
İtdi ol şevḳ ile yer yer gülbün-i gülzâr raḳṣ

(G:116/2)

Bâġ u râġ içre ayağın atamaz zerre ḳadar
Görse reftârını ḥayret irişür şimşâda

(G:217/2)

Hüsn-i Tâʿlil:

ʿArak-rîz oldı sulṭânım semâʿ itdikçe ruẖsârıñ
Yâẖud bâd-ı ṣabâ şebnem yüzinden dökdi gülzârıñ

(G:143/1)

Zaẖm-ı tîg-i ẖûn-feşânı şerḥasıdır sañmañuz
Ṣaḥn-ı sînemde bitüpdür lâleler bisyâr sürẖ

(G:26/4)

Mübâlağa:

Merdüm-i dîdem sirişkin ey nihâl-i ẖoş-ẖırâm
Naẖl-i ḳaddiñ ḥasretiyle dem-be-dem Ceyhûn ider

(G:72/4)

Hecriñde seniñ fikr-i femiñ hem-nefesimdir
Çeşmimden aḳan eşk ise Nîl ü Eresimdir

(G:85/1)

Cihânı şuʿle-i şems-i cemâli rûşen itmişdir
ʿAceb mi yıldızı düşse felekde mihr ile mâhıñ

(G:139/2)

Tecâhül-i Ârif:

İẖtiyârımla mıdır bâdeye meyl itmedigim
Nûş-ı câm eylemege bâde-i Kevs̱er mânîʿ

(G:122/3)

Nedir Nis̱ârîye bunca cefâ vü cevre sebeb
Murâdıñ işve mi cânâ yâ nâz u istiġnâ

(G:11/5)

Telmih:

Ḫâl-i gendüm-gûnına ṣatdı behişt-i heşti dil
Yaẖşı fehm eyle bu remzi işte Âdemlik budur

(G:69/4)

Leb-i şekker-şikeninden ki ere emvâta ḥayât
Bu kerâmât-ı süẖan muʿciz-i ʿÎsâda olur

(G:86/3)

Düşmen-i dîniñ gözinden ḥıfẓ içün Îzîd seni
Bâb-ı ġâra ʿankebûtuñ ẖaymesin ḳıldı niḳâb

(K:1/12)

Tenâsüb:

Ruẖlarıñ-tek ṭoġruyum saṭranc-ı ʿaşḳıñ içre ben
Ẓann idüp ferzâne-veş kec añlama şâhım ṣaḳın

(G:190/4)

Cefâdan ḳametim çeng eylemekden ey perî-peyker
Ġaraz ṣavt u ṣadâ gûş itmek ise ol hevâdan geç

(G:22/5)

İktibas:

"Elâ yâ eyyühes ṣâḳî edir keʿsen ve nâvilhâ"
Degil bâḳî bu meclis tiz geçer ġâfil olma hâ

(G:4/1)

İştikak:

Dil kişverine açdı o ḳaşı kemân kemîn
Yaġmaya virdi ṣabr ü ḳarârı hemân hemîn

(G:187/1)

Leff ü Neşr:

Ḫaṭṭ-ı sebzîn içre gül-gûn ruẖlarıñ ey ġonca-leb
Tâze açılmış ḳızıl güldür yeşil yapraġ ile

(G:224/2)

Câmiʿ-i ḥüsnüñdeki ebrûlarıñ ey dil-firîb
Mescid-i Aḳṣâda geh miḥrâb şeklin baġlamış

(G:113/2)

Ḫayâl-i zülf-i miskîniñ dil-i bîmâra yaṣdanmış
Siyeh efʿî gibi kim ʿandelîb-i zâra yaṣdanmış

(G:115/1)

B. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ

1- Din ve Tasavvuf

A- Din:

Allah:
Divanda Allah; Hazret-i Hakk, Rab, Sâniʿ-i Ekber, Tevhîd-i Bâr, Kudret-i Hakk, Hudâ, Sunʿ-ı Hâlık, Hâlık, Îzîd, Sunʿ-ı Mimâr gibi isim ve sıfatları ile geçmektedir. Her şeyi o var etmiştir. Cihanda onun yaratığı olmayan bir şey yoktur. O her şeye muktedirdir;

Güzel ḫalḳ itmiş ânıñ ḥüsn-i ḫulḳın Ṣâniʿ-i Ekber
Dilâ olmaz cihânda böyle bir maḫbûb-ı nâzik-ter
(G:68/1)

Ḳudret-i Ḥaḳdır cemâliñ ṣunʿıdır adıñ seniñ
Sidredir yâ şâḫ-ı Ṭûbâ serv-i âzâdıñ seniñ
(G:135/1)

Ḫâlıḳıñ ḫalḳ-ı cihâna ḳudretidir gösterir
Bir zaman faṣl-ı şitâ vü bir zaman faṣl-ı şebâb
(K:1/2)

Düşünce sebze-zâr üstine yer yer ḳatre-i jâle
Fezâ-yı gülşeni ḳıldı müzeyyen ṣunʿ-ı mîmârı
(K:2/3)

Allah'a olan tevekkül de dile getirilir;

Ne gedâyuz bu cihân içre ne ḫod-şâhız biz
Künc-i ʿuzletde tevekkeltü ʿaleʹ l-lâhız biz
(G:95/1)

Temâşâ eyler iken Mısr-ı ḥüsn içre Yûsuf şâhıñ
Gönül çâh-ı zenahdânına düşdi ḥikmet Allâhıñ
(G:139/1)

Niṣârî râh-ı fenâda tevekkül-i Ḥaḳḳ olan
İrişdi menzîline ʿâḳıbet Ḫudâ diyerek
(G:152/5)

Ser-menzîl-i maḳsûda ḳadem basmaġa her-gâh
Uy kâfile-i ʿaşḳa tevekkeltü ʿaleʹ l-lâh
(Tb:4/24)

Nisârî bayramın gelişi münâsebetiyle Allah'a şükr etmektedir;

Ḥamd-ı bî-ḥadd Ḫâlıḳa geldi yine eyyâm-ı ʿıyd
Zîb ü zînet baḫş ḳıldı ʿâleme hengâm-ı ʿıyd
(G:32/1)

Nisârî sık sık Allah'a duâ eder;

Dostum budur Nis̱ârîniñ murâdı ṣubḥ u şâm
Ḥazret-i Ḥaḳḳ eylesün ḥüsnüñ ziyâd ʿ ömrüñ mezîd
(G:28/5)

Dest-bûsın ʿ âşıḳa iḥsân iden cânâneniñ
Gicesin Ḳadr eyle yâ Rab gündüzin bayrâm-ı ʿ ıyd
(G:32/2)

Virmesün ḥazret-i Ḥaḳḳ gülşen-i ḥüsnine ẖazân
Ol Nis̱ârî dil ü cân ile duʿ â-gû-yı ʿ Ömer
(G:39/5)

İstemez göñlüm ḳ'ola çün bend-i miḥnetden ẖalâs
Eyleme yâ Rab beni dâm-ı maḥabbetden ẖalâs
(G:117/1)

Günâh ise seni sevdim dimek ey yâr-ı sengîn-dil
H̱udâdan isterim ki olmasun kimse günehkârıñ
(G:137/2)

Nis̱ârîyi ḍalâletde ḳoma ḥayrân u ser-gerdân
Hidâyet ḳıl aña göster H̱udâ ya râh-ı ıṭlâḳı
(G:238/5)

Nis̱ârî devlet ü iḳbâline dâyim duʿ â eyle
H̱udâ-yı bî-zevâliñ luṭf olsun yâr-ı ġam-ẖârı
(K:2/29)

H̱udâyâ dergehiñden isterim ṣubḥ u mesâ her dem
Ola ʿ avn-i ʿ azîmiñ ol ser-efrâzıñ ḳafadarı
(K:2/31)

Melekler: Şâir, melek ve ferişte gibi genel adlar altında sevgilinin güzelliğini ifâde eder;

Olupdur cism-i pâkiñ her ẖalelden ʿ aybdan ʿ ârî
Ferişte diseler şâhid saña mecmûʿ -ı etvârıñ
(G:143/5)

Nis̱ârî ol melek-sîmâ ile ʿ azm-i gülistân it
Gülüñ nâzına seyr eyle niyâzın bülbül-i zârıñ
(G:143/7)

Bir beyitte de Cebrâil'den söz edilmektedir. Sevgilinin eşiği cennet bahçesi gibi temiz olsa buna şaşılmamalıdır. Çünkü Cebrâil'in kanatları orayı süpürmüştür;

Âsitânıñ nola pâk olsa riyâz-ı ʿ adn-veş
Oldı ẖâk-i dergehiñ cârûb perr-i Cebreil
(G:154/2)

Şâir bir beytinde de goncanın hâr ile olan ülfetinde; goncayı melek sûretli, hârı da şeytan olarak niteleyip, melek sûretlilerin şeytansız olamayacaklarını ifâde eder;

Ġonca nice ḫâr ile olmuşsa ey dil hem-nişîn
Lâ-cerem olmaz melek ṣûretlüler şeyṭânsız
(G:99/2)

Dînî Kitaplar:

Nisârî Dîvânı'nda geçen tek kutsal kitap Kur'ân-ı Kerîm'dir. O da tek bir beyitte, sevgilinin güzelliğinin Şems sûresi olup, yanak ile Kur'ân arasında ilgi kurulan şu beyittir;

Melâḥat münşeâtın ʿârıż-ı cânâna yazmışlar
Ṣanursın sûre-i veʿ ş-Şemsdir Ḳurʿ âna yazmışlar
(G:57/1)

Âyet- Hadîs

Divanda bir âyet, kısmî iktibas yoluyla zikredilmiştir. 'Kâbe-kavseyn' ibaresi Kurʿ ân-ı Kerim'in Necm suresi 9. ayetinin bir parçasıdır. Bu ayet, 'Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ' şeklindedir ve 'Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar yâhut daha az kaldı' anlamındadır;

Ḳâbe-ḳavseyn ʿâlemini kim temâşâ eylediñ
Senden özge kimse âdın añmaġa eyler ḥicâb
(K:1/16)

Bir beyitte ise, sevgilinin yanağının parlaklığından dolayı Nûr âyeti zikredilmektedir;

Lemʿ a-i ruḫsârınuñ maẓmûnıdır Nûr âyeti
Ḳâmetüñ zülfüñ femüñ ḳaşuñ elif lâm mim râ
(G:7/2)

Divanda telmîh olunan ve bizim görebildiğimiz hadisler şunlardır;

Kasidenin ikinci mısrası, kutsî hadis olarak bilinen 'Levlâke levlâk lema halaktü'l-eflâk (Ey Muhammed, sen olmasaydın, sen olmasaydın evreni yaratmazdım)' hadisine telmihen kullanılmıştır;

Yoḳ ʿaceb yüz sürse ger ceyş-i melâ'ik pâyıña
Seniñ içün yaradıldı ʿ arş u kürsî nüh-ḳıbâb
(K:1/10)

Aşağıdaki beyit ise, Peygamberimizin, 'El-fakru fahri (Fakrım ile fahreylerim)' hadisine telmihen kullanılmıştır;

Ġam çekme ṣaḳın faḳrına faḫr eyle Niṡârî
Faḫrü's-Ṡaḳaleyn çünki severmiş fuḳarâyı
(G:249/6)

Peygamberler:

Nisârî Divânı'nda sekiz adet peygamber ismi geçmektedir;

a- Âdem: Hz. Âdem'in ismi cennetten kovulmasına telmihte bulunulan şu beyitlerde geçer;

Dâne-i ḫâl-i ruḫuñ ey büt-i gendüm-gûnum
Kendi ḫâline ḳomaz Âdemi meyyâl eyler
(G:38/3)

Ḫâl-i gendüm-gûnına ṣaṭdı behişt-i heşti dil
Yaḫşı fehm eyle bu remzi işte Âdemlik budur
(G:64/4)

Şâir, sevgilinin gülşene benzeyen kûyu var iken Âdem'in cennete varmış bile olsa Me'vâ meskenini tutmayacağını dile getirir;

Vâr iken gülşen-i kûyuñ senin ey ġonca-dehen
Cennete varsa Âdem mesken-i Me'vâ ṭutmaz
(G:92/2)

b- Îsâ (Mesîhâ): Hz. Îsâ'nın ismi Nisârî Divânı'nda, sekiz yerde geçmektedir. Bu beyitlerde Hz. Îsâ'nın nefesi ile ölülere taze hayat bahşetmesi konu edilir. Sevgili leb-i cân-bahşı ile Îsâ'ya teşbîh edilir;

Tekellüm eyledükçe cân bağışlar mürde-i ʿaşḳa
Mesîḥâ meşrebin ṭutmaḳdadır ol lâʿl-i rûh-efzâ
(G:3/5)

Sözinden mürde-diller oldı iḥyâ
Leb-i cân-baḫş ile ʿÎsâya beñzer
(G:76/5)

Leb-i şekker-şikeninden ki ere emvâta ḥayât
Bu kerâmât-ı süḫan muʿciz-i ʿÎsâda olur
(G:86/3)

Reh-i miḥnetde ḳaldım teşne-leb raḥm eyle
Lebiñden ey Mesîḥâ-dem göñül bir ḳatre âb ister
(G:88/3)

Dehânıñ ġoncadır nuṭḳuñ Mesîḥâ dişleriñ lü'lü
Olursa ṭañ mı rûḥ-efzâ söze geldikçe güftârıñ
(G:143/3)

Niṡârî mürde-diller tâze cân bulsun oḳundukça
Bugün ʿÎsâ-nefes bir yâre söylenmiş ġazeldir bu
(G:213/7)

Mesîḥ-âsâ virür cân mürdeye laʿl-i şifâ-baḫşı

Nola bî-çâreye diller leblerinden umsa dermânı
(G:243/3)

Naķş-ı ḥüsnüñ görseler deyr içre ey ʿÎsâ-nefes
Büt-perestler vâlih bütler ķamu ḥayrân olur
(K:3/17)

c- Süleymân: Hz. Süleymân'ın ismi Divanda, kendisiyle ilgili çeşitli telakkîler içinde (mühr, saltanat, ejderhâ, dev vb.) söz konusu edilir;

Aşka tutulmuş olanın Süleymân'ın mülkünü istemeyeceği dile getirilir;

Manṣıb-ı dehri temennâ eylemez erbâb-ı dil
Mübtelâ-yı ʿaşķ olan mülk-i Süleymân istemez
(G:93/4)

Şekil bakımından ejderhâyı andıran sevgilinin saçlarının hayâli ile dolu olan gönülü, ejderhâlardan kurtarması için Süleymân'dan meded umulur;

Göñlüme zülfüñ ḫayâli toldı cânânım yetiş
Ejdehâlardan anı ķurtar Süleymânım yetiş
(G:114/1)

Âşık sevgilinin kûyunda dîvâne gezmeyi kendisine heves edinmiştir. Âleme şâh olmak için Süleymân'ın mührünü istemez;

Ben ser-i kûyıñda şeydâ gezmegi ķıldım heves
ʿÂleme şâh olmaġa mühr-i Süleymân istemem
(G:181/3)

Şâir yine Süleymân'ın hatemini zikretmektedir;

Mihr-i laʿliñ şekli birle ey Süleymân-ı zamân
Dîvlere dünyâya ḥükm itdirdi ḫâtem neşʾesi
(G:246/4)

d- Yûsuf ve Yâʿkub: Hz. Yûsuf Divanda çoğunlukla güzelliği dolayısıyla zikredilir;

Ķul idinmişken cihân ḫalķını Yûsuf ḥüsnüne
Görse Yûsuf ṭalʿatıñ biñ cân ile ḥayrân olur
(K:3/20)

Ḫûb-rûlar ʿaynıma gelmez anıñ içün zerrece
Mıṣr-ı ḥüsnüñ Yûsufı şimdi efendimdir benim
(G:184/4)

Niṡârîye lebinden bezm-i meyde bûse luṭf itsün
O Yûsuf ṭalʿata cân-ı bahâ göstermemiz vardır
(G:89/5)

Yine bir Yûsuf-liḳânıñ mihrine dildâdeyüz
Ḳâmetine sâye-veş üftâdeyüz üftâdeyüz

(G:94/1)

İligi görinür parmaḳlarınıñ şöyle nâzikdir
İliklerken ḳabâ-yı sebzîn ol Yûsuf-liḳâ bir bir

(G:50/3)

Bir beyitte Yûsuf'un pazarda köle olarak satılması işlenmektedir;

Mıṣr-ı dilden çıḳsa Yûsuf-veş vefâ bâzârına
ʿÂlemiñ ḫalḳı ḫırîdâr olmasun öldür beni

(G:240/4)

Hz. Yâkub'un, Yûsuf'un yokluğunda ağlamaktan gözlerinin kör oluşu ile âşık ifâde edilir;

Mıṣr-ı ḥüsne Yûsuf-ı Kenʿân dirsen işte sen
Beyt-i ḥüzne Yaʿḳub-ı giryân dirsen işte ben

(G:193/1)

114. gazelin 2. beyiti, Yûsuf'un zindana atılmasını hatırlatarak, zindan hayâli etrâfında teşekkül etmektedir;

Ṭıfl-ı câna eyledi laʿliñ zenaḫdânıñda cây
Ḳaʿr-ı çâha düşdi Yûsuf pîr-i Kenʿânım yetiş

e- Mûsâ (Kelîm): Hz. Mûsâ Nisârî Divânı'nda, Allah'ın Tûr'da tecellî edişi, Yed-i Beyzâ mûcizesi münâsebetiyle anılır;

Kelîmine tecellî eyleyen envâr içün olsun

(Ms.:2/3.bend)

Şâir aşağıdaki beyitte, sevgilinin güzellik unsurlarını sayarken, Hz. Mûsâ'yı hatırlatarak Yed-i Beyzâ (beyaz el)yı da bu unsurlar arasına katar;

Nedir bu ḳâmet-i dil-cû nedir bu ince miyân
Nedir bu sâʿid-i sîmin nedir bu Yed-i Beyżâ

(G:11/4)

Dem-i ʿâşıḳdan olmuş öldürürken ey dil-i şeydâ
Yed-i Beyżâsını ṣanma o şûḫun reng-i ḫınnâdır

(G:70/4)

f- Nûh: Hz. Nûh Divanda bilhassa Tûfan dolayısıyla anılmaktadır. Bu beyitte şâir, âşığın bir kayığı andıran cisminin, gam denizinin girdabına düştüğünden beri, yaşla dolu olan gözünden Nûh Tûfânı'nın koptuğunu ifâde eder;

Zevrâk-ı cismim düşelden baḥr-i ġam girdâbına
Bir dem içre çeşm-i pür-nemden ḳopar ṭûfân-ı Nûḥ
(G:24/4)

g- İbrâhim: Hz. İbrâhim Dîvanda, Nemrut tarafından ateşe atılması ve ateşin Allah tarafından gülşene çevrilmesi ile anılır;

Ḫalîlüñe gülistân eyledügiñ nâr içün olsun
(Ms.:2/3.bend)

h- Eyyûb: Sabır timsâli olan Hz. Eyyûb, Divanda üç yerde zikredilir;

Dili Eyyûb iden derd içre âh u zâr içün olsun
(Ms.:2/3.bend)

Her ne cevr eylerseñ eyle ictinâb itmez göñül
Her belâya ḫasta-dil Eyyûb-veş ṣâbir geçer
(G:40/5)

İki kesdir belâ-yı ʿaşḳı çekmiş ancaḳ ʿâlemde
Biri anıñ dil-i şeydâ daḫi Eyyûb-ı ṣâbir bir
(G:50/5)

ı- Muhammed: Hz. Muhammed Nisâri Dîvânı'nda; Şâh-ı Rüsûl, Şâh-ı Dîn, Resûlallah, Şefîʿ al-Müznibîn, Ahmed-i Muhtar, Fahr-ı Âlem, Mustafa, Fahrü's- Sakaleyn, Habîb gibi isimlerle anılmaktadır.

Kâbe-ḳavseyn ʿâlemini kim temâşa eyledin
Senden özge kimse adın anmaġa eyler ḥicâb

denilerek, Peygamberin Miraç'ta Allah'a yayın iki ucu kadar yakın olmasına işâret edilir. (K:1/16)

Hz. Muhammed Divanda çeşitli vesîlerle övülür. Onun yolundan ayrılmamak gerektiği vurgulanır ve ondan şefaat istenir;

Ṭarîk-i zühd ṭutmazsa göñül yolsuz degil zâhid
Reh-i ʿuşşâḳa ḳavl-i Muṣṭafâya ḳâyil olmaḳ var
(G:44/2)

Nis̱ârî dil-rübâlar içre var mı
Muhammed şâh-ı bî-hemtâya beñzer
(G:76/6)

Gördügiñ maḥbûba meyl itme Nis̱ârî-veş dilâ
Gönlüñi vir Muṣṭafâya ġayrîden meylini kes
(G:111/5)

Yâd itmemek revâ mı Nis̱ârî gibi beni

Ben ümmet-i Muhammed olan Muṣṭafâcıġım

(G:167/5)

İder evṣâfını ṣıdḳ ile Nis̱ârî çün anıñ
Umarım şefkat ide ḥaşrda Faḫrü's- S̱aḳaleyn

(G:189/7)

Rûz-ı cezâda ister iseñ ẕevḳ ʿâḳıbet
Elden ḳoma Nis̱ârî ṣaḳın Muṣṭafa yolın

(G:202/5)

Muṣṭafâsız Ravża-i Rıḍvâna yoḳdur meylimiz
Zâhidâ vaṣf eyleme ġılman u ḥûrı serseri

(G:239/4)

Bugün meydân-ı ʿaşḳ içre cihânıñ merd-i mümtâzı
Muhammed şâhıñ olmuşdur şehâ ʿuşşâḳ-ı ser-bâzı

(G:247/1)

Olmasaydı ʿâşıḳ-ı dil-sûzıñ ey şâh-ı rüsûl
Ne sebepden her zaman feryâd ider aġlar seḥâb

(K:1/7)

Ehl-i küfri dîne daʿvet itmege ey şâh-ı dîn
ʿİzzet ile cânib-i Ḥaḳdan saña indi kitâb

(K:1/13)

Nisârî bir beyitte Hz. Muhammed'in mûcizelerinden 'Şakku'l-Kamer' hâdisesine yer verir;

İtmeseydi ârzû-yı pây-ı bûsıñ serverâ
Eylemezdi kendi özin mâh-ı nev şekl-i rikâb

(K:1/8)

Bir beyitte de, örümceğin mağara kapısına ördüğü çadır ile Peygamber'i düşmandan korumasına değinilir;

Düşmen-i dîniñ gözinden ḥıfẓ içün Îzîd seni
Bâb-ı ġâra ʿankebûtuñ ḫaymesin ḳıldı niḳâb

(K:1/12)

Halîfeler (Çâr-yâr):

Dîvanda iki beyitte halîfelerden söz edilmektedir;

Câ-nişîn oldı Ebûbekir ʿÖmer ʿOs̱man ʿAli
Her birisi cây-ı ʿadlî eylediler irtikâb

(K:1/18)

Çeküp cân ile dilden çâr-ı yârıñ ʿaşḳına ġayret
Ḳızılbaş üstüne teʿkîd ile gönderdi serdârı
(K:2/18)

Âhiret ile İlgili Kavramlar:

Kıyâmet (Rûz-ı cezâ): Nisârî, kıyâmet gününde sonun zevk olmasını isteyenlerin, Mustafa yolunu elden bırakmamaları gerektiğini söyler;

Rûz-ı cezâda ister iseñ ẕevḳ ʿâḳıbet
Elden ḳoma Nisârî ṣaḳın Muṣṭafa yolın
(G:202/5)

Bâzen de sevgilinin salınan boyuna teşbîhen kullanıldığı görülür;

Ḳıyâmet ʿadd iderler serv-tek şâhım ḳıyâm itseñ
H̱ırâm it ḳâmet-i dil-cûy ile reftârı görsünler
(G:82/2)

Ol serv ḳaçan nâz ile reftâra gelürse
Ol demde muḳarrer ḳoparur ẖalḳa ḳıyâmet
(G:16/3)

Cennet ve Cennet İle İlgili Kavramlar (Behişt, Uçmag, Ravza-i Rıdvan, Meʿvâ):

Cennetteki bir ağaç olan Tûbâ, sevgilinin boyu nedeniyle anılır;

Çemende nola ḥayretde ḳalursa serv-i pâ-der-gil
H̱ırâm-ı naẖl-i ḳaddüñ sidre vü Ṭûbâda yoḳ cânâ
(G:9/2)

Nihâl-i ḳâmetiñ ey serv-i bâlâ şâẖ-ı Ṭûbâdır
Ruẖuñ bâġ-ı İremde ḥâṣıl olmuş verd-i raʿnâdır
(G:70/1)

Ad Kavmi zamanında Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olan İrem ise, çeşitli vesîlelerle anılır. Sevgilinin boyu Tûbâ ağacına benzetilirken, yanağı da İrem bağında bitmiş bir güldür;

Naẖl-i ḳaddi gülşen-i bâġ-ı İrem perverdesi
ʿÂrıżı berg-i gül-i sîr-âb dirseñ işte sen
(G:192/2)

Âşık için yârin kûyı İrem vâdîsidir. Aşk ehline Ravza-i Rıdvânı zikretmenin önemi yoktur;

Ehl-i ʿaşḳa añma ṣûfî Ravża-i Rıḍvânı kim
Zâhidâ yoḳ mı ṣanursın ol ḳadar idrâkimiz
(G:84/2)

Cennette bir suyun adı olan Kevser, şâir tarafından sevgilinin dudağı için benzeyen olarak anılır;

Lebiñe çeşme-i Kevs̱er didiklerin işidir
ʿAceb mi ṣûretin ekşitse ẖalḳa bâde-i nâb
(G:12/4)

Bâde-i gül rengi menʿ itmek degil ey nâzenîn
Câm-ı laʿliñ görse zâhid âb-ı Kevs̱erden geçer
(G:41/3)

Cennet yârin semtinden bir köşedir. Hatta cennet, sevgilinin semtinden daha aşağıda gösterilir;

Vâr iken gülşen-i kûyuñ senin ey ġonca-dehen
Cennete varsa Âdem mesken-i Meʼvâ ṭutmaz
(G:92/2)

Mihmân-ı ser-i kûyı olan kimse ḥabîbiñ
H̱âk-i ḥaremin Ravża-i Rıḍvâna degişmez
(G:108/2)

Sevgilinin yüzü cennet, dudağı Kevser veya Selsebil, boyu Tûbâ, kendisi hûri olarak düşünülür;

Ḥûr u ġılman beñzemez cânâ saña zîrâ seniñ
ʿÂrıżıñ cennet boyuñ Ṭûbâ lebiñdir Selsebîl
(G:154/3)

ʿÂrıż-ı pâkinde dildârıñ görinen mû mıdır
Gülşen-i cennetde bitmiş yoẖṣa ʿanber-bû mıdır
(G:55/1)

Şâir bir beyitte de Âdem'in yasak meyveyi (buğday) yiyerek, bu meyveye sekiz cenneti sattığını ifâde eder ve Âdem'in cennetten kovulması hâdisesini anımsatır;

H̱âl-i gendüm-gûnına ṣaṭdı behiṣt-i heşti dil
Yaẖşı fehm eyle bu remzi işte Âdemlik budır
(G:69/4)

Cehennem (Tamu, Duzâh):

Şâir, câhil kimseyle olan ârif için, gül bahçesinin cehennem ateşi olduğunu ifâde eder;

Nâr-ı dûzaẖdır gülistân merdüm-i nâdân ile
Külẖan olur ʿârife aẖbâb ile rûşen-i saray
(G:254/4)

Din ile İlgili Kavramlar:

1-Câmî, Mescîd:

Gönül alan sevgilinin kaşları, Mescid-i Aksâdaki mihrabla bir tutulmaktadır;

Câmiʿ-i ḥüsnüñdeki ebrûlarıñ ey dil-firîb
Mescid-i Aḳṣâda geh miḥrâb şeklin bağlamış
(G:113/2)

Bir beyitte de, mescidde sofunun ibâdetinin tamamının riyâ olduğu ifâde edilir;

Mescidde tamâm zerḳ ü riyâ ṭâʿat-i zühdüñ
Cemʿ eyledügiñ aḳçe ḳamu vaḳf ile etyâm
(Tb:7/32)

2-Hacc:

Sevgili âşığın kıblesi, semti de Kaʿbe olarak düşünülür. Şâir de gönlüne seslenerek, eğer hacı olmak isterse sevgilinin semtini sürekli tavâf etmesi gerektiğini vurgular;

Kaʿbe-i kûyını cân ile ṭavâf eyle müdâm
Ey göñül ister isen olmaġa ḥaccü'l-ḥaremeyn
(G:189/4)

3-Kaʿbe:

Şâir sevgiliye seslenerek, eğer Kaʿbeyi tavâf ederek sevab kazanmak isterse üftâdesi olan âşığa lutf edip elini sunması gerektiğini söyler;

Bulmaḳ isterseñ eger cânâ s̱evâb-ı Kaʿbeyi
Dest bûsın it bu ben üftâdeñe inʿâm-ı ʿıyd
(G:32/3)

Sevgilinin semti Kaʿbe olarak düşünülür;

Göñlüm ṭavâf-ı Kaʿbe-i kûyına ḳıldı ʿazm
Ḥacc fikrin itdi niyyeti semt-i Hicâzdır
(G:35/3)

Nola her demde ṭavâf itmege saʿy eyler isem
Göñlümün Kaʿbesidir sûfî ser-i kûy-ı ʿÖmer
(G:39/2)

İki beyitte de Hac âdâbından olan Safâ ve Merve tepeleri arasında koşmaktan bahsedilir;

Ṭavâf-ı Kaʿbe-i kûyına saʿy itsem nola yâriñ

Nis̱ârî Merve ḥaḳḳı çün Ṣafâdır ḳaṣdımız şimdi
(G:255/5)

Ḥacc itmege saʿy eyledügüm demde Nis̱ârî
Dil Merve Ṣafâ ḥaḳḳı o ser-i kûya segirdir
(G:54/5)

4-Küfr, Ateş-perest:

Küfür kavramı bir beyitte siyah renk bakımından sevgilinin saçı için benzetilen olmaktadır;

Küfr-i zülfine Nis̱ârî yâriñ âmennâ diyüp
Meclîs-i pîr-i muġanda bağladım zünnâr-ı ʿaşḳ
(G:132/5)

Bir beyitte Mecusi oduyla sevgilinin yanağının kırmızılığına işâret edilmektedir;

Âteş-i ruḫsârıñ olmuşdur Mecûsîler odı
Gözleriñ olsa nola ġâret-ger-i îmân u dîn
(G:190/3)

5-Deyr, Kilisa:

Divanda deyr ve kilise; büt, sanem ve zünnar münâsebetiyle söz konusu edilir;

Aşağıdaki beyitte ‘deyr-i âlem’ şeklinde zikredilen deyr, felek ve dünyâ gibi unsurların benzetileni olmaktadır;

Ḳabul itdik dilâ zünnâr-ı zülfin deyr-i ʿâlemde
Muḥaṣṣal bir büt-i ṣâḥib-liḳâdır ḳaṣdımız şimdi
(G:255/2)

İkinci kasîdenin 20. beytinde, kilisenin yerlerini mescid kılıp küfr ehlini Müslüman eylediği ifâde edilerek, Peygamberimiz hatırlatılmaktadır;

Kilisa yerlerini ḳıldı cümle mescîd ü câmiʿ
Müselmân eyledi ʿadliyle nice ehl-i zünnârı

6-Büt:

Dîvanda büt, güzellik itibâriyle sevgilinin veya yüzünün benzetileni olmaktadır;

Senden îcâd olmada âyin-i ẓulm ü cevr ü kîn
Ḳangı ḳâfirdir bu fende ey büt üstâdın seniñ
(G:134/4)

7-Zünnar:

Zünnar, papazların beline bağladığı bir kuşak olup, Divanda da Hristiyanlık alâmeti olan diğer unsurlar (deyr, büt, kâfir) ile birlikte zikredilir. Aşağıdaki beyitte de zünnar, sevgilinin saçı ile teşbih hâlindedir;

Ol bütüñ zünnâr-ı zülfine Niṡârî bağla bel
Ḫalḳ-ı ʿâlem ger saña yaḫşî disünler ger yaman
(G:204/6)

B- Tasavvuf:

a- Tasavvuf Terimleri:

Hak Aşığı: Hak aşığı, bu yolun gereği olan sabr u kanaat, terk ü tecrid ve riyâzetle nefsini öldürmüş, yani ölmeden ölmüş, kesretten arınıp vahdete erişmiştir. Daima istiğna içindedir. Dünya sevgisini gönülden kazımıştır;

Devlet-i dünyâ ile faḫr eyleme ey dil ṣaḳın
Eylemez erbâb-ı ʿaşḳ sevdâ-yı taḫt ü fikr ü tâc
(G:21/4)

Nefsinden fani olan aşk ehli, Hakk ile bâkidir. Bu nedenle gedâ olduklarını sanıp aldanmamak gerekir. Onların her biri bu mülke sultan olacaktır;

Ey ḫâˇce gedâ ṣanma görüp ehl-i fenâyı
Her biri beḳâ mülküne sulṭân olacaḳdır
(G:62/5)

Tecelli: Tecelli, beşeri ve nefsâni arzuların ortadan kalkarak, Hakk'ın tecellilerinin görülme hali olarak tarif edilir. Divanda bir beyitte tecelli, nur mefhumu münasebetiyle, sevgilinin ay gibi parlak olan yüzüyle ilgili olarak kullanılır;

Zâhid göreyin dirseñ eger nûr-ı tecellî
Âyîne ideyin bir ṣanem-i mâh-liḳâyı
(G:249/5)

Riyâzet: Riyâzet, az yemek az uyumak ve dâimi ibadete koyulmak suretiyle nefsi terbiye etmek demektir. Arifler de riyâzetle istedikleri yere varmışlardır;

Riyâzet ile irişdi menzîl-i maḳṣûda ʿârifler
Riyâ ile henüz mescidde vâʿiẓ lâf u daʿvâda
(G:230/4)

Ferâgat: Ferâgat, 'vazgeçmek'tir. Şâir de, bu cihan içre güzellerden vefa gelmeyeceğini, sevgiliye kavuşmanın zevkinden geçip feragat köşesini tutmayı öğütler;

Cihân içre Niṡârî çün vefâ gelmez güzellerden
Ferâġat gûşesin ṭut zevḳ-i vaṣl-ı dil-rübâdan geç
(G:22/6)

İstiğna: Hakiki âşık daima istiğna halindedir. Aza kanaat eder, tok gözlüdür. Dünya malı ve mevkiine tenezzül etmez;

Devlet-i dünyâ içün çekmez göñül hergiz melâl
Pâdişâh-ı mülk-i istiġnâya düşmez meyl-i mâl
(G:153/1)

Vahdet, Kesret: Mutlak ve tek varlık Allah'tır. Kâinat ve eşya onu aksettiren bir ayna gibidir. Tasavvuf ehli de bu kesret içinde, vahdeti görüp ona ulaşmak ister. Şâir ise, halkın kesrete olan meylinden yakınır;

Câm-ı vaḥdet nûş ider bir merd-i fâyik bulmadım
ʿÂlemiñ ḫalḳın mey-i kesretden ayıḳ bulmadım
(G:182/1)

Şair, zahide seslenerek dünya ve içindekilerden el çektiği doğru ise, halk ile bunca hengâmenin neden olduğunu sorar;

Kes̱ret-i dünyâdan el çektiñse zâhidâ
Ḫalvetiñde yâ nedir ḫalḳ ile bunca hûy u hây
(G:254/3)

Fenâ, Bekâ: Tasavvufi olarak fenâ, varlığı Hakk'ın varlığında yok etmek demektir. Halbuki Divanda fenâ ile, geçici olan bu âlemden de bahsedilmektedir. Fenâ ehli de insanlardır. Fenâ ırmağına benzetilen bu geçici âleme, tahtadan tabutlar köprü olmuştur. Onu sabah akşam herkes geçer;

Dilâ cûy-ı fenâya taḫta-i tâbût cisr olmuş
Anı şâm u seḥer ṭurmaz geçer şâh u gedâ bir bir
(G:50/4)

Yine dâr-ı fenâ ile kastedilen, dünyadır. Ona itibar edilmediği dile getirilir;

Dâr-ı fenâda gördügi yoḳdur s̱ebâtımız
Baḳmaz cihânıñ ʿizzetine ʿayn-ı zâtımız
(G:91/1)

Ḳul ol o kimseye ey dil ki ḫâne-i dilden
Çıḳardı devlet-i dünyâ ġamın fenâ diyerek
(G:152/2)

Mâsivâ: Allah'tan gayrı her şey demektir. Gerçek aşık, kalbinde Tanrı aşkından başka şeye yer vermez. Gönülden mâsivâ pasını siler, gamı kederi giderir;

Dil-i şeydâ o şûḫ-ı bî-nazîre mâyil olmaḳ var
Rüsûm-ı mâ-sivâ hep levh-i dilden zelîl olmaḳ var
(G:44/1)

Dünyâ: Nisârî Divanı'nda dünya daha çok fâni, yalan oluşu, aldatıcılığı, geçiciliği, kararsızlığı, ona itibar edilmemesi gerektiği gibi hususlar dolayısıyla ele alınır. Dünya geline benzetilerek, onun işvesine aldanmamak gerektiği vurgulanır;

ʿArûs-ı dehre dil virmez Nis̱ârî merd olan kimse
Ṣaḳın aldanma anıñ şîvesine olma ġâfil hâ
(G:4/5)

Çoğunlukla, 'dünyâ-yı denî' tamlaması içinde ele alınır;

Dünyâ-yı denî ne ʿaceb nefret idersek
Fehm eylemişüz nidügini vâḳıf-ı ḥâlüz
(Tb:1/2)

Ey ṣâḥib-i zer niceye dek renc-i meşaḳḳat
Dünyâ-yı denîye bu ḳadar mihr ü maḥabbet
(Tb:1/13)

Ey ḫâˇce-i bî-ʿaḳl nedir ṭamaʿ-ı ḫâm
Dünyâ-yı denîden nice ḳâbil ṭaleb-i kâm
(Tb:1/30)

Zâhid, Vâiz: Zâhid, rind olarak görünen aşığın zıddı bir hüviyet gösterir. Zâhid, yarın endişesiyle, bugünü harap eder. Cehennem korkusu ve cennet arzusuyla gece gündüz ibadet eder;

Hây u hûy ile dem-â-dem ravża-i Rıḍvân umar
Zâhid-i nâdân-veş ʿâlemde bir güm-râh yoḳ
(G:131/4)

Zâhid, riyakardır. Aşığı ayıplarken, tesbih ve seccâdesini meyhaneciye verir, her şeyi unutur;

ʿÂşıḳa ṭaʿn eyler iken zâhid-i ḫalvet-nişîn
Mey-fürûşa sübha vü seccâdesin virdi girü
(G:216/3)

Vâiz, efsaneler anlatan, yarın vadiyle halkı kandıran riyakar bir tip olarak karşımıza çıkar;

Riyâzet ile irişdi menzîl-i maḳṣûda ʿârifler
Riyâ ile henüz mescidde vâʿiẓ lâf u daʿvâda
(G:230/4)

b- Tarikat ile İlgili Mefhumlar:

Mevlevî, Semâ: Semâ, dinlenen dînî mûsıkînin tesiriyle coşup dönmedir. Hakk'dan gelen ve insanları Hakk'a çağıran bir mesajdır. Mevlevilik haricinde başka tarikatlerde de mevcuttur. Divanda da bir beyitte, sema eden sevgili güneşe teşbih edilir. Güneş sanki yer yüzüne inmiş, dönmektedir;

Semâ'-i Mevlevî içre gören ol şâh-ı ḫûbânı
Ṣanur kim devr ider inmiş yere ḫurşîd-i raḫşânı
(G:243/1)

Pîr-i Mugan: Pîr-i mugan aşk şarabını sunan, vahdet feyzini veren kâmil mürşittir. Onun dergahı meyhane ve harabattır. Aşk şarabı sunar;

Öp pîr-i muġânıñ ayaġın ʿârif-i vaḳt ol
Nûş eyle hemân şâm u seḥer bâde-i gül-gûn
(Tb:1/23)

Şair, sufiyi iki yüzlü olarak görür. Bu yüzden daima pir-i muganın ayağını öpse buna şaşılmamalıdır;

Öpsem ayaġın nola pîr-i muġânıñ dâyimâ
Anı ben ṣûfî seniñ gibi münâfıḳ bulmadım
(G:182/9)

Dergâh, Tekye, Savmaʿa, Hân- Kâh: Dergâh, hân-kâh, savmaʿa, tekye aşığın feyz almak için gittiği ve pîrin bulunduğu yerdir. İlgili beyitler şöyledir;

Çıḳup tâc u ḳabâdan el alup pîr-i maḥabbetden
Ṣoyunsam tekye-gâh-ı ʿaşḳda ʿuryân-ı ʿaşḳ olsam
(G:185/4)

Yoḳ olsun o dervîşe de bu ḫân-ḳâh içre
Her şaḫs-ı denîye ide bir ḥabbeye minnet
(Tb:1/16)

Ṣavmaʿayla bir bilüp pîr-i muġânıñ dergehin
Câm-ı mey nûş eyle gel zâhid taḫallüf ber-ṭaraf
(G:129/4)

Mübtelâ-yı kûyıña cânâ ṣafâ-yı câh yoḳ
Âsitânıñdan cüdâ âşüfteñe dergâh yoḳ
(G:131/1)

Hırka: Hırkayı dervişler giyer. Divanda bir beyitte zikredilir;

Zâhid gibi âzürde-i ḫâṭır degilüz biz
Çekdik başımız ḫırḳaya dem-beste-i lâlüz
(Tb: 1/4)

c- Bazı Mutasavvıflar:

Edhem: Evliyadan bir zat olan Edhem, Belh hükümdarı iken tac ü tahtından vazgeçerek tasavvuf yoluna girmiştir. O, edebiyatta fakr u riyâzetin sembolü haline gelmiştir. Bir beyitte anılır;

Kisvet-i faḳr u fenâ içre bulup ʿizz ü şeref
Fârig ol salṭanat-ı dehrden Edhemcesine

(G:226/2)

Mansur: Hallac-ı Mansur, ‘ene'l-Hak’ dediği için asılarak öldürülen bir sofidir. Mansur aşığın gönlü, sevgilinin zülfü de darağacı olarak tasavvur edilir;

Fâş iderse ger en'el-Ḥaḳk sırrını Manşûr-ı dil
Kâküliñ dârına ber-dâr olmasun öldür beni

(G:240/3)

Zülf-i yâriñ dârına Manṣûr-veş
Asılup ber-dârı olmaḳdır ṣaded

(G:33/4)

Dâr-ı zülfeynine Manṣûr-veş ulaşdım anıñ
Ḥamdülillah ki nasîb oldı baña fi-dâreyn

(G:189/5)

2- Toplum ve Kültür:

A- Şahıslar

1-Târihî ve Efsânevî Şahsiyetler:

Cem:

Cem Pişdâdiyan sülâlesinin dördüncü hükümdârı olup, İran mitolojisine göre yediyüz veyâhut bin yıl yaşamıştır. Cem’in şarâbı îcâd ettiğine inanılır. Divandaki beyitlerde de içki âlemi içerisinde tasavvur edilmektedir;

Ḳıl müşerref ẖâne-i ʿuşşâḳı maḥremlik budur
Câm-ı meyden ẖâlî olma bir zamân Cemlik budur

(G:69/1)

Bezme teklîf eyledim dildârı dem vâdîsidir
Sâḳiyâ ṣun câm-ı gül-fâmı ki Cem vâdîsidir

(G:84/1)

Olmaḳ isterseñ eger dünyâda bî-ġamcasına
Câm-ı ṣahbâyı dem-â-dem içegör Cemcesine

(G:226/1)

İskender:

Divanda onunla ilgili olarak söz konusu edilen Âyîne-i İskender, Aristo'nun îcâd ettiği bir ayna olup, düşmanı çok uzaktan görmeye yarar imiş. Bir beyitte de bu aynadan söz edilmektedir;

Dil virelden pertev-i mirʾât-ı rûy-ı dilbere
Nâẓır olmaz bir naẓar âyîne-i İskendere
(G:229/1)

İskender, dünyânın pek çok yerini fethetmesi yönüyle de ele alınır;

Âdemi eyler bürehne âḳıbet dest-i ecel
Alsıñ İskender gibi ger heft-kişverden ḫarâc
(G:21/2)

Nerîman:

Nerîman, dünyâ pehlivanı olan Sam'ın babasıdır. Bir beyitte kahramanlığı dolayısıyla zikr edilir;

Nerîmân nerm olur ditrer gözüñden kahramânîler
Müjeñ şemşîriñe ḳarşu ḳılıç çekmez Keyânîler
(G:49/1)

Rüstem:

İran'ın en meşhur pehlivanı ve kahramânı olan Rüstem, Divanda cesâret ve kahramanlık bakımından hatırlanır;

Nefsiñ ejderhâsını ḳatl eyle tîġ-i zühd ile
ʿArṣa-i ʿaşḳ içre merdân ol ki Rüstemlik budur
(G:69/3)

Hâtem:

Arap kabîleleri arasında cömertliği ile tanınmış olan İbn Abdullah b. Saʿd'ın lakâbıdır. Divanda bir beyitte geçer;

Ey Niṣârî bir dem eksik itmedi ḫˇân-ı ġamın
Âferîn ancaḳ olur dünyâda Ḥâtemlik budur
(G:69/5)

Hızır:

Hızır, âb-ı hayâtı içip ölmezliğe kavuşan kişidir. İlyas ile birlikte İskender-i Zülkarneyn'in mâiyetinde bulunmuş ve ona kılavuzluk ederek, zulûmat ülkesinde âb-ı hayâtı aramaya çıkmışlardır. Divanda iki beyitte zikredilmektedir;

‘Yeşillik, yeşerme, tâzelik’ gibi anlamlara sahip olan Hızır, bir beyitte sevgilinin dudaklarını çevreleyen ayva tüyü iken, dudakları da ölümsüzlük bahşeden bir sudur;

Lebiñ âb-ı ḥayât ḫaṭṭ-ı laʿliñ Ḫıżr-ı ḫaḍrâdır
Cebîniñ oldı gûyâ ẕulmet-i zülfüñde envârıñ

(G:143/4)

Firʿavn ve Hâmân:

Firʿavn, Hz. Mûsâ zamanında yaşamış, Hz.Mûsâ ve kavmine zulmeden Mısır kralıdır. Hâmân veziridir. Bir beyitte söz konusu edilir;

Eger Firʿavn u Hâmân siḥrini görmek dilerlerse
Dirilsün ḫalḳ-ı ʿâlem sen gözi seḥḥârı görsünler

(G:82/3)

Şeyh Sanʿan:

Şeyh Sanʿan bir gece rüyâsında bir Hristiyan kızı görüp âşık olan, kızı bulmak için müridleriyle Rum diyârına sefere çıkan ve onunla evlenmek için çeşitli şartları yerine getiren (kilisede ibâdet etmesi, Kurʿânı yakması, şarap içmesi, zünnar bağlaması vs.) efsânevi bir şahıstır. Divanda bir beyitte Hristiyan kızına âşık olmasını hatırlatacak biçimde anılır;

Dil evi taṣvîr-i naḳşıyla büt-i nev-resleriñ
Ṣanasın ey Şeyh Sanʿan ṣanem vâdîsidir

(G:84/3)

Şeddâd:

Şeddâd, cennetin bir benzerini yapmak iddiâsıyla, Bâğ-ı İrem adı verilen efsânevi bahçeleri yaptıran, ilahlık iddiâsı ve zulmüyle meşhûr şahsiyetlerden biridir. Divanda bir beyitte adı geçer;

Neñ ṣıġmadı bu dâr-ı ġurûra anı bilsek
Yapmaḳ niye Şeddâd-binâ eyleyüp ibrâm

(Tb:6/31)

Efrasiyab:

Efrasiyab, Turan’ın en büyük hükümdarlarındandır ve savaşlarıyla meşhurdur. Divanda bir beyitte adı geçer ve bu beyitte sevgilinin eşiğinin hizmetini kılmaya, Efrasiyab ve İskender, köledir;

Âsitânıñ ḫıdmetini ḳılmaġa biñ cân ile
Bende-i efgende biñ İskender ü Efrâsiyab

(K:1/9)

Selmân:

Ashâbın ulularındandır. Bir kilise önünden geçerken içeri girmiş ve Hristiyan olmuştur. Divanda bir beyitte geçer;

Ḫilâfet mesnedinde câ-nişînânı Selmânıñ
Şecâʿat merkezinde ḳâsım ü sâmın harîdârı
(K:2/14)

2- Hikâye Kahramanları:

Leylâ ve Mecnûn:

Bir aşk masalının asıl kahramanları olan bu iki isimden Leylâ mâşuk, Mecnûn ise âşık timsalleri olarak şöhret bulmuşlardır. Nisârî Divânında her ikisine bazen tek tek; fakat çoğunlukla birlikte olmak üzere bir hayli rastlanır. 'Leylî' kelimesiyle şâir, çoğunlukla bu kelimenin diğer bir mânâsı olan 'gece'yi kastederek tevriye veya ihâm-ı tenâsüp sanatı yapar ve yine çoğunlukla saç unsuru ile bir arada kullanılır;

Leylî zülfüñ ile Mecnûn göñül eylerse cedel
Kendü ḥâline ḳo oldı aña ol ṭûl-i emel
(G:163/1)

Dil kâküline bend ideli rişte-i cânı
İtdi o ṣaçı leylî beni ʿâleme Mecnûn
(G:210/2)

Çeşm-i giryânım görelden kâkül-i leylî-veşin
Oldı dil Mecnûn-ṣıfat deşt-i ġamıñ âvâresi
(G:250/2)

Niṣârî sen ṣaçı leylî-veşiñ ʿaşḳıyla âḫir-kâr
Düşüp ṣaḥrâlara Mecnûn gibi dîvâne olmaz mı
(G:251/5)

ʿAceb mi sergüzeşt-i Ḳaysı efsâne ḳıyâs itse
Belâ-yı derd-i ʿaşḳın çekmeyen bir ṣaçı Leylânıñ
(G:144/3)

Mecnûn ise Leylâ'ya olan düşkünlüğü, cünûn hâli, cevr ü cefâya tahammülü, çöllerde yaşaması ve perişanlığı ile beyitlere girer. 'Leylî'de olduğu gibi 'Mecnûn' üzerinde de lügat mânâsı kastedilerek tevriye ya da ihâm-ı tenâsüp yapılır. Âşık için benzetilen olarak kullanılır;

Leylâ sevgilinin, Mecnûn da âşığın benzetileni olur. Âşık, Leylâ gibi olan sevgilisi çeşmeye gelmeye niyet etse, Mecnûn gibi gözyaşını dökmekten çekinmeyeceğini söyler;

Çeşme-sârâ gelmege ʿahd itse ol Leylâ-ṣıfat
Eşk-i Mecnûn gibi yaşım cûybâr itmez midim
(G:170/4)

Âşık gam çölünde Mecnûn gibi perişân olup, dîvânelik resmini yeniden vücûda getirmiştir;

Ġam beyâbânında ser-gerdân olup Mecnûn-mis̱âl
Eyledim dîvânelik resmin yeñiden iḫtirâʿ
(G:123/5)

Mecnûn sahrâları dolaşır. Buna sebep sevgilinin cevr ü cefâsıdır;

Ṣaḥrâları geşt itmez idi ʿaşḳ ile Mecnûn
Virseydi eger ʿâşıḳa ârâm-ı maḥabbet
(G:18/2)

Leylî maḥallesini ḳoyup bîm-i taʿneden
Ṣaḥrâda mesken itdügi Ḳaysıñ yabânedir
(G:80/4)

Bu fenâ der-bendini Ferhâd u Mecnûn geçdi çün
Ey Nis̱ârî ḥâzırız biz daḫi nevbet bekleriz
(G:96/7)

Birçok yerde mecâzî aşkın ifâdesi olan Mecnûn'un Leylâ'ya olan muhabbeti, 'fenâ derbendi' örneğinde görüldüğü gibi tasavvûfi düşünceler içerisinde de ele alınır.

Şâir gönlüne seslenerek, her Leylâ gibi olan sevgilinin zinciri andıran zülfüne Mecnûn olduğunu söyler. Silsile ve zincir kelimeleri de Mecnun'u hatırlatmaktadır;

Ḳaysa çıḳsa ne ʿaceb silsilemiz ey dil-i zâr
Zülf-i zencîrine her leylî-veşiñ Mecnûnuz
(G:98/2)

Mecnûn Leylâ'dan ayrı düşmüş de olsa, gönlünün her köşesi onun tasvîriyle doludur;

Gerçi Leylâdan cüdâ düşmüşdi Mecnûn-ı ḥazîn
Leylî taṣvîrdi ammâ gönlünün her kûşesi
(G:242/5)

Mecnûn, Leylâ'nın aşkıyla deliye dönmüş, başına kuşlar yuva yapmıştır. Beyitte ise Mecnûnun başına yuva yapan gam kuşudur. Mecnûn başına Leylâ gamını kendisi almıştır;

Âşiyân itdügi başdan ne belâ murġ-ı ġamın
Ḳays ḫod almış idi başına Leylâ ġamını
(G:262/4)

Ferhad ve Şirin:

Nisârî Divânı'nda Ferhad, Şirin'e kavuşmak için katlandığı güçlükler, Bî-Sütûn dağını yarması ve kazma (tîşe) münâsebetiyle ele alınır;

Dâġı dâġ üzre ḳomuşdur reh-i ʿaşḳıñda göñül
Olalı ey büt-i şîrin dehenim Ferhâdıñ
(G:149/3)

Nis̱ârî tîşe-i hecriñle can virse ʿaceb midir
Olupdur Bî-Sütûn-ı ġamda cânâ çünki Ferhâdıñ
(G:150/5

Ol ḳadar çekmiş ġam-ı Şîrini miskîn kûh-ken
Ün virür Şîrin diyü ṭaşa ṭoḳunsa tîşesi
(G:242/3)

Şîrin Divanda görünüşü nedeniyle tevriye ve tenâsüp içerisindedir. Kelimenin diğer mânâsı ‘tatlı’dır. Ve bu sebeple de çoğunlukla dudak ve söz unsurlarıyla birlikte kullanılır;

Görmege gelseydi ben Ferhâdın ol şîrin-dehen
Kûh-ken gibi mekânım kûh-sâr itmez midim
(G:170/2)

Bir leb-i şîrin ġamıyla Bî-Sütûn-ı ʿaşḳda
Kûh-ken-veş bî-ser ü sâmân dirseñ işte ben
(G:193/3)

Çün ḳâfilesin şâhid-i gül bâġa düşürdi
Ferhâdını şîrin-dehenâ ṭaġa düşürdi
(G:258/1)

Ferhad ile beraber ele alınan bir diğer unsur da, laledir. O Bî-sütun’da ferhad’ın kanla dolu olan gözüdür;

Görinen Bî-sütûn-ı ġamda cümle lâleler yer yer
Seniñ hep ey dil ʿaks-i dîde-i pürḫûnuñ olmaḳ var
(G:43/4)

Vâmık ve Azrâ:

Bunlar da kendi isimlerini taşıyan bir şark hikâyesinin kahramanlarıdır. Divanda bir tek beyit içinde geçerler;

Derd-i hecriñle sirişkim baḫrine ġarḳ olmuşum
Dime ʿuşşâḳ içre ey ʿAzrâ ki Vâmıḳ bulmadım
(G:182/4)

B- Sanatkarlar:

Mânî:

Çinli bir ressam olan Mânî, Divanda bir beyitte geçer;

Çekmege ebrûları mânend bir müşgîn kemân
Çekse Mânî nice biñ ṣûret ḥabîbe nisbeten

(G:201/4)

C- Eserler:

Mantıku't-Tayr:

Attar'ın bu eseri Divanda bir beyitte geçer;

Mantıḳu't-Ṭayra seḥer-âġâz idince ʿandelîb
Şâh-ı gül ṣaḥn-ı gülistân içre yer yer ṭutdı semʿ

(G:121/3)

Gülistân:

Bir beyitte gülistân, Sâdî'nin 'Gülistân' adlı eserini anımsatacak şekilde kullanılmıştır. Gülistân sevgilinin yanağı olurken, siyah ayva tüyleri de bu gülistânın bir bölümü olarak tasavvur edilmiştir;

Ruḫunda ẓâhir olaldan sevâd-ı ḫaṭṭ-ı siyeh
Yazıldı şanki gülistan kenârına bir bâb

(G:12/2)

D- Harfler:

Nisârî Divânı'nda; elif, lâm, mim, râ, sad, dal harfleri çeşitli husûsiyetleri dolayısıyla ele alınmıştır. Bunlar sevgilinin güzellik unsurlarının ifadesinde benzetilen olmaktadır;

Elif, sevgilinin boyu, lâm zülfü, mim ağzı, râ kaşı, sad gözü için benzetilen olmaktadır,

Elif ḳaddi bükülsün derd-i miḥnetle dütâ olsun
O serv-i ḳâmete her kim ki ey dil kec-ḥayâl eyler

(G:74/3)

Her şehri ki seyr itmek içün itdi temekkün
Sevdi bir elif ḳaddli güzel lâle ʿizârı

(Tb:7/38)

Lemʿa-i ruḫsârınuñ maẓmûnıdır Nûr âyeti
Ḳâmetüñ zülfüñ femiñ ḳaşuñ elif lâm mim râ

(G:7/2)

Kimsenin cânı mı vardır ki aña noḳṭa ḳoya
Her ġazeli kim oḳına ḳaşına ḫarf-i râda

(G:217/5)

Çeşmine ṣad o elif ḳaddine di zülfine lâm
Ey dil ebrûsı ḫo râdır şuʿarâ ḳavlince

(G:235/3)

Tekye-i hecriñde ġam ḳaddim bükerse lâm-veş
Pîr-i ʿaşḳıñdan dönüp göstermezim âzâr-ı ʿaşḳ
(G:132/4)

E- Deyim ve Atasözleri :

"Elâ yâ eyyühe's-ṣâḳî edir keʿsen ve nâvilhâ"
Degil bâḳî bu meclis tiz geçer ġâfil olma hâ
(G:4/1)

Nis̱ârî ḫâk-i pâyiñden nola ruḫṣat ṭaleb ḳılsa
Mes̱eldir çün irâdet gelmek vü gitmek icâzetdir
(G:77/5)

Leblerinden aġzı sırrın sorduġum ṭuydı ʿadu
Ẓâhir oldı "küllü sırrın câveze'l-is̱neyni şâ"
(G:123/4)

Ḳomaz âsûde ḥâl olmaġa kûyında beni aġyâr
Nis̱ârî bes niçün dirler behişt içre ʿaẕâb olmaz
(G:106/5)

Fürûġ-ı ḥüsnüñe mihr-i cihân dinse elem çekme
Laḳab gökden iner dirler benim mâhım mes̱eldir bu
(G:213/2)

İstemezsen şöhre-i şehr olmaġı ʿâlemlere
İtme her şaḫṣa Nis̱ârî râz-ı pinhânıñ vuẓuh
(G:24/5)

Bî-günâhken raḳîbâñ yâre geçmişler bizi
Ey göñül añsız bir olmaz iftirâya uġradıḳ
(G:133/2)

3- KAVİM-ÜLKE-ŞEHİR

a- Kavimler:

Hindû:

Divanda yalnızca iki beyitte geçer. Daha ziyâde siyah olan renkleriyle ele alınır ve genellikle sevgilinin beni, gözü ve saçları için benzetilen olarak kullanılır;

Nola nâr-ı ruḫuñ merġûb olursa ḫâliñe cânâ
Muḳarrer âteşe ḳılmaḳ perestiş merdüm-i Hindû
(G:214/2)

Çeşmiñ ṣanma ḫâliñ içün itdi şehâdet
Hindû-yı siyeh-rûdır ider şemse ʿibâdet

(G:16/1)

Tâtâr:

Kelime mecâzen, 'zâlim, gaddar' anlamıyla ikinci kasîdenin 21. beytinde geçer;

Zamânında nice ser-keşlik itsün cânib-i aʿdâ
İder bir demde yaġma ḳanḳı mülke ṣalsa tatar

Tâtâr bir beyitte de sevgilinin gamzesi için benzetilen olarak ele alınır;

ʿÂfitâbı nisbet itsem ṭalʿat ruḫsârıña
Ol daḫi ey ġamzesi tatar beñzer beñzemez

(G:105/3)

b- Ülkeler ve Şehirler:

Çin, Huten, Hıtâ:

Çin bir beyitte heykel münasebetiyle anılır. Şâir, gönülün 'büt-i Çin' var iken sevgilinin salınan boyuna iltifât etmese de bunu hoş karşılar;

Var iken naḫl-i ḳadi ol büt-i Çîniñ yeridir
İltifât eylemese serv-i ḫırâmâna göñül

(G:156/3)

Çin, miskin de vatanıdır. Şâir Çin âhusunun bağrının kanla dolu oluşunu, sevgilinin beninin dudağına yakın oluşuna bağlar,

Laʿliñe hem-sâye olmuş dâne-i ḫâl-i ruḫuñ
Nâfe-i Çîniñ ânıñ içün bağrını pür-ḫûn ider

(G:72/3)

Doğu Türkistan'da yer alan Hıtâ ve Huten bölgelerinin Divandaki beyitlerde ele alınışı, misk âhularının buralarda fazlaca bulunması sebebiyledir. Beyitlerde, Huten'e dâimâ misk ve âhuyla birlikte tesâdüf edilir. İsmin yegâne zikrediliş sebebi de budur. Hıtâ da Huten gibidir. Zikrediliş sebebi ve şekli aynıdır;

Boynın egdi zülfiñi gördükde sünbül bâġda
Cânı mı var ḫâliñe öykünmege misk-i Ḫuten

(G:207/4)

O ruḫsârıñdaki ḫâl-i siyâh ey gözleri âhû
Ḫıṭâdan Rûma gelmiş nâfe-i kâlâ mıdır yoḫsa

(G:237/3)

Bir beyitte de Hıtâ, sevgilinin saçlarına renk ve koku bakımından benzetilen olur;

Kâkül-i müşkînine sünbül Ḫıṭâyi dir gören
ʿ Ârıżıñ üstünde ḫâliñ nâfe-i Çîn kendidir
(G:53/3)

Şâir, sevgilinin anber kokan benine Hıtâ miskini bile benzetemez;

Zülfüñe sünbül benefşe ḫaṭṭıña olmaz şebîh
Ḫâl-i ʿanber-bârıña misk-i Ḫıtâlar beñzemez
(G:101/2)

İki beyitte de Huten âhusu, sevgilinin gözlerine benzetilmesi münâsebetiyle anılır;

Ey gözleri âhû-yı Ḫuten ḫasta Nis̱ârî
Yâḳut-ı lebiñ laʿl-i Bedâḫşâna degişmez
(G:108/5)

Bir Ḫuten âhusı gözli güzeliñ ʿaşḳıyla
Geşt-i deşt eyleyen ʿaşḳ ehline hem-râhız biz
(G:95/3)

Bâbil:

Bir beyitte sevgilinin çene çukuruna teşbîhen kullanılır;

Zenaḫdânıñda kim câdû gözin ʿuşşâḳı ḥabs eyler
Ḫalâṣa çâre olmaz çâh-ı sihr-i Bâbil olmaḳ var
(G:44/5)

Mısır, Kenʿan, Bedahşân:

Nisârî Divânı'nda Mısır; Yûsuf kıssası, zindan ve sultan münâsebetiyle ele alınır. Ayrıca Yûsuf'un mâcerâsına mekân olması ve Nîl nehri dolayısıyla da beyitlere girer. Mısır'ın birlikte kullanıldığı kelime 'güzellik'tir ve Hz. Yûsuf'un güzelliğine telmihen kullanılır;

Mıṣr-i ḥüsne kendüyi Yûsuf ṣananlar nâz ile
Bende-i efgendesi olmuş şeh-i ḫûbânımıñ
(G:151/4)

Mıṣr-ı ḥüsne Yûsuf-ı Kenʿan dirsen işte sen
Beyt-i ḥüzne Yaʿḳub-ı giryân dirsen işte ben
(G:193/1)

Bunların dışında Mısır, Nîl nehri dolayısıyla da zikredilir. Ve âşığın döktüğü gözyaşı için benzetilen olur;

Çâk-ı sînemden aḳar cûy-ı sirişkim göñüle
Ġâlibâ Mıṣr iline Nîl-i firâvân dökülür

(G:60/2)

Nîl-veş yaşını aḳıtma Nis̱ârî ḳulunuñ
Mıṣr-ı hüṣn içre benim şâh-ı cihânım Yûsuf

(G:127/5)

Kenʿan, yine Mısır ve Hz. Yûsuf ile birlikte mütâlaa edilir;

Ṭıfl-ı câna eyledi laʿliñ zenaḫdânıñda cây
Ḳaʿr-ı çâha düşdi Yûsuf pîr-i Kenʿânım yetiş

(G:114/2)

Bir beyitte tesâdüf edilen Bedahşân, bu bölgede elde edilen laʿl taşı dolayısıyla geçer ve sevgilinin dudağı için benzetilen olur;

Ey gözleri âhû-yı Ḫuten ḫasta Niṣârî
Yâḳut-ı lebiñ laʿl-i Bedâḫşâna degişmez

(G:108/5)

Şiraz, Isfahan:

Şiraz bir beyitte yer almaktadır. Şâir, eğer nazmda olgunluğa ulaşmak istenirse, Şiraz'ı cân u gönülden ziyâret etmek gerektiğini söyler. Nazm ve Şiraz arasında böyle bir ilgi kuruluyor olması, meşhur edip Sâdî'nin memleketi olması nedeniyle olabilir??

Nis̱ârî bulmaḳ isterseñ kemâl-i rütbe-i naẓmı
Ziyâret eyle var cân u göñülden ḫak-ı Şirâzı

(G:247/5)

Isfahan'da Divanda sürmesiyle hatırlanır. Sabah rüzgarı, sürme olan sevgilinin ayağı toprağını sunarken, göz Isfahan'ın sürmesini istemez;

Tûtiyâ-yı ḫâk-ı pâyıñ baḫş iderken bâd-ı ṣubḥ
Merdümân-ı dîde kuḫl-ı Iṣfahânı neylesün

(G:191/4)

Hicaz:

Divanda bir beyitte geçer. Hicaz, Mekke ve Medîne'nin bulunduğu bölgedir. Âşık, Kaʿbesi olan sevgilinin bulunduğu yeri tavâf etme niyetiyle Hicaz'a yönelmiştir;

Göñlüm ṭavâf-ı Kaʿbe-i kûyıña ḳıldı ʿazm
Ḥacc fikrin itdi niyyeti semt-i Hicâzdır

(G:35/3)

Kerbelâ:

Divanda bir beyitte adı geçer;

Küşte-i ʿaşḳ olsa tañ mı Vâmık u Ferhâd u Ḳays
Rezm-gâh-ı ʿaşḳa ey dil Kerbelâlar beñzemez

(G:105/3)

Rum, Rum İli:

Divanda üç beyitte adı geçer. Rum kelimesiyle beyazlık anlaşılmakta ve benzerlik söz konusu olduğu zaman da, sevgilinin yüzü için benzetilen olmaktadır. Divanda da bu vesîleyle bir beyitte anılır;

O ruḫsârıñdaki ḫâl-i siyah ey gözleri âhu
Ḫıṭâdan Rûma gelmiş nâfe-i kâlâ mıdır yoḫsa

(G:237/3)

İstanbul:

Bir beyitte anılır;

Gezdi yürüdi Rum ilini bir nice müddet
Maḳṣûdı yine ʿazm-i Sıtanbul ideyin dir

(Tb:5/29)

Bursa:

138. gazel 'Bursa' rediflidir.

4- Nehirler ve Dağlar:

Nehirler (Nîl, Ceyhun, Aras, Şat):

Divanda bu nehirlerin esas zikrediliş gâyesi, âşığın gözyaşları dolayısıyladır. Şu beyitlerde de açıkça belirtilmektedir;

Çâk-ı sînemden aḳar cûy-ı sirişkim göñüle
Ġâlibâ Mışr iline Nîl-i firâvân dökülür

(G:60/2)

Merdüm-i dîdem sirişkin ey nihâl-i ḫoş-ḫırâm
Naḫl-i ḳaddiñ ḥasretiyle dem-be-dem Ceyhûn ider

(G:72/4)

Hecriñde seniñ fikr-i femiñ hem-nefesimdir
Çeşmimden aḳan eşk ise Nîl ü Eresimdir

(G:85/1)

Mübtelâ-yı derd-i ʿaşḳım raḫm ḳıl yoluñda kim
Ḳıldım ey serv-i revânım eşkimi Ceyhûn u Şaṭ

(G:119/2)

Dağlar:

Kâf:

Kâf masallarımıza da girmiş olan, hayâli bir dağdır. Ankâ'nın orada yaşadığına inanılır. Beyitlerde de bu münasebetle ele alınır;

Felekde kerkes-âsâ cîfesine ḳonma dünyânıñ
Ḳanâᶜat Ḳâfın it menzil maḳâmın bekle ᶜAnḳânıñ
(G:144/1)

Bu Ḳâf-ı ḳanâᶜatde odır merd-i güzîn kim
ᶜAnḳa-dil olup eylemeye cîfeye raġbet
(Tb:3/17)

Cihânıñ cîfesinden el çeküp Simurġ-ı ᶜAnḳâ-veş
Dilâ Ḳâf-ı ḳanâᶜat seyrin ile eyle pervâzı
(G:247/3)

Bî-sütûn:

Ferhad ve Şirin vesilesiyle anılır;

Bir leb-i şîrin ġamıyla Bî-sütûn-ı ᶜaşḳda
Kûh-ken-veş bî-ser ü sâmân dirseñ işte ben
(G:193/3)

Niṡârî tîşe-i hecriñle cân virse ᶜaceb midir
Olupdur Bî-sütûn-ı ġamda cânâ çünki Ferhâdıñ
(G:150/5)

5- İçtimâî Hayat:

Pâdişah:

Ahmet Hamdi Tanpınar, klasik şiirin dünyâsını bir 'saray' istiâresi gibi görür ve onda bütün bir sarayın yaşama tarzını bulur. Aşk da, ' sosyal rejimin ferdî hayâta aksi olan bir kulluktur' veya başka bir ifâdeyle, ' bu bütün târihiyle (bir)in etrâfında teşekkül etmiş, bütün cehdi ve gayretiyle onun gayrısını yenmeye çalışan bir cemiyet nizâmının ferdî hayâta aksi' dir.[1]

Böyle düşünüldüğü vakit de, sevgilinin evi saray, kendisi pâdişah, âşıkları da kul olmaktadır.

Divanda pâdişah; sultan, sultân-ı hûbân, şeh, hüsrev-i hûbân gibi isimlerle anılır. Bizzat pâdişahın kendisi sevgilidir;

Tîġ-i cevriñle beni ḳatl et ki sulṭânım görüp
Sana ᶜâşıḳ olma fikrin itmesün her bu'l-heves
(G:111/3)

[1] A. Hamdi Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 9. baskı, İst., 2001, s. 5-8

Çeşm-i mestiñ gerçi kâmildir şehâ ḳan itmede
Ġamze-i merdüm-küşüñ andan daẖi nâdir geçer
(G:40/3)

Câ-be-câ ger tîşe-i cevr ile vîrân eyleseñ
Göñlümiñ mülkine senden ġayrı sulṭân istemem
(G:181/2)

Rezm:

Eski hayatın bir parçası olan savaş Divanda; rezm, akın, yağma vb. kelimelerle ifâde edilir. Gönül mülkünü yağma eden gam askeridir;

Ġam sipâhı başladı yaġmaya göñlüm mülkini
Kişveriñ ḥıfẓ it meded sulṭân-ı ẖûbânım yetiş
(G:114/3)

Bir beyitte de baharın gelişiyle çiçekler bir araya toplanırken, nehirler ise gül bahçesine akın eder;

Cemᶜ idüp aldı şükûfe ẖaylini etrâfına
Mülket-i gülzâra aḳın ṣaldı cûy-ı nev-bahâr
(G:42/2)

Savaş Âleti ve Eşyâsı;

Ok (Tîr, Hadeng, Nâvek), Kılıç (Şemşîr, Tîg, Hançer), Yay (Keman);

Divanda deliciliği ile söz konusu edilen ok, gamze ve kirpik gibi unsurların benzetilenidir;

Göñül mülkine aḳın ṣalmadan ġam leşkeri ey dil
Ḳaşı yâ kirpigi oḳ ġamzesi tatarımız gelse
(G:232/3)

H̱adeng-i ġamzeñe cân virdigim bî-hûde ᶜadd itme
Baña câdû gözüñ görseñ ne yüzden mekrî âl eyler
(G:74/4)

Ol ḳâşı kemân ile dilâ ülfet ᶜacebdir
Zîrâ müjesi ehl-i dile tîr-i ġazapdır
(G:36/1)

Divanda kılıç, keskin ve yarıcı oluşuyla ele alınmakta, sevgilinin gamzesi için benzetilen olmaktadır;

Şemşîr-i ġamzesiyle dilâ mübtelâların
Öldürmek içün itdi o ẖûnî yamân yemîn
(G:187/3)

Ḫançer-i ġamzeñle cânâ sînemiz ṣad-çâk idüp
Bister-i ġamda Nis̱ârî gibi bîmârız hele

(G:218/5)

Yay ok atması ve şeklinin kavisli olması sebebiyle, sevgilinin kaşı için benzetilen olarak düşünülür;

Dil kişverine açdı o ḳaşı kemân kemîn
Yaġmaya virdi ṣabr ü ḳarârı hemân hemîn

(G:187/1)

Bezm:

Bezm içki ve eğlence meclisidir. Bezmin belli başlı unsurları; sâki, şarap, meze, kadeh, sürâhi, mum vb.dir. Bezm genellikle bahar mevsiminde kurulur. Baharın gelişiyle gönül dâimâ şarap kadehini ister;

Dem-i ezhâr irişdi defʿ-i ġam ḳılmaġa ey sâḳî
Elinde lâle dâyimâ göñül câm-ı şarâb ister

(G:88/2)

Meyhâne:

Meyhâne aşığın içki için devam ettiği yerdir. Şâir vâizin sözlerini dinlemeyip, meyhâneyi mekan tutmak ister;

Bârid sözini diñlemeyüp vâʿiz-i şehriñ
Meyḫâne bucaġın idelim mesken ü meʾvâ

(Tb:2/8)

Şarap:

Divanda şarap çoğunlukla sevgilinin dudağı için benzetilen olur;

Her zamân zâhid nola itse Nis̱ârî meyl-i câm
Lebleri yâriñ şarâb-ı nâb şeklin baġlamış

(G:113/5)

ʿAceb mi bâde-i engûra raġbet itmesem hergiz
Ḥakîre bâde-i laʿl-i lebiñ gibi şarâb olmaz

(G:106/2)

Şâirin bâdeye meyl etmemesi kendi şeçimi değildir. Buna Kevser şarâbı engeldir;

İḫtiyârımla mıdır bâdeye meyl itmedigim
Nûş-ı câm eylemege bâde-i Kevs̱er mânîʿ

(G:122/3)

Geçen zaman sâkiye benzetilerek, onun bir kadeh şarap yerine bin kâse zehir sunduğu ve ezelden beri alışkanlığının bu olduğu ifâde edilir;

Bir ḳadeh mey ṣunmadan teklîf ider biñ kâse semm
Sâḳî-i devriñ ezelden resm-i muʿtâdı budur
(G:34/3)

Saf şarap âşığa yüzünü ekşitir. Çünkü âşık sevgilinin laʿl dudağıyla kendinden geçmiştir;

Gördiler laʿl-i leb-i dilberle ḥayrân olduġum
Ey Niṡârî baña türş-rûdır şarâb-ı nâblar
(G:65/5)

Câm-ı sabûh, mahmurluğu gidermek için, sabah içilen şaraptır. Sevgilinin yanağı ne zaman sabah içilen bu şaraptan kızarsa, âşıkların aklı başından gider;

Ey leb-i şîrin alur ʿuşşâḳıñ ʿaḳlın âl ile
Al reng itse ḳaçan ruḫsârıñı câm-ı ṣabûḥ
(G: 24/2)

Esrâr (Berş ü Efyûn):

Esrâr, iki beyitte zikredilir;

Lûlesinden dile bir tâze cilâ ḥâṣıl olur
Her ḳaçan keyfini güngürlese berş ü efyûn
(G:199/2)

Ayva tüyünün esrârıyla hayran olan âşık, peymâneye meyl etmez;

Ḫaṭṭıñ esrârı beni ol resme ḥayrân itdi kim
Raġbet itmen ʿömrüm oldukça daḫi peymâneye
(G:236/3)

Kadeh (Ratl-ı Girân, Câm, Sâgar, Kâse-i Zerrin, Câm-ı Musaffa, Peymâne) Sürâhi:

Âşığın canına kasteden sevgilinin dudağı, ruha tazelik veren bir kadeh olarak tasavvur edilir;

Câm-ı rûḥ-efzâ ṣunar şeklinde ḳaṣd-ı cân ider
Laʿl-i cânânıñ ṣorarsañ lezzet ü dâdı budur
(G:34/6)

İki beyitte de kadeh münâsebetiyle şarabın mûcidi Cem hatırlanır. Sevgilinin yanağı da İskender'in aynasıdır;

Sâġar-ı ṣahbâya kim ʿaks-i ruḫ-ı dilber düşer
Ḫâṭıra câm-ı Cem ü mir'ât-ı İskender düşer
(G:46/1)

Şâir, bu zaman elinde çektiği derdi unutup, sâkinin sunacağı kadeh ile sarhoş olmayı ister;

Unutsuñ bir zamâñ dil devr eliñden çekdügi derdi
Bizi ḳıl câm-ı ṣahbâ ile sâḳî mest-i ḳanżil hâ
(G:4/3

Ayak, kadeh mânâsındadır. Bezm sâkisinin ayağını öpmekle şarap içmek kastedilir;

Öperdim ayaġını her zamanda sâḳî-i bezmiñ
Eger ekşitmeseydi ṣûretini ṣâġar-ı ṣahbâ
(G:6/2)

'Ayak seyri' hem gezinti, hem de içki içmek mânâsındadır. Sevgili de rakîb ile çemenzârda ayak seyri eder;

Ḫırâmân olmuş ol serv ʿazm idüp ṭarf-ı çemen-zâra
Ayaḳ seyrin idüp aʿdâ ile dirler kenâr oldı
(G:259/2)

Âşık, sevgilinin laʿl renkli kadehi andıran dudağının âb-ı zülâli var iken, altın kadehte bile olsa gül renkli şarâbı içmez;

Bâde-i gül-fâmı içmem kâse-i zerrînden
Câm-ı laʿliñle şehâ âb-ı zülâliñ vâr iken
(G:209/4)

Bir beyitte de âşığın gözü kadehe benzetilir. Ve bu kadeh, sevgilinin lebinin yâdıyla kan doludur;

Künc-i ġamda lebleriñ yâdıyla ʿişret itmege
Kâse-i çeşmi ṭolu ḫûn-âb dirseñ işte ben
(G:192/5)

Meclisde sürâhinin ses (kulkul)ini yâd eyleyen safâ ehli, başka bir âlemdedir;

Meclîs-i meyde ṣurâḥî ḳulḳuluñ yâd eyleyüp
Başḳa bir ʿâlemdedir ehl-i ṣafâsı Bursanıñ
(G:138/4)

Mum (Şemʿ):

Eski gece hayatının özellikle içki ve eğlence meclislerinin aydınlatma aracı olarak; mum ve çerâğ önemli bir yer tutar. Divanda da bu unsurlar, çeşitli vesilelerle zikredilmektedir,

Âşıkların meclisine şem gerekmezse buna şaşılmamalıdır. Çünkü o topluluğun şemʿi olan sevgili güzelliğiyle bezme ışık saçar

Bezme çün ḥüsnüñ żiyâ-güster olur ey şemʿ-i cemʿ
Lâzım olmazsa ʿaceb mi meclîs-i ʿuşşâḳa şemʿ
(G:121/1)

Mum gibi olan âşık, sevgiliye cân u gönülden bağlıdır. Bu aşkla vücûdu mahvolsa da aşkını inkar etmez (bu aşkla yanar);

ʿÂşıḳım cânâ saña cân ile dilden şemʿ-tek
Kesse maḥv olsa vücûdum itmezim inkâr-ı ʿaşḳ
(G:132/3)

Sevgilinin mumu andıran parlak yüzü, rakîbin meclisini aydınlatır. Âşığın nasîbi ise, sevgilinin karanlık gece gibi olan zülfünün endişesidir;

Şehâ şemʿ-i ruḫuñ olmuş müyessir bezm-i aġyâre
Naṣîb olan baña endîşe-i zülf-i şeb-i târıñ
(G:137/3)

Şem pervâneyle tenâsüp içerisinde ele elınır. Bu münâsebet, sevgiliyle âşık ilişkisi şeklindedir. Âşık pervâne olup mumun etrafında döner durur. Muhabbet ehli sevgilinin bezmine dâhil olmayı ister ve sevgilinin mum gibi aydınlık olan yüzüne, pervâne gibi kendini ateşe atar;

Maḥabbet ehli bir şeb dâḫil-i bezm olsa sulṭânım
Cemâliñ şemʿine perr yaḳmaġa pervâne olmaz mı
(G:251/2)

Pervâne yine aşkla kendini ateşe atar;

Şuʿle-i şemʿ-i ruḫuñ şevḳiyle âteşbâz olup
Nâr-ı ʿaşḳa yaḳdı kendin çekmedi pervâne ġam
(G:168/5)

Çerâğ bir beyitte uyandırmak (uyar-) fiiliyle birlikte mumu yakmak anlamında kullanılır;

Firḳat şebinde ḫâne-i ḳalbin Nis̱ârîniñ
Gel tîre ḳoyma şemʿ-i ruḫuñdan çerâġ uyar
(G:75/5)

Mûsıkî:

Divanda altı beyitte mûsıkîye âit unsurların zikredildiği görülür;

Ṣadâ-yı nâleme dem-sâz olursa sâḳiyâ gelsün
Ser-âġâz eylesün muṭrıb bugün meclisde şehnâzı
(G:247/4)

Divanda en çok adı geçen musiki âleti ney, özellikle Mevleviler arasında çok itibar gören kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli bir çalgıdır;

Aġzına dil vir biraz dem muṭrıbâ söylet de gör
Nâle-i dil-sûzımıñ taḳlîdini eyler mi nây

(G:254/2)

Deldikçe sînemi oḳıñ ey yâr-ı nâzenîn
Ney gibi her dem itmede dil nâle vü enîn

(G:206/1)

Çeng, kanuna benzeyen; fakat dik tutularak parmakla çalınan bir müzik aletidir.Bir beyitte söz konusu edilir. Eğri oluşuyla, âşığın boyuna teşbih edilir;

Cefâdan ḳâmetim çeng eylemekden ey perî-peyker
Ġaraz ṣavt u ṣadâ gûş itmek ise ol hevâdan geç

(G:22/5)

Dâire bir tür zilli teftir. Bir beyitte zikredilir;

Ḥalḳa-i zülfünden anıñ cümle ṭutdı dâyire
İtmedi bu bezm-gehde bir büt-i ʿayyâr raḳṣ

(G:116/4)

6- Süslenme:

Kıymetli Mâdenler ve Taşlar (Altun, Gümüş, Laʿl, İnci, Yâkut, Sadef, Mercân):

Divanda altın, hem para hem de süs eşyası olarak kullanılan kıymetli bir mâdendir;

Altın ve gümüş, zâhidi yoldan çıkarmıştır. Şâir şaşkınlık içindedir;

Yoldan çıḳardı zâhid-i ḫod-bîni sîm ü zer
Gördüñ mi ey dil âdeme neyler sefîd sürḫ

(G:27/4)

Sevgilinin eşiği ise, âşığın başını koyduğu altın işlemeli bir yastıktır;

Ser-i kûyıñda baş ḳoysa işigiñ ṭaşına âşıḳ
Şeh-i ʿâlemdir ol kim bâliş-i zer-kâra yaṣdanmış

(G:115/4)

Sevgiliye ulaşmak altın ve gümüşle mümkündür;

Gördi vaṣlı sîm ü zerle bulunur dilberleriñ
Destine almış ânıñçün gösterir dînâr gül

(G:161/3)

Âşık, sevgilinin altın ve gümüşe meyli olduğunu bilir. Bu nedenle sararmış yüzüne (altın) ve gözyaşına (gümüş) sevgilinin bakmıyor oluşu onu şaşırtır;

Çihre-i zerdim görüp bakmaz sirişk-i çeşme
Ḫûb-rûlar meyl ider dirlerdi ḫod sîm ü zere
(G:229/4)

Sevgili altın başlığı ile, altın taç takınmış bir güneş gibidir;

Altun üsküfle seni kim görse dir ey şâh-ı ḥüsn
Başa geymiş şâh-ı ḫâver tâc-ı zerrîn kendidir
(G:53/6)

Gümüş beyaz ve parlak rengiyle sevgilinin gözyaşı için benzetilen olur. Sevgili âşığın gam hânesini şereflendirse, âşık gözyaşlarını onun yoluna saçmaya hazırdır;

Müşerref eylesün ġam-ḫânemiz tek ol leb-i şîrin
Nis̱ârî sîm-i eşkim yoluna anıñ nis̱âr olsun
(G:197/5)

İnci ; şekli , rengi ve parlaklığı gibi hususlar yönünden Divanda; diş , gözyaşı, şâirin şiiri veya sözü gibi unsurlarla benzerlik içinde düşünülür. İnci sadef içerisinde meydana gelir. Bir beyitte de deniz ve inci ile ele alınır;

Gerçi baḥr içre ṣadef dürrler ḳılur ẓâhir velî
Dürr-i dendânıñ mis̱âli lü'lü-yi şeh-vâr yoḳ
(G:130/2)

Aşağıdaki beyitlerde de sevgilinin dişleri için benzetilen olur;

Ṣadefden gerçi kim çoḳ dürr-i yektâlar olur
Nigârâ dürr-i dendânıñ mis̱âli dürr-i nâb olmaz
(G:106/3)

Ġavvâs-ı yem-i ʿaşḳdır ey dilber-i ṭannâz
Dendânıñı dil lü'lü-yi ġalṭâna degişmez
(G:108/4)

Dehânıñ ġoncadır nuṭḳuñ Mesîḥa dişleriñ lü'lü
Olursa ṭañ mı rûḫ-efzâ söze geldikçe güftârıñ
(G:143/3)

İki beyitte de şâirin şiiri/sözü münâsebetiyle anılır;

Dervişiñ vaṣfındaki şiʿriñ oḳursañ luṭf ile
Her sözi bir lü'lü-yi lâlâ dürr-i ġalṭân olur
(K:3/25)

Şerḥ itmege yoḳ ḥâl-i dili ḳâbil-i imkân
Bu naẓm-ı dürer-bârı oḳı anlara bâri
(Tb:7/40)

Mercan iki beyitte, kırmızı rengi dolayısıyla, kan unsurunun (kanlı gözyaşı)

benzetileni olarak kullanılır;

Dendân ü lebiñ şevḳine ḫûn-âb-ı sirişkim
Çeşmimden aḳup dürr ile mercân olacaḳdır
(G:62/2)

Gören kimesne dâne-i mercân ḳıyâs ider
Çeşmimiñ ey Nis̱ârî zemîne dâmân demîn
(G:187/5)

Güzel Kokular:

Divanda çoğunlukla misk zikredilir. Misk siyah rengi ve kokusu sebebiyle; zülf, kaş, ben ile ilgilidir;

Kâkül-i müşkînine sünbül Ḫıṭâyi dir gören
ʿÂrıżıñ üstünde ḫâliñ nâfe-i Çîn kendidir
(G:53/3)

Boynın egdi zülfiñi gördükde sünbül bâġda
Cânı mı var ḫâliñe öykünmege misk-i Ḫuten
(G:207/4)

Diğer Süs Unsurları:

1-Sürme, Kına:

Divanda süslenme unsurlarından en çok zikredilen sürme (kuhl, tûtiyâ) dir. Kına da söz konusu edilmektedir. Övülenin, ayağı tozu sürmeye benzetilir;

Aña kuḥl u cilâyı virseler ger rayġân almaz
Ayaġıñ ṭopraġın eyler gözüne tûtiyâ nergis
(G:110/3)

Kuḫl eyler idi gözlerine ehl-i ʿaşḳ olan
Raḫşıñ ayaġı altına ki cismim ola ḫâk
(G:136/4)

Görir miyüz o günü kim iziñ tozını ṣabâ
Çekeydi gözlerime kuḫl-i tûtiyâ diyerek
(G:152/4)

Kına (hınna) Divanda iki beyitte zikredilir. Bir süs unsuru olmasına rağmen, aslında o âşığın kanıdır. Sevgilinin parmaklarındaki kına mıdır, yoksa âşığın sinesine gönderdiği bakış oklarından bulaşan kan mıdır;

Benânıñda ʿaceb ḥınnâsı yoḫsa ṣaḥn-ı sînemde
Elifler çekdügi demde bulaşdı ḳaldı ḳânımdır

(G:59/3)

Dem-i ʿâşıḳdan olmuş öldürürken ey dil-i şeydâ
Yed-i Beyżâsını ṣanma o şûḫûn reng-i ḫınnâdır
(G:70/4)

2-Ayna:

Divanda sevgilinin yanağına benzetilmesi münasebetiyle anılır;

Virme yüz âyîne-veş her bed-nefesden ḳıl ḫazer
Nem ḳapar mirʼât-ı ruḫsârıñ ṣaḳın jengârdan
(G:198/4)

Bir beyitte de tûtiye ayna karşısında konuşma öğretilmesini hatırlatacak biçimde kullanılır;

Ṭûti-i ṭabʿım niçün güftâr idüp açılmasun
ʿÂrıżıñ gözgü lebiñ şîrini ḳandimdir benim
(G:184/3)

3-Şâne (Tarak):

Divanda bir beyitte zikri geçer;

Ey melek-sîmâ çeker gîsû-yı ʿanber-fâmıña
Şâneden her çîn-seḥer meşşâṭa-i mekkâr tîġ
(G:124/4)

Giyim-Kuşam:

Divanda giyim kuşamla ilgili zikredilen unsurlar; kabâ, destâr, külah, bürka, câme, pûşîde, dâmen, arak-çîn, hırka, nikâb, dibâ, atlas, libâs, şal ve üsküfledir.

İpek veya altın işlemeli kumaşlar, dibâ ve atlas gibi isimlerle anılır. Divanda da iki beyit içerisinde tasavvûfi düşüncenin bir tezâhürü olarak karşımıza çıkar. Kemâl ehli bu ipekli kumaşları istemez, keçe giyer;

Kemâl ehli Nis̲ârî istemez çün aṭlas u dîbâ
Nemed-pûş it vücûduñ câme-yi zîbâyı neylerler
(G:87/5)

Ârif bu kıymetli kumaşlara meyl etmez. Bundan dolayı kendi varlığından geçip, Hak'da bâkî olur;

Geymez ḳabâ-yı aṭlas ʿârif olan kişi
Şekl-i fenâya girdi ânıñ çün ṣıfâtımız
(G:91/2)

Sevgililer, aşığın kanıyla sanki lâle renkli elbise giymişlerdir;

Dem-i ʿâşıḳdan olmuşlar Nis̱ârî şöyle ḫûn-âlûd
Ḳabâ-yı lâle-gûna girdi ṣan sîmîn bedenler hep
(G:14/7)

Gonca gibi yeşil elbisesini giymiş olan sevgili, güzellik bahçesinde sanki yâsemen fidanıdır;

Ġonca-veş geymiş ḳabâ-yı sebzîn ol sîmin-beden
Gülşen-i ḥüsn içre ṣan olmuş nihâl-i yâsemen
(G:207/1)

'Kabâ-yı sebzîn' bir beyitte de Yûsuf vesilesiyle anılır;

İligi görinür parmaḳlarınıñ şöyle nâzikdir
İliklerken ḳabâ-yı sebzîn ol Yûsuf-liḳâ bir bir
(G:50/3)

Nergisin altın sarısı renginden dolayı başında bir altın külah tasavvur eden şâir, onun tüm çiçeklere sultan olacağını söyler;

Urupdur başına zerrîn külâh ey cân-ı mâ nergis
Şükûfe ḫayline sulṭân olupdur ġâlibâ nergis
(G:110/1)

Destar, Divanda bir beyitte zikredilir. İşveli sevgili öylesine mesttir ki, başındaki destar bile darmadağın olmuştur;

Şöyle mest olmuş o yâr-i işvebâz ü şîveger
Sîne çâk itmiş başında hey'et-i destâr şûḫ
(G:25/2)

Bürka (peçe), Divanda üç beyitte anılır. Ne vakit güzellik ülkesinin sultanı, yüzündeki peçesini kaldırsa, bütün âlem bu güzelliğe hayran olur;

Bürḳaʿ-i rûyın ḳaçan refʿ itse ol sulṭân-ı ḥüsn
Olur ey dil ḫalḳ-ı ʿâlem cümle hep ḥayrân-ı ḥüsn
(G:188/1)

Gül goncasına benzetilen sevgilinin yüzü, yeşil örtüsünü kaldırdığında, gamla dolu gönülleri bu gamdan kurtarmıştır;

Bürḳaʿ-i sebzîn giderdi ʿarż idüp dîdâr gül
Ḳalb-i pür-ġamdan çıḳardı câ-be-câ jengâr gül
(G:161/1)

Câme iki beyitte anılır. Sevgili kırmızı câmesiyle ergavan fidanını andırır;

Erġavân-ı câme geymiş ey dil ol serv-i revân

Gülşen-i ḥüsn içre şan oldı nihâl-i erġavân
(G:204/1)

Hırka, zâhid ve dervişlerin elbisesidir. Bir beyitte zikredilir;

Zâhid gibi âzürde-i ḫâṭır degilüz biz
Çekdik başımız ḫırḳaya dem-beste-i lâlüz
(Tb:1/4)

Şal da iki beyitte tasavvufi açıdan zikredilir;

Câme-i aṭlasına baḳma Niṣârî felegiñ
ʿ Ârif olan kişi pûşîdesini şâl eyler
(G:38/5)

Cihânıñ yegdir aṭlas câmesinden
Ḳanâʿ at ehliniñ bir köhne şalı
(G:256/6)

Arak-çin, kavuk altına giyilen takkedir. Şâir, arak-çînin sihr eyleyip, sevgilinin kıvrım kıvrım zülfünü koynundan çıkarmadığını söyler;

ʿ Aceb siḥr eylemişdir ey perî-peyker ʿ araḳ-çînin
Ki çıḳmaz rûz u şeb ḳoynundan anıñ zülf-i pür-çîniñ
(G:141/1)

Nikâb bir beyitte zikredilir;

Yüziñi görmesün meded aġyâr
Ey perî-rû güzel niḳâb ile gel
(G:159/2)

Sevgili, altın üsküflesiyle başına altından taç takınmış güneş gibidir;

Altun üsküfle seni kim görse dir ey şâh-ı ḥüsn
Başa geymiş şâh-ı ḫâver tâc-ı zerrîn kendidir
(G:53/6)

7- Yiyecekler:

Divanda yiyeceklerden; biryân (kuzu kebabı), helva, nân, turşu, hardal ve şerbet zikredilir;

Dâne-i ḫardal olursa kût-ı yevmiyyeñ eger
Ey Niṣârî kimseye gösterme rûy-ı ihtiyâc
(G:21/5)

Şerbet sevgilinin dudağı münasebetiyle anılır,

Derd-i hicrânın helâk itdi Niṣârî ḫasteyi

Şerbet-i laʿliñle ḳıl tedbîr-i dermânım yetiş
(G:114/5)

Dîdeler meclîse getürdi şarâb
Ey ciger sen daḫi kebâb ile gel
(G:159/4)

Ḥalvâ-yı mevt ümmîdin ider ṣûfî
Bizim hemîşe zikr-i lebiñdir nebâtımız
(G:91/3)

Nân-ı ġamla geçinür sâim-i hicrânıñ olan
Niʿmet-i vaṣlın ise her ḫar-ı nâdâna çıḳar
(G:45/3)

8- Mükeyyifat:

Divanda keyif verici maddeler arasında; tütün, afyon ve ingiliz zikredilir.

Tütün, yaprağından sigara yapılan bir ottur. Bu ot, kağıda sarılarak yâhut lüle (kırmızı çamurdan pipo başı şeklinde yapılıp bir çubuğa geçirilerek kullanılan aygıt) ve pipoya basılarak içilir.

Aşığın gönül ve canı tütün olurken, sevgilinin yanağı bu tütünü yakan ateş, aşığın halka halka ahının dumanı ise bu tütünü içmeye yarayan lüledir;

Yaḳalım berg-i dil ü cânı ruḫuñ âteşine
Lüle-i âh-ı siyâh ile duḫânı çekelüm
(G:176/2)

Gül renkli şarap içilmezse buna şaşılmamalıdır. Çünkü her zaman gönül ehliyle taze tütün içilir;

Ne ʿaceb içmez isek sâḳî şarâb-ı gül-gûn
Ehl-i dillerle hemîşe içeriz tâze tütün
(G:199/1)

Berş (afyon), keten yaprağından yapılan bir çeşit sarhoşluk verici macundur ve bir beyitte zikredilir;

Lûlesinden dile bir tâze cilâ ḥâṣıl olur
Her ḳaçan keyfini güngürlese berş ü efyûn
(G:199/2)

İçelüm ḳahvede yârân ile ingilizi
Olma bekrîler ile mey-gedede zâr u zebûn
(G:199/4)

9- Oyunlar:

Satranç, Gûy u Çevgân:

Satranç tâbirleri Divanda bir beyitte tenâsüp içinde kullanılır. Bunlar; ruh, ferzâne, şâhtır. Bu kelimelerin lügat mânâları da kastedilerek oyun yapılır;

Ruḫlarıñ-tek ṭoġruyum saṭranc-ı ʿaşḳıñ içre ben
Ẓann idüp ferzâne-veş kec añlama şâhım ṣaḳın
(G:190/4)

Zülf çevgân olarak düşünülür;

Başımı ṭop itdügim meydân-ı ʿaşḳıñda görüp
Kâküliñ bâd-ı ṣabâ taḥrîk ider çevgân olur
(K:3/22)

Ser-i çevgân ser-i zülfine ṭop et ki dilâ
Ḫûblâr şâhı olan çeşm-i ḫumârıñ geldi
(G:261/4)

10- Yazı ile İlgili Hususlar:

Divanda yazı çeşidi olarak, sülüs yazısının kalın ve okunaklı şekli olan ‘hatt-ı celi’den bahsedilir. Bu yazıyı ezel kâtibi aşığın yanağına yazar;

Yazdı debîr-i ṣunʿ ruḫunda ḫaṭṭ-ı celî
Sürḫi sirişk-i ʿâşıḳ ile ḳıldı cedveli
(G:256/1)

Şâir bir beyitte de kadere olan inancını dile getirir;

Mihnet-i derde girift oldum dime ey dil ṣaḳın
Kilk-i ḳudret yazdugı ḫaṭṭ lâ-cerem serden geçer
(G:41/5)

Nola ḳadr ü kıymeti artarsa laʿl-i dilberiñ
Ḳıl ḳalemle ḫaṭṭ-ı laʿliñ meşk ider kilk-i ḳażâ
(G:7/4)

11- Âdet- İnanış:

Eskiden bayramın geldiği hilalin görünmesiyle bilinirmiş. Sevgilinin kaşının hilalini gören aşık da, kurban bayramı geldiğini sanıp, kendini bu güzelliğe kurban eder;

Ey ṣanem ḳaşıñ hilâlin ʿıyd-ı aḍḥâ ẓan idüp
Oldı ʿaşḳ ehli Nis̱ârî gibi hep ḳurbân-ı ḥüsn
(G:188/5)

Nazar değmemesi için üzerlik tohumu ateşte yakılıp tütsülenirmiş. Bir beyitte de bu inanış hatırlatılmaktadır;

Âteş-i rûyıñda cânâ ḫâl-i miskîler seniñ
Çeşm-i bed defᶜ ine ṣaçılmış sipendimdir benim
(G:184/2)

Eskiden yapılacak büyük-küçük bütün işler için bir kutlu saat aranırmış. Bir beyitte zikredilir;

Vaᶜ de-i vaṣlıñ müyesser olmaġa şâm u seḥer
Saᶜ d-i saᶜ at gözleriz necm-i hidâyet bekleriz
(G:96/3)

Alın yazısı, itikada göre asla değişmez. Mukadder ne ise zuhura gelir;

Cebînimde görinen ṣanma ey zâhid ki ebrûdur
Yed-i ḳudret ile başa yazılan ḫaṭṭ-ı ezeldir bu
(G:213/6)

Kurban kesilince alına bir parmak kan sürmek adettir. Sevgilinin de alnında görünen ben değil, kurban ettiği aşığının kanıdır;

Ḫâldir ṣanmañ cebîninde o yâr-i bî-amân
ᶜ Âşıḳın ḳurbân idüp sürmüş durur bir ḳatre ḳan
(G:204/3)

Mumun daha iyi ışık vereceği düşünülerek başı kesilir. Bir beyit de bu geleneği anımsatır;

İşitse şemᶜ kim pervâneye ẓulm ile ḥayf eyler
Keser başın dimez ki żâyîᶜ oldı şamıñ envârı
(K:2/23)

12- İnsan:

Nisârî Divânı'nda insan unsuru; sevgili, âşık, rakipten meydana gelen bir kadro içinde görülür. Bu nedenle, çalışmanın ağırlık merkezini oluşturan bu üç tip diğer konulara oranla daha geniş bir şekilde ele alınacaktır.

A-Sevgili:

Yüz:

Sevgilinin yüzü Divanda güneşe ve aya teşbih edilmektedir. Parlaklığı ile aynadır. Yüz, 'cemâl, peyker, rû, ruh, ârız, izâr' gibi kelimelerle anılır. Rengi bakımından da ateşe ve güle benzetilir.

Sevgilinin güzellikleri, cennet ve içindekilere teşbîhen zikredilir. Bu benzetmede sevgilinin yanağı cennettir;

Hûr u ġılman beñzemez cânâ saña zîrâ seniñ
ʿÂrıżıñ cennet boyuñ Ṭûbâ lebiñdir Selsebîl

(G:154/3)

Yüzün sıklıkla benzetildiği unsur, güldür;

Neylerim seyr-i gülistânı Nis̱ârî gibi ben
Ruḫlarıñ gül saçlarıñ sünbül ḳadiñ naḫl-i terim

(G:172/5)

Ruḫ-ı âliñ gibi gül bâġ-ı dehr-ârâda yoḳ cânâ
Leb-i laʿliñ gibi mül râḫ-ı rûḥ-efzâda yoḳ cânâ

(G:9/1)

Yüzün benzetildiği bir diğer unsur da, rengiyle âşığın aklını alan lâledir;

Şâd-mân ol ki dilâ sevgilü yâriñ geldi
Âl ile ʿaḳlıñ alan lâle-ʿizârıñ geldi

(G:261/1)

Işık ve aydınlık ilişkisiyle sevgilinin yüzü Şems ü Duhâ'ya benzetilir. Sevgilinin zülfü de bu parlaklığı gizleyen bir buluttur;

Düşdükçe ruḫuñ üstüne ol zülf-i şeb-âsâ
Gizlendi bulutda ṣanurın Şems ü Ḍuḥâyı

(G:249/2)

Yüzün periye benzetilmesi onun insanlarla ünsiyet edemeyeceğinin belirtildiği şu beyitte geçer;

Ol perî-peyker ʿaceb mi ḳaçsa ʿâşıḳdan dilâ
Âdemî-zâd ile hiç perî ider mi imtizâc

(G:21/3)

Saç (Zülf, Gîsû, Turra, Kâkül):

Sevgilinin saçı akşamdır. Misk kokar. Sevgilinin anber kâkülü âşığa efʿî gibi görünür;

Ḫalḳ gîsû ṣanur ey gözleri câdû
Baña efʿî görinür kâkül-i ʿanber-bârıñ

(G:140/2)

Şekil bakımından zünnara benzetilir;

Ol bütüñ zünnâr-ı zülfine Nis̱ârî bağla bel

Ḫalḳ-ı ʿâlem ger saña yaḫşî disünler ger yamân
(G:204/6)

Âşık, ölünce bile, sevgilinin yılana benzettiği saçının hevesinin baştan gitmemesini ister;

Gitmeye başdan hevâ-yı kâkül-i fikr-i ḫaṭṭuñ
Ṭopraḳ içre mâr u mûra âşiyân olsa ḳafâ
(G:10/3)

Bir beyitte de sevgilinin gerdeni genc-i Firâvân olurken, kıvrım kıvrım siyah saçları ise, bu hazineyi bekleyen bir yılandır;

Gerdeniñde ṭurra-i zülf-i siyâhıñ dostum
Mâra beñzer kim yatur genc-i Firâvân üstüne
(G:221/2)

Sevgilinin anber kokan kıvrımlı saçları, gerdeninde gönül kuşunu avlamak için kurulmuş bir tuzaktır;

Dâmlar mıdır ḳurulmuş murġ-ı diller ṣaydına
Ḥalḳa ḥalḳa gerdeninde ʿanberîn gîsû mıdır
(G:55/2)

Çeşm:

Sevgilinin gözleri baygın bakışı, gamzesi ve rengi dolayısıyla anılır. Sevgilinin siyah gözleri bir dolandırıcıdır. Bir bakışıyla binlerce gönülü çalar;

Bir naẓarda nice biñ diller serîḳa itmede
Görmedim çeşm-i siyâhıñ gibi bir ʿayyâr reng
(G:145/4)

Âşık sevgilinin aşkıyla pâre pâre olan ciğerini, onun kan içici kılıca benzettiği mest gözüne fedâ eder;

Pâre pâre cigerim tâb u tebi ʿaşḳıñ ile
Çeşm-i mestüñdeki ol tîġ-i ḫûn-âşâma fedâ
(G:2/2)

Sevgilinin hançere benzeyen gamzesiyle, âşığın sînesinde açtığı yaralar, âşığın vücûduna tâze bir ruh bahşeder;

Sîneme açdıḳça cânâ hançer-i ġamzen şürûḥ
Ṣanki bağışlar ten-i pejmürdeye bir tâze rûḥ
(G:24/1)

İri ve güzel oluşuyla ceylana teşbih edilir;

Görüp dil yine bir çeşm-i ġazâlî
Olupdur deşt-i ʿaşḳıñ pây-mâli
(G:257/1)

Sevgilinin gamzesi kinle dolu olan bir cellattır;

Lebleriñde ḫaṭṭ-ı müşkîn gebr-i bî-dîn kendidir
Ġamzeñ ey nâvek-figen cellâd-ı pür-kîn kendidir
(G:53/1)

Eskiden bayramın geldiği hilâle bakılarak tâyin edildiğinden, aşk ehli de sevgilinin hilal kaşlarını görüp bayram geldiğini sanarak kendini sevgilinin güzelliğine kurban eder;

Ey ṣanem ḳaşıñ hilâlin ʿıyd-ı aḍhâ ẓan idüp
Oldı ʿaşḳ ehli Nis̱ârî gibi hep ḳurbân-ı ḥüsn
(G:188/5)

Kaş:

Sevgilinin kaşları oka benzetilir. Yeri âşığın sînesidir;

Her biri sehm-i ḳażâ gibi deger cân u dile
Sîne meydânına oḳlar ki atar ḳaşından
(G:194/2)

Sevgilinin kirpikleri ok olurken, kaşları da bu oku atan yaydır;

Ey Nis̱ârî müje-i tîrine sînen siper it
Çeke gör ḳavs-i cefâsın o ḳaş-ı mekkârıñ
(G:140/5)

Kaş şekil bakımından kemana benzetilir. Sevgili oka benzeyen kirpiklerini âşığın sinesine göndermeyerek, vefâsızlık etmiştir;

Müjemiñ tîrine sîneñ hedef olsun dir idüñ
Niçün ey ḳâşı kemân eylemedün ʿahde vefâ
(G:1/3)

Sevgilinin müşkîn kaşları şekli itibâriyle mihrâba benzetilir;

Bir ʿaceb ṭâḳ-ı muʿallâdır ki müşkîn ḳaşlarıñ
Gördigi dem yüz çevirdi ḳıbleden miḥrâblar
(G:65/2)

Sevgilinin fermâna benzetilen yüzünde rastık çekilmiş olan kaşları, anberli iki tuğraya benzetilir;

Berât-ı ḥüsnüñ üzre vesmelü ebrûlarıñ cânâ
Kerâmetle yazılmış ʿanber-âlûd iki ṭuġradır
(G:70/2)

Bir beyitte de sevgilinin kaşlarını çatmasından bahsedilir;

Sînemin meydânına tîr-i müjeñ gönder disem
Şeh-levendim çîn ider ebrûların virmez cevâb
(G:15/4)

Ben:

Sevgilinin rengiyle ateşi andıran yüzündeki misk kokulu benleri, kötü gözlerin defʿ i için saçılan üzerlik tohumuna benzetilmektedir;

Âteş-i rûyıñda cânâ ẖâl-i miskîler seniñ
Çeşm-i bed-defʿ ine ṣaçılmış sipendimdir benim
(G:184/2)

Âteş üstünde yüzerlik gibi cânâ câ-be-câ
Ḫâl-i miskîler ʿ iżâruñda sipend olmaḳ ne ḳayd
(G:29/4)

Ben, rengi bakımından Hindu'ya benzetilir. Sevgilinin dudağının köşesindeki siyah beni, o güzelliğe kapıcı olan bir Hintli çocuktur;

Kûşe-i laʿ liñde gûyâ dâne-i ẖâl-i siyâh
Ṭıfl-ı Hindûdır ki cânâ oldı ol der-bân-ı ḥüsn
(G:188/3)

Renk ve şekil bakımından karabibere de benzetilir;

Mihr ü mehden pertev-i nûr-ı ruẖuñdır dostum
Şekl-i ẖâl-i ʿ ârıżıñdır ḥabb-ı fülfülden ġaraż
(G:118/2)

Bâzen de habbetü's- sevdâ (çörekotu) dır;

Niṡârî bir cüvâna ʿ âşıḳ-ı dildâde oldum ki
Lebi mül ruẖları gül beñleridir ḥabbetü's-sevdâ
(G:3/5)

Sipend-âsâ Niṡârî nâr-ı ruẖsârında cânânıñ
O ẖâl-i dâne ḥabbetü's-sevdâ mıdır yoẖsa
(G:237/5)

Sevgilinin beni ve zülfü can ve gönülü avlamakta bir tuzaktır;

Ruẖlarıña cân u dil murġın şiḳâr olmaz dime
Çîn-i zülfüñ dâm u ẖâliñ dâne şeklin bağladı
(G:244/2)

Hat:

Sevgilinin dudağı parlak kadeh olurken, misk kokulu ayva tüyleri ise bu kadeh üzerine düşmüş karınca olarak tasavvur edilir;

Ey Nis̱ârî leblerinde h̲aṭṭ-ı müşkîniñ gören
Mûrlar düşmüş ṣanur câm-ı muṣaffa üstüne

(G:222/5)

Bir beyitte de rengi bakımından Hintli bir köleye benzetilir;

Zülfüñe sünbül benefşe h̲aṭṭıña Hindî gulâm
Kâküliñe leyletü'l-esrâr beñzer beñzemez

(G:105/2)

Sevgilinin ayva tüyleri klişeleşmiş olarak, Hızır'ın 'yeşillik, boz' anlamına gelmesi dolayısıyla Hızır'a benzetilir;??

Lebiñ âb-ı ḥayât h̲aṭṭ-ı laʿliñ H̲ıżr-ı h̲ardâdır
Cebîniñ oldı gûyâ z̠ulmet-i zülfüñde envârıñ

(G:143/4)

Ayva tüyü sevgilin ay gibi parlak olan yüzünde bulut olarak tasavvur edilir;

H̲aṭṭ görse ʿiżârıñda ḳılur girye Nis̱ârî
Ebr kim ola mâhda bârâna sebepdir

(G:36/5)

Leb:

Divanda leb, kırmızı renginden dolayı laʿle benzetilir. Hatta istiâre yapılarak onun için sadece laʿl denir.

Sevgilinin lebi Cennette bir suyun adı olan Selsebil'e benzetilir;

Hûr u ġılman beñzemez cânâ saña zîrâ seniñ
ʿÂrıżıñ cennet boyuñ Ṭûbâ lebiñdir Selsebîl

(G:154/3)

Âb-ı Hayât, zulûmat içinde karanlıklar ülkesidir. Ağzın içi ve gerisi de karanlıktır. Bu münasebetle Âb-ı Hayât ile benzerlik içinde ele alınır;

Lebiñ âb-ı ḥayât h̲aṭṭ-ı laʿliñ H̲ıżr-ı h̲aḍrâdır
Cebîniñ oldı gûyâ z̠ulmet-i zülfüñde envârıñ

(G:143/4)

Küçüklüğü ve şekli dolayısıyla sevgilinin dudakları goncaya teşbih edilir;

Hecr elinden dah̲i ey bülbül-i dil itme fiġân
Leb-i ġonca ruh̲-ı gül tâze bahârın geldi

(G:261/2)

Dudağın teşbih edildiği bir diğer nesne de hokkadır;

Câna zaḫm urdıḳça cânâ târ ü mâr kâkülüñ
Ḥoḳḳasından lebleriñ tiryâḳ-ı ekber gösterür
(G:48/4)

Hz. Îsâ'nın mûcizelerinden biri ölüleri diriltmesidir. Dudağın Îsâ'ya teşbihi de bu sebeptendir;

Sözinden mürde diller oldı iḥyâ
Leb-i cân-baḫş ile ʿÎsâya beñzer
(G:76/5)

Dudak yâkuta da teşbih edilir. İkisi de kırmızıdır;

Dendân u lebiñ ṣanki eyâ rûh-ı muṣavver
Yâ laʿl ü yâ yâḳut durur yâ dürr-i meknûn
(G:210/4)

Bel:

Kıl kadar ince tasavvur edilir;

Mû-miyânıñ ḥasretiyle żaʿfım ol ġâyetdedir
Kâküliñ târı ḳadar teşḫîs olunmaz peykerim
(G:172/2)

Diş:

Divanda diş çoğunlukla inciye teşbih edilir;

Gerçi baḥr içre ṣadef dürrler ḳılur ẓâhir velî
Dürr-i dendânıñ mis̱âli lüʾlü-yi şeh-vâr yoḳ
(G:130/2)

Sevgilinin sıralı dişleri, yâkuta benzeyen hokka dudağının içinde sıralı yıldız kümesini andıran bir gerdanlıktır;

Dürr-i dendânıñ femiñde ṣandılar ey meh-mis̱âl
Ḥoḳḳa-i yâḳut içinde ʿıḳd-ı pervîn kendidir
(G:53/2)

Çene:

Çene Divanda çukurluğu yönünden zindan ve kuyuya benzetilir;

Aşk ehli için sevgilinin gönül çelen zülfü bend olurken, gönlün asılı olduğu çene çukuru ise zindandır;

Ol iki zülf- i dil-âvizle çâh-ı zeḳânıñ
Bend ü zindânıdır ʿaşḳ ehliniñ ey âfet-i cân

(G:208/2)

Sevgili Bâbil kuyusuna benzeyen çene çukurunda, sihreden gözleriyle âşıkları hapseder;

Zenaḫdânıñda kim câdu gözin ʿuşşâḳı ḫabs eyler
Ḫalâṣa çâre olmaz çâh-ı sihr-i Bâbil olmaḳ var

(G:44/5)

Yürüyüş:

Âşık, sevgilinin keklik gibi naz ile salınan yürüyüşünü görse, gözyaşını onun ayağına saçmaya hazırdır;

Görsem ol kebg-i ḫırâmım nâz ile reftârını
Gevher-i eşkim ayağına nis̱âr itmez midim

(G:170/5)

Alın:

Divanda parlaklığı münâsebetiyle söz konusu edilir;

Gülgûn ruḫuñ ile mâh-cebînin ṣıfâtını
Cânâ Nis̱ârî nażm ile söyler sefîd sürḫ

(G:27/5)

B- Âşık:

Divanda âşık, dâimâ aşk ve ayrılık derdiyle ıztırap çeken, âh ve feryâd eden, kanlı gözyaşları döken, vücûdu ve bağrı yaralar içinde zayıf düşmüş, yüzü sararıp solmuş olarak görülür.

Âşığın ciğeri sevgilinin bakış oklarıyla parça parçadır;

Pâre pâre cigerin tâb u tebi ʿaşḳıñ ile
Çeşm-i mestüñdeki ol tîġ-ı ḫûn-âşâma fedâ

(G:2/2)

Aşk yolunda âşığa arkadaş olan gölgesi, akşam olunca âşığın zayıf bedenini terk eder;

Oldı ṣâyem hem-rehim gerçi ṭarîk-i ʿaşḳda
Ol daḫi aḫşam olur cism-i nizârımdan cüdâ

(G:8/3)

Sevgilinin şeker saçan dudağından ayrı düşen âşığın ah ateşinin dumanı, âlemi karanlığa boğar;

Âteş-i âhım duḫânı tîre eyler ʿâlemi

Ey Nis̱ârî ol leb-i şekker nis̱ârımdan cüdâ
(G:8/5)

Güle benzeyen sevgili cefâ kılıcını keskinleştirdiğinden, kanlı kefen giyinmiş olan âşıklar aşk şehidi olurlar;

Cefâ şemşîrini tîz itdiler gül-pîrehenler hep
Şehîd-i ʿaşḳ olurlar ʿâşıḳ-ı ḫûnîn kefenler hep
(G:14/5)

Âşık sevgilinin laʿl dudağının hasretiyle kanlı gözyaşı döker;

Ḥasret-i laʿl-i lebiñle aḳıdur ḫûn-ı ciger
Nûr-i çeşmim olmasun mı dîde-i ḫûn-bâr sürḫ
(G:26/2)

Sevgilinin kılıca benzeyen kirpiklerinin korkusundan sînesi bin parça olan âşıkların yarası eksik değildir;

Ey kemân-ebrû müjeñ şemşir-i ḫavfından seniñ
Sîne-i ṣad-pâreniñ eksik degildir yâresi
(G:250/4)

Âşığın canı ve gönlü sevgilinin kaşlarına takıldığından beri, onun cevri âşığın elif gibi düz olan kâmetini büker;

Tâk-ı ebrûña muḳayyed olalı cân u göñül
Sitem ü cevriñ elif ḳâmetimi dal eyler
(G:38/2)

Âşık, sevgiliye başından geçenleri sararmış yüzü ve kanlı gözyaşlarıyla yazarak anlatır;

Ruḫ-ı zerdimde eşk-i sürḫ ile yazdum dilâ bir bir
Ki maʿlûm ola dildâra şerḫ-i mâ-cerâ bir bir
(G:50/1)

Âşık sinesinden sevgilinin kılıcının eksik olmasını istemez. Sinesi bin parça olan aşıklar, buna can verirler;

Zaḫm-ı tîġıñ sîne-i âşıḳdan eksik itme ki
Tîġiñe cânlar virürler sîne-i ṣad-pâreler
(G:64/4)

Sevgili her ne kadar âşığın sînesini yaralasa da, âşığın yaşlı gözleri başka bir güzele bakmaz;

Göz göz itse zaḫm-ı tîriñ sîne-i ṣad-çâkimiz
Ġayrı ḫûba nâẓır olmaz dîde-i nem-nâkimiz
(G:104/1)

Âşık sabaha dek sevgilinin kapısında figân etse de naz uykusunda olan sevgili, bu feryâdı dinlemez;

Mest-i nâz-ı ḫûb olup gûş eylemezsin nâlemi
Eşigiñde dostum şeb tâ seḥer efġân olur

(K:3/4)

Âşık, sevgiliden gözyaşını bu kadar çok akıtmamasını ister. Çünkü aşığın gönül ülkesi gözyaşı seli ile viran olur;

Çoḳ aḳıtma yaşım ey serv-i revânım ḳıl ḥaẕer
Mülk-i dil ṭuġyân-ı seyl-i eşkden vîrân olur

(K.3/6)

Sevgili pâdişah olurken, âşık da onun bendesidir;

Ḫâṭır-ı maḥzûnımı luṭfuñla şâd itseñ nola
ʿÂdeti şâhıñ gedâya dilberâ iḥsân olur

(K:3/10)

Âşığın aşk sırrını açığa vuran, onun gammaz olarak nitelediği gözyaşıdır;

Ey Nis̱ârî gizli sırrım fâş idermiş ʿâleme
Eşk-i çeşmim gibi bir ġammâz buldum kendime

(G:231/6)

Âşığa vuslat kapısının kapalı olmasına şaşılmamalıdır. Çünkü onun kara bahtı uykudan uyanmaz;

Bâb-ı vuṣlat ben faḳîre beste olsa ṭañ mıdır
Dîde-i baḫt-ı siyâhım ḫˇâb şeklin baġlamış

(G:113/2)

Âşığın gökyüzüne değin ulaşan âhının dumanı, onun başında bir çadırdır;

Dûd-ı âhıñ sâyebân-ı nilgûnuñdur seniñ
Dime ey ʿâşıḳ başımda ḫayme-i ḫargâh yoḳ

(G:131/3)

Âşığın başındaki saç değil, sevgilinin zülfünün gamıyla edilen âh ateşinin dumanıdır;

Başumda mû degil zülfiñ ġamıyla âh itdigim
Serimden çıḳdı çâk cânâ duḫânı âteş-i âhıñ

(G:139/3)

Âşığın işi her dem âh u figandır;

Nis̱ârî-veş düşelden vâdi-i ʿaşḳa dil-i şeydâ

Anıñ kârın hemîşe âh u feryâd u fiġân buldum
(G:183/5)

Bir gece o ay yüzlü sevgili âşığın gam hânesini şereflendirse, âşık aşk ateşiyle mum gibi yanmaya hazırdır;

Müşerref ḳılsa bir şeb luṭf ile ġam-ḫânem ol meh-rû
Dilâ yansam yaḳılsam şemʿ-veş sûzân-ı ʿaşk olsam
(G:185/3)

C- Rakîb:

Divanda rakip, âşığın açısından görünür. Yani onun hakkında ne söyleniyorsa âşıka göre söylenmiş olur. Âşıkın onu ele alışı ise dâima menfî yöndendir. Bütün kötü huylar onda toplanmıştır. Aslında âşığı asıl üzen rakip değildir. O vardır ve kötüdür. Onu asıl üzen buna rağmen sevgilinin her şeyi bir tarafa bırakıp, kabul etmesi, imkan tanıması ve ona inanmasıdır. Bütün fâciâ da buradan kopar.

Gülün, bülbüle nispeten hâr ile ülfet etmesi; sevgilinin âşıka nispeten ağyâr ile ülfetine benzetilir;

Luṭf ider aġyâra yârim ben ġarîbe nisbeten
Ḫâra yâr olmaḳ gibi gül ʿandelîbe nisbeten
(G:201/1)

Âşık, sevgilinin cefâ okuyla sînesini bin parça etmesine râzıdır. Yeter ki ağyâra mihr ü vefâ göstermesin;

Cefâ tîġıyla sînem râżıyım ṣad-pâre eylerse
Raḳîbe itmesün mihr ü vefâ tek şâh-ı ḫûbânım
(G:171/4)

Sevgili âşığa iltifat etse, ağyâr bundan zahmet çeker. Âşığın isteği ise o siyah yüzlü rakibin bu zahmetten kurtulmaması ve sevgilinin iltifatının devamıdır;

İltifât itse baña dilber çeker zaḥmet raḳîb
Olmasun ol rû-siyeh dâyim bu zaḥmetden ḫalâṣ
(G:117/3)

Bir beyitte rakib, dikene teşbih edilir;

Dilber aġyâr ile yâr olsa ne çâre ey göñül
Cüst ü cû ḳılsıñ cihânı bir gül-i bî-ḫâr yoḳ
(G:130/3)

Sevgilinin aşkına tâlib olan, rakip ile yakın olmamalıdır. Zîrâ aşk pazarında ortak ile sevdâ olmaz;

Ṭâlib-i cânân olan aġyâr ile yâr olmasun

ʿAşḳ bazârında sevdâ olmaz dilâ ortaġ ile
(G:225/4)

Rakîb, sevgilinin semtinde bir köpektir;

Biri birine düşürdükçe raḳîbi o ḥabîb
Beñzer ol kelb-i ʿaḳûra ki ikisi ṭalaşur
(G:63/4)

Rakipler gölge gibi sevgilinin yanındadır. Canını sevgiliye veren âşıklar ise terkedilmiştir;

Sâye-veş yanıncadır ẖayl-i raḳîbân muttaṣıl
Naḳd-ı cân bez̠l eyleyen ʿâşıḳlarıñ mehcûr olur
(G:66/4)

Rakip bir beyitte de, kızılbaş olarak düşünülmüştür;

Seg raḳîbiñ başınıñ zaẖmın görenler didiler
Sürẖ server kim sarınmış başına destâr sürẖ
(G:26/3)

13- Kozmik Âlem:

Felek:

Divanda bu kelimenin yerine ‘çarh, âsuman, sipihr’ kelimeleri de kullanılmıştır. Ve sıklıkla feleğin yâr olmadığından söz açılır.

Felek kimseyi güldürmemiştir. Bunun için gam çekilmemelidir;

Rûy-ı ẖand itmezse saña ġam degil gerdûn-ı dûn
Ey Nis̠ârî kimseyi güldürmedi çarẖ-ı kühen
(G:207/5)

Âşığı gül yüzlü yarinden ayıran bu gaddar felektir;

Âh kim düşdüm nigâr-ı gül-ʿizârımdan cüdâ
Çarẖ-ı ġaddar eyledi gül yüzlü yârimden cüdâ
(G:8/1)

Sevgiliyi görmeye mânîdir;

Nice müddetler geçer görmek naṣîb olmaz seni
Sifle-perverdir dirîġâ gün gibi eflâkimiz
(G:104/2)

Gezegenler ve Yıldızlar:

Nisârî Divânı'nda seyyâre ve yıldızlardan bazılarının adları anılmıştır. Bunlar da çoğu zaman kozmik özellikleriyle değil, sevgilinin medhi ve teşbihler vesîlesiyle söz konusu edilmiştir.

a-Güneş (Şems, Hâver, Mihr, Âfitâb):

Güneş sıklıkla parlaklığı vesîlesiyle anılır. Ve sevgilinin yüzüne teşbih edilir.

Güneş yüzlü sevgili sefere azm eylediğinden, âşığın feryâdı âleme rahatsızlık verse , buna şaşılmamalıdır;

Ol güneş ṭalʿ at Niṣ̱ârî eyledi ʿ azm-i sefer
Âh u feryâdım ʿ aceb mi ʿ âleme virse ṣudâʿ
(G:123/6)

Güneş, sevgilinin aydınlık yüzü ile bir tutulmamalıdır. Çünkü akşam olunca güneş çekilir; ancak sevgilinin güneş gibi olan yüzü hep aydınlıktır;

Nice baẖs eyler güneş rûyıñ ile ey ẖurşîd-veş
İrişür aẖşam irişince aña her gün zevâl
(G:166/4)

Bir beyitte de tasavvûfi düşünüş içerisinde ele alınır;

Ḫikmet-i ḥaḳla ṭoġar çün kim seḥerden âfitâb
Pertevinden câ-be-câ ṣalur zemîne fer ü tâb
(K:1/1)

Güneş, âşığın divâne gönlü gibi sevgilinin kölesi olup, aklını kaybetmiştir;

Dil-i şeydâ gibi efgeñden olmuşdur güneş ey meh
İtürmüş ʿ aḳl u ẖûşun mest olup dîvâra yaṣdanmış
(G:115/2)

b-Zühre:

Seyyârelerin en güzeli ve en parlağı olan Zühre, kadınları temsil eder. Sanatkarâne ve hayâli olan şeylerle mûsıkîyi aksettirir. Divanda, naz ile rakseden sevgiliyi görüp, onun da kıskaçlığından gökyüzünde raksettiği tasavvur edilen şu beyitte geçer;

Şîve-i nâz ile eyler gördi ol dildâr raḳṣ
Zühre reşkinden semâda eyledi izhâr raḳṣ
(G:116/1)

c-Süreyyâ:

Yedi yıldızdan oluşan bir yıldız kümesidir. Divanda da bir beyitte sevgilinin sıra sıra olan dişleri için benzetilen olur;

Dürr-i dendânıñ femiñde ṣandılar ey meh-mis̱âl
Ḥoḳḳa-i yâḳut içinde ʿıḳd-ı pervîn kendidir
(G:53/2)

14- Mevsimler:

Bahar:

Divanda adı en çok geçen mevsimdir. Her tarafta gül, benefşe ve diğer çiçeklerin açtığı bülbüllerin öttüğü bu mevsimde; zevk, eğlence ve işret önemli yer tutar. Nis̱ârî Divânı'nda bahar aynı belirtileri ve tezâhürleriyle söz konusu edilir;

Nev-bahâr oldı içüp mey olalım mest ü ḫarâb
Zâhid-âsâ nice bir câmı nihânî çekelüm
(G:176/3)

Şâir, sâkiye seslenerek gül mevsiminin geldiğini, nehirlerin baştan başa yeşillere büründüğünü söyler;

Faṣl-ı güldür sâḳiyâ gel seyr-i ṣaḫrâ eyle kim
Zeyn olunmuşdur ser-â-ser leb-i enhâr-ı sebz
(G:109/3)

Sevgiliye kavuşma günü var iken, gönül nevruz bayramını istemez;

ʿIyd-ı nevrûz-ı cihânı arzu itmez göñül
Tâ Nis̱ârî ḫastaya rûz-ı viṣâliñ vâr iken
(G:209/5)

Baharda delilerin derdi arttığı gibi, ırmaklar da coşar taşar ve zincire vurulan bir deliye benzetilir;

Ṣu gibi pâyına her bir sehî ḳaddiñ aḳar gördi
Bahâr eyyâmı zincir-i cünûna çekdi enhârı
(K:2/4)

Kış:

Divanda bir beyitte ele alınır;

Ḫâlıḳıñ ḫalḳ-ı cihâna ḳudretidir gösterir
Bir zamân faṣl-ı şitâ vü bir zamân faṣl-ı şebâb
(K:1/2)

15- Hayvanlar ve Bitkiler:

A-Efsânevi Nitelik Taşıyan Hayvanlar:

Ankâ:

Kaf Dağı'nda yaşadığı varsayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayıp dâimâ yükseklerde uçan ve kendisinde her kuştan bir alâmet bulunduran adı var kendi yok bir kuştur. Divanda genellikle tasavvufî ifâdeler içinde kullanılır. Bu masal kuşu, kanaat ve istiğnânın sembolüdür. Genellikle Kaf Dağı ile birlikte anılır. Beyitlerde de bu münâsebetle söz konusu edilmiştir;

Cihânıñ cîfesinden el çeküp Sîmurġ-ı ʿAnḳâ-veş
Dilâ Ḳâf-ı ḳanâʿat seyrin ile eyle pervâzı
(G:247/3)

Gel ey Sîmurġ-ı cân ṭuʿme idinme cîfe-i dehri
Varup Ḳâf-ı ḳanâʿat kûhsârıñda mekân ḳılma hâ
(G:4/4)

Kerkes gibi meyl itme dilâ cîfe-i dehre
ʿAnḳâ-ṣıfat it meskeniñi Ḳâf-ı ḳanâʿat
(G:16/4)

Felekde kerkes-âsâ cîfesine ḳonma dünyânıñ
Ḳanâʿat Ḳâfın it menzîl maḳâmın bekle ʿAnḳânıñ
(G:144/1)

Bu Ḳâf-ı ḳanâʿatde odır merd-i güzîn kim
ʿAnḳâ-dil olup eylemeye cîfeye rağbet
(Tb:3/17)

Hümâ:

Ele geçmesi mümkün olmayan bu devlet kuşu, Divanda da bu vesileyle anılır;

Dâm-ı tedbîr ile ṣayd olmaz bülend-pervâz ider
Şol hümâdır ki yere ḳonmaz ṭutulmaz aġ ile
(G:224/3)

B-Kuşlar:

1-Bülbül:

Klasik Edebiyatın değişmez iki motifi olan bülbül-gül ikilisi, âşık ve sevgiliyi sembolize etmektedir. Divanda ilgili beyitlerde de bu geleneğe uyulmuştur. Gül hâr ile ülfet eyler. Bülbülün feryâdı boşunadır;

Dâmeniñ ḫâr eline virmededir şâhid-i gül
Seniñ ey bülbül-i dil yoḳ yeredir feryâdıñ
(G:149/4)

Bir beyitte hâr, gül, andelîb ile; rakib, sevgili ve âşık üçlüsü hatırlanmaktadır;

Dürme yüzüñi ġonca-mis̱âl ʿandelîbine
Yâr olma ġayra gül gibi açılma ḫ̱âra gel
(G:158/3)

Bülbülün nâğmesi çiçekleri uyandırmış ve bahar gelmiştir;

Ṭıfl-ı ezhârı uyandırmış hezârıñ naġmesi
Câ-be-câ olmuş çemende güft ü gûy-ı nev-bahâr
(G:42/3)

Karga, sevgilinin kûyunu yuva edinmiştir. Bülbül, feryâdını nasıl artırmasın;

ʿAndelîb-i dil nice arturmasun feryâdını
Gülşen-i kûyında yârîñ âşiyân itmiş kelâġ
(G:125/4)

2-Şehbâz:

Âşığın başında görünen yara değildir. Onların her biri aşk şehbâzına yuvadır;

Yer yer başımda penbeli dâġım degildir ol
Şehbâz-ı ʿaşḳa her biri bir âşiyânedir
(G:80/3)

Şehbâz, üç beyitte de sevgilinin gözü ve bakışı münasebetiyle anılır;

Pençe-i ġamdan ḫ̱alâṣ olmaz Nis̱ârî gibi ol
Her kimin ki meyli bir şâhin baḳışlu mestedir
(G:67/5)

Hezâran murġ-ı cânı bir zamân içre şikâr eyler
Eger şâhinî-veş ey dil süzülse çeşm-i şehbâzı
(G:247/2)

Dil-i kebg ṭururken ṣanma ṣaldı raḳîbe
Şehbâzını çeşm-i siyehiñ zâġa düşürdi
(G:258/2)

3-Zâg (Kelâğ):

Sevgilinin dudağı tatlı sözler söyleyen bir papağan olurken, zülfü ise bu papağanla konuşan bir karga olarak olarak tasavvur edilmiştir;

Ṭarf-ı laʿliñde şehâ zülfiñ kelâġın dir gören
Ṭûṭî-i şekker-şiken gûyâ ḳonuşmuş zâġ ile
(G:224/4)

Rakib için de benzetilen olur;

Maḥabbet-bâzın ey dil bir teẕerv-i nâza ṣal sen de
Raḳîb-i zâġa ol kebg-i derî çünkim şikâr oldı
(G:259/3)

4-Kebg (Keklik):

Güzel salınışlı olmasıyla, sevgiliye teşbih edilir;

Dil murġına her ḥalḳası ol zülf-i siyâhıñ
Ey kebg-i ḫırâmım görinür dâm-ı maḥabbet
(G:18/3)

Görsem ol kebg-i ḫırâmıñ nâz ile reftârını
Gevher-i eşkim ayaġına niẟâr itmez midim
(G:170/5)

5-Güncişk (Serçe):

Güncişk Divanda, kıymetinin bülbülle bir tutulduğu şu beyitte ele alınır;

Güncişk ile çün ḳıymeti bir bâġ-ı cihânda
Bî-hûde fiġân eylemesün bülbül-i şeydâ
(Tb:2/11)

6-Tâvus:

Tavus rengârenktir. Bir beyitte de cevlân edişi münasebetiyle anılır. Ömründe sevgilinin raksı gibi bir raks görmemiş olan tavus, kendi salınışını unutsa buna şaşılmamalıdır;

Cilvesin ṭâvus unutsa zevḳ-i raḳṣıñla nola
Görmedi ʿömründe hergiz böyle bir reftâr raḳṣ
(G:116/3)

7-Kebûter (Güvercin):

Divanda bir beyitte kanadına mektup bağlanılarak postacılıkta kullanılması münasebetiyle anılır;

Kebûterden dilerdim nâme irsâl eyleyem yâre
Yaḳup sûz-ı dilim ḳoymaz per ü bâlin gügercin
(G:141/2)

8-Fahte:

Güzel sesli ve hoş görünüşlü bir kuştur. Aşık da gönlüne seslenerek, artık fahte gibi boş yere figan eylemeyeceğini, ağlayıp inlemelerinin nihayete erdiğini söyler

Daẖi bî-hûde fiġân eylemezin faẖte-veş
İrdi pâyâna dilâ nâle vü zârım bu gice
(G:227/3)

C-Sürüngenler ve Böcekler:

1-Yılan (Mâr, Efʿî, Suʿban):

Divanda şekil ve renk bakımından sevgilinin zülfü için benzetilen olur. Sevgilinin güzelliği bir hazineyken, zülfü de bu hazineyi koruyan bir yılandır;

El ṣunmaḳ istedikçe göñül genc-i ḥüsnüñe
Ḳaṣd eyler efʿî gibi o zülf perçem öldürür
(G:52/2)

Cây idinmiş mâr-ı zülf gerden-i cânâneyi
Ġâlibâ gencîne-i ḥüsnine sûʿbân olmada
(G:219/3)

Aşığın hasta gönlü inleyen bir bülbüldür. Sevgilinin misk kokulu zülfünün hayali ise, bu bülbüle yaslanan bir yılandır;

Ḫayâl-i zülf-i miskîniñ dil-i bîmâra yaṣdanmış
Siyeh efʿî gibi kim ʿandelîb-i zâra yaṣdanmış
(G:115/1)

2-Örümcek (Ankebut):

Aşığın gönül kuşu, bir örümcek gibi sevgilinin anber kokulu zülfüne asılabilmek için can verir;

Murġ-ı diller cân virürler olmaġa âvîẖte
ʿAnkebût-âsâ o zülf-i ʿanber-efşân üstüne
(G:221/3)

3-Balık (Mâhi):

Divanda genel adı altında bir beyitte geçer. Bursanın kaplıcasındaki her bir ay yüzlü, sanki Selsebil ırmağı içinde gümüş renkli bir balıktır;

Ṣan ʿuyûn-ı selsebîl içre gümüş mâhî durur
Ḳapluca ḥavżında her bir meh-liḳâsı Bursanın
(G:138/3)

4-Karınca (Mûr):

Sevgilinin dudağı parlak bir kadeh olurken, ayva tüyleri ise bu kadeh üzerine düşen bir karıncadır;

Ey Nişârî leblerinde ẖaṭṭ-ı müşkîniñ gören

Mûrlar düşmüş ṣanur câm-ı muṣaffa üstüne
(G:222/5)

5-Sinek (Mekes):

Şair, kendi şiirinin bir an bile dilden düşmemesini isterken, her değersiz ve bol olan şeye sinek gibi rağbet edilmemesini söyler;

Bu mıṣraᶜ bir laḥẓa diliñden ḳoma zinhâr
Her mübteẕeliñ ḫˇânına gel düşme mekes-vâr

(Tb:1/12)

6-Bukalemun:

Bir beyitte feleğe benzetilmektedir;

Ḫalḳ meyl eyledügin gördi Nis̱ârî tütüne
Şemᶜler yaḳdı anıñ çün felek-i buḳalemun
(G:199/5)

D- Dört Ayaklı Hayvanlar:

1. At (Esb, Semend): Divanda üç beyitte zikri geçer;

Esb-i nâzı cilvelendirse ger ol çâpük-süvâr
Şüphesiz hep ḫûb-rûlardan alurdı öñdili
(G:245/2)
Semend-i nâz ile cevlân ider gördüm ᶜadûlarla
ᶜİnân-ı iḫtiyâr elden gidüp bî-iḫtiyâr oldum
(G:186/3)
Meydân-ı belâġatda Nis̱ârî dil-i dânâ
Tâbᶜ ehli ile ḳoşmaġa çâbük feresimdir
(G:85/5)

2. Ahu (Gazâl): Divanda Çin ve Huten gibi ülkelerde bulunması, vadilerde ve sahralarda gezmesi, gözlerinin güzel olması münasebetiyle sevgiliye teşbih edilir;

Âhu-berre gözlü dilberler ḫayâliyle şehâ
Ḫâne-i ḳalbi Nis̱ârîniñ ġanem vâdîsidir
(G:84/5)

Bir Ḫuten âhusı gözli güzeliñ ᶜaşḳıyla
Geşt-i deşt eyleyen ᶜaşḳ ehline hem-râhız biz
(G:95/3)

Gönül, ahu gözlü bir güzel görüp, aşk çölünde ayaklar altında kalmıştır;

Görüp dil yine bir çeşm-i ġazâli
Olupdur deşt-i ᶜaşḳıñ pây-mâli

(G:257/1)

Aşık, ahının kemendini sahraya salsa, buna şaşılmamalıdır. Çünkü, ceylana benzeyen sevgili ondan kaçmıştır;

Ṣalsam ey dil nola ṣaḥrâya kemend-i âhım
Ḳaçdı ben şifteden vaḫşî ġazâlim gitdi

(G:263/4)

3. Kurt (Gürg): Divanda bir beyitte zikredilir. O da, ecele teşbih edildiği şu beyittir;

Ardıñca yürür gürg-i ecelden ḫaberiñ yoḳ
Günden güne ḥırṣ-ı ṭamaᶜıñ olmada efzûn

(Tb:1/20)

4. Köpek (Seg): Divanda sıklıkla rakip için benzetilen olur;

Aᶜdâ ki şitâb ile düşer pâyına yârin
Benzer o sege ṣayd için âhuya segirdir

(G:54/2)

Görüp dildârı dedim yâ ḥabîbî
Eşkiñden cüdâ it seg raḳîbi

(G:253/1)

Bitkiler

A. Ağaçlar:

1- Fidan (Nahl): Sevgili ve boyu; nahl-i ter, nahl-i cinân, nihâl-i kâmet, nahl-i ergavan, nihâl-i yasemen olarak hayal edilir.
Aşık; yanağı gül, saçı sünbül, boyu taze bir fidan gibi olan sevgili var iken, gülistanda gezinmeyi istemez;

Neylerim seyr-i gülistânı Nis̱ârî gibi ben
Ruḫlarıñ gül ṣaçlarıñ sünbül ḳadiñ naḫl-i terim

(G:172/5)

Şair, çemenin servi şimşadına meyl etmemesi gerektiğini söyler. Çünkü servi boyuyla salınan sevgili sanki bir cennet fidanıdır;

Serv ü şimşâdına meyl itme Nis̱ârî çemeniñ
Reviş-i serv-i ḳadi naḫl-i cinândır ᶜÖmeriñ

(G:148/5)

2- Servi: Servi, ince ve uzun şekli, başının göklere ermesi münasebetiyle sevgilinin boyu için benzetilen olmaktadır.

Sevgilinin fidan gibi olan boyunu gören servi ve çınar, kıskançlıkla kendilerini ateşe atarlar;

Yâriñ nihâl-i ḳaddiñi gördi çenâr ü serv
Reşk ile kendin âteşe urdı çenâr ü serv

(G:212/1)

Aşık; sevgilinin boyuna servi ve arʿarı, gül renkli yanağına da narçiçeğini benzetemez;

Serv ü arʿar ḳaddiñe ey yâr beñzer beñzemez
ʿÂrıż-ı gül-gûnıña gülnâr beñzer beñzemez

(G:105/1)

3- Çenâr, Arʿar, Sanavber, Tûbâ, Şimşad: Çınar, sevgilinin boyu ile mukayese edilerek, onun daha aşağıda ayaklar altında kaldığı vurgulanır;

Ruẖlarıñ rengini ey ḳadd-i çenâr âl eyler
Beni ol reng ile sâyem gibi pâ-mâl eyler

(G:38/1)

Sevgilinin fidan boyunu görenler arʿardan, al renkli yanağını görenler ise kızıl gülden geçerler;

Ḳâmetiñ naẖlin görenler seyr-i arʿardan geçer
Seyr iden ruẖsâr-ı âliñ verd-i ahmerden geçer

(G:41/1)

Şimşad ve arʿarın düzgün oluşları rastî kelimesiyle ifade edilip, sevgilinin boyuna teşbihen kullanılmıştır;

Melâḥat gülsitânında bezenmiş berg-i şebbûyla
Nihâl-i ḳadd-i dilber rastî şimşâd ü arʿardır

(G:56/3)

Şimşad, sevgilinin salınan boyunu görünce hayrette kalır;

Bâġ u râg içre ayağın atamaz zerre ḳadar
Görse reftârını ḥayret irişür şimşâda

(G:217/2)

Sanavber de yine sevgilinin boyuna teşbihen kullanılır. Boy sanavber olurken, dudak rengi münasebetiyle şarap, kakül sünbül, yanak da taze bir gül olur;

Lebleri mül kâküli sünbül ʿizârı tâze gül
Ol ṣanavber ḳadd ile nâzik miyânımdır giden

(G:211/2)

Sevgilinin fidan boyu cennetteki Tûbâ ağacına teşbih edilirken, yanağı da İrem bağında bitmiş güzel bir gül olarak tasavvur edilir;

Nihâl-i ḳâmetiñ ey serv-i bâlâ şâẖ-ı Tûbâdır
Ruẖuñ bâġ-ı İremde ḥâṣıl olmuş verd-i raʿnâdır
(G:70/1)

Sevgilinin boyu çok yükseklerde kabul edildiğinden Tûbâ ondan aşağılarda tasavvur olunup, sevgilinin boyuna teşbih edilemez;

Çemende nola ḥayretde ḳalursa serv-i pâ-der-gil
H̱ırâm-ı naẖl-i ḳaddüñ sidre vü Tûbâda yoḳ cânâ
(G:9/2)

B. Çiçekler:

1- Benefşe, Şebbûy, Sünbül: Benefşe rengi ve kokusu nedeniyle sevgilinin hattı ile benzerlik içinde ele alınır. Sevgilinin yüzü gül bahçesine teşbih edilirken, ayva tüyleri ise bu gül bahçesini aydınlatan benefşe olarak tasavvur edilir;

Rûy-ı gülşeni münevver itdi benefşe câ-be-câ
Gûyiyâ geldi ẖaṭṭ-ı müşk-bû-yı nev-bahâr
(G:37/4)

Sünbül; koyu rengi, kokusu ve şekli dolayısıyla sevgilinin zülfü ve kakülü için benzetilen olmaktadır;

Lebleri mül kâküli sünbül ʿizârı tâze gül
Ol ṣanavber ḳadd ile nâzik miyânımdır giden
(G:211/2)

Berg-i gül üzre sünbül-i ẖoş-bû miṯâlidir
Ruẖsârıñ üzre zülf-i perîşan ṭaraf ṭaraf
(G:128/3)

Divanda bir gazel de (164. gazel)‘sünbül’ rediflidir.

2- Semen, Yâsemen, Nergis: Semen, renk yönünden sevgilinin yüzü ve yanağı için benzetilen olur;

Nihâl-i ḳâmetiñ hem-sâyesidir serv-i serkeşler
H̱addiñ perverdesidir lâleler güller semenler hep
(G:14/6)

Yasemen, rengi yönünden sevgilinin bedenine teşbihen kullanılır. Sîmin bedenli sevgili, yeşil elbisesiyle sanki güzellik gülşeninde yasemen fidanıdır;

Ġonca-veş geymiş ḳabâ-yı sebzîn ol sîmin-beden
Gülşen-i ḥüsn içre ṣan olmuş nihâl-i yâsemen
(G:207/1)

Nergis, şekil bakımından sevgilinin gözü ile benzerlik gösterir. Sevgilinin kaşları fitne çıkarırken, gözleri de baygın bakışıyla nergise benzer;

Muḳavves ḳaşlarıñdır fitne-engîz
Dü-çeşmiñ nergis-i şehlâya beñzer

(G:76/2)

Degişmezken muʿanber kâkülüñ dil sünbül-i çîne
Mükâhhâl çeşm-i mestiñ nergis-i maẖmûrdur dirler

(G:83/2)

Bir beyitte de nergis, âşığa teşbih edilir. Aşık, nergis gibi saru olan benzi ile, sevgilinin ayağı toprağının sürmesini anar;

Ḳuhl-ı ḳademiñ yâd idüben nergis-i şehlâ
Bâġ içre ṭurur benzi ṣaru ẖâṭır-ı maḥzûn

(G:210/3)

Divanda bir gazel de (210. gazel)‘nergis’ rediflidir.

3- Karanfil, Ergavan, Lâle: Bu çiçekler, kırmızı renkleri ve şekilleri itibariyle ele alınmaktadır. Karanfil bir beyitte yara ile benzerlik gösrterir;

Bâġ-ı dehriñ gülşeninde ey dil-i miḥnet-zede
Tâze dâġıñdır senin derd-i ḳaranfülden ġaraż

(G:118/3)

162. gazel de, ‘karanfil’ rediflidir.

Ergavan iki beyitte zikredilir. Sevgili, ergavan renkli elbisesiyle sanki bir ergavan fidanıdır;

Seyr iden ol serv ḳaddi câme-i gül-gûn ile
Gülşen-i ʿâlemde naẖl-i erġavânı neylesün

(G:191/3)

Erġavân-ı câme geymiş ey dil ol serv-i revân
Gülşen-i ḥüsn içre ṣan oldı nihâl-i erġavân

(G:204/1)

Lâle, renginden dolayı sevgilinin yüzü ve yanağı münasebetiyle anılır;

Ey Niṡârî bu saʿâdetlü gün itdi çü mürûr
Geldi tenhâ baña ol lâle-ʿizârım bu gice

(G:227/5)

Ḫâr ile hem-dem olan ġonca dehânı sevemem
Serv-tek ser-keş olan lâle ʿizârı severin

(G:205/3)

Nihâl-i ḳâmetiñ hem-sâyesidir serv-i serkeşler
Ḫaddiñ perverdesidir lâleler güller semenler hep
(G:14/6)

4- Gül: Üzerinde çiğ taneleri olan gül ile, sevgilinin terlemiş yüzü arasında benzerlik kurulur;

ʿ Ârıżında dâne dâne ter degildir gûyiyâ
Ḳatre-i şebnem düşüpdür verd-i raʿnâ üstüne
(G:222/2)

Gül, rengi ve kokusu münasebetiyle sevgilinin yanağına teşbih edilir. Aşık; sevgilinin gül yanağı, sünbül saçı ve taze bir fidanı andıran boyu var iken, gülistan seyrini istemez;

Neylerim seyr-i gülistânı Nis̱ârî gibi ben
Ruḫlarıñ gül ṣaçlarıñ sünbül ḳadiñ naḫl-i terim
(G:172/5)

Baharın gelişiyle açılan güllerin her birisi, güzel yüzlü bir civan olarak tasavvur edilir;

Açılup gülzârda güller selîsi oldılar
Her birisi bir cüvân-ı ḫûb-rû-yı nev-bahâr
(G:37/5)

Bir beyitte de gül ve yara arasında şekil ve renk yönünden benzerlik kurulur;

Faṣl-ı gülde neylesün bî-çâreler gül seyrini
Gül yerine sînede bitmez mi dâġ-ı tâzesi
(G:241/2)

Klasik edebiyatta gül; sevgilinin, bülbül; aşığın, hâr da rakibin timsali olduğundan devamlı birlikte anılırlar. Ve bu örneklerin çoğunda da çeşitli yönleriyle bir aşk macerası yaşanır. Gül, bülbülün sesine kulak vermez, hâr ile olan ülfetinden ise asla vazgeçmez;

Ferâġat eylemez gül ḫâr ile ṣalınmadan hergiz
Hezâr efġân iderse gülsitânda bülbül-i şeydâ
(G:3/3)

Bir beyitte de bir gül çeşidi olarak bilinen nesrin (yabangülü), sevgilinin yanağının rengini kıskanması yönüyle yer alır;

Rengine ruḫsârınıñ nesrîn ü gül eyler ḥased
Zülf-i ʿanber-bârıña şebbûy u reyḥân imrenür
(G:81/4)

Sevgiliye ‘gül-pirehen’ denilerek, renk ve şekil yönünden gül-gömlek münasebeti kurulur;

Cefâ şemşîrini tîz itdiler gül-pîrehenler hep
Şehîd-i ʿaşḳ olurlar ʿâşıḳ-ı ḫûnîn kefenler hep
(G:14/1)

1- Elma (Sîb), Ayva, Şeftâli: Elma, renk ve şekil yönünden çenenin benzetileni olur;

Lâyıḳ mı ki dil ḫasta Nis̱ârî diye eyvâ
Sîb-i zeḳânıñ ḳoḳlaya her ehrimen-i dûn
(G:210/5)

Şeftali de bir beyitte zikredilir;

Bâġ-ı ruḫsârıñ ʿaceb âb ile olmuş perveriş
Tâze şeftâlüleri eksik degildir yâz u ḳış
(G:112/1)

BİBLİYOGRAFYA

ABDULKADİROĞLU, Abdülkerim (Haz.), İsmail Beliğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eşʿâr, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s.437

ATLANSOY, Kadir (Haz.), Bursa Şairleri (Gül-deste-i Riyâz-i İrfân Bölümü), Asa Yayınları, Bursa 1998, s. 288-289

BİLGEGİL, Prof. Dr. M. Kaya, Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, İstanbul 1993

DİLÇİN, Cem , Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983

KURNAZ, Prof. Dr. Cemal, Hayali Bey Divanı'nın Tahlili, MEB. Yayınları, İstanbul 1996

LEVEND, Agah Sırrı, Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984

Mecelletü'n- Nisâb, Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Bölümü, No:628, v. 419

MENGİ, Prof. Dr. Mine, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yayınları, Ankara 2005

ONAY, Ahmet Talʿat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Akçağ Yayınları, Ankara 2000

ÖZCAN, Abdülkadir (Haz.), Vakâyiʿu'l-Fuzalâ I, Şeyhî Mehmed Efendi, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, s. 706

PALA, Prof. Dr. İskender, Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000

Şemseddin Sâmi, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul 1317

Tâhir'ül-Mevlevî, Edebiyat Lugati, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994

TANPINAR, A. Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 2001

TARLAN, Ali Nihad, Şeyhî Divanı'nı Tetkik, Akçağ Yayınları, Ankara 2004

TOLASA, Dr. Harun, Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası, Akçağ Yayınları, Ankara 2001

TÖKEL, Dr. Dursun Ali, Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Akçağ Yayınları, 2000

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Nisârî Maddesi, Dergah Yayınları, C. 7, İstanbul 1990, s. 65

ULUDAĞ, Prof. Dr. Süleyman, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yayınları, İstanbul 1999

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, İstanbul 2001, s. 171, 172

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

Kasîde-i Nᶜat-ı Nebî

1. (Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün)

1 Ḫikmet-i ḥaḳla ṭoġar çün kim seḥerden âfitâb
Pertevinden câ-be-câ ṣalur zemîne fer ü tâb

2 Ḫâlıḳıñ ḫalḳ-ı cihâna ḳudretidir gösterir
Bir zaman faṣl-ı şitâ vü bir zaman faṣl-ı şebâb

3 Göñlini geh ᶜâşıḳıñ vaṣlıyla eyler pür-sürûr
Gâh olur kim nâr-ı firḳatle ider baġrın kebâb

4 İnḳılâbın gerdîş-i dûnun tefekkür eyleyüp
Neydügin fehm itmek isterken dil-i pür-ıżṭırâb

5 Semᶜ-i câna nâ-gehân bî-hûş iken bî-iştibâh
Cânibinden hâtif-i ġaybıñ irişdi bir ḫiṭâb

6 Neşʾe-yi ᶜaşḳıñ müyesser olmasaydı yâ nebî
Raḳsa girmezdi sipihr-i nil-gûn çün âsiyâb

7 Olmasaydı ᶜâşıḳ-ı dil-sûzıñ ey şâh-ı rüsûl
Ne sebepden her zaman feryâd ider aġlar seḥâb

8 İtmeseydi ârzû-yı pây-ı bûsıñ serverâ
Eylemezdi kendi özin mâh-ı nev şekl-i rikâb

9 Âsitânıñ ḫidmetini ḳılmaġa biñ cân ile
Bende-i efgende biñ İskender ü Efrâsiyab

10 Yoḳ ᶜaceb yüz sürse ger ceyş-i melâʾik pâyıña
Seniñ içün yaradıldı ᶜarş u kürsî nüh-ḳıbâb

11 Saḳf-ı gerdûn-ı cihâna olmasa şerᶜin sütûn
Ber-ḳarâr olmaz olur bu ḳubbe-i ᶜâlî-ḫarâb

12 Düşmen-i dîniñ gözinden ḥıfẓ içün Îzîd seni
Bâb-ı ġâra ᶜankebûtuñ ḫaymesin ḳıldı niḳâb

13 Ehl-i küfri dîne daᶜvet itmege ey şâh-ı dîn
ᶜİzzet ile cânib-i Ḥaḳdan saña indi kitâb

14 Maḥşere cemʿ olduġı dem enbiyâ vü evliyâ
Ara yerde ḥażretiñdir cümleden ʿâlî-cenâb

15 Peyk irişüp Ḥaḳḳa daʿvet itdügi demde seni
Emrine maḥkûm olup biñ cân ile ḳıldıñ şitâb

16 Ḳâbe-ḳavseyn ʿâlemini kim temâşâ eylediñ
Senden özge kimse âdın añmaġa eyler ḥicâb

17 ʿÂlem-i ʿulvî rücûʿında eyâ ṣâhib-ḳabûl
Her ne maḳṣûd eylediñse oldı ol dem müstecâb

18 Câ-nişîn oldı Ebûbekir ʿÖmer ʿOs̱man ʿAlî
Her birisi cây-ı ʿadlî eylediler irtikâb

19 Emr-i maʿrûf tehî münkir ḳılmayan bî-çâreye
Bezm-i ʿuḳbâda ‘seḳâhum rabbühüm’virmez şarâb

20 Bâde-i şerʿiñle kendin mest ü medhûş eyleyen
H̱avf-ı duzaẖ neydügin bilmez daẖi çekmez ʿaẕâb

21 Yâ resûlallah Nis̱ârîniñ Kirâmen Kâtibîn
Ḳıl şefâʿat cürm-i ẖaṭṭın eylesünler ġarḳ-ı âb

22 İntiẓâr-ı rûz-ı vaṣlıñ birle her şeb hecr ile
Ṣubḥ olunca dîdeler encüm ṣanır eyler ḥisâb

23 ‘Nefsi-nefsî’ didügi günde ẖalâiḳ cemʿ olup
Vehm ider kim ḥażret-i ʿizzet aña eyler ʿitâb

24 Ḳurtar ol bî-çâreyi râh-ı ḍalâletden çıḳar
Raḥm idüp râh-ı hidâyetden yaña it fetḥ-i bâb

25 Ey şefîʿal-müẕnibîn senden ümîdim bu durur
Seyyîʿâtım idesin luṭfuñla tebdîl-i s̱evâb

2. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Yine gülzâra daʿvet ḳıldı ġonca bülbül-i zârı
Yine serv-i sehî oldı gülistânıñ hevâdârı

2 Yine ebr-i bahârıñ şebnemi gülzârı ter ḳıldı
Yine cemʿ oldı ṣaḥn-ı gülşene hep ġonca ṭumarı

3 Düşünce sebze-zâr üstine yer yer ḳatre-i jâle
Feżâ-yı gülşeni ḳıldı müzeyyen ṣunʿ-ı miʿmârı

4 Ṣu gibi pâyına her bir sehî ḳaddiñ aḳar gördi
Bahâr eyyâmı zencir-i cünûna çekdi enhârı

5 Zemîniñ ṣaḥnın envâʿî şükûfe yine zeyn itdi
Geyürdi güllere gül-gûn ḳabâlar dehr gülzârı

6 H̬ôşâ ol kimse kim ṭutsa bu demde dâmen-i ʿişret
İçüp câm-ı sürûr-encâmı açsa ḳalb-i jengârı

7 Çıḳarsa h̬âṭırından ih̬tilâṭın çarh̬-i bî-mihriñ
Giderse levḥ-i dilden h̬akk idüp ḳayd-ı yoġ u varı

8 Çıḳup beytü'l-ḥazenden kûşe-i gülzâra ʿazm itse
Olup merd-i reh-i ʿaşḳ gezse dâyim kûy-ı dildârı

9 Bu ḥayretle ṭurup dil vâlih ü ḥayrân u ser-gerdân
İşitdim hâtif-i ġaybıñ ṣadâsından bu güftârı

10 Didi ey bâde-i ġaflet ile efsürde ḥâl olmuş
H̬um-ı mey gibi olma kûşe-i miḥnet giriftârı

11 Melâlet ile yeter çekdiñ ġam-ı ferdâyı ey miskîn
Açup ʿibretle baḳ rûy-ı cihâna çeşm-i h̬unbârı

12 Cihanda şâh-ı heft-iḳlîm Aḥmed H̬ândır yâ dil
ʿAdâletle uyandırdı çerâġ-ı raḥmet-âs̱ârı

13 Olupdur pâdişâh-ı müslimîn ol ṣâḥib-i nuṣret
Cihâna nûr-ı rûşen bah̬ş idüpdür feyż-i dîdârı

14 H̬ılâfet mesnedinde câ-nişînânı Selmânıñ
Şecâʿat merkezinde ḳâsım ü sâmın harîdârı

15 Eger ʿaṣrında olsaydı Cem ü Cemşîd ü İskender
Rikâbında piyâde her biri eylerdi reftârı

16 İrişür saḳf-ı gerdûn-ı bülende ṭâḳ-ı keyvâna
Sipihr-âsâ ne menzilde ḳurulsa tah̬t-ı zer-kârı

17 Eger ʿazm itse cenge ʿasker-i nuṣret-meâbıyla
Şaşar şemşîr-i h̬avfından ʿadûnuñ re'y-i efkârı

18 Çeküp cân ile dilden çâr-ı yârıñ ʿaşḳına ġayret
Ḳızılbaş üstüne teʿkîd ile gönderdi serdârı

19 Bıraḳdı heybet-i tîġı ṣadâyı düşmen-i dîne
Nola güldürmese ʿâlemde hiçbir laḥẓa küffârı

20 Kilisa yerlerini ḳıldı cümle mescîd ü câmiʿ
Müselmân eyledi ʿadliyle nice ehl-i zünnârı

21 Zamânında nice ser-keşlik itsün cânib-i aʿdâ
İder bir demde yaġma ḳanḳı mülke ṣalsa tatar

22 Nola ḫalḳ-ı cihân âsûde-ḫâṭır olsalar zîrâ
Ânıñ devrinde görmez kimseden hiç kimse âzârı

23 İşitse şemʿ kim pervâneye ẓulm ile ḥayf eyler
Keser başın dimez ki żâyîʿ oldı şâmıñ envârı

24 Zamânında zamâne vażʿ-ı nâ-hem-vârı terk itdi
Peşîmân eyledi endîşesinden çarḫ-ı ġaddârı

25 İlâhî isterim ol pâdişâhıñ dünyâ ṭurduḳça
Münevver eylesün rûy-ı cihânı nûr-ı ruḫsârı

26 Żamîr-i pâki muġberr olmasun bîm-i ḥavâdis̱den
Murâdı üzre devr itsün hemîşe çarḫ-ı devvârı

27 Sipihr ʿömri gibi ʿömr-i dırâzı bî-şümâr olsun
Cihanda ber-ḳarâr olsun dem-â-dem baḫt-ı bîdârı

28 Zebânım lâl iken medḥ-i tekellümden küdûretle
Düşürdi göñlime âs̱âr-ı ʿadlî zevḳ-i eşʿârı

29 Nis̱ârî devlet ü iḳbâline dâyim duʿâ eyle
Ḫudâ-yı bî-zevâliñ luṭf olsun yâr-ı ġam-ḫârı

30 Ḫaṭarlardan vücûd-ı pâkini ḫıfẓ itmege olsun
Resûlün himmet-i ʿâlîsi her saʿatde iḥzârı

31 Ḫudâyâ dergehiñden isterim ṣubḥ u mesâ her dem
Ola ʿavn-i ʿaẓîmiñ ol ser-efrâzıñ ḳafadarı

3. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂrıżıñ bir dem ki cânâ dîdeden pinhân olur
Deşt-i ġamda ʿâşıḳ-ı âvâre ser-gerdân olur

2 Ḫâṭır-ı ġam-gînimi egler tesellîler virüp
Her gice dilde ḫayâl-i kâküliñ mihmân olur

3 Eşk-i çeşmim silmediñ birgün baña raḥm eyleyüp
Nice demdir ki ġamıñla gözlerim giryân olur

4 Mest-i nâz-ı ḫûb olup gûş eylemezsin nâlemi
Eşigiñde dostum şeb tâ seḥer efġân olur

5 Küşte-i şemşîriñ olmaḳdan nola ḳaçmazsa dil
Terk-i cânân eylemekden terk-i cân âsân olur

6 Çoḳ aḳıtma yaşım ey serv-i revânım ḳıl ḥaẕer
Mülk-i dil ṭuġyân-ı seyl-i eşkden vîrân olur

7 Yâr idinme düşmen-i bed-ḫˇâhı her dem kendiñe
İḥtiyâṭ itmez misin ki ʿırżıña noḳṣân olur

8 Ḫaṣlet-i ḫûbî degüldir ki yanıñda her zaman
Farḳ olunmayup sevenle sevmeyen yeksân olur

9 Luṭf ile evvel alup göñlümi zâr eylediñ
Şimdi cevriñ yâ niçün bî-ḥadd ü bî-pâyân olur

10 Ḫâṭır-ı maḥzûnımı luṭfuñla şâd itseñ nola
ʿÂdeti şâhıñ gedâya dilberâ iḥsân olur

11 Faṣl-ı nevrûz oldı çekmez seyr içün gülzârı dil
Bâġ-ı ʿâlem baña zîrâ sensizin zindân olur

12 Ġayrîlerle geşt-i gülşen eyler olsam dîdeye
Şâḫ-ı gül tîr-i belâ vü ġoncalar peykân olur

13 Her seḥer kim çîn-i zülfüñden ṣabâ eyler güzer
Sünbül-i terden demâġ-ı câna müşk-efşân olur

14 Müjde-i teşrîfiñi virse serâdan bâd-ı ṣubḥ
Gülsitâna ġoncalar güller ḳamu ḫandân olur

15 Reng ü bûda beñzemez cânâ ḥaddiñle ḫaṭṭıña
Gülşen-i ʿâlemde gerçi çoḳ gül ü reyḥân olur

16 Beslemişdir çoḳ nihâl-i tâze gerçi bâġ-ı dehr
Naḫl-i ḳaddiñ ṭoġrısı Ḥaḳḳa ki nâzik-bân olur

17 Naḳş-ı ḥüsnüñ görseler deyr içre ey ʿÎsâ-nefes
Büt-perestler vâlih bütler ḳamu ḥayrân olur

18 Lebleriñe çeşme-i ḥayvânı teşbîh eylemiş
Ṣûfî-i ḫar-ṭabʿ gördüñ mi nice ḥayvân olur

19 ʿÂşıḳa maḳṣûd olan seyr-i cemâliñdir seniñ
Zâhidiñ fikriyle zikri ḥûr ile ġılmân olur

20 Ḳul idinmişken cihân ḫalḳını Yûsuf ḥüsnüne
Görse Yûsuf ṭalʿatıñ biñ cân ile ḥayrân olur

21 Cây idinse gerdeniñde ṭurra-i zülfüñ nola
Genc-i ḥüsnüñ ḥıfẓına her târı bir s̱ûʿbân olur

22 Başımı ṭop itdügim meydân-ı ʿaşḳıñda görüp
Kâküliñ bâd-ı ṣabâ taḥrîk ider çevgan olur

23 Ḫâk-ı dergâhıñ ṣabâ saḳf-ı sipihre irgürür
Ayaġıñ ṭopraġı kuḥl-ı dîde-i âʿyân olur

24 Rûz u şeb âh u fiġân itse Nis̱ârî ġam degil
Gülşen-i ʿaşḳıñ içinde murġ-ı ḫoş-elḥan olur

25 Dervîşiñ vaṣfındaki şiʿrin oḳursañ luṭf ile
Her sözi bir lü'lü-yi lâlâ dürr-i ġalṭan olur

26 Ḫażretiñe ḥâlini ʿarż eylemekdir maḳṣâdı
Yoḫsa vaṣf-ı ḥüsnüñe ne ḫaddüñe imkân olur

27 Kevkeb-i baḫtıñ ide burc-ı saʿâdetden ṭulûʿ
Nitekim rûy-ı felekde encüm-i raḫşan olur

4. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḫ˘âb-ı ġafletden olup ey dil yine bîdâr gül
ʿÂleme rûyı ṣafâ-baḫş eyledi tekrâr gül

2 Nola gülbünler el üzre ṭutsalar taʿẓim ile
Gülsitâna yılda bir kez gösterir dîdâr gül

3 ʿAyn-ı câna tûtiyâ-yı ḫâk-ı pâyıñ olmaġa
Reh-güzârıñ gözler açup dîde-i ḫun-bâr gül

4 Reşk-i ruḫsârıñla gerçi açılur ammâ şehâ
Ruḫlarıñ-tek gül açılmaz açsa yüz gülzâr gül

5 Seyr-i bâġ eyler diyü sen serv-i sîm-endâm içün
Ṣaḥn-ı bâġ zînet itdi açdı biñ ṭumâr gül

6 Ṭoldurup gül-gûn ṭabaḳlarla müheyyâ eylemiş
Reh-güzâr-ı yâre îs̱âr itmege dînâr gül

7 Gülşene gel kim eyâ kebg-i ḫırâmım nâz ile
Berg ü bârın cümle itsün yoluña îs̱âr gül

(Nâ-tamâm kasîde)

GAZELLER

1. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ṣaḥn-ı gülşende ḫırâm itse o ḳadd-i bâlâ
Baña şimşâd-ı çemen gelmez iñende aʿlâ

2 ʿAndelîbin yüzine gülmeseler gülşende
Serzeniş itmez idi ġoncalara bâd-ı sabâ

3 Müjemiñ tîrine sîneñ hedef olsun dir idüñ
Niçün ey ḳâşı keman eylemedüñ ʿahde vefâ

4 Götürürken bu ḳadar bâr-ı cefañı dil-i zâr
Câna kâr eylemek ister nideyim şimdi şehâ

5 Ġuṣsadan zâr-i zebûn olsa Nisârî ne ʿaceb
Mû-miyanıña ṭolaşmaḳ diler imiş aʿdâ

2. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Rişte-i dil o ser-i zülf-i siyeh-fâma fedâ
Naḳd-i cân ol ṣanem-i serv-i gül-endâma fedâ

2 Pâre pâre cigerim tâb u teb-i ʿaşkıñ ile
Çeşm-i mestüñdeki ol tîġ-i ḫûn-âşâma fedâ

3 Ḳafes-i sînede murġ-ı göñül ey kebg-i derî
Dâne-i ḫâliñe zülfüñde olan dâma fedâ

4 Ḫâḳ-ı pâyine dilâ eyledügüm ʿarẓ-ı niyâz
Laʿl-i cân-baḫşı ile itdügi düşnâma fedâ

5 Ey Nis̱ârî ten-i zârımdaki ol cân-ı żaʿîf
Nâz ile vaʿde-i vaṣl itdügi eyyâma fedâ

3. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Didim ki ḫaṣmıma yoḳ mı bir ayaḳ bâde-i ḥamrâ
Alursın şimdi pâyın didi baña sâḳi-i raʿnâ

2 Öziñi dürr-i dendânına teşbîh itmeden yârin
Yüzüniñ aġını görse çekeydi lü'lü-yi lâlâ

3 Ferâġat eylemez gül ẖâr ile ṣalınmadan hergiz
Hezâr efġân iderse gülsitânda bülbül-i şeydâ

4 Tekellüm eyledükçe cân baġışlar mürde-i ʿaşḳa
Mesîḥâ meşrebin ṭutmaḳdadır ol laʿl-i rûḥ-efzâ

5 Nis̱ârî bir cüvâna ʿâşıḳ-ı dildâde oldum ki
Lebi mül ruẖları gül beñleridir ẖabbetü'ʹs-sevdâ

4. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 "Elâ yâ eyyühe'ʹs-sâḳî edir keʿsen ve nâvilhâ"
Degül bâḳî bu meclis tiz geçer ġâfil olma hâ

2 Ruẖ-ı dildâra ḳarşu eşk-i çeşmiñ cûy-bâr itme
Dilâ ter düşmesün ol sebz-i ḫaṭ demdür yaşıñ sil hâ

3 Unutsuñ bir zaman dil devr eliñden çekdügi derdi
Bizi ḳıl câm-ı ṣahbâ ile sâḳî mest-i ḳanżil hâ

4 Gel ey Sîmurġ-ı cân ṭuʿme idinme cîfe-i dehri
Varup Ḳâf-ı ḳanâʿat kûhsârında mekân ḳılma hâ

5 ʿArûs-ı dehre dil virmez Nis̱ârî merd olan kimse
Ṣaḳın aldanma anıñ şîvesine olma ġâfil hâ

5. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bâġ-ı hüsn içre ʿiẕâruñsa gül-i raʿnâ saña
Nâle-i ʿâşıḳ yeterdür bülbül-i şeydâ saña

2 Beñlerüñdür misk-Rûmî nergis-i şehlâ göziñ
Sünbül ü şebbûy olupdur zülf-i ʿanber-sâ saña

3 Fetḥ idelden tîġ-i ġamzeñle güzellik mülketin
Kişver-i hüsni müsellem gör diller cânâ saña

4 Ârzû itme ser-i kûyında yâriñ meskeni
Ey dil-i dîvâne düşmez rütbe-i aʿlâ saña

5 Künc-i mihnetde Nis̱ârî ʿıyş u işret itmege
Kâse-i çeşmiñ ḳadeḥ ẖûn-ı ciger ṣahbâ saña

6. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ruẖ-ı yâri görüp feryâd idersin ey dil-i şeydâ
Nola gülzâr-ı ʿaşḳ içre olursañ bülbül-i ġûyâ

2 Öperdim ayaġını her zamanda sâḳî-i bezmiñ
Eger ekşitmeseydi ṣûretini ṣâġar-ı ṣahbâ

3 Cefâ tîġıyla cismin pâre pâre ḳılsañ ʿuşşâḳıñ
Yine bir pâresinden hiç kesilmek istemez ḳaṭʿâ

4 Ṭaḳıldı yanına her ẖârın ol gül sen daẖi ey dil
Ṭaḳın bâġ-ı cihânda bir dikensiz ġonca-i raʿnâ

5 O şûẖa ey Nis̱ârî saña lâzım mıydı dil virmek
Hele ġûş itmeseydin Ḳaysı Mecnûn itdügin Leylâ

7. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂrıżıñda ẖaṭṭ-ı müşgîniñ degül ol misḳ-sâ
Bir müferriḥ ḳıṭʿadur kim mîrler olmaz bahâ

2 Lemʿa-i ruẖsârınuñ maẓmûnıdır Nûr âyeti
Ḳâmetüñ zülfüñ femüñ ḳaşuñ elif lâm mim râ

3 Lâciverd ile müferriḥ yazmış üstâd-ı ezel
Lâʿl-i cân-bahşuñda ẖaṭṭ-ı ẖûba dinmiş dil-güşâ

4 Nola ḳadr u kıymeti artarsa laʿl-i dilberiñ
Ḳıl ḳalemle ẖaṭṭ-ı laʿlin meşk ider kilk-i ḳażâ

5 Ey Nis̱ârî ʿanberîn ẖâli degül cânâneniñ
Dâne saçmış murġ-ı diller ṣaydına ol dil-rübâ

8. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Âh kim düşdüm nigâr-ı gül-ʿizârımdan cüdâ
Çarẖ-ı ġaddâr eyledi gül yüzlü yârimden cüdâ

2 Tîġ-i hicrânıñla cânım çıḳsa tenden ey ṣanem
Derd-i ʿaşkıñ çıḳmaya cân-ı figârımdan cüdâ

3 Oldı sâyem hem-rehim gerçi ṭarîk-i ʿaşḳda
Ol daẖi aẖşam olur cism-i nizârımdan cüdâ

4 Şöyle hem-demdir ẖayâliñ câna kim ölsem daẖi
Tâ ḳıyâmet gitmeye ẖâḳ-i mezârımdan cüdâ

5 Âteş-i âhım duḫânı tîre eyler ʿâlemi
Ey Nis̱ârî ol leb-i şekker-nis̱ârımdan cüdâ

9. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ruḫ-ı âliñ gibi gül bâġ-ı dehr-ârâda yoḳ cânâ
Leb-i laʿliñ gibi mül râḥ-ı rûḥ-efzâda yoḳ cânâ

2 Çemende nola hayretde ḳalursa serv-i pâ-der-gil
Ḫırâm-ı naḫl-i ḳaddüñ sidre vü Ṭûbâda yoḳ cânâ

3 Bulunmazsa ʿaceb mi dil-rübâlar içre aḳrânıñ
Saña beñzer perî-rû Ḥaḳḳ bu kim dünyâda yoḳ cânâ

4 Görürsün ʿayn-ı iḥsânıñla her dem göñlün aʿdânıñ
Nigâh-ı nîm-luṭfuñ bende-i nâşâda yoḳ cânâ

5 Yoluñda gerçi lâf-ı bez̠l-i naḳd-i cân ider çoḳdur
Nis̱ârî gibi ammâ ʿâşıḳ-ı âmâde yoḳ cânâ

10. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ol kemân-ebrû ne deñlü atsa ger tîr-i cefâ
Tîrine ḳıldım hedef sînem be-ḥaḳḳ-ı Muṣṭafâ

2 İltifâtını nola bilsem ġıdâ-yı rûḥ kim
Ḫasta dil bir iltifâtından bulur çün biñ şifâ

3 Gitmeye başdan hevâ-yı kâkül ü fikr-i ḫaṭṭuñ
Ṭopraḳ içre mâr u mûra âşiyân olsa ḳafâ

4 ʿÂşıḳ-ı ṣâdıḳ olanlar ḫıdmetiñden dûr olup
Maẓhar-ı luṭfuñ olur her dem raḳîb-i nâ-sezâ

5 Zâhid ʿaşḳ ehlin Nis̱ârî menʿ ider maḥbûbdan
Çihre-i maḥbûb iken ʿuşşâḳa mirâtʼüs-ṣafâ

11. (Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün)

1 Nedir bu ʿârız-ı gül-gûn nedir bu zülf-i dütâ
Nedir bu ʿişve-i ḫûbî nedir bu ḥüsn-i bahâ

2 Nedir bu çeşm-i siyâh u nedir bu nergis-i mest
Nedir bu nâz ile ḫande nedir bu rûḥ-efzâ

3 Nedir bu mâh-cebîn ü bu kec-rev ebrûlar
Nedir bu kâkül-i pür-çîn nedir bu misk-âsâ

4 Nedir bu ḳâmet-i dil-cû nedir bu ince miyân
Nedir bu sâʿid-i sîmin nedir bu yed-i Beyżâ

5 Nedir Nis̱ârîye bunca cefâ vü cevre sebeb
Murâdıñ işve mi cânâ yâ nâz u istiġnâ

12. (Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün)

1 Yüzüne zülfüni ḳılsa o mâh-pâre niḳâb
Cihânı âteş-i âhım ṭutar mis̱âl-i şihâb

2 Ruḫunda ẓâhir olaldan sevâd-ı ḫaṭṭ-ı siyeh
Yazıldı ṣanki gülistan kenârına bir bâb

3 Yoluñda ḫod virirüm cânı iḫtiyârım ile
Efendi tîġ-i müjenle nedir bu deñlü şitâb

4 Lebiñe çeşme-i Kevs̱er didiklerin işidir
ʿAceb mi ṣûretin ekşitse ḫalḳa bâde-i nâb

5 Nis̱ârîye ḳo naṣîḥat cevâbın ey nâṣîḥ
Şarâb-ı ʿaşḳ ile zîrâ ol oldı mest-i ḥarâb

13. (Fâʿilâtün Fâʿilatün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Nâr-ı hecre şemʿ-veş yansam ʿaceb mi ben ġarîb
Yüz çevirdi ben ġarîb üftâdesinden ol ḥabîb

2 Her ḫas ü ḫâr ile gül gülşende dâyim hem-nişîn
Rûz u şeb feryâd ider bî-hûde miskîn ʿandelîb

3 Ey muʿâlic çekme zaḥmet kim ʿilâc olmaz baña
Derd-i ʿaşḳıñ bulmadı zîrâ devâsın bir ṭabîb

4 Ḫâṣṣ ü ʿâma niʿmet-i vaṣlıñdan naṣîb
Mübtelâ-yı ʿâşḳa degmez ḫˇân-ı vaṣlıñdan naṣîb

5 Yâriñ aʿdâya ḳarîn olsa Nis̱ârî çekme ġam
ʿÂdet ancaḳ dil-rübâlar olmaḳ aġyâre ḳarîb

14. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Cefâ şemşîrini tîz itdiler gül-pîrehenler hep
Şehîd-i ʿaşḳ olurlar ʿâşıḳ-ı ḫûnîn kefenler hep

2 Hemân bir sen degülsin dostum bilmen ne hikmetdir
Niyâz itdikce ʿâşıḳ iderler nâz nâzenînler hep

3 Cihân dilberlerini dirseñ ey dil ʿâşıḳ-ı zârıñ
Murâdın añlamazlar bir bölük ẖâtır-şikenler hep

4 Belâ-yı ʿaşḳa ṣabr it ey göñül incinme kim zîrâ
Belâdan ẖâli olmaz bir nefes dilber sevenler hep

5 Bahâr olsa açılsa dâġ-ı sînem gibi gülşenler
Gülistan seyrine ʿazm eylese ġonca-dehenler hep

6 Nihâl-i ḳâmetiñ hem-sâyesidir serv-i serkeşler
Ḫaddiñ perverdesidir lâleler güller semenler hep

7 Dem-i ʿâşıḳdan olmuşlar Nis̱ârî şöyle ẖûn-âlûd
Ḳabâ-yı lâle-gûna girdi ṣan sîmin bedenler hep

15. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bende-i efgendeñ olmasaydı ger ey dürr-i nâb
ʿÂlem içre pây-mâl itmezdi kendin âfitâb

2 Bahs̱ idüp öykünmeseydi laʿliñe ey ġonca-fem
Düşmez idi böyle iller aġzına câm-ı şarâb

3 Ṣubḥa dek der-bân olup kûyuñ dolanmazdı eger
Almasa nûrın ruẖuñdan ey güneş-rû mâh-tâb

4 Sînemiñ meydânına tîr-i müjeñ gönder disem
Şeh-levendim çîn ider ebrûların virmez cevâb

5 Gözlerinden vehm iderse ey Nîs̱ârî nola cân
Murġ-ı nâ-pervâz ider şâhin görende ictinâb

16. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Çeşmiñ ṣanemâ ẖâliñ içün itdi şehâdet
Hindû-yı siyeh-rûdır ider şemse ʿibâdet

2 Şol levḥa-i hüsnüñde görinen iki zülfüñ
ʿAnberle yazılmış iki ṭuġra-yı kerâmet

3 Ol serv ḳaçan nâz ile reftâra gelürse
Ol demde muḳarrer ḳoparur ẖalḳa ḳıyâmet

4 Kerkes gibi meyl itme dilâ cîfe-i dehre
ʿAnḳâ-ṣıfat it meskeniñi Ḳâf-ı ḳanâʿat

5 Bu naẓmıñı gördükde Niṡârî ʿaceb olmaz
Ṭahsîn oḳısa şiʿriñi erbâb-ı belâġat

17. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Yâr içün rezm eyleyüp ṣal leşkeri aʿdâya at
Dürr içün ġavvâs-veş ey dil öziñ deryâya at

2 Egri olanlar kemân gibi tutup yanında cây
Oḳ gibi ṭoġrı olan ʿâşıḳlarıñ ṣahrâya at

3 Cevşen-i pûlâd-ı çarẖa kâr idüp geçmez dime
Her seḥer sen tîr-i âhıñ ṭârem-i vâlâya at

4 Ey dil ol genc-i nihâna ṣunmaḳ isterseñ eliñ
ʿAşḳ ile kendiñ dehân-ı mâr-ı ejderhâya at

5 Sâye ṣaldı başıña çün kim hümâ-yı zülf-i yâr
Ey Niṡârî var külâhıñ şevḳ ile bâlâya at [6]

18. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Ey sâḳî çü bâkî degil eyyâm-ı maḥabbet
Ṭoldur içelüm bâde-i gül-fâm-ı maḥabbet

2 Ṣahrâları geşt itmez idi ʿaşḳ ile Mecnûn
Virseydi eger ʿâşıḳa ârâm-ı maḥabbet

3 Dil murġına her ḥalḳası ol zülf-i siyâhıñ
Ey kebg-i ẖırâmım görinür dâm-ı maḥabbet

4 Düşnâm ile yâd itseñ eger nâmede nâmın
Düşnâmın olur ʿâşıḳa peyġâm-ı maḥabbet

5 ʿAşḳ ehline ṭaʿn eyler iken zâhid-i ẖod-bîn
Âẖir başına geldi ser-encâm-ı maḥabbet

6 Fâş eylemiş aġyâra Niṡârî ġam-ı ʿaşḳın
Mest itmiş anı ġâyet ile câm-ı maḥabbet

19. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Ṣun nûş idelüm sâḳî mey-i nâb-ı maḥabbet
Tâ kim açıla üstümüze bâb-ı maḥabbet

[6] Metinde “şevk ile” kelimesinin üzeri çizilip, altına “âlem” kelimesi yazılmıştır.

2 Dil-beste esîriñdir esirge dil-i zârı
Ey pîç ü hâm-ı kâkül-i ḳullâb-ı maḥabbet

3 Aḫz eylemese nûrını ḫurşîd ruḫıñdan
Fer virmez idi ʿâleme mah-tâb-ı maḥabbet

4 Dilberler arasında dilâ oldı nümâyân
Ol şûḫ-ı perî-şîvede esbâb-ı maḥabbet

5 Âhım yeli emvâc-ı sirişke müteḥarrîk
Cûş itse Nis̱ârî nola seylâb-ı maḥabbet

20. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ḫırâmıñdır çemende serv ḥayrân olmaġa bâʿis̱
Lebüñdür gülşen içre ġonca ḥandân olmaġa bâʿis̱

2 Sipend-âsâ ʿizâr-ı âliñ üzre ḫâliñ olmuşdur
Cigerden nâzenînim dâġ-ı hicrân olmaġa bâʿis̱

3 Nice cemʿiyyet olsun ḫâṭırında ʿâşıḳ-ı zârıñ
Ṣaçıñ sevdâsıdır diller perîşân olmaġa bâʿis̱

4 Senüñ nâz ile güftârıñdır ey mümtâz-ı müstesnâ
Seḥerde ġonca yâ çâk-ı girîbân olmaġa bâʿis̱

5 Kenâr itmek dilermiş ol sehî ḳaddi Nis̱ârî-veş
Aḳup eşkim budır cûy-ı firâvân olmaġa bâʿis̱

21. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mużḍarîb olsa eger endûh-ı dünyâdan mizâc
Bâde nûş it bâdedir ġam defʿine ey dil ʿilâc

2 Âdemi eyler bürehne âḳıbet dest-i ecel
Alsıñ İskender gibi ger heft-kişverden ḫarâc

3 Ol perî-peyker ʿaceb mi ḳaçsa ʿâşıḳdan dilâ
Âdemî-zâd ile hiç perî ider mi imtizâc

4 Devlet-i dünyâ ile faḫr eyleme ey dil ṣaḳın
Eylemez erbâb-ı ʿaşḳ sevdâ-yı taḫt ü fikr-i tâc

5 Dâne-i ḫardal olursa kût-ı yevmiyyeñ eger
Ey Nis̱ârî kimseye gösterme rûy-ı ihtiyâc

22. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Cefâ semtinden el çek gel begim râh-ı vefâdan geç
Ṭarîk-i ehl-i ʿaşḳa ḳâyil ol luṭf it cefâdan geç

2 Suʾal itme sirişkim mâ-cerâsından ki geçmişdir
Mes̱eldir dostum geçmek geçenden mâ-cerâdan geç

3 Ḳarâr itme gel ey cân bülbüli bu ḫâk-dân üzre
Feżâ-yı lâ-mekân seyrine ʿazm eyle semâdan geç

4 Viṣâl-i dil-rübânıñ âḫiri hicrân imiş bildim
Ṭabîbâ derd-i hecre ḳâyilem vaz gel devâdan geç

5 Cefâdan ḳâmetim çeng eylemekden ey perî-peyker
Ġaraz ṣavt u ṣadâ gûş itmek ise ol hevâdan geç

6 Cihân içre Nis̱ârî çün vefâ gelmez güzellerden
Ferâġat gûşesin ṭut zevk-i vaṣl-ı dil-rübâdan geç

23. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bâde-i gül-gûn içüp dutsañ şehâ laʿlin ḳadeḥ
Laʿl renk eyler ṣalur engüştüñe ʿaksin ḳadeḥ

2 Nâr-ı reşke şemʿ-veş yaḳılmasun mı cân u dil
Bezm-i meyde bî-tekellüf bûs ider destin ḳadeḥ

3 Ġam hücûm itdikçe ey dil câm-ı mey nûş eyle kim
Ḫürrem ü ḫandân olur nûş itse her ġam-gîn ḳadeḥ

4 Laʿl-i cânâna ulaşdı ol ḳadar meclisde kim
Ehl-i ʿaşḳıñ bağrını ḫûn itdi ol ḫûnin ḳadeḥ

5 Ey Nis̱ârî dil-rübâsız câm-ı mey nûş eyleme
Olsa ger ṣaḥbâ şafaḳ nuḳl encüm ü pervîn ḳadeḥ

24. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Sîneme açdıḳça cânâ hançer-i ġamzen şürûḥ
Ṣanki bağışlar ten-i pejmürdeye bir tâze rûḥ

2 Ey leb-i şîrin alur ʿuşşâḳıñ ʿaḳlın âl ile
Al renk itse ḳaçan ruḫsârıñı câm-ı ṣabûḥ

3 Meclis-i ʿâlemde sensiz sâḳîyâ her dem baña
Bâde-i gül-fâma olsun tövbe-i nâṣıḥ naṣuḥ

4 Zevraḳ-ı cismim düşelden baḥr-i ġam girdâbına
Bir dem içre çeşm-i pür-nemden ḳopar ṭûfân-ı Nuḥ

5 İstemezseñ şöhre-i şehr olmaġı ʿâlemlere
İtme her şaḫṣa Nis̱ârî râz-ı pinhânıñ vużûh

25. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gördüm olmış câm-ı meyden ʿaşk ile dildâr şûḫ
Mest-i lâ-yaʿkıl gözinde ġamze ḫun-hˇâr şûḫ

2 Şöyle mest olmış o yâr-i işvebâz ü şîveger
Sîne çâk itmiş başında heyʾet-i destâr şûḫ

3 Ṭûti-tek eyler tekellüm serv-tek olmuş revân
ʿAzm-i seyr-i bâġ ider güftâr şûḫ reftâr şûḫ

4 Olmaya çeşm-i siyâhın gibi cânâ bir daḫi
Naḳd-i diller çalmada bir merdüm-i ʿayyâr şûḫ

5 ʿAzm-i gülşen ḳıl Nis̱ârî bir semen-sîmâ ile
Sebzeler ḫurrem hevâlar muʿtedil ezhâr şûḫ

26. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Tâb-ı mülden gül gibi oldı ruḫ-ı dildâr sürḫ
Gûyiyâ oldı şüküfte ġonca-i gülzâr sürḫ

2 Ḥasret-i laʿl-i lebiñle aḳıdur ḫûn-ı ciger
Nûr-ı çeşmim olmasun mı dîde-i ḫûn-bâr sürḫ

3 Seg raḳîbiñ başınıñ zaḫmın görenler didiler
Sürḫ server kim sarınmış başına destâr sürḫ

4 Zaḫm-ı tîġ-i ḫûn-feşânı şerḥasıdır sañmañuz
Ṣaḥn-ı sînemde bitüpdür lâleler bisyâr sürḫ

5 Gördi gül-gûn ruḫlarıñ ey dilber-i sâhib-cemâl
Didi ḥaḳḳında Nis̱ârî çoḳ redîf eşʿâr sürḫ

27. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Meyden ki oldı ʿârıż-ı dilber sefîd sürḫ
Gûyâ açıldı gülşene güller sefîd sürḫ

2 Gâhi ʿaraḳdur içdigimiz gâhi ḫûn-ı dil
Bezm-i ġam içre göñlümüz egler sefîd sürḫ

3 Görsem yanında her ḳaçan aġyârı hem-nişîn
İẓhâr-ı reng ider ruḫ-ı dilber sefîd sürḫ

4 Yoldan çıḳardı zâhid-i ḫod-bîni sîm ü zer
Gördüñ mi ey dil âdeme neyler sefîd sürḫ

5 Gülgûn ruḫuñ ile mâh-cebînin ṣıfâtını
Cânâ Nis̱ârî nażm ile söyler sefîd sürḫ

28. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Her ḳaçan dil yârdan mihr ü vefâ eyler ümîd
Eyler ol dildâr-ı ẓâlim câna biñ cevr-i cedîd

2 Ḳudreti yoḳ serv-ḳaddüñ gibi reftâr itmege
Yoḳ yere ṣalınmasun ṣahn-ı çemende şâḫ-ı bîd

3 Farḳ olunmaz ṣûret-i dîdârdan peykerleri
Ḥayret-i ʿaşḳuñ efendi ḳıldı ʿuşşâḳı ḳadîd

4 Yüz çevirme ey göñül şemşîr-i ʿaşḳundan anıñ
Tîġ-i ʿaşḳ öldürdügi âdem olur dirler şehîd

5 Dostum budur Nis̱ârîniñ murâdı ṣubḥ u şâm
Ḥażret-i Ḥaḳḳ eylesün ḥüsnüñ ziyâd ʿömrüñ mezîd

29. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dil belâ-yı zülf ü müşkîniñle bend olmaḳ ne ḳayd
Bister-i ʿaşḳ içre her dem derd-mend olmaḳ ne ḳayd

2 Her nihâliñ ḳâmet-i bâlâsına meyl eyleyüp
Mübtelâ-yı şîve-i bâlâ-bülend olmaḳ ne ḳayd

3 Ṭıfl-ı cânı maḥbes-i çâḥ-ı zenaḫdân itmege
Rîsmân-ı kâkülüñ cânâ kemend olmaḳ ne ḳayd

4 Âteş üstünde yüzerlik gibi cânâ câ-be-câ
Ḫâl-i miskîler ʿiżâruñda sipend olmaḳ ne ḳayd

5 Her sitemkârıñ Nis̱ârî vaṣlın ümmîd eyleyüp [7]
Dâm-ı hicrâna esîr-i müst-mend olmaḳ ne ḳayd

[7] Metinde bu kelimenin altına ‘ kayd-ı bend’ şekli yazılmış.

30. (Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün)

1 Yoġısa sende ger vefâya meded
Çekmege bende yoḳ cefâya meded

2 Ḳorḳarım ʿaks ider iken daḫi yüz
Virme mirʾat-ı bî-ḥayâya meded

3 ʿIyd-gehde raḳîb-i güfte-ḫôra
Eliñ uzatma merḥabâya meded

4 Baña imdâdıñ olması ne baʿîd
Pâdişehler ider gedâya meded

5 Şeb-i hicrânda bu Nis̱ârî-i zâr
Çaġırır ṭurma Muṣṭafâya meded

31. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Râh-ı ʿaşḳıñ içre cismim eyledi ber-bâd bâd
Olmadı bir dem ḳatıñda itdügüm feryâd yâd

2 Buldı ʿaḳs-i ruḫlarıñdan ey güneş mâh-tâb tâb
Şîve-i ḳaddüñ ile oldı bâġda şimşâd şâd

3 Reşk-i ruḫsâr-ı laṭîfiñden gül-i gülzâr zâr
Çeşm-i pür-ḫışmıñ düşürdi ʿâleme bî-dâd dâd

4 Bunca vażʿ-ı ḥaml ider çarḫ ey ruḫ-ı gül-fâm fâm
Ṭoġmadı hiç sen gibi bir ṭıfl-ı şîrin-zâd zâd

5 Ġamla varanlar Nis̱ârî gibi hep ġamsız gelür
Sâḳiyâ meyḫâne-i pîr-i muġân âbâd bâd

32. (Fâʿilatün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḥamd-i bî-ḥadd Ḫâlıḳa geldi yine eyyâm-ı ʿıyd
Zîb ü zînet baḫş ḳıldı ʿâleme henġâm-ı ʿıyd

2 Dest-bûsın ʿâşıḳa iḥsân iden cânâneniñ
Gicesin Ḳadr eyle yâ Rab gündüzin bayrâm-ı ʿıyd

3 Bulmaḳ isterseñ eger cânâ s̱evâb-ı Kâʿbeyi
Dest bûsın it bu ben üftâdeñe inʿâm-ı ʿıyd

4 Mâh-rûlar cümle geydi egnine fâḫîr libâs
Ṣaldı ġavġa ʿâleme ey dil ṣadâ-yı nâm-ı ʿıyd

5 ʿIydım olurdı Nis̱ârî ʿıyd-ı ekberden şerîf
Luṭf ile ḳılsa ḳadem-rencîde yâr aḫşâm-ı ʿıyd

33. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂşıḳıñ dildârı olmaḳdır ṣaded
Bülbülün gülzârı olmaḳdır ṣaded

2 Pâk-dâmen dil-rübânıñ cân ile
ʿÂşıḳ-ı dîdârı olmaḳdır ṣaded

3 Subḥa dek gülşende feryâd fezâ
ʿAndelîbin kârı olmaḳdır ṣaded

4 Zülf-i yâriñ dârına Manṣûr-veş
Asılup ber-dârı olmaḳdır ṣaded

(Nâkıs gazel)

34. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿiltün Fâʿilün)

1 Ṭut göñül ṣaḥrâ-yı semt-i ʿaşḳı kim vâdi budur
Bend-i mihnetden ḫalâsa bâʿis̱-i bâdî budur

2 Naḳşın ḫûbândan dilâ naḳḳâş imiş maḳṣûd olan
Pîr-iʿaşḳıñ ʿâşıḳa her demde irşâdı budur

3 Bir ḳadeḥ mey ṣunmadan teklîf ider biñ kâse semm
Sâḳî-i devriñ ezelden resm-i muʼtâdı budur

4 Bir leb-i şîrin ġamıyla kûh-ı miḥnet kes yüri
Bî-sütûn-ı ġamda ey dil ṭarz-ı Ferhâdî budur

5 Ḫâr elinden dâmenin ḳurtarmaḳ ister ġoncanıñ
ʿAndelîbin gice gündüz âh u feryâdı budur

6 Câm-ı rûḥ-efzâ ṣunar şeklinde ḳaṣd-ı cân ider
Laʿl-i cânânıñ ṣorarsañ lezzet ü dâdı budur

7 Ol sehî ḳaddiñ Nis̱ârî hep gören reftârını
Devḥa-i ḥüsnüñ dimişler serv-i âzâdı budur

35. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Teklîfe naḳd-i cân o gül-endâma azdır
Zîrâ güzeller içre o şeh-i pâk-bâzdır

2 Baña ʿıtâb u ḫışmıñı gerçek ṣanur ʿadû

Bilmez ki cümle itdügi nâz u niyâzdır

3 Göñlüm ṭavâf-ı Kâʿbe-i kûyına ḳıldı ʿazm
Ḥacc fikrin itdi niyyeti semt-i Hicâzdır

4 Yansam nola ḥarâret-i ʿaşḳıñ ile şemʿ-veş
Zîrâ ki kâr-ı ʿâşıḳî sûz u güdâzdır

5 Erbâb-ı ʿaşḳ içinde hakîkatle yâd olur
Cânâ Nis̱ârî ṣanma ki ehl-i mecâzdır

36. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Ol ḳâş-ı kemân ile dilâ ülfet ʿacebdir*
Zîrâ müjesi ehl-i dile tîr-i ġażapdır

2 H̱ûbân-ı perî-çihre raḳîb-i dîve mâʾil
ʿAşḳ ehliniñ endîşesi bî-hûde taʿbdır

3 Nûş itdügi her ḫûn-ı ciger yâd-ı lebiñle
Rindân-ı belâ-keşlere hep câm-ı ṭarâbdır

4 Dilber ki gele nâz ile ġam-ḫânıña ey dil
Teklîf-i viṣâli ḳo ṣaḳın terk-i edebdir

5 H̱aṭṭ görse ʿiżârıñda ḳılur girye Nis̱ârî
Ebr kim ola mâhda bârâna sebebdir

37. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Vâr idi dillerde çokdan ârzû-yı nev-bahâr
Açılup gülzâr şimdi geldi bûy-ı nev-bahâr

2 Maḳdeminden vâr ise aldı ḫaber bâd-ı ṣabâ
Devr idüp eṭrâfı eyler cüst ü cûy-ı nev-bahâr

3 Leşker-i ezhâr geldi aldı mülk-i gülşeni
Nola olursa müzeyyen çâr-sûy-ı nev-bahâr

4 Rûy-ı gülşeni münevver itdi benefşe câ-be-câ
Gûyiyâ geldi ḫaṭṭ-ı müşk-bûy-ı nev-bahâr

5 Açılup gülzârda güller selîsi oldılar
Her birisi bir cüvân-ı ḫûb-rûy-ı nev-bahâr

38. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilatün Feʿilün)

1 Ruḫlarıñ rengini ey ḳadd-i çenâr âl eyler
Beni ol reng ile sâyem gibi pâ-mâl eyler

2 Tâk-ı ebrûña muḳayyed olalı cân u göñül
Sitem ü cevriñ elif ḳâmetimi dâl eyler

3 Dâne-i ẖâl-i ruẖuñ ey büt-i gendüm-gûnum
Kendi ẖâline ḳomaz Âdemi meyyâl eyler

4 Ṣıdḳ ile kim ki maḥabbet yolına sâlik olur
Anı tîz menzîl-i maḳṣûdına irsâl eyler

5 Câme-i aṭlasına baḳma Nis̱ârî felegiñ
ʿÂrif olan kişi pûşîdesini şâl eyler

39. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Eyledi ṭûṭî-yi lâl laʿl-i süẖan-gû-yı ʿÖmer
Servi ḥayretde ḳodı ḳâmet-i dil-cû-yı ʿÖmer

2 Ruẖ-ı pâkiñde hüveydâ olalı nûr-ı nebî
Şeb-i yeldâ mı degül kâkül-i şebbûy-ı ʿÖmer

3 Boynu baġlu ḳulu olup kimseye baş egmedi
Geçeli gerdenine ḥalḳa-i gîsû-yı ʿÖmer

4 Nola her demde ṭavâf itmege saʿy eyler isem
Göñlümüñ Kâʿbesidir sûfî ser-i kûy-ı ʿÖmer

5 Virmesün ḥażret-i Ḥaḳḳ gülşen-i ḥüsnine ẖazân
Ol Nis̱ârî dil ü cân ile duʿâ-gû-yı ʿÖmer

40. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂşıḳa mekr itmede her mâh-rû sâḥir geçer
Ol gözi câdu nigârum cümleden mâhir geçer

2 Şems-i ruẖsârına ṭurmaz secde eyler rûz u şeb
Zülf-i hindûsı o şûẖun ẖaylîce kâfir geçer

3 Çeşm-i mestiñ gerçi kâmildir şehâ ḳan itmede
Ġamze-i merdüm-küşüñ andan daẖi nâdir geçer

4 Müşteri olsa nola yâriñ metâʿ-ı vaṣlına
Nuḳre-i eşkiyle çeşmim merdüm-i tâcir geçer

5 Her ne cevr eylerseñ eyle ictinâb itmez göñül
Her belâya ẖasta-dil Eyyûb-veş ṣâbir geçer

6 Çeşmiñe lâzım degil her dem füsûn-sâz olması
Fitneler ḳaynatmaġa ẖâl-i ruẖun ḥâżır geçer

7 Şiʿre raġbet olmasa tâʿn mı Nis̱ârî nîce-kes
Nes̱rden naz̠mı seçilmez şiʿr ile şâʿir geçer

41. (Fâʿilâtün Fâʿlâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḳâmetiñ naẖlin görenler seyr-i ʿarʿardan geçer
Seyr iden ruẖsâr-ı âliñ verd-i aḣmerden geçer

2 Nice döysün sîne-i bî-çâreler ey ḳâş-ı yâ
Nevk-i tîr-i cân-sitânıñ ḍarb-ı mermerden geçer

3 Bâde-i gül rengi menʿ itmek degil ey nâzenîn
Câm-ı laʿliñ görse zâhid âb-ı Kevs̱erden geçer

4 Ṭarf-ı ruẖsârıñda ẖam-ber-ẖam olupdur dostum
Ḥalḳa-i zülf-i siyâhıñ gör ne çenberden geçer

5 Mihnet-i derde girift oldum dime ey dil ṣaḳın
Kilk-i ḳudret yazduġı ẖaṭṭ lâ-cerem serden geçer

6 Dürr-i dendânını vaṣf itdikçe ol şîrin lebiñ
Rişte-i nażmıñ Nis̱ârî laʿl-i gevherden geçer

42. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gülşen-i dehri muʿaṭṭar itdi bûy-ı nev-bahâr
Ṣaḥn-ı baġa cûlar oldı âb-rûy-ı nev-bahâr

2 Cemʿ idüp aldı şükûfe ẖaylini etrâfına
Mülket-i gülzâra aḳın ṣaldı cûy-ı nev-bahâr

3 Ṭıfl-ı ezhârı uyandırmış hezârıñ naġmesi
Câ-be-câ olmuş çemende güft ü gûy-ı nev-bahâr

4 Her şükûfe reng ü bûyın ʿâleme ʿarż eyledi
Ṭabla-i ʿaṭṭara döndi çâr-sûy-ı nev-bahâr

5 Nola gelse kûşe-i gülzâr zevḳi ẖâṭıra
Var idi dilde Nis̱ârî arzû-yı nev-bahâr

43. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Beni medhûş iden laʿl-i leb-i meygûnuñ olmaḳ var
Düşüren sâye-veş ẖâke ḳadd-i mevzûnuñ olmaḳ var

2 Perîşân ḥâl ü ser-gerdân gezer deşt-i melâmetde
Göñül ey kâkül-i Leylâ-ṣıfat Mecnûnuñ olmaḳ var

3 Ḥavâle olmuş ister çeşm-i mestin ʿâşıḳın cânın
Lebiñden ḳarż idinmişdir şehâ medyûnuñ olmaḳ var

4 Görinen Bî-Sütûn-ı ġamda cümle lâleler yer yer
Seniñ hep ey dil ʿaks-i dîde-i pürḫûnuñ olmaḳ var

5 Nis̱ârî saña râm olmuş işitdim ol perî-peyker
Anı tesḫîr iden eşʿâr-ı pür-efsûnuñ olmaḳ var

44. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Dil-i şeydâ o şûḫ-ı bî-nazîre mâyil olmaḳ var
Rüsûm-ı mâ-sivâ hep levh-i dilden zelîl olmaḳ var

2 Ṭarîḳ-i zühd ṭutmazsa göñül yolsuz degül zâhîd
Reh-i ʿuşşâḳa ḳavl-i Muṣṭafâya ḳâyil olmaḳ var

3 İletmiş ʿaşḳ-ı Leylâ ile kârın başa çün kim Ḳays
Aña Mecnûn dimeñ billâhi kim ol âḳil olmaḳ var

4 Nola ʿaşḳıyla ifnâ-yı vücûd eylerse ʿâşıḳlar
Dem-i vuṣlatda cânân ile câna ḥâyil olmaḳ var

5 Zenaḫdânıñda kim câdu gözin ʿuşşâḳı ḥabs eyler
Ḫalâṣa çâre olmaz çâh-ı sihr-i Bâbil olmaḳ var

6 Hevâ-yı serv ḳadd ü arzû-yı pây-bûsıñla
Dolaşup kûyıñı cûy-ı sirişkim sâil olmaḳ var

7 Nis̱ârî iltifât-ı vuṣlat -ı dildâra şâd olmuş
Yazıḳ bî-çâreye kim hecr-i ġamdan ġâfil olmaḳ var

45. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 ʿAnberîn mû-yı siyeh ki ruḫ-ı cânâna çıḳar
Ṣanki tersâ-beççeler seyre gülistâna çıḳar

2 Ṭutdı ʿaşḳıñ yolını ṭıfl-ı dil ḳadd-i çenâr
Ḳorḳum oldur giderek vâdi-i hicrâna çıḳar

3 Nân-ı ġamla geçinür sâim-i hicrânıñ olan
Niʿmet-i vaṣlın ise her ḫâr-ı nâdâna çıḳar

4 Tîr-i ġamzeñ ki gele sîne-i pür-dâġımıza
Beñzer ol serv ḳadde gülşene seyrâna çıḳar

5 Sünbül-i kâkül-i cânaneye benzetme iñen
Ey Nis̱ârî bu söz ol ḫüsrev-i hûbâna çıḳar

46. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Sâġar-ı ṣahbâya kim ʿaks-i ruḫ-ı dilber düşer
Ḫâṭıra câm-ı Cem ü mirʾât-ı İskender düşer

2 Giceler ol meh-likânıñ üstüne ṣarrâf-ı dehr
Dürr ṣaçar bâm-ı felekden ṣañmanuz aḫter düşer

3 Naẓm-ı rengînimde gül dirdim ʿizâr-ı âline
Ḳorḳarım ol ġonca-fem gûş eyler anı ter düşer

4 Bâġbân aʿlâ vü ednâ farḳın eylerseñ eger
Serv ü ʿarʿar ḳadd-i dildâra hem-ser düşer

5 Şehd-i laʿl-i vaṣfın eylersen Nis̱ârî her zaman
Nükte-i şîriñ ânıñ çün böyle şirîn-ter düşer

47. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Her ḳaçan sâġar-ı mülden ruḫ-ı cânân ḳızarur
Gûyiyâ tâb-ı şafaḳdan meh-i tâbân ḳızarur

2 Yine bilsem kime zaḫm urdı ḥarâmî çeşmiñ
Tîġ-i ġamzeñde eyâ ṣûḫ-ı cihân ḳan ḳızarur

3 ʿAndelîbiñ seḥerî naġmelerin gûş idicek
Gül-i ter şerme düşer ġonca-i ḫandân ḳızarur

4 Maḳdem-i ḫâk-i rehiñ yâd idüben ḥasret ile
Rûz u şeb aġlamadan dîde-i giryân ḳızarur

5 Şuʿle-i şems-i felek ṣanma Nis̱ârî ḳızaran
Sûziş-i âhım ile mihr-i dıraḫşân ḳızarur

48. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Kâkülin kim ʿâşıḳa nâz ile dilber gösterür
Cân demâġını ḳılur ter sünbül-i ter gösterür

2 Leblerüñ âb-ı ḥayâtına göñül meyl eylese
Ġamzeden câdu göziñ şemşîr-i ḫançer gösterür

3 Ḳâmet-i dil-cûyınıñ âzâdesidir bâġda
Bâġbân kim câ-be-câ serv ü ṣanavber gösterür

4 Câna zaḫm urduḳça cânâ târ ü mâr kâkülüñ
Ḥoḳḳasından leblerüñ tiryâḳ-ı ekber gösterür

5 Ey Nis̱ârî veh ne sâḥir-pîşedir kim ol cüvân
Ṭurra-i gîsûlarını şekl-i ejder gösterür

49. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Nerîmân nerm olur ditrer gözüñden ḳahramânîler
Müjeñ şemşîrine ḳarşu ḳılıç çekmez Keyânîler

2 Ne bed-ẖûdur göziñ İsfendiyârı kim ġazab vaḳti
Görünmez ʿaynına Rüstem ḳaçar Zâl-i zemânîler

3 Bugün ey Yûsuf-ı mülk-i melâḥat Mıṣr-ı ḥüsn içre
Sinân-ı ġamzeniñ medḥin iderler dâsitânîler

4 Dehânın zerrece idrâk idinmez ġonca dilberler
Beliñ ḳıl deñlü bilmezler cüvân-ı Germiyânîler

5 Sipihr üzre görinen ṣanma ey meh her şeb encümdür
Sirâc-ı ʿaşḳıñı yer yer yaḳarlar âsumânîler

6 Ġubâr-ı pây-ı dildâra niçün teşbîh ider kendin
Yüzünüñ ḳarasın görmez mi kuẖl-ı Iṣfahânîler

7 Nis̱ârî dîdeden ẖûn-ı cigerdir dökdügüm her dem
ʿAceb mi geyse ol ẖûnî libâs-ı erġavânîler

50. (Mefâʿilün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ruẖ-ı zerdimde eşk-i sürḫ ile yazdum dilâ bir bir
Ki maʿlûm ola dildâra şerẖ-i mâ-cerâ bir bir

2 Benim ṣultânı ʿaşḳıñ güşt-gîri şimdi meydânda
Eger er varsa ʿözr itmesün gelsün şehâ bir bir

3 İligi görinür parmaḳlarınıñ şöyle nâzikdir
İliklerken ḳabâ-yı sebzîn ol Yûsuf-liḳâ bir bir

4 Dilâ cûy-ı fenâya taẖta-i tâbût cisr olmuş
Anı şâm u seḥer ṭurmaz geçer şâh u gedâ bir bir

5 İki kesdir belâ-yı ʿaşḳı çekmiş ancaḳ ʿâlemde
Biri anıñ dil-i şeydâ daẖi Eyyûb-ı ṣâbir bir

6 Nis̱ârî sîm-i eşk-i naḳd-i cânı râh-ı ʿaşḳ içre
Ġubâr-ı pây-ı yâre eyledim cümle fedâ bir bir

51. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Derd-i ʿaşḳa düşüp ol ki ġam-ı cânâna çeker
Dâyim ol tîġ-i belâ şerḥasını câna çeker

2 Ġam degil mey yerine ḫûn-ı ciger eylese nûş
Sâḳiyâ bûs-ı lebiñsiz o ki peymâne çeker

3 Teşne-dil çeşme-i laʿlinden eger su dilese
Ḫışm ider ġamzesi tîġın dil-i nâlâna çeker

4 Nâz ile ḫânemi teşrîfe ḫırâm eylese yâr
Ayaġı tozını dil dîde-i giryâna çeker

5 Nola daʿvâ-yı cünûn itse Nis̱ârî ṣanemâ
Şiken-i silsile-i kâküli cânâne çeker

52. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Ḫûnî göziñ ki ʿişve ile âdem öldürür
Beñzer şu meste k'âdemi oḫşar hem öldürür

2 El sunmaḳ istedikçe göñül genc-i ḥüsnüñe
Ḳaṣd eyler efʿî gibi o zülf perçem öldürür

3 Vaṣl-ı şerâb ile eger olmasa devâ
Bîmâr-ı ʿaşḳ olana gerekmez em öldürür

4 Râz-ı nihân-ı ʿaşḳını söylersem incinür
Yâre ḫadeng-i zaḫmını gösterseñ öldürür

5 Ancaḳ Nis̱ârî ḫasteyi ṣanma ölümlüsü
Cânâ bu ġamzeler daḫi çoḳ âdem öldürür

53. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Lebleriñde ḫaṭṭ-ı müşkîn gebr-i bî-dîn kendidir
Ġamzeñ ey nâvek-figen cellâd-ı pür-kîn kendidir

2 Dürr-i dendânıñ femiñde ṣandılar ey meh- mis̱âl
Ḥoḳḳa-i yâḳut içinde ʿıḳd-ı pervîn kendidir

3 Kâkül-i müşkînine sünbül Ḫıtâyi dir gören
ʿÂrıżıñ üstünde ḫâliñ nâfe-i Çîn kendidir

4 Serverâ nâmıñ velî şânıñ ʿalî ḫulḳuñ ḥasen
Nutḳuñ ey ṭûṭî-zebânım ḳand-ı şîrin kendidir

5 Merdüm-i çeşmiñ göñüller almaġa ḳaṣd eylese
Ṣayd içün pervâz ider ṣan yüzi şâhin kendidir

6 Altun üsküfle seni kim görse dir ey şâh-ı ḥüsn
Başa geymiş şâh-ı ḫâver tâc-ı zerrîn kendidir

7 Ey Nis̱arî ḳâmeti yârin ṣanavberdir gözi
Nergis-i şehlâ ruḫı gül-berg-i rengîn kendidir

54. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Baḳmaġa göñül ol ruḫ-ı dil-cûya segirdir
Defʿ-i ʿaṭaş itmek dileyen ṣuya segirdir

2 Aʿdâ ki şitâb ile düşer pâyına yâriñ
Benzer o sege ṣayd içün âhuya segirdir

3 Ey serv-i revân ḳaddiñi yâd eyledügümce
Seylâb-ı sirişk cû gibi her sûya segirdir

4 Âdem mi varır meclisine vâʿiẓ-i şehriñ
Cennet ḫaberin ḳoyup ü ṭamuya segirdir

5 Ḥacc itmege saʿy eyledügüm demde Nis̱ârî
Dil Merve Ṣafâ ḥaḳḳı o ser-kûya segirdir

55. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂrıż-ı pâkinde dildârıñ görinen mû mıdır
Gülşen-i cennetde bitmiş yoḫṣa ʿanber-bû mıdır

2 Dâmlar mıdır ḳurulmuş murġ-ı diller ṣaydına
Ḥalḳa ḥalḳa gerdeninde ʿanberin gîsû mıdır

3 Biñ göñül her bir nigâhında serîʿa itmege
Ġamze-i ġammâz-ı dilber siḥr ider câdu mıdır

4 Ṣan ḳıyâmetler ḳopar biñ nâz ile ḳılsañ ḳıyâm
Bu nihâl-i serv yâḫud ḳâmet-i dil-cû mıdır

5 Teşne diller şiʿrini görse ḥarâret defʿ ider
Ey Nis̱ârî şiʿr-i mevzûnuñ aḳar bir ṣu mıdır

56. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Egerçi dil-rübâlar cümle ey dil nâz-perverdir
Benim şûḫ-ı cihânım içlerinde ġonca-i terdir

2 Nola ʿuşşâḳa her dem şâhid-i maḳṣûdı gösterse
ʿİzârı ol büt-i nevresteniñ mirʾât-ı enverdir

3 Melâḥat gülsitânında bezenmiş berg-i şebbûyla
Nihâl-i ḳadd-i dilber rastî şimşâd ü ʿarʿardır

4 ʿAceb mi reşk idüp kendin itürse çeşme-i ḥayvân
Zülâl-i laʿliñ ey H̲ıżr-ı zamânım âb-ı Kevs̱erdir

5 Nis̱ârî âteş-i ruh̲sârınıñ üstünde cânânıñ
O zülf-i sünbül-âsâ ḥalḳa ḥalḳa dûd-ı ʿanberdir

57. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Melâḥat münşeâtın ʿârıż-ı cânâna yazmışlar
Ṣanursın sûre-i veʿş-Şemsdir Ḳurʿâna yazmışlar

2 Yazanlar tâ ezel mensûr-ı ḥüsni ḳıl ḳalemlerle
Şehâ ʿunvân-ı ḥüsnüñ ḥaḳ budur şâhâne yazmışlar

3 Muḥarrirler ezel taḥrîr idende herkesiñ vaṣfın
Dili zencir-i zülfüñ bendine dîvâne yazmışlar

4 Bahâristân-ı ḥüsn içre seniñ ey serv-i sîmin-ber
Dehânıñ ism ü resmin ġonca-i h̲andâna yazmışlar

5 Nis̱ârî-i suh̲an-gû lebleriñ taʿrifin itdikçe
Kelâm-ı cân-fezâsın çeşme-i ḥayvâna yazmışlar

58. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Sûy-ı meyhâneden ʿâşıḳ dime evgâr gelür
Anda varan kişi zâhîd nice huş-yâr gelür

2 Dâl tâcın ile cihâna ṣıġamazken ṣûfî
Ṣıḳar âh̲ir seni tâḳye başıña dâr gelür

3 Fikr ü ẕikrim ġam-ı zülfi ile dehânın ṣanmañ
Yoḳ yere h̲âṭıra böyle nice efkâr gelür

4 Ṭâḳ-ı ebrûsını ḳoyup o ruh̲-ı ḳıble-veşiñ
Ṣûfî miḥrâba bâş egme baña key âr gelür

5 Ḥalḳa-i zülf-i siyâhıñ ucın aġzıñda gören
Laʿlden ḥoḳḳa-i tiryâḳe didi mâr gelür

6 Aġladıḳça dürr-i dendânıñ añup ey leb-i mül
Dîdeden yaş yirine lüʾlü-i şeh-vâr gelür

7 Bezm-i ʿaşḳından ayaḳ çekme Nis̱ârî o şehiñ
Saña âsân görinürse baña düşvâr gelür

59. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Gelen bezme gice nâz ile ṣandım yâr-i cânımdır
Yâẖud şâh-ı levendim Muṣṭafâ şûẖ-ı cihânımdır

2 Ḥarâmî ġamzesiyle mülk-i dil yaġmâ iden her dem
Melâḥat kişveriniñ serveri serv-i revânımdır

3 Benânında ʿaceb ḥınnâsı yoẖsa ṣaḥn-ı sînemde
Elifler çekdügi demde bulaşdı kaldı ḳânımdır

4 Tebessümle tekellüm itse ṣan ol şûḥ-ı şîrin-leb
Benim ġonca dehânım nev-cüvânım nüktedânımdır

5 Nis̱ârî gördigüm saʿat Sinân Begzâde mi ṣandım
Tefekkür eyledim gördüm ẖayâlimdir gümânımdır

60. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Kûy-ı dildâre ki ʿuşşâḳ-ı perîşân dökülür
Nez̠r içün ṣanki gelür Kaʿbeye ḳurbân dökülür

2 Çâk-ı sînemden aḳar cûy-ı sirişkim göñüle
Ġâlibâ Mıṣr iline Nîl-i firâvân dökülür

3 İşigiñde ḳoma aġyâr-ı bed-endîşi meded
Ḳorḳarım Kaʿbe-i kûyıñda şehâ ḳan dökülür

4 Ṣanurum ebre girer şuʿle-i ẖurşîd-i felek
Rûy-ı dildâra ḳaçan zülf-i perîşân dökülür

5 Ey Nis̱ârî meded âh eyleme dildârı görüp
Deheniñden ḥazer it âteş-i sûzân dökülür

61. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Hevâ-yı ʿaşka yeltenmek dilâ ʿayn-ı melâmetdir
Zamâne dilberine mübtelâ olmaḳ sefâḥatdir

2 Şu dilber kim piyâle nûş ider bezm-i erâzîde
Aña mâyil geçinmek ẖiffet-i ʿaḳla delâletdir

3 Raḳîb-i seg ne lâyıḳdır ki ola bezmiñde hem-zânû
Iraḳdan merḥabâ itseñ bile cânâ kerâmetdir

4 Ferâġat eylemezseñ ger ʿadû-i bed-liḳâlardan
Sözüñ taḥḳîḳi bu kim çâremiz senden ferâġatdir

5 Ṣaçıñ zencîrine dil virdigim günden berü hergiz
Ṣafâ-yı ḫâṭırım yoḳ rûz u şeb kârım nedâmetdir

6 Kemend-i zülfüne boynum uraldan bir cefâkârıñ
Nis̱ârî sergüẕeştim şerḥ olunmaz bir ḥikâyetdir

62. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Ḥüsn ile o şeh ḫüsrev-i ḫûbân olacaḳdır
Cân kişverine ʿaşḳ ile cânân olacaḳdır

2 Dendân ü lebiñ şevḳine ḫûn-âb-ı sirişkim
Çeşmimden aḳup dürr ile mercân olacaḳdır

3 Leylî ṣaçuñuñ fikri deli eyledi Mecnûn
Efsâneleri ʿâleme destân olacaḳdır

4 Delse ne ʿaceb nâvek-i ġam sînemi her dem
Dem urdıġı dem ney gibi nâlân olacaḳdır

5 Ey ḫâ˘ce gedâ ṣanma görüp ehl-i fenâyı
Her biri beḳâ mülküne sulṭân olacaḳdır

6 Mihrâba ider secde ḳoyup ḳâşıñı ṣûfî
Küfr ehlidir ol ṣanma müselmân olacaḳdır

7 Cevr ile Nis̱ârîyi ḳo öldürsün o ḫûnî
Bir dem gele ki ṣonra peşîmân olacaḳdır

63. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Nice bir gerdeniñe zülf-i siyâhıñ ṭolaşur
Nice bir lebleriñe sâġar-ı ṣahbâ ulaşur

2 Kim acır ʿâşıḳı ḳatl eyler iseñ vehm odur
Dâmen-i pâkiñe ey serv-i sehî ḳan bulaşur

3 Zîr-i dest oldı ḳamu Vâmıḳ u Ḳays u Ferhâd
Küşt-gîr-i ġam-ı ʿaşḳı ile dilâ kim güleşür

4 Biri birine düşürdükçe raḳîbi o ḥabîb
Beñzer ol kelb-i ʿaḳûra ki ikisi ṭalaşur

5 Der-kenâr itmege ol serv-ḳadi cûy-ı sirişk
Ser-i kûyını Nis̱ârî gibi dâyim ṭolaşur

64. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂdet itmiş ʿâşıḳın ḳatl itmegi meh-pâreler
Başıñız ḳaydın gören ey ʿâşıḳ-ı bî-çâreler

2 Kaʿbe-i kûyıñ ḳoyup ṣaḥrâya düşmezler midi
Zülfüñe baġlanmasa ʿömrüm dil-i âvâreler

3 Ġam şebiñde âteş-i âhım şerârıdır çıḳar
Gök yüzünde gördügüñ ey meh degül seyyâreler

4 Zaḫm-ı tîġiñ sîne-i ʿâşıḳdan eksik itme ki
Tîġiñe cânlar virürler sîne-i ṣad-pâreler

5 Cânına kâr eyledi erbâb-ı ʿaşḳıñ nice bir
Her sitemkârıñ Nis̱ârî-veş öñince varalar

65. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dîdeden ey serv- ḳadd bî-hûde aḳmaz âblar
Âb-ı çeşmim ile döner her su olan dolablar

2 Bir ʿaceb ṭâḳ-ı muʿallâdır ki müşkîn ḳaşlarıñ
Gördigi dem yüz çevirdi ḳıbleden miḥrâblar

3 Reng-i rûyın ruḫlarıñ baḫş itmese ey ġonca-leb
Başlar üzre yer idinmezdi gül-i sîr-âblar

4 Ey ṣabâ depretme luṭf it zülf-i yâri kim
Rişte-i cânımda var ol zülfden ḳullâblar

5 Gördiler laʿl-i leb-i dilberle ḥayrân olduġum
Ey Nis̱ârî baña türş-rûdır şarâb-ı nâblar

66. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Her ḳaçan cânâ yanıñdan müddeʿîler dûr olur
ʿÂşıḳ-ı ġam-dîdeniñ göñli gözi mesrûr olur

2 Ġamzeñ ile ey ḳamer-ruḫ ger gice ḳan içmese
Çeşm-i mestiñ yâ niçün her subḥ-dem maḫmûr olur

3 Luṭf ile ḳılsañ ḳadem-rencîde ger ġam-ḫâneye
Maḳdem-i ḫâk-i rehiñle beyt-i dil maʿmûr olur

4 Sâye-veş yanıncadır ḫayl-i raḳîbân muttaṣıl
Nakd-i cân bez̠l eyleyenʿâşıḳlarıñ mehcûr olur

5 Bâde-i laʿl-i lebiñle mest-i rüsvâdır şehâ
Ol sebebden ʿâşıḳ-ı mihnet-zede meşhûr olur

6 Ḳaşlarıñ yâyı ile atsañ tîr-i ġamzeñ dostum
Sîne ṭutmaġa berâber cân u dil maḥẓûr olur

7 Naẓm u nes̱ri bilmeyen her kec-ṭabîʿatlar
Ey Nis̱ârî ṭâbʿ-ı nâ-mevzûnuna maġrur olur

67. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿAşḳ eri ṣaf ṣaf kemend-i kâkülüñle bestedir
H̱ançer-i ġamzeñden ey ẖûnî senin kim restedir

2 Bister-i ʿaşḳ içre cân yıllardır ey ʿÎsâ-nefes
Meyve-i vaṣlıñ murâd eyler ölümlü ẖastadır

3 H̱âṭır-ı ʿâşıḳ gibi luṭf it perîşân eyleme
Pâyıña düşmüş o gîsûlar ki deste destedir

4 İnkisârımdan niçün aʿdâ tevehhüm eylemez
Seng-i cevr-i yâr ile mir'ât-ı dil işkestedir

5 Pençe-i ġamdan ẖalâṣ olmaz Nis̱ârî gibi ol
Her kimiñ ki meyli bir şâhin baḳışlu mestedir

68. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Güzel ẖalḳ itmiş ânıñ ḥüsn-i ẖulḳın Ṣâniʿ-i Ekber
Dilâ olmaz cihânda böyle bir maḥbûb-ı nâzik-ter

2 Daẖi ve'l-leylden ders almadan Ḳays-ı sitem-dîde
Ser-â-ser muṣḥaf-ı ʿaşḳı oḳurdı ṭıfl-ı dil ezber

3 Ḳaçan ki sensiz ehl-i ʿaşḳ efendi seyr-i bâġ itse
Göziñe ġoncalar peykân görinür sebzeler neşter

4 Gedâ-yı ʿaşḳ olanlar bister ü bâlini neylerler
Ser-i kûyıñda cânâ ṭaş ü ṭopraḳ bâlin ü bister

5 Vefâña ṭâlib olmaz hem cefâlar itseñ incinmez
Nis̱ârî rûz u şeb cânâ devâm-ı devletin ister

69. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḳıl müşerref ẖâne-i ʿuşşâḳı maḥremlik budur
Câm-ı meyden ẖâlî olma bir zaman Cemlik budur

2 Ḫâtırımdan gitmedi bir dem ḫayâli ḫaddiniñ
Ey gül-i ter âdeme ʿâlemde hem-demlik budur

3 Nefsiñ ejderhâsını ḳatl eyle tîġ-ı zühd ile
ʿArṣa-i ʿaşḳ içre merdân ol ki Rüstemlik budur

4 Ḫâl-i gendüm-gûnına ṣatdı behişt-i heşti dil
Yaḫşı fehm eyle bu remzi işte Âdemlik budur

5 Ey Nis̱ârî bir dem eksik itmedi ḫˇân-ı ġamın
Âferîn ancaḳ olur dünyâda hâtemlik budur

70. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Nihâl-i ḳâmetiñ ey serv-i bâlâ şâḫ-ı Ṭûbâdır
Ruḫuñ bâġ-ı İremde ḥâṣıl olmış verd-i raʿnâdır

2 Berât-ı ḥüsnüñ üzre vesmelü ebrûlarıñ cânâ
Kerâmetle yazılmış ʿanber-âlûd iki ṭuġradır

3 Nola müşkîl maʿâni fehm idenler ḳalsalar ʿâciz
Miyânıñla femiñ remzi bilinmez bir muʿammâdır

4 Dem-i ʿâşıḳdan olmuş öldürürken ey dil-i şeydâ
Yed-i beyżâsını ṣanma o şûḫuñ reng-i ḫınnâdır

5 Ol âhu gözlünüñ sırr-ı dehânından suʾâl itme
Nis̱ârî kimse fehm itmez anı bir ġaybî maʿnâdır

71. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ġam bucaġında göñül derd-i ġam-ı dilber çeker
Ol ḳadd-i bâlâ ḳadem-rencîde ḳılmaz ser çeker

2 İltimâs-ı ḫˇân-ı vaṣl itmek ne mümkindir dilâ
Dest-bûs itseñ ṭaleb ol mâh-ı nev ḫançer çeker

3 Ḫaṭṭıñ esrâr ile ḥayrân olmasam cânâ nola
Lebleriñ şevḳıyle dil câm-ı mey-i aḥmer çeker

4 Nâme yazup yâreʿarż itmek diler aḥvâlini
Ḳanlu müjgânım ruḫ-ı zerd üstüne mıstar çeker

5 Ser-firâz olsa Nis̱ârî vechi yoluñda kim
Ḫâk-ı pâyıñ ṭopraġından başına efser çeker

72. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Naḳş-ı ḥüsnüñ ey ṣanem ʿaşḳ ehlini meftûn ider
Reng-i ruẖsârıñ dem-â-dem âl ile maġbun ider

2 Kâkülüñ vehmiyle dil ẕikr-i lebiñ eyler müdâm
Mâr-ı efʿî defʿin eyler siḥr oḳur efsûn ider

3 Laʿliñe hem-sâye olmuş dâne-i ẖâl-i ruẖuñ
Nâfe-i Çîniñ ânıñ çün bagrını pür-ẖûn ider

4 Merdüm-i dîdem sirişkin ey nihâl-i ẖoş-ẖırâm
Naẖl-i ḳaddiñ ḥasretiyle dem-be-dem Ceyhûn ider

5 Ey Niṡârî ʿaşḳ ile âẖîr perîşân-ḥâl idüp
Ol ṣaçı leylî beni rüsvâ ḳılur Mecnûn ider

73. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Göñlüme ʿaşḳıñ düşürdi ey ruẖ-ı gülnâr nâr
Tîġ-i müjgânıñla luṭf it sînemi ey yâr yar

2 Gül-bün üzre ẖâr ile hem-sâye ḳılmış ġoncasın
ʿAndelîb ol sebebden eylemiş gülzâr zâr

3 Bu fenâ bagında ey dil kimse olmaz bâr-var
Virse ger naẖl ümmîdin her seḥer ṣad-bâr bâr

4 Gelmege kâşâneñe dilber taʿallül eylese
Düş ayaġına üşenme ey göñül yalvâr vâr

5 Ey Niṡârî kâkülünden vehm iderse nola dil
Nâ-gehânî görse ḳorḳar lâ-cerem bîmâr mâr

74. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ruẖun ʿaksi nigâra gözlerim yaşını âl eyler
Ṣaçıñ endîşesi ʿaḳl u dilim âşüfte ẖâl eyler

2 Benim gibi işigiñ yaṣdanur aẖşama dek ẖurşîd
Meger kim ol daẖi senden temennâ-yı viṣâl eyler

3 Elif ḳaddi bükülsün derd-i miḥnetle dütâ olsun
O serv-i ḳâmete her kim ki ey dil kec-ḥayâl eyler

4 Ḫadeng-i ġamzeñe cân virdigim bî-hûde ʿadd itme
Baña câdû gözüñ görseñ ne yüzden mekri âl eyler

5 Nis̱ârî ʿarẓ-ı ḥâl itmek dilersin laʿl-i şîrine
Fe-emmâ ḥayret-i ʿaşḳıñ seni gördükde lâl eyler

75. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Pend eyledikçe sözümi gûş itmeyüp o yâr
Aʿdâ-yı bed-nihâda varır yâr olur yâr

2 İziñ tozını bilmez ise kuḫl-i nergîsiñ
Bâġ içre bâd sûzen-i zer ile gözin oyar

3 Gör ḥâl-i pür-melâlimi gûş it niyâzımı
Nâz uyḳusundan aç gözi sâḥir göziñ o yâr

4 Güldür dise ʿizârına il uyma sen dilâ
Gül ruḫlarına ol yüzi mâhıñ ḳaçan uyar

5 Firḳat şebinde ḫâne-i ḳalbin Nis̱ârîniñ
Gel tîre ḳoyma şemʿ-i ruḫuñdan çerâġ uyar

76. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Feʿûlün)

1 Ruḫuñ cânâ gül-i raʿnâya beñzer
Leb-i laʿliñ mey-i ḥamrâya beñzer

2 Muḳavves ḳaşlarıñdır fitne-engîz
Dü-çeşmiñ nergis-i şehlâya beñzer

3 Cemâliñ pertev-i ḫurşîde nisbet
Ḳadiñ serv-i sehî-aʿlâya beñzer

4 Niḳâb-ı zülfüñ içre rûyıñ ey meh
Sehâb içre tutulmuş aya beñzer

5 Sözinden mürde diller oldı iḥyâ
Leb-i cân-baḫş ile ʿÎsâya beñzer

6 Nis̱ârî dil-rübâlar içre var mı
Muhammed Şâh-ı bî-hemtâya beñzer

77. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Efendi luṭf u iḥsânıñ dinilmez bî-nihâyetdir
Ṭapuñdan gördigim inʿâm u iḥsân-ı riʿâyetdir

2 Murâdım âsitânıñdan cüdâ düşmek degil ammâ
Mübeddel eylemek vaṣlı firâḳa çarḫa ʿâdetdir

3 Ṭoyılmaz meclisiñden biñ yıl ömrüm olsa sulṭânım
Duʿâcıñı velî taḥrîk iden fikr-i seyâhatdir

4 Saña ʿâşıḳ maḥabbet itmemek cânâ mümkindir
Seniñ ṭabʿıñdan ʿuşşâḳa ḳopan her dem maḥabbetdir

5 Nis̱ârî ḫâk-ı pâyiñden nola ruḫṣat ṭaleb ḳılsa
Mes̱eldir çün irâdet gelmek vü gitmek icâzetdir

78. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Yâre çeşmim baḳmaġa zülf ü dütâdan vehm ider
Gence el ṣunmaḳ diler lîk ejdehâdan vehm ider

2 Bir vefâ ehli cüvân-ı pâk-bâz ister göñül
Mâyil olmaz degme bir ḫûba cefâdan vehm ider

3 Meclîs-i meyde elimden ṭolu mey nûş eylemez
Bûse virmez leblerinden merḥabâdan vehm ider

4 Dâmen-i vaṣlına yâriñ el ṣunar nâ-geh diyü
Göñlüm ol aʿdâ-yı dîn kâfir-liḳâdan vehm ider

5 Cemʿ iken göñlin perîşân eyler erbâb-ı diliñ
Ânın içün kâkül-i dilber ṣabâdan vehm ider

6 Bî-nihâyetdir güzel ammâ Nis̱ârî gibi dil
Gördigi ḫûba göñül virmez cefâdan vehm ider

79. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ol beni şeydâ ḳılan ḳâşı hilâlim ḳandedir
Cân ilin târâc iden çeşm-i celâlim ḳandedir

2 Çoḳ zamandır serv ü ḳaddim sâye ṣalmaz başıma
Bilmen âyâ ḳâmet-i ṭurfe nihâlim ḳandedir

3 Teşne-dil ḳıldım reh-i miḥnetde ey İlyâs Ḫıżır
Bir ḫaber vir lebleri âb-ı zülâlim ḳandedir

4 Ne viṣâl-i yâre mesrûrum ne ḫod hicrâna şâd
Ġamla maḥzûnum dilâ defʿ-i melâlim ḳandedir

5 Hem-dem olmaḳ isterim dildâr ile her ṣubḥ u şâm
Ey Nis̱ârî gûş ḳıl fikr-i muḥâlim ḳandedir

80. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâ ilün)

1 Çeşm-i siyâhınıñ güzelim meyli cânadır
Sînem ḫadeng-i ġamzeñe hâżır nişânedir

2 Bâġ-ı ruḫuñda ḥalḳa-i zülfüñle beñleriñ
Murġ-ı göñüller avlamaġa dâm u dânedir

3 Yer yer başımda penbeli dâġım degildir ol
Şehbâz-ı ʿaşḳa her biri bir âşiyânedir

4 Leylî maḥallesini ḳoyup bîm-i taʿneden
Ṣaḥrâda mesken itdügi Ḳaysıñ yabânedir

5 Ol şûḫ-ı nev-resiñ dil olaldan fütâdesi
Şiʿr-i teriñ Nis̱ârî tamâm ʿâşıḳânedir

81. (Fâʿlâtün Fâilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Çeşme-i laʿl-i nigâra âb-ı ḥayvân imrenür
ʿÂrıż-ı gül-gûnına gül-berg-i ḫandân imrenür

2 Reh-güzârıñ üzre ṭurmuş bekler istiḳbâl içün
Vâr ise reftârıña serv-i ḫırâmân imrenür

3 Ḫâlî olmaz bir zaman kûyıñ ṭolaşmaḳdan meger
Pertev-i ruḫsârına ḫurşîd-i raḫşân imrenür

4 Rengine ruḫsârınıñ nesrîn ü gül eyler ḥased
Zülf-i ʿanber-bârına şebbûy-ı reyḥân imrenür

5 Laʿline ancaḳ Nis̱ârî sen degilsin imrenen
Ḫâtem-i laʿl-i lebin görse Süleymân imrenür

82. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Yüzüñden zülfiñi refʿ it o gül ruḫsârı görsünler
Ḳamu dildâdeler gelsün bugün dîdârı görsünler

2 Ḳıyâmet ʿadd iderler serv-tek şâhım ḳıyâm itseñ
Ḫırâm it ḳâmet-i dil-cûy ile reftârı görsünler

3 Eger Firʿavn u Ḥâmân siḥrini görmek dilerlerse
Dirilsün ḫalḳ-ı ʿâlem sen gözi seḥḥârı görsünler

4 Açılmış daġlar ile döndi sînem gülşen-i derde
Maḥabbet gülistânın seyr idüp gülzârı görsünler

5 Nis̱ârî dil-rübâlardan viṣâl isterse ʿâşıḳlar
Düşüp pâyına öpsünler elin yalvârı görsünler

83. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Görenler lemʿa-i ruẖsârıñ ey meh nûrdur dirler
Yed-i Beyżâ-yı sîmin pençe-i billûrdur dirler

2 Degişmezken muʿanber kâkülüñ dil sünbül-i çîne
Mükâhhâl çeşm-i mestiñ nergis-i maẖmûrdur dirler

3 Ḥabîbim çeşm-i sâḥir-bâzıñı ruẖsâr-ı âliñle
Dil-i ʿuşşâḳa rengler geçmede meşhûrdur dirler

4 Dil-i şeydâ hevâ-yı pây bûsıñ itse ʿayb olmaz
Beher taḳdîr sözi dîvâneniñ maʿẕûrdur dirler

5 Nis̱ârî rûy-ı ẖûbâna gül-i raʿnâyı beñzetme
Be-ġâyet sâde rûlar ḥüsnüne maġrurdur dirler

84. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bezme teklîf eyledim dildârı dem vâdîsidir
Sâḳiyâ ṣun câm-ı gül-fâmı ki Cem vâdîsidir

2 Ehl-i ʿaşḳa añma ṣûfî ravża-i Rıḍvânı kim
ʿÂşıḳa yâriñ ser-i kûyı İrem vâdîsidir

3 Dil evi taṣvîr-i naḳşıyla büt-i nev-resleriñ
Ṣanasın ey Şeyh Sanʿan ṣanem vâdîsidir

4 Dehriñ ʿizz ü câhına ey dil ne lâzım iʿtibâr
Menzil-i maʿhûdımız çün kim ʿadem vâdîsidir

5 Âhu-berre gözlü dilberler ẖayâliyle şehâ
Ḫâne-i ḳalbi Nis̱ârîniñ ġanem vâdîsidir

85. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Hecriñde seniñ fikr-i femiñ hem-nefesimdir
Çeşmimden aḳan eşk ise Nîl ü Eresimdir

2 Âhım şereri ile gice âvâze-i nâlem
Fânus ile kûyıñ ṭolaşur bir ʿasesimdir

3 Endîşe baña ṣubḥ u mesâ dostdur ancaḳ
Ṣanmañ ki benim ġayr daẖi mültemesimdir

4 Peykân-ı müjeñ peykeri mi ḳıldı iḥâṭa
Ḥabs itmek içün bülbül-i cânı ḳafesimdir

5 Meydân-ı belâġatda Nis̱ârî dil-i dânâ
Tâbʿ ehli ile ḳoşmaġa çâbük feresimdir

86. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿlâtün Feʿilün)

1 Her cüvâna ki göñül ʿâşıḳ-ı dildâde olur
Yoluna cân ü seri virmege âmâde olur

2 Ḳalb-i nâdânda maḥabbet mütemekkin olmaz
Luṭf-ı ṭab ʿa ehl olan merdüm-i dânâda olmaz

3 Leb-i şekker-şikeninden ki ere emvâta ḥayât
Bu kerâmât-ı sü̱han muʿciz-i ʿÎsâda olur

4 Muttaṣıl mihr ü vefâñ ile raḳîb olmada şâd
Dem-be-dem cevr ü cefâñ bende-i nâşâda olur

5 Ḳul ider pâdişeh-i ʿaşḳa Nis̱ârî özini
ʿÂlemiñ şâhı olup başına âzâde olur

87. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 ʿİzârıñ vâr iken mihr-i cihân-ârâyı neylerler
Leb-i laʿlin görenler râḥ-ı rûḥ-efzâyı neylerler

2 Seniñ nâz ile reftârıñ ṭururken ey ḳadd-i bâlâ
Baḳup şimşâd u serve sidre-i Ṭûbâyı neylerler

3 Haḳîḳatde cemâl-i yâri görmekse murâd ey dil
Mecâzîden ferâġat ḳıl ḳuru sevdâyı neylerler

4 Eger tevḫ̱îd-i Bârı itmek ise ḳaṣdıñ ey ṣûfî
Yâ hây-ı hûy ile il cemʿ idüp ġavġayı neylerler

5 Kemâl ehli Nis̱ârî istemez çün aṭlas ü dîbâ
Nemed-pûş it vücûduñ câme-i zîbâyı neylerler

88. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Göñül meyl itmege bir dilber-i ʿâlî-cenâb ister
Dürr-i yektâ gibi mis̱li bulunmaz dürr-i nâb ister

2 Dem-i ezhâr irişdi defʿ-i ġam ḳılmaġa ey sâḳî
Eliñde lâle dâyimâ göñül câm-ı şarâb ister

3 Reh-i miḥnetde ḳaldım teşne-leb raḥm eyle başın-çün
Lebiñden ey Mesîḥâ-dem göñül bir ḳatre âb ister

4 Nola göñlüm cefâdan olsa vîrân ey perî-peyker
Nihân olmaġa ʿaşḳıñ genc-i dil mülkin ḫarâb ister

5 İşitmiş câm-ı ṣahbâ baḥs̱ idermiş laʿl-i nâbıñla
Nis̱ârî lebleriñden ṣormaġa cânâ cevâb ister

89. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Belâ-yı ʿaşḳ-ı dildâra rıżâ göstermemiz vardır
Cefâ vü cevriñe mihr ü vefâ göstermemiz vardır

2 Ġam-ı dilber gelüp mihmân olursa ḫâne-i dilde
Ḳadîm-i âşinâyız merḥaba göstermemiz vardır

3 ʿİtâb-ı ḫışm ile düşnâm iderse râżıyuz itsün
Viṣal-i yâre ey dil bir recâ göstermemiz vardır

4 Ḫırâmân olsa ol serv-i revânım çeşm-i giryâna
Ġubâr-ı maḳdeminden ṭûṭiyâ göstermemiz vardır

5 Nis̱ârîye lebinden bezm-i meyde bûse luṭf itsün
O Yûsuf ṭalʿata cânı bahâ göstermemiz vardır

90. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Laʿliñ hevesi baġrımı ḳan eylemek ister
Pinhân-ı ġamımı ḫalḳa ʿayân eylemek ister

2 Bî-hûde baña cevr ü cefâ itmeden ol yâr
Benzer beni rüsvâ-yı cihân eylemek ister

3 Üftâdesin öldürmege ʿahd itmiş o ḫûnî
Zulm ile niçün yoḳ yere ḳan eylemek ister

4 Ol serv-i revânıñ yolına merdüm-i çeşmim
Dürr ü gevher eşk- i revân eylemek ister

5 ʿÂşıḳlıġını cümle cihân ḫalḳı bilürken
ʿÂşḳın dil-i dîvâne nihân eylemek ister

6 Bülbül gibi şeb tâ seḥer ey lebleri ġonca
Kûyuñda göñül âh u fiġân eylemek ister

7 Ḳapuñda Nis̱ârî güzelim yaḫşî ḳuluñdur
Aʿdâ-yı bed-endîş yamân eylemek ister

91. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Dâr-ı fenâda gördigi yoḳdur s̱ebâtımız
Baḳmaz cihânıñ ʿizzetine ʿayn-ı zâtımız

2 Geymez ḳabâ-yı aṭlas ʿârif olan kişi
Şekl-i fenâya girdi ânıñ çün ṣıfâtımız

3 Ḥalvâ-yı mevt ümmîdin ider ṣûfî dâyimâ
Bizim hemîşe zikr-i lebindir nebâtımız

4 Geh dil ḫaṭṭıñ ḫayâlin ider gâhî kâkülüñ
Bir dem müyesser olmadı ġamdan necâtımız

5 ʿArż it Nis̱ârî mîve-i cânı o dilbere
Dest-i ecel ḳoparmadan naḫl-i ḥayâtımız

92.(Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Nûş iden câm-ı lebiñ bâde-i ḥamrâ ṭutmaz
Mest-i ʿaşḳdır anı keyfiyet-i ṣahbâ ṭutmaz

2 Vâr iken gülşen-i kûyuñ senin ey ġonca-dehen
Cennete varsa Âdem mesken-i Meʾvâ ṭutmaz

3 Bezmiñe dâḫil olan ʿaşḳ eri pervâne gibi
Yanmaġa şemʿ-i ruḫuñ nârına pervâ ṭutmaz

4 Sîm-i eşkin yolına ṣu yerine ḥarc idiyor
Görmedim merdüm-i dîdem gibi dünyâ ṭutmaz

5 Nâṣıḥâ itme Nis̱ârîye naṣîḥat ki anıñ
Dil-i şeydâsı anıñ pend-i eḫibbâ ṭutmaz

93. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Vâlih-i ḫaṭṭ-ı ʿizârıñ bûy-ı reyḥân istemez
Mâyili naḫl-i ḳaddiñ serv-i ḫırâmân istemez

2 Şuʿle-i ḫurşîde baḳmaz gözleyen nûr-ı ruḫuñ
Çeşme-i laʿliñ görenler âb-ı ḥayvân istemez

3 Pâk-dâmen serv-i ser-keş şeh-levend ister göñül
Her denî meşreb cüvân olursa cânân istemez

4 Manṣıb-ı dehri temennâ eylemez erbâb-ı dil
Mübtelâ-yı ʿaşḳ olan mülk-i Süleymân istemez

5 Derd-i miḥnetle çıḳarsa ẓulmet-i ġam içre cân
Gün yüzüñsüz bu Nis̱ârî mâh-ı tâbân istemez

94. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Yine bir Yûsuf –liḳânıñ mihrine dildâdeyüz
Ḳâmetiñe sâye-veş üftâdeyüz üftâdeyüz

2 H̱âke yek oldı tenim bâr-ı ġubârım ey ṣabâ
Kûy-ı cânâna götür kim ẖâżır u âmâdeyüz

3 Eylediñ ẖâr-ı taʿalluḳdan çü dâmen-der- miyân
Gülşen-i ʿuzletde kim serv-tek âzâdeyüz

4 Kûy-ı dildârımda demlerdir raḳîb-i div ile
Kâr-zâr eksik degül ṣubḥ u mesâ ġavġadayuz

5 Ey Nis̱ârî biz cüvânıñ pâkine meyl eylerüz
Mâyil-i her-mübtezel olmakdan istiġnâdayuz

95. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ne gedâyuz bu cihân içre ne ẖod-şâhız biz
Künc-i ʿuzletde tevekkeltü ʿale'l-lâhız biz

2 Heves-i ʿıyş u neşâṭı çıḳarup ẖâṭırdan
H̱aylîden şâh-ı ġama bende-i dergâhız biz

3 Bir H̱uten âhusı gözli güzeliñ ʿaşḳıyla
Geşt-i deşt eyleyen ʿaşḳ ehline hem-râhız biz

4 Ḳad-i dil-cûyınıñ aʿlâlıġın ister dileriz
Ṣanma ey serv-i sehî himmeti kûtâhız biz

5 Ey Nis̱ârî bu ḳadar meyl-i füzûnum ki görür
Yine ṣanur o cefâ-pîşe ki bed-ẖˇâhız biz

96. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Nice yıllardır ser-i kûy-ı melâmet bekleriz
Tâbiʿ-i sulṭân-ı ʿaşḳ olduḳ velâyet bekleriz

2 Sâḳi-iʿaşḳıñ elinden izdiyâd-ı ḳadr içün
Ey ṭabîb-i cân u dil câm-ı şehâdet bekleriz

3 Vaʿde-i vaṣlıñ müyesser olmaġa şâm u seḥer
Saʿd-i saʿat gözleriz necm-i hidâyet bekleriz

4 H̱âke düşmüş sâye-tek pâyına yüzler sürmege
Reh-güzâr-ı yârda demlerle fırṣat bekleriz

5 Bülbül-i şeydâ gibi geşt-i gülistân itmeziz
ʿAndelîb-i bâġ-ı ʿaşḳuz ẖâr-ı miḥnet bekleriz

6 Sâkini kûy-ı ġam-ı ʿaşḳ olmadır maḳṣûdımız
Fâriġ ü âzâdeyüz künc-i ferâġat bekleriz

7 Bu fenâ der-bendini Ferhâd u Mecnûn geçdi çün
Ey Nis̱ârî ḥâzırız biz daẖi nevbet bekleriz

97. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Geçer nâz ile dilber ʿâşıḳ-ı zâra naẓar ḳılmaz
Meger kim âteş-i âh-ı derûnından ḥazer ḳılmaz

2 Ḥarâm olur maḥabbet ol kişiye başdan ey zâhid
İdüp cânın fedâ cânân yolunda terk-i ser ḳılmaz

3 Ne mümkindir musaẖẖar itmek âdem ol perî-zâdı
Anı tesẖîre efsûn ey dil-i şeydâ es̱er ḳılmaz

4 Ne ḥikmetdir bilinmez tîr-i ġamzeñ ey kemân ebrû
Derûn-ı sîneye işler geçer sînemde yer ḳalmaz

5 Nis̱ârî kendüñi sen derd-i ʿaşḳa eyle tek muʿtâd
Haḳiḳî daẖi olmazsa mecâz olsun żarar ḳılmaz

98. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Yine bir gözleri âhûya dilâ meftûnuz
Ġuṣṣadan nâfe-ṣıfat göñli evi pür-ẖûnuz

2 Ḳaysa çıḳsa ne ʿaceb silsîlemiz ey dil-i zâr
Zülf-i zencîrine her leylî-veşiñ Mecnûnuz

3 Bâde-i ʿaşḳ ile mest olmuşuz ey ṣûfi-i ẖar
Sen ḳıyas itme ki biz mest-i mey-i gül-gûnuz

4 Bûse-i laʿliñe ḳıymet virürüz zer-i naḳd-i dili
Vaʿdemiz ʿıyd-ı viṣâliñ günidir medyûnuz

5 Künc-i miḥnetde Nis̱ârî gibi ġam-gîn u melûl
Yâd idüp zülfüñi uzun giceler maḥzûnuz

99. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dil perîşan olsa ṭañ mı dostlar cânânsız
Olur aḥvâli mükedder kişveriñ sulṭânsız

2 Ġonca nice ḫâr ile olmuşsa ey dil hem-nişîn
Lâ-cerem olmaz melek ṣûretlüler şeyṭânsız

3 Dil evin ḫâli ḳomaz bir dem ḫayâl-i kâkülüñ
Ḫan-ḳâh olmaz bilürsin dostum mihmânsız

4 Âfitâb-ı ḥüsnüne dâyim sücûd itmekdedir
Ḫâl-i Hindû-yı siyâhın gibi bir îmânsız

5 Bezm-i vaḥdet ey Nis̱ârî zâhide mahṣûṣdur
ʿÂrife ʿıyş eylemek mümkin midir yârânsız

100. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dil-rübâlar içre bir dildâra düşdi göñlümüz
Bülbül-âsâ yine âh u zâra düşdi göñlümüz

2 Dil dehânıñ sırrına vâḳıf degildir zerrece
Ey gül-i raʿnâ ne müşkil-kâra düşdi göñlümüz

3 Ġonca üzre jâledir laʿliñdeki teb ḫâleler
Emsem olmuşdur lebiñ tımâra düşdi göñlümüz

4 Bülbül-i dil gördi çün gül ḫârdan olmaz cüdâ
Gül temennâsıyla seyr-i ḫâra düşdi göñlümüz

5 Ey Nis̱ârî bir leb-i şîrin ġamıyla ʿâḳıbet
Kûh-ken gibi varup kuhsâra düşdi göñlümüz

101. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḳâmet-i cânâna serv-i müntehâlar beñzemez
Şuʿle-i ruḫsârına şems ü ḍuḥâlar beñzemez

2 Zülfüñe sünbül benefşe ḫaṭṭıña olmaz şebîh
Ḫâl-i ʿanber-bârıña misk-i Ḫıtalar beñzemez

3 Her ḳaçan ol ġonca-fem ḳılsa tekellüm nâz ile
Lezzet-i güftârına şîrin edâlar beñzemez

4 Küşte-i ʿaşḳ olsa tañ mı Vâmıḳ u Ferhâd u Ḳays
Rezm-gâh-ı ʿaşḳa ey dil Kerbelâlar beñzemez

5 Gülşen-i kûyında yârin nâle-i feryâdıma
Ey Nis̱ârî ʿandelîb-i h̲oş-nevâlar beñzemez

102. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gül gibi seyr-i ruh̲-ı dildârdan ḳurtulmazuz
ʿÂndelîb-âsâ cefâ-yı h̲ârdan ḳurtulmazuz

2 Derd-i ʿaşḳ-ı yârdan ayrılmayınca biz dilâ
Cevr-i yâr u ṭaʿna-i aġyârdan ḳurtulmazuz

3 Kâkül-i şeb-bûyunuñ sevdâlarıyla dostum
Giceler ṭûl u dırâz efkârdan ḳurtulmazuz

4 Niteki her laʿl-i şîrine dilâ meyl eyleriz
Kûhken-veş tîşe-i âzârdan ḳurtulmazuz

5 Ey Nis̱ârî nîk ü bedden cümle ḳurtulduḳ velî
Ölmeyince derd-i ʿaşḳ-ı yârdan ḳurtulmazuz

103. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ol ṭabîb-i cân u dil ben h̲astasın yâd eylemez
Künc-i ġamda h̲âṭır-ı nâ-şâdımı şâd eylemez

2 Gülşen içre h̲âr ile hem-sâye görmüş ġoncasın
Bülbül-i şeydâ dilâ bî-hûde feryâd eylemez

3 Dâġ dâġ üzre ḳoyardım ey göñül ammâ ne sûd
Ol leb-i şîrin beni yolunda Ferhâd eylemez

4 Bend-i ġamda ol ṣanem h̲âṭır-ı perîşân görse ger
Dest-i luṭfıyla dil-i virânım âbâd eylemez

5 Bunca dâd itdim ser-i kûyında ol sengîn dilin
Ey Nis̱ârî raḥm idüp hiç terk-i bîdâd eylemez

104. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Göz göz itse zah̲m-ı tîriñ sîne-i ṣad-çâkimiz
Ġayrı h̲ûba nâẓır olmaz dîde-i nem-nâkımız

2 Nice müddetler geçer görmek naṣîb olmaz seni
Sifle-perverdir dirîġa gün gibi eflâkimiz

3 Bûy-ı zülfüñden seḥer kim müjde luṭf eyler ṣabâ
Şâd olur ol müjde birle h̲âṭır-ı ġam-nâkımız

4 Zehr-i hecriñle helâk olmaḳ muḳarrerdir şehâ
Olmasa laʿl-i şifâ-baḫşıñ eger tiryâḳimiz

5 Ḫasta göñlüm dil virelden ḫançer-i müjgânına
Müncezîb-i kûyına her demde âb u ḫâkimiz

6 Rûy-ı yâri ravża-i Rıḍvân ile bir görmeziz
Zâhidâ yoḳ mı ṣanursın ol ḳadar idrâkimiz

7 Ey Nis̱arî rişte-i naẓma cevâhir dizmege
Baḥr-i manẓum içre yoḳdur kimseden hiç bâkimiz

105. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Serv ü ʿarʿar ḳaddiñe ey yâr beñzer beñzemez
ʿÂrıż-ı gül-gûnıña gülnâr beñzer beñzemez

2 Zülfüñe sünbül benefşe ḫaṭṭıña Hindî ġulâm
Kâküliñe leylet'ül-esrâr beñzer beñzemez

3 ʿÂfitâbı nisbet itsem ṭalʿat ruḫsârıña
Ol daḫi ey ġamzesi tatar beñzer beñzemez

4 Nergis-i şehlâ degil teşbîhi çeşm-i mestiniñ
Zülf-i müşg-efşânıña zünnâr beñzer beñzemez

5 Ey Nis̱ârî ġam güninde imtiḥân itseñ eger
Âteş-i hicrân-ı yâre nâr beñzer beñzemez

106. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Saña beñzer egerçi dilber-i ʿâli-cenâb olmaz
Benim gibi daḫi bir ʿâşıḳ mest-i ḫarâb olmaz

2 ʿAceb mi bâde-i engûra raġbet itmesem hergiz
Ḥaḳîre bâde-i laʿl-i lebiñ gibi şarâb olmaz

3 Ṣadefden gerçi kim çoḳ dürr-i yektâlar olur
Nigârâ dürr-i dendânıñ mis̱âli dürr-i nâb olmaz

4 İneñde şuʿle-i ḫûrşîdine germ olmasun gerdûn
Fürûġ-ı ḥüsn-i dilber gibi hergiz âfitâb olmaz

5 Ḳomaz âsûde ḥâl olmaġa kûyında beni aġyâr
Nis̱ârî bes niçün dirler behişt içre ʿaẕâb olmaz

107. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Baña incinmiş meh-i nâ-mihrbânım söylemez
Yaʿni istiġnâ ider şâh-ı cihânım söylemez

2 Dâr-ı dünyâ başıma dâr olsa ġamdan ġam degil
Dil-pesendim dilberim ġonca dehânım söylemez

3 Her ṭarafdan tîr-i ġam ṣancılmasun mı sîneme
Bendesine ol sehî ebrû kemânım söylemez

4 Bâġbanâ seyr-i gülşen göñlüm açmazsa nola
Kâkül-i sünbül ruḫ-ı gül yâr-i cânım söylemez

5 Bülbül-i şeydâ gibi nâlân olursam vechi var
Ey Nis̱ârî ol leb-i şekker-feşânım söylemez

108. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Dildârı göñül Yûsuf-ı Kenʿâna degişmez
Şîrin lebini çeşme-i ḥayvâna degişmez

2 Mihmân-ı ser-i kûyı olan kimse ḥabîbiñ
Ḫâk-i ḥaremin ravża-i Rıḍvâna degişmez

3 Cân u dili ile ʿâşıḳ-ı ser-bâzı olaldan
Cân derd-i ġamın vuṣlat-ı ḫûbâna degişmez

4 Ġavvâs-ı yem-i ʿâşḳdır ey dilber-i ṭannâz
Dendânıñı dil lü'lü-yi ġalṭâna degişmez

5 Ey gözleri âhû-yı Ḫuten ḫasta Nis̱ârî
Yâḳut-ı lebiñ laʿl-i Bedâḫşâna degişmez

109. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ġam degil laʿliñ bitürse ger ḫaṭ-ı jengâr-ı sebz
Berk ile revnaḳ bulupdur ġonca-i gülzar-ı sebz

2 Ḫaṭṭ-ı ruḫsârın nola açsa dutulmuş göñlümi
Açılur gördükçe dirler ḫâṭır-ı bîmâr-ı sebz

3 Faṣl-ı güldür sâḳiyâ gel seyr-i ṣaḫrâ eyle kim
Zeyn olunmuşdur ser-â-ser leb-i enhâr-ı sebz

4 Nesl-i evlâd-ı ʿâlîdir ol ruḫ-ı vech-i ḥasen
Başına ṣarsa ʿaceb midir dilâ destâr-ı sebz

5 Ḫaṭṭ-ı sebzîñ gördi çün ey ġonca-i bâġ-ı cinân
Vaṣf idüp ey Nis̱ârî çoḳ redîf eşʿâr-ı sebz

110. (Mefâʿlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Urupdur başına zerrîn külâh ey cân-ı mâ nergis
Şükûfe-i ḫayline sulṭân olupdur ġâlibâ nergis

2 Bâşım üzre yeri var dir isem ʿayb olmasun zîrâ
Ġubâr-ı pây-ı yârim ile düşüpdür âşinâ nergis

3 Aña kuḥl u cilâyı virseler ger raygân almaz
Ayaġıñ ṭopraġın eyler gözüne tûtiyâ nergis

4 Esîr-i çeşm-i mestiñ olmasaydı ey ḳamer ṭalʿat
Belâ-yı derd-i miḥnet birle olmazdı fenâ nergis

5 Ṣararmış ey Nis̱ârî bûstân-ı dehr- ârâ beñzi
Alupdur rûy-ı zerdimden meger neşv ü nemâ nergis

111. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mümkin olsa dâmen-i vaṣl-ı murâda dest-res
Hem-dem olsam câm-veş laʿl-i nigâra bir nefes

2 Sırr-ı ʿaşḳın kimseye fâş eyleme ey dil ṣaḳın
Sırrın ifşâ eylemekle ṣalb olur dâyim ceres

3 Tîġ-i cevriñle beni ḳatl et ki sulṭânım görüp
Sana ʿâşıḳ olma fikrin itmesün her bu'l-heves

4 Ḫançer-i ġamla vücûdum çâk çâk itseñ ne var
Murġ-ı câna eylediñ gûyâ müşebbek-i ḳafes

5 Gördügiñ maḥbûba meyl itme Nis̱ârî-veş dilâ
Gönliñi vir Muṣṭafâya ġayrîden meyliñi kes

112. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bâġ-ı ruḫsârıñ ʿaceb âb ile olmuş perveriş
Tâze şeftâlüleri eksik degildir yâz u ḳış

2 Ḳâmet-i bâlân ile hem-ser ṭutarmış kendüsin
Serve cânâ müsteḥaḳ bâd-ı ṣabâdan serzeniş

3 Ġayra luṭf ile nigâhıñ olmayup eksik nedir
Ehl-iʿaşḳa ey cefâ-pîşe ġażablarla baḳış

4 Dâmen-i vaṣlına aʿdânıñ görüp el sunduġın
Güldi ol şîrin-dehen didi olur mu ki keşiş

5 Ezber it dilden ḳoma laʿl-i ḥadîs̱-i dilberi
Zikr-i laʿliyle Nis̱ârî fetḥ olur çoḳ müşkil iş

113. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Reng-i laʿliñ dilberâ cüllâb şeklin baġlamış
Kâkül-i ḫam-ber-ḫamıñ ḳullâb şeklin baġlamış

2 Câmiʿ-i ḥüsnüñdeki ebrûlarıñ ey dil- firîb
Mescid-i Aḳṣâda geh miḥrâb şeklin baġlamış

3 Bâb-ı vuṣlat ben faḳîre beste olsa ṭañ mıdır
Dîde-i baḫt-ı siyâhım ḫˇâb şeklin baġlamış

4 Ey göñül ayruḳ selâmet semtine yüz tutma kim
Baḥr-i ġamda fülk-i dil girdâb şeklin baġlamış

5 Her zaman zâhid nola itse Nis̱ârî meyl-i câm
Lebleri yâriñ şarâb-ı nâb şeklin baġlamış

114. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Göñlüme zülfüñ ḫayâli toldı cânânım yetiş
Ejdehâlardan anı ḳurtar Süleymânım yetiş

2 Ṭıfl-ı câna eyledi laʿliñ zenaḫdânıñda cây
Ḳaʿr-ı çâha düşdi Yûsuf pîr-i Kenʿânım yetiş

3 Ġam sipâhı başladı yaġmaya göñlüm mülkini
Kişveriñ ḥıfẓ it meded sulṭân-ı ḫûbânım yetiş

4 Yollar üzre sâye-veş pâ-mâl ḳılma bendeñi
Deşt-gîr ol luṭf ḳıl serv-i ḫırâmânım yetiş

5 Derd-i hicrânın helâk itdi Nis̱ârî ḫasteyi
Şerbet-i laʿliñle ḳıl tedbîr-i dermânım yetiş

115. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ḫayâl-i zülf-i miskîniñ dil-i bîmâra yaṣdanmış
Siyeh efʿî gibi kim ʿandelîb-i zâra yaṣdanmış

2 Dil-i şeydâ gibi efgendeñ olmuşdur güneş ey meh
İtürmüş ʿaḳl u ḫûşun mest olup dîvâra yaṣdanmış

3 Behiştiñ ḳapusında seg ḳarâr itmezken ey hem-dem
Niçün aġyâr-ı bed-hû âsitân-ı yâre yaṣdanmış

4 Ser-i kûyıñda baş ḳoysa işigiñ ṭaşına ʿâşıḳ
Şeh-i ʿâlemdir ol kim bâliş-i zer-kâra yaṣdanmış

5 Ser-i zülf-i ḫayâli içre göñlüm ol perîşânıñ
Nis̲ârî ʿankebût-ı zâra beñzer târa yaṣdanmış

116. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Şîve-i nâz ile eyler gördi ol dildâr raḳṣ
Zühre reşkinden semâda eyledi iz̲hâr raḳṣ

2 Raḳṣa girdigin Yûsuf-ı şâhıñ ṣabâdan gûş idüp
İtdi ol şevḳ ile yer yer gülbün-i gülzâr raḳṣ

3 Cilvesin ṭâvus unutsa zevḳ-i raḳṣıñla nola
Görmedi ʿömründe hergiz böyle bir reftâr raḳṣ

4 Ḥalḳa-i zülfünden anıñ cümle ṭutdı dâyire
İtmedi bu bezm-gehde bir büt-i ayyâr raḳṣ

5 Gördigi dem raḳṣıñ ey şûḫ-ı perî-rû şevḳden
Ḳudreti olsa iderdi ṣûret-i dîvâr raḳṣ

6 Şemʿ-i ruḫsârına ḳarşu bâl açup pervâne-vâr
ʿÂrıżında eyledi zülfeyn-i ʿanber-bâr raḳṣ

7 Vârını cümle nis̲âr eyler Nis̲ârî yoluña
İtseñ ey nâzik miyânım bir daḫi tekrâr raḳṣ

117. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 İstemez göñlüm ḳ'ola çün bend-i miḥnetden ḫalâṣ
Eyleme yâ Rab beni dâm-ı maḥabbetden ḫalâṣ

2 Baña cânım minnet eylerdi dilâ her dem ecel
Ṭapşurup cânânıma oldum o minnetden ḫalâṣ

3 İltifât itse baña dilber çeker zaḥmet raḳîb
Olmasun ol rû-siyeh dâyim bu zaḥmetden ḫalâṣ

4 Hürrem ü ḫandân ola aʿdâ viṣâl-i yâr ile
Olmamaḳ ʿâşıḳ revâ mı derd-i firḳatden ḫalâṣ

5 Âh idüp ġayret çekerdik yâri görsek ġayr ile
Ey Nis̲ârî olmuşuz şimdi o ġayretden ḫalâṣ

118. (Fâʿilâtün Fâʿiâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Zülf-i şebbûyıñdır ey meh seyr-i sünbülden ġaraż
Bâde-i laʿl-i lebiñdir sâġar-ı mülden ġaraż

2 Mihr ü mehden pertev-i nûr-ı ruḫuñdır dostum
Şekl-i ḫâl-i ʿârıżıñdır ḥabb-ı fülfülden ġaraż

3 Bâġ-ı dehriñ gülşeninde ey dil-i miḥnet-zede
Tâze dâġıñdır senin derd-i ḳaranfülden ġaraż

4 Hüsrevâ ʿâşıḳlarıñ boynunda ol şîrin lebiñ
Ṭurre-i ṭarârıdır bend-i selâsilden ġarâż

5 Ey Nis̱ârî kûy-ı dildârımda her şeb ṣubḥa dek
Âh ü zârımdır benüm feryâd-ı bülbülden ġaraż

119. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gerçi ḥüsn-i dilberi ey dil iḥâṭa ḳıldı ḫaṭ
Sevgine cân u göñülden eyleme fikr-i ġalat

2 Mübtelâ-yı derd-i ʿaşḳım raḥm ḳıl yoluñda kim
Ḳıldım ey serv-i revânım eşkimi Ceyhûn u Şaṭ

3 Dest- i ḳudret rûy-ı yâre yazdı bir ḫaṭṭ-ı ġubâr
Câ-be-ca oldı o ḫaṭṭa ḫâl-i miskînler nuḳat

4 Ḳaddiñ aʿlâ kâküliñ zülfüñ ḫo başdan ser-firâz
Cümleden ancaḳ hemân câna miyânıñdır vasaṭ

5 Ḫaṭṭ-ı ruḫsârın terâş itmezse dilber vechi var
Ey Nis̱ârî ḳâtib-i ḳudret ider mi sehv-i ḫaṭ

120. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Nola eylerse göñlüm seyr-i rûy-ı dil-rübâdan ḥaẓẓ
İder lâ-büt kişi âyîne-i ʿâlem-nümâdan ḥaẓẓ

2 Seg-i kûyıñla ʿâşıḳ hem-sifâl olduḳça zevḳ eyler
ʿAceb midir olunsa bezm-i yârân-ı ṣafâdan ḥaẓẓ

3 Dem-â-dem ney gibi nâlân u giryân eylemezlerdi
Cevânân itmese âh u figân-ı mübtelâdan ḥaẓẓ

4 Özendirse ʿaceb mi vaṣlına dilber dil-i zârı
Sever zîrâ niyâz-ı ʿâşıḳı eyler recâdan ḥaẓẓ

(Nâkıs Gazel)

121. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bezme çün ḥüsnüñ żiyâ-güster olur ey şemʿ-i cemʿ
Lâzım olmazsa ʿaceb mi meclîs-i ʿuşşâḳa şemʿ

2 Vâdi-i ġamda nihâl-i serv-i ḳaddiñ yâd idüp
ʿÂlemi ġarḳ itdi ey göz merdümi seylâb-ı demʿ

3 Mantıḳ'üt- Ṭayra seḥer âġâz idince ʿandelîb
Şâh-ı gül ṣaḥn-ı gülistân içre yer yer ṭutdı semʿ

4 Maḥv ider ġam ẓulmetin dil ḫânesin rûşen ḳılur
Mihr-i ruḫsârıñ ṭulûʿ itse misâl-i berḳ-i lemʿ

5 Dâne-i ḫâli ile ṭûb-ı ġabġabıdır eyleyen
Ey Nis̱ârî kalʿa-i ârâm u ṣabrı ḳalʿ u ḳamʿ

122. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Seyre dîdâra olur zülf-i muʿanber mânîʿ
Âfitâba nitekim ebr-i sitemger mânîʿ

2 Çeşm-i nem-nâk ile ey gül bedenim seyr idemem
Sîne-i sîm-veşiñ câme-i ahḍar mânîʿ

3 İḫtiyârımla mıdır bâdeye meyl itmedigim
Nûş-ı câm eylemege bâde-i Kevs̱er mânîʿ

4 Dest-bûsı baña yârin nola el virmez ise
Ṭâliʿ-i naḥsımla baḫt-ı bed-aḫter mânîʿ

5 Genc-i vaṣlına Nis̱ârî nice el ṣunmaḳ olur
Ser-i zülfi gibi bir ejder-i heft-ser mânîʿ

123. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿAḳl u cân cism-i zaʿîfe itmesün mi el-vedâʿ
Esb-i nâz üzre süvâr olmuş ider ol şeh vedâʿ

2 Mülk-i cânı eyledi yaġma egerçi ceyş-i ġam
Bulmadı ammâ hele ümmîd-i vuṣlat inkıṭâʿ

3 Rûz-ı fürḳatde giriftâr-ı ġam-ı hicrânım
Tîġ-ı ḥasret çâk iderse sînemi yoḳdur nizâʿ

4 Leblerinden aġzı sırrın sorduġum ṭuydı ʿadu
Ẓâhir oldı " küllü sırrın câ-veze'l-is̱neyni şâʿ "

5 Ġam beyâbânında ser-gerdân olup Mecnûn-mis̱âl
Eyledim dîvânelik resmin yeñiden iḫtirâʿ

6 Ol güneş ṭalʿat Nis̱ârî eyledi ʿazm-i sefer
Âh u feryâdım ʿaceb mi ʿâleme virse ṣudâʿ

7 Aʿni kim sulṭân-ı maḥbûbân ʿÖmer Aġa ki anıñ
Himmet-i mihr-i ruḫundandır güneşde irtifâʿ

124. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḳatlime çekmek murâd itse ḳaçan dildâr tîġ
Ġamze-i merdüm-küşi iḥżâr ider bisyâr tîġ

2 Ġoncaya meyl itdügin ṭuymuş ânınçün ḫârdan
Bülbülüñ ḳaṣdına çekmiş gül-bün-i gülzâr tîġ

3 Bister-i hecriñde her şeb ṣubḥ olunca dostum
Üstüḫˇânım pehlüye çekmekdedir her-bâr tîġ

4 Ey melek-sîmâ çeker gîsû-yı ʿanber-fâmıña
Şâneden her çîn-seḥer meşşâṭa-i mekkâr tîġ

5 Olma rû-gerdân Nis̱ârî rezm-gâh-ı ʿaşḳda
Her ne dem itse o ḫûnî ḳatliñe izhâr tîġ

125. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Çün beni çarḫ eyledi nâ-mihribânımdan ırâġ
Yeri var yaḳsam derûn-ı sîneye dâġ üzre dâġ

2 Ḫâr-ı ġonca dik gelür kirpiklerim-tek dîdeme
Sensiz ey nevres nihâlim eylesem ger seyr-i bâġ

3 Bâġ-ı dehriñ sünbül-i ḫoş-bûyını neyler göñül
Zülf-i miskîniñ ḳoḳusıyla muʿaṭṭardır demâġ

4 ʿAndelîb-i dil nice arturmasun feryâdını
Gülşen-i kûyında yâriñ âşiyân itmiş kelâġ

5 Ey Nis̱ârî dûr olaldan meclis-i dildârdan
Ġuṣṣa vü ġamdır enîsim işidenlerden ırâġ

126. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Cây idinmiş ruḫları üstünde yâriñ ḳara zülf
Yüz bulup güstâḫ olupdur ol büt-i ḫun-ḫˇâra zülf

2 Şâne-i cevrinden şiḳâyetdir murâdı dostum
Yüzden vü gözden düşer ânıñçün ol bî-çâre zülf

3 Enseye ṣalma ser-i mûyın-tek anı ey ṣanem
Ben gibi dönmez yoluñda olsa pâre pâre zülf

4 Yüz virüp başa çıḳardıñ kâkül-i ẖoş-bû gibi
Laʿliñ öpmek ḳaṣd ider şimdi o rûyı ḳara zülf

5 Ol sitemkâr ey Nis̱ârî ḳânıma girmek diler
Yalvarup düşüp ayaġına meger ḳurtara zülf

127. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Gül gibi gel açıl ey ġonca-dehânım Yûsuf
Serv gibi ṣalın ey naẖl-i cinânım Yûsuf

2 ʿAşḳ ile tîriñe dil sînesini ḳarşu ṭutar
At müjeñ oḳların ey ḳaşı kemânım Yûsuf

3 Seyr-i gülzâra ẖırâm et ki gözüm çeşmeleri
Aḳsun ayaġıña ey serv-i revânım Yûsuf

4 H̱ûblardan ne ʿaceb ḳatʿ-ı naẓâr eyler isem
Seni ṭutdı gözüm ey tâze cüvânım Yûsuf

5 Nîl-veş yaşını aḳıtma Nis̱ârî ḳulunuñ
Mıṣr-ı ḥüsn içre benim şâh-ı cihânım Yûsuf

128. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Geşt itdi bâġ ġayr ile cânân ṭaraf ṭaraf
Çeşmim aḳıtdı seyl-i Firâvân ṭaraf ṭaraf

2 Reftâr-ı naẖl-i ḳaddiñi çün gördi bâġda
Ṭurdı ayaġa serv-i ẖırâmân ṭaraf ṭaraf

3 Berg-i gül üzre sünbül-i ẖoş-bû mis̱âlidir
Ruẖsârıñ üzre zülf-i perîşân ṭaraf ṭaraf

4 Olmuş esîr şîvesine çeşm-i mestiniñ
Nergis çemende vâlih vü ḥayrân ṭaraf ṭaraf

5 Mey içdigiñe ġayr ile şâhid yeter bu kim
Ṭutdı cihânı naʿra-i mestân ṭaraf ṭaraf

6 Cevlân idende nâz ile pâ-mâliñ olmaġa
ʿAşḳ ehli oldı ẖâḳ ile yeksân ṭaraf ṭaraf

7 Çoḳlar Nis̱ârî gibi döküp raht u baḫtını
Ṣahrâya düşdi çâk-ı gırîbân ṭaraf ṭaraf

8 Gülşende ḫayr maḳdem içün ol serv ḳadi
Medḥ ü s̱enâya başladı murġan ṭaraf ṭaraf

9 Yaʿni ki Muṣṭafa Çelebi pâdişâh-ı ḥüsn
Maḥbûblar aña bende-i fermân ṭaraf ṭaraf

129. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bezmi teşrîf it disem dirsiñ tekellüf ber-ṭaraf
Gel buyur kâşâneye luṭf it tevaḳḳuf ber-ṭaraf

2 Dâmen-i pâkiñe ey dil ḳonmasun dirseñ ġubâr
Eşk-i çeşmi yolına ṣarf it taṣarruf ber- ṭaraf

3 Ḥûr u ġılmanı yeter ẕikr eyle ṣûfî meclise
Sâḳî-i raʿnâ gerek ḥâlâ taṣavvuf ber-ṭaraf

4 Ṣavmaʿayla bir bilüp pîr-i muġânıñ dergehin
Câm-ı mey nûş eyle gel ẕâhid taḫallüf ber-ṭaraf

5 Fırṣat el virdikçe ol serv kenâra çek yüri
Bu mes̱eldir soñradan ey dil teʾessüf ber-ṭaraf

6 Ber-ṭaraf olsun bugün cümle Nis̱ârî kim ki var
Ṭabʿına maġrûr olan gelsün tekellüf ber-ṭaraf

130. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Zerrece laʿliñ ġamıyla ġoncada güftâr yoḳ
İnfiʿâl-i ḳâmetiñden servde reftâr yoḳ

2 Gerçi baḥr içre ṣadef dürrler ḳılur ẓâhir velî
Dürr-i dendânıñ mis̱âli lüʾlü-yi şeh-vâr yoḳ

3 Dilber aġyâr ile yâr olsa ne çâre ey göñül
Cüst ü cû ḳılsıñ cihânı bir gül-i bî-ḫâr yoḳ

4 Sîm ü zer cemʿiyyetiyle ḫâṭır-ı memlû olup
Mâ-sivâdan zâhidiñ ḳalbinde istiġfar yoḳ

5 Ḫalḳ-ı ʿâlem bâde-i ġaflet ile mest olmuş ḳamu
Derd-i dil şerḫ itmege ʿâlemde bir ḫuş-yâr yoḳ

6 Zâhid ʿaşḳ ehlin ânıñçün menʿ ider dîdârdan
Görmege dîdâr-ı yârı dîde-i ebṣâr yoḳ

7 Her ṭabîb-i ḥâẕıḳ gördüm su'âl itdim didi
Ey Nis̱ârî derd-i ʿaşḳ-ı dilbere timâr yoḳ

131. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mübtelâ-yı kûyıña cânâ ṣafâ-yı câh yoḳ
Âsitânıñdan cüdâ âşüfteñe dergâh yoḳ

2 Zülfleriñ ṭuġra nola olsa berât-ı ḥüsnüñe
H̱ûb-rûlar zümresinde senden özge şâh yoḳ

3 Dûd-ı âhıñ sâyebân-ı nilgûnuñdur seniñ
Dime ey ʿâşıḳ başımda ẖayme-i ẖargâh yoḳ

4 Hây u hûy ile dem-â-dem ravża-i Rıḍvân umar
Zâhid-i nâdân-veş ʿâlemde bir güm-râh yoḳ

5 Nice yoldan yollar açsam tîşe-i efkâr ile
Ol şehiñ ḳasr-ı viṣâline dilâ hiç râh yoḳ

6 Ey Nis̱ârî naḳd-i cânı yâre teslim eyle kim
Çarẖ-ı kec-reftâr ider bir gün seni nâ-gâh yoḳ

132. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 İncinür ol şûẖ-ı nâzik eylesem iẓhâr-ı ʿaşḳ
Ẓâhir itmezsem yaḳar cism-i żaʿîfim nâr-ı ʿaşḳ

2 Merd-i meydânım deyu lâf eyler ammâ kûh-ken
Ol benim tek olmadı ʿaşḳ ehline serdâr-ı ʿaşḳ

3 Âşıḳım cânâ saña cân ile dilden şemʿ-tek
Kesse maḥv olsa vücûdum itmezim inkâr-ı ʿaşḳ

4 Tekye-i hecriñde ġam ḳaddim bükerse lâm-veş
Pîr-i ʿaşḳından dönüp göstermezim âzâr-ı ʿaşḳ

5 Küfr-i zülfine Nis̱ârî yâriñ âmennâ diyüp
Meclis-i pîr-i muġanda baġladım zünnâr-ı ʿaşḳ

133. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Biz ṣanurduḳ ʿaşḳ ile zevḳ u ṣafâya uġradıḳ
Bî-vefâ bir dil-rübâ sevdik cefâya uġradıḳ

2 Bî-günâhken raḳîbân yâre geçmişler bizi
Ey göñül añsız bir olmaz iftirâya uġradıḳ

3 Ḳatʿ-ı ülfet bizden tâ ki cânâ diyelüm
Bir vefâ ehli cüvân-ı meh-liḳâya uġradıḳ

4 Mest imiş hem-ṣohbet olduḳ bir seḥer dildâr ile
Ṭoġrısı ḫayli ṣafâ itdik vefâya uġradıḳ

5 Dün ser-i kûyına dildârıñ güzâr itdik dilâ
Her birinde gûşeniñ biñ mübtelâya uġradıḳ

6 Ey Nis̱ârî ḳorḳduġına uġrar imiş âdemî
Derd-i hecr-i yâre ṭuş olduḳ belâya uġradıḳ

134. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḳudret-i Ḥaḳdır cemâliñ ṣunʿıdır adıñ seniñ
Sidredir yâ şâḫ-ı Ṭûbâ serv-i âzâdıñ seniñ

2 Tîşe-i hicran çeker dîvâne-dil Ferhâd-veş
Ey leb-i şîrin revâdır olsa Ferhâdıñ seniñ

3 Günde yüz biñ ḳan ider ḫûn-rîz-i ġamzeñ gûyiyâ
Ḳan ile taʿmir olunmuş gibi bünyâdıñ seniñ

4 Senden îcâd olmada âyin-i ẓulm ü cevr ü kîn
Ḳangı kâfirdir bu fende ey büt-i üstâdıñ seniñ

5 Ey Nis̱ârî rûz u şeb bî-hûde efġân eyleme
Gûşına ḳoymaz o gül-rû çünki feryâdıñ seniñ

135. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ġoncayı dem-beste ḳıldı laʿl-i ḫandânıñ seniñ
Servi ḥayrân eyledi serv-i ḫırâmânıñ seniñ

2 Nâz idüp ṭopraġa ṣaldıñ sâye-veş ʿaşḳ ehlini
Ey sehî ḳadd nola muġberr olsa dâmânıñ seniñ

3 Merdüm-i çeşmim naẓar ḳıldıḳça genc-i ḥüsnüñe
Ḳaṣd ider efʿî gibi zülf-i perîşânıñ seniñ

4 Raḥm u luṭfum ʿâşıḳa yoḳdur diyüp ey ġonca-fem
Muttaṣıl olmaḳ neden aġyâra iḥsânıñ seniñ

5 Rûz-ı ferdâyı añup raḥm it Nis̱ârîye bugün
Tâ ki yârın ṭutmaġa cânâ girîbânıñ seniñ

136. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Birgün yüzüñi görmese ger çeşm-i derd-nâk
Tuġyân-ı seyl-i eşkiñ ile eyler beni helâk

2 Sevdâ-yı genc-i ʿaşḳıñı dilden çıḳarmazam
Sînem olursa tîġ-i firâḳıñ ile çâk çâk

3 Müjgân-ı dîde menʿ idemez eşk-i çeşmimi
Seylâb öñine ṭursa eger ḫâr ü ḫas ne bâḳ

4 Kuḫl eyler idi gözlerine ehl-i ʿaşḳ olan
Raḫşıñ ayaġı altına ki cismim ola ḫâk

5 Tennûr-ı dilde germ olalı âteş-i ġamıñ
Cânâ Niṡârî didi nice şiʿr-i sûz-i nâk

137. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

1 Baġışlar mürdeye cânı söze geldikçe güftârıñ
Ḫırâm itseñ ḳalur serv görüp ḥayretde reftârıñ

2 Günâh ise seni sevdim dimek ey yâr-ı sengîn-dil
Ḫudâdan isterim ki olmasun kimse günehkârıñ

3 Şehâ şemʿ-i ruḫuñ olmuş müyessir bezm-i aġyâre
Naṣîb olan baña endîşe-i zülf-i şeb-i târıñ

4 Kemân-âsâ yanıñdan eksik olmaz müddeʾî bir dem
Çekilmek oḳ gibi ṭoġrı olanlardan seniñ kârıñ

5 Niṡârî müddeʾîler menʿ iderse olma rû-gerdân
Yolunda ʿâşıḳ-ı ṣâdıḳ geçersin yoḳdur inkârıñ

138. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gül-ʿizâr u ġonca-femdir dil-rübâsı Bursanıñ
Bülbüli ḫoş-naġmedir sâḥib-nevâsı Bursanıñ

2 Mesken ü meʾvâ idinse ṭan mıdır erbâb-ı dil
İʿtidâl üstündedir zîrâ hevâsı Bursanıñ

3 Ṣan ʿuyûn-ı selsebil içre gümüş mâhî durur
Ḳapluca ḥavżında her bir meh-liḳâsı Bursanıñ

4 Meclis-i meyde ṣurâḥî ḳulkuluñ yâd eyleyüp
Başḳa bir ʿâlemdedir ehl-i ṣafâsı Bursanıñ

5 Nola itdiyse Niṡârî Bursada cây-ı ḳarar
Hep mesîreyle ser-â-serdir feżâsı Bursanıñ

139. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿlün Mefâʿlün)

1 Temâşâ eyler iken Mısr-ı ḥüsn içre Yûsuf şâhıñ
Göñül çâh-ı zenaḫdânına düşdi ḥikmet Allâhıñ

2 Cihânı şuʿle-i şems-i cemâli rûşen itmişdir
ʿAceb mi yıldızı düşse felekde mihr ile mâhıñ

3 Başumda mû degül zülfiñ ġamıyla âh itdigim
Serimden çıḳdı çâk cânâ duḫânı âteş-i âhıñ

4 İşigi ḫâkine yüz sürmeden ʿuşşâḳı menʿ eyler
Görün evżâʿ-ı nâ-hem-vârını aġyâr-ı bed-ḫˇâhıñ

5 Ḥayât-ı câvidânîdir Nis̱ârî ḥastaya cânâ
Yolunda cânı teslîm itdüginden olsa âgâhıñ

140. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Fikr-i sevdâ-yı ḫaṭ ile o perî ruḫsârıñ
Ḫadd ü pâyân mı ey göñül âh ü zârıñ

2 Ḫalḳ gîsû ṣanur ey gözleri câdû ammâ
Baña efʿî görinür kâkül-i ʿanber-bârıñ

3 Naḳd-i cân alduġına yoḳ dime laʿl-i lebiniñ
Bir degül bûseye ṣulḥ eyleyelüm inkârıñ

4 Ġam mı yerdim bu ḳadar ṣâyim-i hecr olduġıma
Niʿmet-i vaṣlı nasîb olsa eger dildârıñ

5 Ey Nis̱ârî müje-i tîrine sînen siper it
Çeke gör ḳavs-i cefâsın o ḳaş-ı mekkârıñ

141. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 ʿAceb siḥr eylemişdir ey perî-peyker ʿaraḳ-çînin
Ki çıḳmaz rûz u şeb ḳoynundan anıñ zülf-i pür-çîniñ

2 Kebûterden dilerdim nâme irsâl eyleyem yâre
Yaḳup sûz-ı dilim ḳoymaz per ü bâlin gügercin

3 Seniñ kem-ter kemîne bendeñ olmaġı işigiñde
Degişmem pâdişâhım biñ lebiñe mülk-i Çîniñ

4 Beni yâd eyleyüp ḫavf-ı Ḫudâyı yâd ḳılmazsın
Ne dîndir bilmek olmaz ey büt-i tersâ seniñ dîniñ

5 Nis̱ârî pây-mâliñdir yolıñda raḥm ḳılmazsın
Meger vardır nigârâ ʿâşıḳ-ı miskînine kîniñ

142. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Râh-ı ʿaşḳa gitmege ʿâşıḳda serverlik gerek
ʿÂşıḳ olan kişide ey dil cigerderlik gerek

2 Külbe-i târikin ʿuşşâḳıñ münevver ḳılmaġa
Çihre-i meh-pârelerde mâh-peykerlik gerek

3 Nâz u istiġnâya mâlik ṣanma her bir dilberi
Nâzenîn olmaġa dilber nâz-perverlik gerek

4 Kûh-ken gibi cihânda cân ile serden geçüp
Ṭâlib-i cânân olan merde ḳalenderlik gerek

5 Ey Nis̱ârî nice kibr olmaġa zâl-i ʿaşḳ ile
Ejder-i nefsin zebûn itmiş gibi erlik gerek

143. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 ʿAraḳ-rîz oldı sulṭânım semâʿ itdikçe ruḫsârıñ
Yâḫud bâd-ı ṣabâ şebnem yüzinden dökdi gülzârıñ

2 Beni dîvâne ḳıldı ṣanma ancaḳ ey hilâl-ebrû
Nice ʿâḳılleri şeydâ ḳılupdur çeşm-i seḫḫârıñ

3 Dehânıñ ġoncadır nuṭḳuñ Mesîḥa dişleriñ lü'lü
Olursa ṭañ mı rûḥ-efzâ söze geldikçe güftârıñ

4 Lebiñ âb-ı ḥayât ḫaṭṭ-ı laʿliñ Ḫıżr-ı ḫaḍrâdır
Cebîniñ oldı gûyâ ẓulmet-i zülfüñde envârıñ

5 Olupdur cism-i pâkiñ her ḫalelden ʿaybdan ʿârî
Ferişte diseler şâhid saña mecmûʿ-ı etvârıñ

6 Ḥayât-ı câvidânî ʿâşıḳa ḳurbânıñ olmaḳdır
Eger maḳbûl olursa cân-ı mehcûr işte ihżârıñ

7 Nis̱ârî ol melek-sîmâ ile ʿazm-i gülistân it
Gülüñ nâzına seyr eyle niyâzın bülbül-i îzârıñ

144. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Felekde kerkes-âsâ cîfesine ḳonma dünyânıñ
Ḳanâʿat Ḳâfın it menzil maḳâmın bekle ʿAnḳânıñ

2 Göge irgürse bâşı câhile câhil bâş indirme
Ḳulı ḳurbânı ol ammâ dilâ tabʿ-ehli yârânıñ

3 ʿAceb mi sergüzeşt-i Ḳaysı efsâne ḳıyâs itse
Belâ-yı derd-i ʿaşḳın çekmeyen bir saçı Leylânıñ

4 Ḳılupdur ter demâġ cânı bûy-ı sünbül-i zülfi
Gözüme çöpçe gelmez baġbân şebbûy u reyhânıñ

5 Nis̱ârîye müjeñden bir oḳ urdıñ ey kemân-ebru
Güzer ḳıldı cigerden câna geçdi zaḫm-ı peykânıñ

145. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Câm-ı mey iẓhâr iderken gül gibi her-gâr reng
ʿAks-i ruḫsârıñdan aldı sâḳiyâ tekrâr reng

2 Bir ḳadeḥde ḫâṭıra biñ sırr-ı maḫfî keşf olur
Destime ṣunduḳça sâḳî bâde-i gülnâr reng

3 Câm-ı ṣahbâ nûş ḳıl ḳılmaḳ dilerseñ defʿ-i ġam
Refʿ ider bir cürʿası dilden nice jengâr reng

4 Bir naẓarda nice biñ diller serîḳa itmede
Görmedim çeşm-i siyâhıñ gibi bir ʿayyâr reng

5 Ey Nis̱ârî incinüp elden ḳoma dâmânını
Saña gerçi ol perî-peyker virür bisyâr reng

146. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Düşdi mirʾât-ı dile ruḫları ʿaks-iʿÖmeriñ
Kim baḳar ṣûretine zerrece şems ü ḳameriñ

2 ʿÂrıż-ı âliñe incinme gözüm baḳduġına
Żarârı yoḳ ṣanma ḥüsnüñe ârî naẓarıñ

3 Düşürür bende uzatma ser-i zülfine eliñ
Var ise ey dil-i dîvâne öziñden ḫaberiñ

4 Reşkden gözüme ejder görinürse ne ʿaceb
Ḳol açup ḳoçduġı dem mûy-ı miyânıñ kemeriñ

5 Ey Nis̱ârî nola şûrîde vü şeydâ olsam
Yine alındı göñül âline bir ʿişve-geriñ

147. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ey ḳaşı yay zaẖm uraldan câna şemşîrin seniñ
Her zamanda sîneye işler geçer tîrin seniñ

2 Dâne-i ẖâliñle ṣayd itmezdi murġ-ı dilleri
Dâm-ı fitne olmasa zülf-i girih- gîrin seniñ

3 Dil ṭolaşur baş ḳoşup her-dem hevâ-yı zülfiñe
Eksik olmazsa nola boynunda zenciriñ seniñ

4 Eylemişdir ṣûretiñ naḳşına vâlih göñlümi
Dest-i ḳudret yazduġı saʿatde taṣvîriñ seniñ

5 Ey Nis̱ârî mesned-i ḥüsn üzre ẖˇâb-ı nâz iden
Gûş ider mi nâle-i feryâd-ı şeb-gîriñ seniñ

148. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Lebleri ġonca-i gülzâr-ı cinândır ʿÖmeriñ
Gözleri fitne-i âşûb-ı cihândır ʿÖmeriñ

2 Zaẖm-ı tîr-i müjesinden nola dil olsa zebûn
Sebz tozdı ḳaşı bir saẖt kemandır ʿÖmeriñ

3 H̱ûblar pâyına düşse ne ʿaceb sâye-veş
Nâz ile ʿişveleri reşk-i bütândır ʿÖmeriñ

4 Cân baġışlarsa nola mürde-i derd ü ġamına
Luṭf ile ẖandeleri rûḥ-ı revândır ʿÖmeriñ

5 Serv ü şimşâdına meyl itme Nis̱ârî çemeniñ
Reviş-i serv-i ḳadi naẖl-i cinândır ʿÖmeriñ

149. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 ʿÖmrüm olduḳça çekerdim sitem-i bî-dâdıñ
Ġayra meyl eylemek olmasa eger muʿtâdıñ

2 Ḳılma ġamzeñ oḳına sîne-i aġyârı hedef
Ṣaḳın ey ḳâşı kemânım ki çekerler adıñ

3 Dâġı dâġ üzre ḳomuşdur reh-i ʿaşḳıñda göñül
Olalı ey büt-i şîrin dehenim Ferhâdıñ

4 Dâmenin ẖâr eline virmededir şâhid-i gül
Seniñ ey bülbül-i dil yoḳ yeredir feryâdıñ

5 Zülf-i sevdâsını ṣaldıñsa Nis̱arî başıña
Senin âhir o hevâ bâda virir bünyâdıñ

150. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Başardım bağrıma her demde cânâ seng-i bî-dâdıñ
Eger ʿuşşâḳa cevr aġyâra mihr olmasa muʿtâdıñ

2 Ḫadeng-i ġamzeñi sûy-ı raḳîbe atma luṭf eyle
Ḳaşı yâyım revâ mı çekdirirsin illere adıñ

3 Ḳulaġına ḳomaz gül çünki hergiz âh u efġânıñ
Nedir ey bülbül aṣlı her zaman bî-hûde feryâdıñ

4 Kemend-i zülfine meyl itdügiñ günden berü ey dil
Ḫalâṣ olmadı bir dem bend-i ġamdan cân-ı nâ-şâdıñ

5 Nis̱ârî tîşe-i hecriñle can virse ʿaceb midir
Olupdur Bî-sütûn-ı ġamda cânâ çünki Ferhâdıñ

151. (Fâʾilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿIyd-ı vuṣlat virdi el gördüm yüzin cânânımıñ
Pâyına sürdüm yüzüm sulṭân-ı ʿâli-şânımıñ

2 Ṣu ṣaçup teskîn ider nâr-ı derdin sîneyi
Göreyin yaşı çoġ olsun çeşm-i eşk-efşânımıñ

3 Âsumân üzre hilâl-i ʿıyd ṣanmañ kim felek
Gösterir ebrûları resmin meh-i tâbânımıñ

4 Mıṣr-ı ḥüsne kendüyi Yûsuf ṣananlar nâz ile
Bende-i efgendesi olmuş şeh-i ḫûbânımıñ

5 Ey Nis̱ârî ol meh-i bî-mihr ile encâm-ı kâr
Nolur âhir bilmezem ḥâli dil-i nâlânımıñ

152. (Mefâʿîlün Feʿilâtün Mefâʿîlün Feʿilün)

1 Ṭarîk-i ʿaşḳı ṭutan şâh-ı evliyâ diyerek
Ḳażâya ṣabr yüzin gösterir rıżâ diyerek

2 Ḳul ol o kimseye ey dil ki ḫâne-i dilden
Çıḳardı devlet-i dünyâ ġamın fenâ diyerek

3 Muaṭṭışım göricek câm-ı laʿline dildâr
Ġazab ile tîġın gösterdi baña mâ diyerek

4 Görür miyüz o güni kim iziñ tozını ṣabâ
Çekeydi gözlerime kuḫl-i tûtiyâ diyerek

5 Niṡârî râh-ı fenâda tevekkül-i Ḥaḳḳ olan
İrişdi menzîline ʿâḳıbet Ḫudâ diyerek

153. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Devlet-i dünyâ içün çekmez göñül hergiz melâl
Pâdişâh-ı mülk-i istiġnâya düşmez meyl-i mâl

2 Nuḳre-i eşkimle pürdür kîse-i çeşm-i ʿalîl
Bezme gelsün tek hemân ol dilber-i ṣâhib-cemâl

3 Bulmadım hergiz miyânıyla dehânından eṡer
Diḳḳat ile eyledim geri bu deñlü kîl ü kâl

4 Mâh-ı nev gibi olursun ḫalk-ârâ engüşt-nümâ
Nâḫun-ı dildâra öykünme ineñde ey hilâl

5 Bâġ-ı dehri ey Niṡârî câ-be câ geşt eyledim
Görmedim ḳadd-i nigârım gibi bir nâzik nihâl

154. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Pây-mâliñ olmaġa yoluñda ey hûr-ı cemîl
Dil ser-i zülfiñ gibi eyler ṭaleb ʿömr-i ṭavîl

2 Âsitânıñ nola pak olsa riyâż-ı ʿadn-veş
Oldı ḫâk-ı dergehiñ cârûb perr-i Cebreîl

3 Ḥûr u ġılman beñzemez cânâ saña zîrâ seniñ
ʿÂrıżıñ cennet boyuñ Ṭûbâ lebiñdir selsebîl

4 Nâr-ı ʿaşḳıñ fehm olunmazdı derûn-ı sînede
Olmasaydı âteş-i âhım eger rûşen degül

5 Mülk-i ʿuḳbâda Niṡârî olmaḳ isterseñ ʿazîz
Devlet-i dünyâyıʿizzet bilme bil añı zelîl

155. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Şâh-ı ʿaşḳıñ nice müddetdir mekânıdır göñül
Bir ser-âmed dilberiñ miḥnet-keşânıdır göñül

2 Sîne ṣandûḳında ṣaḳlarsa nola cism-i zaʿîf
Ḫarc-ı râh-ı yâr içün genc-i nihânîdir göñül

3 Kûh-ken-tek tîşe-i merge başın ṭutmuş turur
Bî-sütûn-ı kûh-ı ʿaşḳıñ pehlevânıdır göñül

4 Sâḳi-i miḥnet ḳomaz bir dem elinden düşmege
Bezm-i ʿaşḳıñ ṭut ki câm-ı erġavânıdır göñül

5 Gûş-ı yâre lü'lü-yi şeh-vârlar naẓm itmede
Maʿrifet deryâsınıñ gevher-feşânıdır göñül

6 Cûylar gibi aḳar bir dem ḳarar itmez meger
Serv-i ḳaddler pâyınıñ âb-ı revânıdır göñül

7 Miḥnet-i ġamdan Niṡârî nice mümkindir ḫalâṣ
Bir ṣaçı müşgîn kemendiñ bendüvânıdır göñül

156. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Bir ʿAcem dilberi sevdi yine dîvâne göñül
Şemʿ-i ruḫsârına ister yana pervâne göñül

2 Ḫûblar zümresiniñ ḥüsn ile ser-ʿaskeridir
Ḳul olursa ne ʿaceb ol şeh-i ḫûbâna göñül

3 Var iken naḫl-i ḳadi ol büt-i Çîniñ yeridir
İltifât eylemese serv- i ḫırâmâna göñül

4 Dîdeden ḫûn-ı cigerdir dökilen yaş yerine
Meyl idelden berü ol laʿl-i dür-efşâna göñül

5 Rûz u şeb bülbül-i şeydâ gibi efġân iderim
Ey Niṡârî vireli ol gül-i ḫandâna göñül

157. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ṣañmanuz kim her şeh-i ḥüsnüñ gedâsıdır göñül
Bir büt-i şîrin-dehânıñ mübtelâsıdır göñül

2 Pîr-i ʿaşḳa dinlenüp ders-i ḫaṭṭ-ı dildârını
Ehl-i ʿaşḳ içre ṭarîḳiñ pişvâsıdır göñül

3 Dâmen-âlud olmayan cânâneniñ biñ cân ile
Kaʿbe-i kûyında ḳurbânı fedâsıdır göñül

4 Bir zaman ḫâlî ḳomazlar cemʿ olurlar başına
Miḥnet-i derd-i belânıñ âşinâsıdır göñül

5 Ey Niṡârî nola şîrin olsa vaṣf-ı dilberim
Nüktedânlar cemʿiniñ şîrin-edâsıdır göñül

158. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Ey serv seyr-i sûy-ı leb-i cûy-bâra gel
Gör mevc-i bahr-i eşkimi bir dem kenâra gel

2 Boy çekmesün çemende daẖi başḳa başına
ʿArż it nihâl-i ḳaddiñi serv ü çenâra gel

3 Dürme yüzüñi ġonca-mis̱âl ʿandelîbine
Yâr olma ġayra gül gibi açılma ẖâra gel

4 Görme yüzüni meclîsine varma vâʿiziñ
Seyr it ṣafâ-yı bezmi mey-i ẖoş-güvâra gel

5 Ṣalma Nis̱ârî gibi beni vâdi-i ġama
Cânâ teraḥḥum eyle dil-i bi-ḳarara gel

159. (Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün)

1 Bezme sâḳî şarâb-ı nâb ile gel
Cân u dil teşnedir şitâb ile gel

2 Yüziñi görmesün meded aġyâr
Ey perî-rû güzel niḳâb ile gel

3 Âteş-i ʿaşḳ ile ṭutuşdı göñül
Ṣu sep ey eşk-i çeşmim âb ile gel

4 Dîdeler meclîse getürdi şerâb
Ey ciger sen daẖi kebâb ile gel

5 Künc-i ġamda Nis̱ârî-i ẖasta diliñ
Çıḳmadan cânı ıżṭırâb ile gel

160. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Görmesem gül yüziñ ey ruẖları gülnâr-şekil
Dâr-ı dünyâ görinür gözlerime dâr-şekil

2 Bâde-i laʿliñ añup ḥasret ile ağlamadan
Dem-be-dem dîdelerim olmada ẖun-bâr-şekil

3 Şeş cihâtı aradım bulmadım ey ġurre-i ʿayn
Dil ü cân ḳapımda çeşmiñ gibi ʿayyâr-şekil

4 Naḳl-i düşnâmı dilâ bir büt-i şîrin-deheniñ
Ṭatlu cânından ider âdemi âzâr-şekil

5 Meh gibi pertev-i ruẖsârıña çoḳ itme ġurûr
Görinür birgün olur ṭarf-ı ruẖuñ târ-şekil

6 Âb-ı vaṣlıñ ile söyündirmez iseñ raḥm ḳılup
Yandurur ʿaşḳıñ odı cân u ten nâr-şekil

7 Gelmesün dirseñ eger ḳalb-i Nis̱ârîye keder
Olma her nâkes bed-h̬ˇâha begim yâr-şekil

161. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Burḳaʿ-i sebzîn giderdi ʿarż idüp dîdâr gül
Ḳalb-i pür-ġamdan çıḳardı câ-be-câ jengâr gül

2 Ruh̬larına çünki beñzer ey şeh-i ʿâlî-cenâb
Vech-vâr olsa şükûfe h̬ayline serdâr gül

3 Gördi vaṣlı sîm ü zerle bulunur dilberleriñ
Destine almış ânıñçün gösterir dînâr gül

4 Oldıġıçün her h̬as ü h̬âr ile ġonca hem-nişîn
Nâh̬un-ı ġayret ile ḳılmış çihresin evkâr gül

5 ʿAzm-i gülşen ḳıl Nis̱ârî bir semen-sîmâ ile
Câm-ı mey nûş eyle söyle şevḳ ile eşʿâr gül

162. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Nâz ile gelüp meclise mîrâne ḳaranfül
Çâk itdi çeküp câme-i rindâne ḳaranfül

2 Gögsine elif çekse nola tîġ-i müjeñle
ʿÂşıḳ geçinürsin h̬aṭṭ-ı reyḥâna ḳaranfül

3 Yaḳlaşmasa ger bâġ-ı cihân içre zevâli
Öykünmez idi ol gül-i h̬andâna ḳaranfül

4 Geçmiş saña dün ʿâşıḳ-ı bî-çâreñi cânâ
Yoḳ yere niçün girdi ʿaceb ḳana ḳaranfül

5 Baş üzre yer eylerdim aña lîk Nis̱ârî
Ṣunmasa elin kâkül-i cânâna ḳaranfül

163. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Leylî zülfüñ ile Mecnûn göñül eylerse cedel
Kendü ḥâline ḳo oldı aña ol ṭûl-i emel

2 Nâ-maḥallerle gidüp seyr-i çemen-zâra benüm
Meskenim kûşe-i ġam olmasını görme maḥal

3 ˁAhd ḳıldın ki gelüp bezmi müşerref ḳılasın
Eyleyüp ahde vefâ gelmemegi eyleme gel

4 Vuṣlat ârzûsın idüp hecrden incinme göñül
Çâre ne ḳısmetimiz böyle imiş rûz-ı ezel

5 Şiˁr-i pür-sûzını luṭfından eger oḳusa yâr
Dir idi yine Nis̱ârî nice şahâne ġazel

164. (Mefâˁîlün Mefâˁîlün Mefâˁîlün Mefâˁîlün)

1 Perîşân olmasa sevdâ-yı zülfeyniñ ile sünbül
Çemende sen sehî ḳadde niçün boynın eger sünbül

2 ˁAbîri zülf-i ˁanber-fâmıñ-âsâ olmaya cânâ
Cihânda ṭıyn-ı müşkle perveriş olsa eger sünbül

3 İñende kâkül-i dildâra teşbîh itmesün kendin
Ṣaḳın sen ehl-i ˁaşḳıñ göñline birgün deger sünbül

4 Gülistana ṣabâ baẖş eyledikçe bû-yı zülfiñden
Muˁaṭṭar eylemişdir cân demâġını meger sünbül

5 Nis̱ârî-veş ḳılupdur pây-ı yâre rûyı mâlîde
Ânıñçün şeb külâhın şeh-levendâne giyer sünbül

165. (Feˁilâtün Feˁilâtün Feˁilâtün Feˁilün)

1 Bezmde laˁliñ öper sâġar-ı mül
Ruẖıña beñzedimez kendüyi gül

2 H̱aṭṭ-ı nev-ẖîziñe meyl itmese ger
Boynın egmezdi benefşe sünbül

3 Yâd idüp sen gül-i raˁnâyı göñül
Nâleler itmede hem-çü bülbül

4 Dün gice meclis-i ˁuşşâḳ içre
Ṣubḥa dek ḳıldı ṣurâḥî ḳulḳul

5 Geçdügiñ gibi mesned-i ḥüsne
Ḳulıñ oldı Nis̱ârî ey leb-i mül

166. (Fâˁilâtün Fâˁilâtün Fâˁilâtün Fâˁilün)

1 Rûy-ı yâre zînet arturmaḳ dilerdi ẖaṭṭ ü ẖâl

Ḫaṭṭ-ı ruḫsârına dilber virmedi ḳaṭᶜ â mecâl

2 Ṣafḥa-i dehre ne deñlü meşḳ iderse pîr-i çarḫ
Yazmaya ebrûları râsına beñzer bir mis̱âl

3 ᶜÂşıḳ olmasa hilâl ebrûlarıña lâ-cerem
Aġzın egmezdi gelüp ḳarşuñda cânâ mâh ü sâl

4 Nice baḫs eyler güneş rûyıñ ile ey ḫurşîd-veş
İrişür aḫşam irişince aña her gün zevâl

5 Ol büt-i deyriñ Nis̱ârî seyr iden naḳş-ı ḫaṭṭın
Ḫâne-i ḳalbin nola itse ser-â-ser pür-ḫayâl

167. (Mefᶜûlü Fâᶜilâtü Mefâᶜîlü Fâᶜilün)

1 Meyl eyler oldı ġayrîlere pür-cefâcıġım
Bîgânelige başladı ol âşinâcıġım

2 Uyup ᶜadûya ġamzeyle ġamz ider bizi
Dil kişverine fitne ṣalan dil-rübâcıġım

3 Cevr ü cefâña ṣâbir olup ṣabr idenlere
Nolur vefâlar eyleseñ ey bî-vefâcıġım

4 İtdiñ bu deñlü luṭf-ı ᶜaṭâ müddeᶜîlere
Bir kez didiñ mi ḳanı benim mübtelâcıġım

5 Yâd itmemek revâ mı Nis̱ârî gibi beni
Ben ümmet-i Muḥammed olan Muṣṭafacıġım

168. (Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilâtün Fâᶜilün)

1 Ḫaṭṭ-ı ruḫsârıñ ḫayâli virmesün tek câna ġam
Kâküliñ endîşesinden ġam yimem cânâ ne ġam

2 Bir meh-i bî-mihre dil meyl eyleyen günden berü
Ne nem-i eşkim dükendi bitdi ne pâyâna ġam

3 Merdüm-i dîdem sirişkiñden dem-â-dem ṣu seper
Vehm ider tennûr-ı sînem içre nâ-geh yana ġam

4 Luṭf idüp gâhi geleydin külbe-i aḫzânıma
Ḫâne-i dilden giderdi dostum ahyâre ġam

5 Şuᶜle-i şemᶜ-i ruḫıñ şevḳiyle âteşbâz olup
Nâr-ı ᶜaşḳa yaḳdı kendin çekmedi pervâne ġam

6 Ey Nis̱ârî gönliñe ġam geldügine çekme ġam
H̱âne-i dehr içre hiç eksik degil insana ġam

169. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Dilbere şîve-i nâz ile melâḥat lâzım
ʿÂşıḳa sûz u güdâz ile ḥarâret lâzım

2 Cevr ḳılmaḳ ne ḳadar ʿâdet ise ʿâşıḳa yâr
H̱âṭırın yine beher ḥâl riʿâyet lâzım

3 Derd-i ʿaşḳ ile żaʿîf olduğıma aġlamazım
Olmasa yâr ġamın çekmege ṭâḳat lâzım

4 Ṭaʿnı ḳo ehl-i mecâza gel eyâ ṣûfî-i ẖar
Âdem olana mey-i ʿaşḳ ile ḥâlet lâzım

5 Ey Nis̱ârî kişiniñ olmaġa naẓmı maḳbûl
Tabʿ-ı mevzûn ile elfâz-ı selâset lâzım

170. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 İẖtiyârım olsa meyl-i kûy-ı yâr itmez midim
İḳtidârım olsa raḥât iẖtiyâr itmez midim

2 Görmege gelseydi ben Ferhâdın ol şîrin-dehen
Kûh-ken gibi mekânım kuhsâr itmez midim

3 Derd-i ʿaşḳ-ı dil-rübâya mümkin olsaydı ʿilâc
Ben saña râzım ṭabîbâ âşikâr itmez midim

4 Çeşme-sârâ gelmege ʿahd itse ol Leylâ-ṣıfat
Eşk-i Mecnûn gibi yaşım cûybâr itmez midim

5 Görsem ol kebg-i ẖırâmıñ nâz ile reftârını
Gevher-i eşkim ayaġına nis̱âr itmez midim

6 Ey Nis̱ârî taʿneden âzürde-ẖâṭır olmasam
Hiç ser-i kûyında dildârın ḳarâr itmez midim

171. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ḳabûl itmezse cemʿiyyet ʿaceb mi ḳalb-i nâlânım
Perîşân-ẖâṭır itmişdir beni yâr-ı perîşânım

2 Nola efġân olursa bülbül-âsâ rûz u şeb kârım
Viripdir ẖâr eline dâmenin gül-berg-i ẖandânım

3 Hücûm eyler helâkim ḳaṣdına şemşîr-i ġamze ile
Disem dünyâda sensin ʿömrümüñ vârı gözüm cânım

4 Cefâ tîġıyla sînem râżıyım ṣad-pâre eylerse
Raḳîbe itmesün mihr ü vefâ tek şâh-ı ḫûbânım

5 Nis̱ârî-veş ten-i bî-cân idüp dil-ḫasta-i ʿaşḳın
Umulmazdı ki varup ola ġayrıñ cânı cânânım

172. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḫˇâbdan açmaz gözin bâm-ı felekde aḫterim
Ol güneş-rû ġâlibâ olmaz ânıñçün manẓarım

2 Mû-miyânıñ ḥasretiyle żaʿfım ol ġâyetdedir
Kâküliñ târı ḳadar teşḫîs olunmaz peykerim

3 Pâdişâh-ı kişver-i ʿaşḳım disem şâhım nola
Derd-i ġamdan bî-nihâyetdir yanımda leşkerim

4 Pây-ı dildârımda ey dil ḫâke-yek itsem ne var
Bî-ʿadeddir kîse-i çeşmimde dürr-i gevherim

5 Neylerim seyr-i gülistânı Nis̱ârî gibi ben
Ruḫlarıñ gül ṣaçlarıñ sünbül ḳadiñ naḫl-i terim

173. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Feʿûlün)

1 Görelden ruḫlarıñ ey yüzi mâhım
Yazar dil ḳalbim içre âh şâhım

2 Müselsel zülf-i müşgîniñ ucından
Çıḳar çarḫa kemend-i dûd-ı âhım

3 Gice bîdâr isem tâ ṣubḥ ne sûd
Uyanmaz ḫˇâbdan baḫt-ı siyâhım

4 Ölende gel mezârım ḳıl leked-kûb
Ki sürsün pâyıña yüz her giyâhım

5 Nis̱ârî kimseden dâd istemez dil
Cihânda Muṣṭafadır dâd-ḫˇâhım

174. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Dem-i ezhâr irişse ġonca ḫandân olduġın görsem

Seḥerde ʿandelîbân zâr u nâlân olduġın görsem

2 Şükûfeyle ser-â-ser ṣaḥn-ı ʿâlem gûnâ-gûn
Çemenlerde sehî- ḳaddler ḫırâmân olduġın görsem

3 Gözüm ḫˇâb-ı mezelletden uyansa ol perîşânıñ
Elinde câm-ı mey kâkül perîşân olduġın görsem

4 Görüp üftâdesin raḥm itmeyen şûḫ-ı cefâkârıñ
Sevip bir ġoncayı çâk-ı gırîbân olduġın görsem

5 Görünse çeşm-i gevher-bârıma ruḫsâre-i dilber
Nis̱ârî şâhid-i devlet nümâyân olduġın görsem

175. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefʿîlün)

1 Meger ḳıldıñ teraḥḥum gözden aḳan yaşa sulṭânım
Ḳadem başdıñ gelüp ġamḫâneme çoḳ yaşa sulṭânım

2 Ṣafâ-yı ʿârıżıñdan menʿ ḳılma çeşm-i giryânı
Baḳup sen kendiñ inṣâf it bu göze ḳaşa sulṭânım

3 Ṭaʿna ḳalmış ḳamer dün gice görmüş pertev-i ḥüsniñ
Güneş ʿaḳlın itürmüş kendin urmuş ṭaşa sulṭânım

4 Fedâ itmez yolıñda cânını virse münâfıḳlar
Ṣaḳın luṭf it inanma bir bölük ḳallâşa sulṭânım

5 İdüp cevr-i firâvân ʿâşıḳı nâ-kâm her saʿat
Ḳılup hercâyilikler uyma her evbâşa sulṭanım

6 Egerçi şehr içinde çoḳ perî-veş dil-rübâ lâkin
Seniñ gibi görinmez dîde-i ḫûn-pâşe sulṭânım

7 Hemân aʿdâ sözidir söylenen ortada billâhi
Nis̱ârî ḫâliṣ ü muḫliṣ ḳulıñdır ḥâşa sulṭânım

176. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilatün Feʿilün)

1 Sâḳiyâ niceye dek cevr zamanı çekelüm
Bâri gel bir iki dem raṭl-ı girânı çekelüm

2 Yaḳalım berg-i dil ü cânı ruḫuñ âteşine
Lüle-i âh-ı siyâh ile duḫânı çekelüm

3 Nev-bahâr oldı içüp mey olalım mest ü ḫarâb
Zâhid-âsâ nice bir câmı nihânî çekelüm

4 Pîr-i çarẖa gül-i ter minnetini çekmeyelüm
Sîneye şerẖa-i şemşîr-i cüvânı çekelüm

5 Ey Nis̱ârî ẖaṭṭ-ı sevdâsın idüp leyl ü nehâr
Başa taḳdîr ne yazdıysa biz anı çekelüm

177. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gerçi lâzımdır dimişler ʿâşıḳ-ı nâ-şâda bezm
Dostum sensiz ḥarâm oldı baña dünyâda bezm

2 Nâr-ı ʿaşḳıñ eyledi bağrım kebâb eşkim şarâb
Gel buyur cânâ ki olmuşdur ḳamu âmâde bezm

3 Güller açıldı şehâ bülbül fiġâna başladı
ʿAzm-i gülşen ḳıl seniñle idelim ṣaḥrâda bezm

4 Mest-i rüsvâ olmadır dâyim işi ʿaşḳ ehliniñ
Zâhid-i ẖalvet-nişîniñ kârıdır tenhâda bezm

5 Câm- ı meyden menʿ iderse ġam degil vâʿiẓ bugün
Eyleriz yârın Nis̱ârî cennet'ül-Mevâda bezm

178. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mübtelâyım sen melek-sîmâya bilmen neyleyim
Uġradım ġâfil yine sevdâya bilmen neyleyin

2 Ṣûretiñ naḳşın görenler ey ṣaçı Leylâ-veşin
Düşdiler Mecnûn gibi ṣaḥrâya bilmen neyleyin

3 Ṭañ mıdır bülbül gibi feryâd idersem rûz u şeb
Meyl ḳıldım bir gül-i raʿnâya bilmen neyleyin

4 Faṣl-ı gülde menʿ idersin bâdeden zâhid ne sûd
Pend kâr itmez dil-i şeydâya bilmen neyleyin

5 Ol perî her gün ider biñ nâz u istiġnâ baña
Ey Nis̱ârî bunca istiġnâya bilmen neyleyim

179. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Ḳılsa ḳıyâm nâz ile ol serv ḳâmetim
Artar ḳıyâmet oldı ṣanup vay ki ḥayretim

2 Kiẕb-i raḳîb-i kâfire olmazdı muʿteḳid
Maʿlumı olsa ol büt-i deyriñ ṣadâḳatim

3 Rindân-ı ʿaşḳ ayaġıñı el üzre ṭutdılar
Sâḳî dime bilinmedi bezm içre ḥürmetim

4 Ey mâh-pâre pertev-i ḫurşîd-i ḥüsnüñe
Yoḳdur neẓẓâre ḳılmaġa bir zerre ṭâḳatim

5 Nâdân kelâm-ı pâkini gûş itmese ne ġam
Fażl ehli olmayan ne bilür ḳadr ü ḳıymetim

6 Sînemde genc-i ʿaşḳını ḥıfẓ itdügüm yeter
ʿUşşâḳ içinde olduġına istikâmetim

7 Ol pâk-dâmen üstüne ḳondurmadım ġubâr
ʿAşḳ içre ey Nis̱ârî nola olsa ʿiṣmetim

180. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Göñlümi sen lebleri şîrine Ferhâd isterim
Rûz u şeb kârım ser-i kûyıñda feryâd isterim

2 Bâġ-ı ḥüsnin sen büt-i nâzik-nihâliñ Ḥaḳḳ bilür
Miḥnete bâdî belâ vü ġamdan âzâd isterim

3 Sîneme ursañ cefâ ṭaşın dem-â-dem ġam degil
Seng-i cevriñle dil-i vîrânım âbâd isterim

4 Bilmişim ki dâr-ı miḥnetdir bu çarḫ-ı nil-gûn
Ḫâṭırım ol sebebden ḫüzne muʿtâd isterim

5 Rind ü rüsvâlıkda şöhret bulmaḳ istersem nola
Ey Nis̱ârî ben daḫi ʿâlemde bir ad isterim

181. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ey lebi ġonca ruḫuñsız verd-i ḫandân istemem
Naḫl-i ḳaddiñden cüdâ serv-i ḫırâmân istemem

2 Câ-be-câ ger tîşe-i cevr ile vîrân eyleseñ
Göñlümiñ mülkine senden ġayri sulṭan istemem

3 Ben ser-i kûyıñda şeydâ gezmegi ḳıldım heves
ʿÂleme şâh olmaġa mühr-i Süleymân istemem

4 Şemʿ-i ʿaşḳa yanmaġı pervâne-vâr itdim ḳabul
Bülbül-âsâ dostum seyr-i gülistân istemem

5 Her ne cevr itse Nis̱ârî-veş dilâ incinmezim

Râżıyım cevrine anıñ ġayrı cânân istemem

182. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Câm-ı vaḥdet nûş ider bir merd-i fâyik bulmadım
ʿÂlemiñ ḫalḳın mey-i kesretden ayıḳ bulmadım

2 Ey ṭabîb-i cân u dil derdim kime şerḥ eyleyin
Fehm ider derd-i dilim bir şaḫs-ı ḥâzıḳ bulmadım

3 Öpsem ayaġın nola pîr-i muġânıñ dâyimâ
Ânı ben ṣûfî seniñ gibi münâfıḳ bulmadım

4 Derd-i hecriñle sirişkim baḥrine ġarḳ olmuşum
Dime ʿuşşâḳ içre ey ʿAzrâ ki Vâmıḳ bulmadım

5 Vaʿde-i vaṣla ḫilâf eylerse yâr incinmezim
Ḫûb-rûlar ḫaylini ḳavlinde ṣâdıḳ bulmadım

6 ʿÂlem-i ʿaşḳ içre ġam vâdîlerin geşt itmege
Derd-i hicrân gibi bir yâr-ı muvâfıḳ bulmadım

7 Ey Nis̱ârî rûz u şeb endîşe-i dildârdan
Ḫâṭırımda zerrece terk-i âlâʼik bulmadım

183. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Yine pîrlik deminde kendime bir nev-cüvân buldum
Ten-i pejmürdeye gûyâ ki ey dil tâze cân buldum

2 Ferâġat eyledim hercâyilerle ülfet itmekden
Vefâ ehline mâyil bir büt-i şîrin-zebân buldum

3 Vefâ eyler diyü derd-i belâya kâyil olmuşdum
Velî ṣoñra cefâ fenninde âşûb-ı cihân buldum

4 Yüzünden bürḳaʿ-i zülfin götürdüm ruḫların öpdüm
Ṭılısm altında gizli ṣanasın genc-i nihân buldum

5 Nis̱ârî-veş düşelden vâdi-i ʿaşḳa dil-i şeydâ
Anıñ kârın hemîşe âh u feryâd u fiġân buldum

184. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün)

1 Ḳâmetiñ naḫli şehâ serv-i bülendimdir benim
Kâküliñ boynımda bend olmuş kemendimdir benim

2 Âteş-i rûyıñda cânâ ḫâl-i miskîler seniñ
Çeşm-i bed defʿine ṣaçılmış sipendimdir benim

3 Ṭûṭi-i ṭabʿım niçün güftâr idüp açılmasun
ʿÂrıżıñ gözgü lebiñ şîrini ḳandimdir benim

4 Ḫûb-rûlar ʿaynıma gelmez ânıñ içün zerrece
Mıṣr-ı ḫüsnüñ Yûsufı şimdi efendimdir benim

5 Mübtelâsın yâd idende her ṭabîb-i cân u dil
Sen de cânâ di Nis̱ârî derd-mendimdir benim

185. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Olup bir şâha bende bî-ser ü sâmân-ı ʿaşḳ olsam
Fenâ iḳlîmine ḥükm eylesem sulṭân-ı ʿaşḳ olsam

2 Arayup gevher-i maḳṣûdı bulmaḳ belki mümkindir
Aḳıtsam cûy-ı eşki dîdeden cûyân-ı ʿaşḳ olsam

3 Müşerref ḳılsa bir şeb luṭf ile ġam-ḫânem ol meh-rû
Dilâ yansam yaḳılsam şemʿ-veş sûzân-ı ʿaşḳ olsam

4 Çıḳup tâc u ḳabâdan el alup pîr-i maḥabbetden
Ṣoyunsam tekye-gâh-ı ʿaşḳda ʿuryân-ı ʿaşḳ olsam

5 Sevip ben de Nis̱ârî gibi bir serv-i sehî-ḳaddi
Maḥabbet gülşeninde murġ-ı hoş-elḥân-ı ʿaşḳ olsam

186. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Yine bir ġoncaya bülbül-ṣıfat zâr u nizâr olsam
ʿAdû-yı kîne-ḫˇâhıñ dîdesine ṣanki ḫâr oldum

2 ʿAceb mi deşt-i ʿaşḳı dâyimâ geşt-i güzâr itsem
Nesîm-âsâ hevâ-yı kâküliyle bî-ḳarâr oldum

3 Semend-i nâz ile cevlân ider gördüm ʿadûlarla
ʿİnân-ı iḫtiyâr elden gidüp bî-iḫtiyâr oldum

4 Nola girsem raḳîbiñ çeşm-i nâ-binâsına her dem
Maḥabbet ʿarṣasında bâd-ı miḥnetle ġubâr oldum

5 Alup âl ile göñlüm ey Nis̱ârî başladı cevre
Ġalaṭ ḳıldım ki ol şûḫ-ı sitemkâr ile yâr oldum

187. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Dil kişverine açdı o ḳâşı kemân kemîn
Yaġmaya virdi ṣabr ü ḳarârı hemân hemîn

2 Cânâ dehân-ı hâtem-i laʿliñde naḳş-ı ẖaṭ
Bir ẖûb mihrdir ki rüsûm-ı zamân zemîn

3 Şemşîr-i ġamzesiyle dilâ mübtelâların
Öldürmek içün itdi o ẖûnî yamân yemîn

4 Peykanlarıñla cümle tenüm âhen eyledim
Meydân- ıʿaşḳa girmege ey bî-amân emîn

5 Gören kimesne dâne-i mercân ḳıyâs ider
Çeşmimiñ ey Nis̱ârî zemîne dâmân demin

188. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bürḳaʿ-i rûyın ḳaçan refʿ itse ol sulṭân-ı ḥüsn
Olur ey dil ẖalḳ-ı ʿâlem cümle hep ḥayrân-ı ḥüsn

2 Kişver-i ḥüsni müjeñ tîġıyla çün fetḥ eyledin
Zümre-i ʿuşşâḳa bez̠l itseñ nola iḥsân-ı ḥüsn

3 Kûşe-i laʿliñde gûyâ dâne-i ẖâl-i siyâh
Ṭıfl-ı hindûdır ki cânâ oldı ol der-bân-ı ḥüsn

4 Zülf-i pür-çîniñde revnâḳ-baẖş idi ammâ
Ṭâḳ-ı ebrûñ ile ṣûret baġladı eyvân-ı ḥüsn

5 Ey ṣanem ḳaşıñ hilâlin ʿıyd-ı aḍhâ ẓân idüp
Oldı ʿaşḳ ehli Nis̱ârî gibi hep ḳurbân-ı ḥüsn

189. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ḫaṭṭ-ı müşkîniñ ile zülfüñ olalı mâ-beyn
Oldı ʿâşıḳlarıñ ey merdüm-i dîde ṭarafeyn

2 Dil miyânıyla femi fikrin iderken o mehiñ
Ġâyib oldı arada göz göre beyn-el-ʿademeyn

3 Ruẖlarıñ pertev-i envârına ne maẓhar düşeli
Ḫâne-i ḳalbimi pür eyledi nûrü'l-ḳamereyn

4 Kaʿbe-i kûyını cân ile ṭavâf eyle müdâm
Ey göñül ister isen olmaġa ḥaccü'l-ḥaremeyn

5 Dâr-ı zülfeynine Manṣûr-veş ulaşdım anıñ

Ḥamdülillah ki naṣîb oldı baña fi-dâreyn

6 Üstüvaʿ gibi dü-şaḳḳ eyle şehâ ḳâküliñi
Âşikâr olmaġıçün minber-i beyne'l-ʿalemeyn

7 İder evṣâfını ṣıdḳ ile Nis̱ârî çün anıñ
Umarım şefkat ide ḥaşrda Faḫrü's-S̱aḳaleyn

190. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḥalḳa-i ḳaddime naḳş-i ḥüsnüñ olmuşdur nigîn
Ġayrı dilber ʿaynıma gelmez olursa meh-cebîn

2 Devr olanda tâb-ı hicrânıña yoḳdur dilde tâb
Cânı cânâ vuṣlatıñ şevḳi yaḳar olsam yaḳın

3 Âteş-i ruḫsârıñ olmuşdur Mecûsîler odı
Gözleriñ olsa nola ġâret-ger-i îmân u dîn

4 Ruḫlarıñ-tek ṭoġruyum saṭranc-ı ʿaşḳıñ içre ben
Ẓann idüp ferzâne-veş kec añlama şâhım ṣaḳın

5 Nâr-ı ruḫsâr-ı feraḥ-nâkıñ görüp ey şâh-ı ḥüsn
Hindû-yı âteş-perest oldı o ḫâl-i ʿanberîn

6 Ṭâlib-i vaṣlıñ degül cânâ Nis̱ârî-i ḫasta-dil
ʿÂşıḳındır cân ile ancaḳ rıżâñ ister hemîn

191. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dil-rübâsız ʿâşıḳ-ı bî-dil cihânı neylesün
Mâh-tâb olmasa kevkeb âsumânı neylesün

2 Vâdi-i ʿaşḳı ser-â-pâ geşt iden dîvâneler
Mülket-i ʿOs̱mânı meyl-i ḫânümânı neylesün

3 Seyr iden ol serv ḳaddi câme-i gül-gûn ile
Gülşen-i ʿâlemde naḫl-i erġavânı neylesün

4 Tûtiyâ-yı ḫâk-ı pâyiñ baḫş iderken bâd-ı ṣubḥ
Merdümân-ı dîde kuḥl-i Iṣfahânı neylesün

5 Âsitânından raḳîb-i dîvi menʿ itsüñ ḥabîb
Ehl-i ʿaşḳıñ pâdişâhı pâs-bânı neylesün

6 Diñleyen laʿl-i şekker-bâr ile güftârın anuñ
Ey Nis̱ârî ṭûṭi-i şîrin zebânı neylesün

192. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḥüsn içinde bir yüzi mâh-tâb dirseñ işte sen
ʿAşḳ içinde bir gözi ġarḳ-ı âb dirsen işte ben

2 Naḫl-i ḳaddi gülşen-i bâġ-ı İrem perverdesi
ʿÂrıżı berg-i gül-i sîr-âb dirseñ işte sen

3 Ḥasretiñle mû miyânıñ gibi incelmiş teni
Bir żaʿîfü'l-ḥal bir bî-tâb dirseñ işte ben

4 Câmiʿ-i ḥüsne esâsın dest-i ḳudret vażʿ idüp
Bir hilâl ebrûları miḥrâb dirseñ işte sen

5 Künc-i ġamda lebleriñ yâdıyla ʿişret itmege
Kâse-i çeşmi ṭolu ḫûn-âb dirseñ işte ben

6 Çeşm-sâḥir cevr vâfir bî-teraḥḥum bî-vefâ
Gerden-i câna ṣaçı ḳullâb dirseñ işte sen

7 Ey Nis̱ârî vâdi-i ġurbetde hecr-i yâr ile
Eşk-i çeşmi lücce-i girdâb dirseñ işte ben

193. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mıṣr-ı ḥüsne Yûsuf-ı Kenʿân dirsen işte sen
Beyt-i ḥüzne Yaʿḳûb-ı giryân dirseñ işte ben

2 Ḳarşusında bülbül-i diller nevâ-sâz olmaġa
Ruḫları berg-i gül-i ḫandân dirseñ işte sen

3 Bir leb-i şîrin ġamıyla Bî-sütûn-ı ʿaşḳda
Kûh-ken-veş bî-ser ü sâmân dirseñ işte ben

4 Pâklikle cümleyi ḫûblardan olmuş müntaḫab
Yoluna can virmelü cânân dirseñ işte sen

5 Gülsitânın yâd idüp şeb tâ seḥer feryâd ider
Ey Nis̱ârî bülbül-i nâlân dirseñ işte ben

194. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 ʿÂşıḳın gitmez ise seng-i sitem başından
ʿÂlemi ġarḳa virür iki gözi yaşından

2 Her biri sehm-i ḳażâ gibi deger cân u dile
Sîne meydânına oḳlar ki atar ḳaşından

3 Çeşm-i ḫûn-rîz ile ʿâşıḳa ḳaṣd eyledügi
Añlanur ol perînîñ ġamze-i ḳallâşından

4 Ḳarşu çıḳsa ser-i kûyıñ nola vardıḳça baña
Şimdi mi gördi riʿâyet kişi yoldaşından

5 Leb ü dendânıñı añdıḳça Nis̱ârî ḳulınıñ
Dürr ü gevher dökülür çeşm-i güher pâşından

195. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dîdeler kim hecr-i laʿliñle olupdur ḫûn-feşân
Kâselerle ṣan ṭurur dükkân-ı faṣṣâd içre ḳân

2 Dostlar râh-ı maḥabbetde ribâṭ-ı sîneye
Bir gün olmaz gelmeye miḥnet ilinden kârbân

3 Ḳalb-i aġyâr ile bâzar itmek istermiş ne sûd
Ḳorḳarın ol ḫˇâce-i ḥüsni bahâ eyler ziyân

4 Ḫâr elinde gördi gûyâ ġoncanıñ dâmânını
Reng-i rûyı bülbülüñ ḫâkister olmuşdur hemân

5 Ṭâlib iken naḳd-i cân ile Nis̱ârî ġayrîler
Bûse-i laʿl-i lebiñ her dem alurlar raygân

196. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Göñül ey yâr-ı sengin-dil ḳatı rencîdedir senden
Ser-i zülfüñ gibi ḫam-der-ḫam-ı pîçîdedir senden

2 Teraḥḥum eyler il aḥvâlime sen raḥm ḳılmazsın
ʿAyândır derd-i ʿaşḳım ʿâleme pûşîdedir senden

3 Gülistan-ı ser-i kûyıñda çün bûy-ı maḥabbet yoḳ
Dil-i miḥnet-pezîr ey serv dâmen-çîdedir senden

4 Ḫayâl-i kâkül-i fikr-i ḫaṭṭıñla çeşm-i nâ-bînâ
Ne ḳaldı ḳara günde görmedik ġam-dîdedir senden

5 Nis̱ârîniñ revâ mı râzını aġyâra fâş itmek
Elem çekmiş saña ey bî-vefâ rencîdedir senden

197. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Cemâliñ gülşeni ṭurduḳça dünyâ ber-ḳarâr olsun

Dil-i şeydâ aña bülbül-ṣıfat zâr ü nizâr olsun

2 H̱ırâm it gülşen-i nâz içre ey serv-i sehi kaddim
Yoluñda dîdelerden eşk-i çeşm aḳsun pıñar olsun

3 Miyân-ı baḥr-i firḳatde çıḳarsa zevraḳ-ı cism
Ṣabâ âşüftesine raḥm idüp dilber kenâr olsun

4 Ser-i zülfiñ yeter görüp nihân it ey perîşânım
Perîşân kâkülüñ göster ki ʿaḳlım târ ü mâr olsun

5 Müşerref eylesün ġam-ḫânemiz tek ol leb-i şîrin
Nis̱ârî sîm-i eşkim yoluna anıñ nis̱âr olsun

198. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿlün)

1 Dil kesilmez ʿandelîb-âsâ fiġân u zârdan
Çıḳmayınca ġonca-veş ol gül miyân-ı ḫârdan

2 Dil-rübâ kim ḥâl-i ʿâşıḳdan ḫaberdâr olmaya
Farḳ olunmazsa revâdır ṣûret-i dîvârdan

3 Vaʿde-i vaṣl içün aġzından ḫaber ṣorsam eger
Yoḳdan özge nesne gelmez ol şeker güftârdan

4 Virme yüz âyîne-veş her bed-nefesden ḳıl ḫazer
Nem ḳapar mirʾât-ı ruḫsârıñ ṣaḳın jengârdan

5 Tîġ-ı hecr ile Nis̱ârî rîze rîze olsa ger
Eylemez terk-i taʿalluk derd-i ʿaşḳ-ı yârdan

199. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ne ʿaceb içmez isek sâḳî şarâb-ı gül-gûn
Ehl-i dillerle hemîşe içeriz tâze tütün

2 Lûlesinden dile bir tâze cilâ ḥâṣıl olur
Her ḳaçan keyfini güngürlese berş ü efyûn

3 Gök dilin yaprağı ḫod misk-i H̱utendir gûyâ
Ḳoḳusıyla pür olur cümle demâġ ile derûn

4 İçelüm ḳahvede yârân ile ingilizi
Olma bekrîler ile mey-gedede zâr u zebûn

5 H̱alḳ meyl eyledügin gördi Nis̱ârî tütüne
Şemʿler yaḳdı anıñ çün felek-i buḳalemun

200. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Seniñle ey sehî ḳâmet şu sızmazken aralıḳdan
Ne oldı mâ-cerâ bilseñ bu deñlü bî-vefâlıḳdan

2 Ġaraż ʿaşḳıñdan ancaḳ bez̠l-i naḳd-i cândır
Murâdım ġayr bir nesne degüldir âşinâlıḳdan

3 Günâhım ʿafv idüp eyle ʿadâlet ey sözi şekker
Ġaraż dâd eylemekdir ʿâlem içre pâdişâlıḳdan

4 Ne deñlü dûr olursañ çıḳmaz ʿaşḳıñ ḫâne-i dilden
Ṣunulmuşdır baña gûyâ ki mihriñ ṣunʿ-ı Ḫâlıḳdan

5 Kimi görsem elinden eylerim bî- ḥad şikâyetler
Nis̠ârî ol cefâ-pîşe uṣanmaz pür-cefâlıḳdan

201. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Luṭf ider aġyâra yârim ben ġarîbe nisbeten
Ḫâra yâr olmaḳ gibi gül ʿandelîbe nisbeten

2 Baña luṭf itmek murâdıñ daḫi olmazsa eger
Bâri gel ġam-ḫâneme cânâ raḳîbe nisbeten

3 Çün eṭıbbâ ʿâciz oldı derd-i ʿaşḳın defʿine
Şerbet-i laʿliñle sen defʿ it ṭabîbe nisbeten

4 Çekmege ebrûları mânend bir müşgîn kemân
Çekse Mâni nice biñ ṣûret ḥabîbe nisbeten

5 Eylemezse ey Nis̠ârî ṣabr hem-demlik bize
Eyleriz biz de sefer ʿazmin şekîbe nisbeten

202. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Göstermiş iken ʿâşıḳa mihr ü vefâ yolın
Bâʿis ne oldı ṭutmaġa cevr ü cefâ yolın

2 Kuḫl-ı ġubâr-ı kûyıñ içün ḫûn-feşân
Aḫşam irince bekler efendi ṣabâ yolın

3 Cânâ marîż-i ʿaşḳıñ olupdur fütâde-dil
İçür şarâb-ı laʿliñi görsün şifâ yolın

4 Meydân-ı ḥüsn içinde hezâr âferîn saña
Bir dil-rübâ başarmadı sen bî-vefâ yolın

5 Rûz-ı cezâda ister iseñ ẕevḳ ʿâḳıbet
Elden ḳoma Nis̠ârî ṣaḳın Muṣṭafa yolın

203. (Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün)

1 Görsün ʿizâr-ı pâkiñi gül-berg-i raʿnâ isteyen
Seyr eylesin reftârıñı serv-i dil-ârâ isteyen

2 Bî-hûş olurdı ḥaşre dek gelmezdi ʿaḳlı başına
Görse şarâb-ı laʿliñi câm-ı muṣaffâ isteyen

3 Dökdükçe seylâb-ı ġamı ġarḳ olmada göz merdümi
Görsün bu çeşm-i pür-nemi zevraḳla deryâ isteyen

4 Gûş eylemez ġayrıñ sözin dil-dârdan ırmaz gözin
H̱alvetde ṣûfî kendi özin yâr ile tenhâ isteyen

5 Cânâna cân eyler fedâ olur esîr-i mübtelâ
Kendin Nis̠ârî-veş dilâ ʿâlemde rüsvâ isteyen

204. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Erġavân-ı câme geymiş ey dil ol serv-i revân
Gülşen-i ḥüsn içre ṣan oldı nihâl-i erġavân

2 Naḳd-i cânı vaṣlı yâre vir dilâ minnetler it
Çarḫ-ı ẓâlim yoḫsa bî-minnet alur virmez amân

3 H̱âldir ṣanmañ cebîninde o yâr-i bî-amân
ʿÂşıḳın ḳurbân idüp sürmüş durur bir ḳatre ḳan

4 Kevkeb-i baḫtım açardı çeşm-i ḫ˘âb-âlûdını
H̱âneme bir çîn-seḥer gelseydi ol şûḫ-ı cihân

5 Âb-ı vaṣlıñla söyündür âteş-i ʿaşḳımı kim
Şuʿle çekse yoḫsa nâ-geh ṭutuşur kevn ü mekân

6 Ol bütüñ zünnâr-ı zülfine Nis̠ârî baġla bel
H̱alḳ-ı ʿâlem ger saña yaḫşî disünler ger yamân

205. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 H̱aṭṭ getürse nola ruḫsâr-ı nigârı severin
Şâʿirin mevsim-i gül tâze bahârı severin

2 Sevmezin cevr ü cefâ semtine sâlik güzeli
Mâyilin mihr ü vefâ idici yâri severin

3 Ḫâr ile hem-dem olan ġonca dehânı sevemem
Serv-tek ser-keş olan lâle ʿizârı severin

4 Degilim ṣûfî ki ḫûb ṣûrete meyl eylemeyem
Girse dilber ele bûsile kenârı severin

5 Ġayra mâyil güzeliñ şîvesine meyl itmez
Ey Niṡârî o sebebden dil-i zârı severin

206. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Deldikçe sînemi oḳıñ ey yâr-ı nâzenin
Ney gibi her dem itmede dil nâle vü enîn

2 Cürmüm baġışla lâle-ṣıfat olma tîre-dil
Olmaz bilürsin ey ḫaṭṭ-ı sebzdîn olanda kîn

3 Çarḫın beḳâsı olmayıcaḳ kimseye şehâ
Ḥükmüñdür olsa fâyide ne mülket-i zemîn

4 Ey meh felekde lemʿ ideni añlama şihâb
Her şeb sitâreme çekerim tîġ-i âteşîn

5 Âh oḳı Niṡârîniñ geçmez baña dime
Cevr ü cefâdan ey ḳaşı yâ çek eliñ ṣaḳın

207. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ġonca-veş geymiş ḳabâ-yı sebzîn ol sîmin-beden
Gülşen-i ḥüsn içre ṣan olmuş nihâl-i yâsemen

2 Çıḳsa tenden rûy-ı ferruḫ-fâliñ ümîdi ile cân
Eylesün ʿaşḳ ehli ol bî-çâreye gülden kefen

3 Kûy-ı yâri rûz u şeb añsam nola ḳan aġlasam
Kim ġarîbe âh u feryâd itdürür ḥubb-ı vaṭan

4 Boynın egdi zülfiñi gördükde sünbül bâġda
Cânı mı var ḫâliñe öykünmege misk-i Ḫuten

5 Rûy-ı ḫand itmezse saña ġam degil gerdûn-ı dûn
Ey Niṡârî kimseyi güldürmedi çarḫ-ı kühen

208. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Şîve-i nergîs-i mestiñ seniñ ey rûḥ-ı revân

Eyledi kendüye hep ḫalḳ-ı cihânı nigerân

2 Ol iki zülf-i dil-âvizle çâh-ı zeḳânıñ
Bend ü zindânıdır ʿaşḳ ehliniñ ey âfet-i cân

3 Âl ile ʿaḳlını alsa nola erbâb-ı diliñ
Ruḫ-i rengîn-i laṭîfiñ gül-i gülzâr-ı cinân

4 Eylemezlerdi müdâm kûşe-i çeşmiñde mekîn
Kesici olmasa ol ġamzeler ey şûḫ-ı cihân

5 Sîmyâ ʿilmini żabṭ itmese idi deheniñ
Dîdeden olmaz idi cân gibi câna pinhân

6 Tîr-i müjgânıña kim sîne siper ḳıldı ise
Urulup öldi şikârıñ seniñ ey ḳaşı kemân

7 Ey Nis̱ârî o boy-ı serv-i revânıñ ne ʿaceb
Ḫûblar olsa eger emrine bende fermân

209. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Âfitâba bakmazım şems-i cemâliñ vâr iken
Neylerim mâh-ı nevi müşgîn hilâliñ vâr iken

2 Göz açup dil bâġ-ı dehriñ servine ḳılmaz naẓar
Ey sehî ḳâmet seniñ nâzik nihâliñ vâr iken

3 Nisbet itme kendüñi ḫurşîd rûy-ı dilbere
Ey güneş aḫşâm irişince zevâliñ vâr iken

4 Bâde-i gül-fâmı içmem kâse-i zerrînden
Câm-ı laʿliñle şehâ âb-ı zülâliñ vâr iken

5 ʿIyd-ı nevrûz-ı cihânı arzu itmez göñül
Tâ Nis̱ârî ḫastaya rûz-ı viṣâliñ vâr iken

210. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Sâḳî demidir ṭutsañ eger sâġar-ı gül-gûn
Aḥvâlimi endûh-ı ḫumâr itdi diger-gûn

2 Dil kâküline bend ideli rişte-i cânı
İtdi o ṣaçı Leylî beni ʿâleme Mecnûn

3 Kuḥl-ı ḳademiñ yâd idüben nergis-i şehlâ
Bâġ içre ṭurur benzi ṣaru ḫâṭır-ı maḥzûn

4 Dendân u lebiñ ṣanki eyâ rûh-ı muṣavver
Yâ laʿl ü yâ yâḳut durur yâ dürr-i meknûn

5 Lâyıḳ mı ki dil ḫasta Nis̱ârî diye eyvâ
Sîb-i zeḳânıñ ḳoḳlaya her ehrimen-i dûn

211. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Nola bî-cân ḳalsa cismim yâr-ı cânımdır giden
Revnaḳ-ı mülk-i vücûd-ı nâ-tüvânımdır giden

2 Lebleri mül kâküli sünbül ʿizârı tâze gül
Ol ṣanavber ḳadd ile nâzik miyânımdır giden

3 Giryeden çeşm-i ʿalîlim olsa nâ-binâ ne ġam
Merdüm-i dîdem ü hem rûḥ-ı revânımdır giden

4 Dâr-ı dünyâ başıma dâr olsa ġamdan ġam degil
ʿÂlemiñ fettânı âşûb-ı cihânımdır giden

5 Nola ger ʿâyîne-i tabʿım ṭutarsa jeng-i ġam
Ey Nis̱ârî ṭûṭî-i şîrîn zebânımdır giden

212. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Yâriñ nihâl-i ḳaddiñi gördi çenâr u serv
Reşk ile kendin âteşe urdı çenâr u serv

2 İşitdi seyre çıḳmış o şeh ʿizz ü nâz ile
Yer yer selâmın almaġa ṭurdı çenâr ü serv

3 Bezm-i mey itsün ol ṣanem-i dil-rübâ diyü
Gülşende sebz ḫaymeyi ḳurdı çenâr ü serv

4 Ser-keşdir ol cihânda dilâ ṣanma gül gibi
Dâmânı hâr ü ḫaslara verdi çenâr ü serv

5 Laʿline ġonca kendüyi benzetmek istemiş
Jâle ṭâşıyla başına urdı çenâr ü serv

6 Çeşm-i ḥasûda nâvek-veş çün Nis̱ârîyâ
Divâr-ı bâġ ḫâr ile urdı çenâr ü serv

213. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ḫaṭṭ-ı ruḫsâr-ı yâre misk-i ter dirsem güzeldir bu
Ṭolaşan zülfine çıḳmaz başa ṭûl-i emeldir bu

2 Fürûġ-ı ḥüsnüñe mihr-i cihân dinse elem çekme
Laḳab gökden iner dirler benim mâhım mes̱eldir bu

3 Neden her nâ-maḥalle bez̲l idersin ḫˇân-ı elṭâfın
Dil-i zâra dimezsin niʿmet-i luṭfa maḥaldir bu

4 Riyâ ile bulursın ṣanma iksîr-i ġam-ı ʿaşḳın
Seniñ kârıñ degildir ṣûfî başḳa bir ʿameldir bu

5 Ḫayâl-i kâküliyle dil-i şeydâ yeter ġam çek
Ruḫun yâdıyla ḫandân ol ne defʿ olmaz keseldir bu

6 Cebînimde görinen ṣanma ey zâhid ki ebrûdur
Yed-i ḳudret ile başa yazılan ḫaṭṭ-ı ezeldir bu

7 Nis̱ârî mürde diller tâze cân bulsun oḳunduḳça
Bugün ʿÎsâ-nefes bir yâre söylenmiş ġazeldir bu

214. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Dil-i zâra ġażabla çatma ḳaşıñ ey hilâl ebru
K'anıñ cemʿin perîşân eyledi ol ʿanberîn gîsû

2 Nola nâr-ı ruḫuñ merġûb olursa ḫâliñe cânâ
Muḳarrer âteşe ḳılmaḳ perestiş merdüm-i Hindû

3 Çıḳar sevdâ-yı zülfiñ ḫâṭır-ı endûh-gînimden
Yeter siḥr eyle ben maġbûna her dem ey gözi câdu

4 Ṣabâ gûyâ ki çîn-i zülf-i dilberden iletmez bû
Anıñçün gülşen içre sünbül ü şebbû çeker ḳayġu

5 Nis̱ârî gözlerimden ṣu gibi eşkim olur cârî
Ṣalınsa ol boyı serv-i revânım ġayr ile her su

215. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Çün baña yâr olmadı ol dil-sitân şimden gerü
Eylerim ben de ṭaleb bir nev-cüvân şimden gerü

2 Fitne-i aʿdâ beni senden ayırdı âl ile
Ey gözi bîmâr var ṣaġ ol hemân şimden gerü

3 Düşdüñ ey dil ol şehiñ bezm-i viṣâlinden cüdâ
Şemʿ nisbet âteş-i hicrâna yan şimden gerü

4 Arzû-yı seyr-i gülzâr dilâ dilden çıḳar

Künc-i miḥnetdir saña ancaḳ mekân şimden gerü

5 Ey Nis̱ârî çün saña meyl itmedi ol dil-firîb
Sen daḫi ol bî-vefâdan gel uṣan şimden gerü

216. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Çıḳmasun dirseñ sipihre nâr-ı âhımdan ʿalev
Meclis-i aġyâra ey şemʿ-i şebistânım mi-rev

2 Kâküliñ düşer cebîniñ üzre cânâ görinür
Ol hilâl ebrûlarıñ ebr içre gûyâ mâh-ı nev

3 ʿÂşıḳa ṭaʿn eyler iken zâhid-i ḫalvet-nişîn
Mey-fürûşa sübha vü seccâdesin virdi girü

4 Ḥüsnüne maġrûr olan dilberle ülfet eyleme
Bir vefâ ehli mülâyim dilber-i meh-pâre sev

5 Ey Nis̱ârî ʿarṣa-i naẓm içre öñdül almaġa
Olmaya tabʿıñ semendi gibi bir raḫş-ı bedev

217. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ḫûb-rûlar ne ʿaceb olsa eger dil-dâde
Mülk-i ḥüsn içre ferîd oldı Ḳapucızâde

2 Bâġ u râġ içre ayaġın atamaz zerre ḳadar
Görse reftârını ḥayret irişür şimşâda

3 Olmayan sâye-veş üftâdesi ol serv-ḳaddiñ
Geldüginden nolur anıñ bu ḫarâb-âbâda

4 Ḥaşre dek neşʾe-yi zevḳiyle olur mest ü ḫarâb
Nûş iden baʿde-i laʿl-i lebini dünyâda

5 Kimseniñ cânımı vardır ki aña noḳṭa ḳoya
Her ġazeli kim oḳına ḳâşına ḥarf-i râda

6 Ey Nis̱ârî ruḫ-ı dildârı añup şâm u seḥer
ʿAşḳ ile bülbül-i dil başlamada feryâda

218. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Mübtelâ-yı derd-i ʿaşḳuz ʿâşıḳ-ı zârız hele
Bir bûy-ı serv-i ser-efrâza hevâdârız hele

2 Neş'e-dâr-ı bâde-i vaṣlıñ degilsek ġam degil
Lezzet-i câm-ı firâḳıñdan ḫaberdârız hele

3 Küşte-i şemşîr-i ġamzeñ olmadıḳsa ey ṣanem
Kâkülüñ târına bend olduḳ giriftârız hele

4 ʿAḳl u fikri ġâret itdiyse nola sevdâ-yı ʿaşḳ
Seyr-i ṣaḥrâ-yı maḥabbetde sebük-bârız hele

5 Ḫançer-i ġamzeñle cânâ sînemiz ṣad-çâk idüp
Bister-i ġamda Nis̱ârî gibi bîmârız hele

219. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Nev-resîdem ḳadd çeküp serv-i ḫırâmân olmada
Sâye-veş üftâdeler ḫak ile yeksân olmada

2 Çeşme-i târ olmasun mı şuʿle-i ḫurşid ü mâh
Âfitâbım dîdeden cân gibi pinhân olmada

3 Cây idinmiş mâr-ı zülf gerden-i cânâneyi
Ġâlibâ gencîne-i ḥüsnine sûʿbân olmada

4 Kaʿbe-i kûyın ṭavâf itmek müyesser olsa ger
Yoluna ey dil taʿallül itme ḳurbân olmada

5 Diñledikçe ʿandelîbiñ nâle-i dilsûzını
Gülşen içre ġoncalar çâk-ı gırîbân olmada

6 Arzû-yı çeşm-i bîmârıñla ey cennet güli
Nergis-i şehlâ çemen ṣaḥnında ḥayrân olmada

7 Ḫasret-i ḳadd-i nigârımla Nis̱ârî rûz u şeb
Cûy-ı eşkim cûş idüp seyl-i firâvân olmada

220. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Yâd-ı laʿliñle göñül oldı şarâb-âlûde
Rind-i meyḫâne gibi mest ü ḫarâb âlûde

2 Görmeyüp ḥâl-i diger-gûnum eyâ ḳaşı hilâl
Çeşm-i mestânıñ olur nâz ile ḫˇâb-âlûde

3 Dâmen-i vuṣlata elbetde ṣunar dest-i murâd
Reh-güzârında olan kimse türâb-âlûde

4 Nâz ile itse tekellüm ḳaçan ol ġonca-dehen
Gösterir mihr ü vefâ semtin ʿitâb-âlûde

5 H̱âk-ı pâyına yüzüm sürdügüme şerm ḳılup
Ḳatre-i terden olur rûy-ı gülâb âlûde

6 Kâkülin dökdi ʿizârına Nis̱ârî o ṣanem
Rûy-ı ḫûr oldı seḥab ile niḳâb-âlûde

221. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Kâkülinden mû ki düşdi rûy-ı cânân üstüne
Reşkden düşdi girihler rişte-i cân üstüne

2 Gerdeniñde ṭurra-i zülf-i siyâhıñ dostum
Mâra benzer kim yatur genc-i Firâvân üstüne

3 Murġ-ı diller cân virürler olmaġa âvîḫte
ʿAnkebût-âsâ o zülf-i ʿanber-efşân üstüne

4 Tâb-ı mülden ruḫları üzre âraḳlar her ṭaraf
Jâlelerdir kim düşüpdür verd-i ḫandân üstüne

5 Ey Nis̱ârî ḥüsn bâzârında ḫayâṭ-ı ezel
Câme-i ḥüsni güzel biçmiş Yûsuf-ı H̱ân üstüne

222. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 H̱aṭṭ getürmüş dilberim ruḫsâr-ı zîbâ üstüne
Sebz ile ṭuġra çekilmiş ḥükm-i ġarra üstüne

2 ʿÂrıżında dâne dâne ter degildir gûyiyâ
Ḳatre-i şebnem düşüpdür verd-i raʿnâ üstüne

3 Bâġbânâ serv ü şimşâdıñ iñen vaṣf eyleme
Naḫl ögülmez boy-ı serv-i dil-ârâ üstüne

4 Ḳaşları miḥrâbını kec ṣanma yâriñ zâhidâ
Noḳta mı ḳoymaḳ olur ʿâlemde ol râ üstüne

5 Ey Nis̱ârî leblerinde ḫaṭṭ-ı müşkîniñ gören
Mûrlar düşmüş ṣanur câm-ı muṣaffa üstüne

223. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Gözleriñ gibi yeter ʿâşıḳı bîmâr eyle
Şerbet-i laʿliñ ile derdine timâr eyle

2 Bûse-i laʿliñi bâzâr idelim naḳd-ı dile

Ṭut elim ḥayrını gör gel berü bâzâr eyle

3 Râz-ı ʿaşḳıñı göñül ʿâleme fâş eyler ise
Resen-i zülfiñi ṭaḳ boynına berdâr eyle

4 ʿÂşıḳ-ı ṣâdıḳa mihr eyledügiñ ʿayb olmaz
İltifat eylemeye ġayra hemân ʿâr eyle

5 Elem-i hecr yeter çekdi Nis̱ârî ḳuluña
ʿÂlem-i vuṣlatıñı luṭf idüp ikrâr eyle

224. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Benzedirmiş ġurre ebrûsına kendin lâġ ile
Birbirine ḫalḳ gösterse nola barmaġ ile

2 Ḫaṭṭ-ı sebzîn içre gül-gûn ruḫlarıñ ey ġonca-leb
Tâze açılmış ḳızıl güldür yeşil yapraġ ile

3 Dâm-ı tedbîr ile ṣayd olmaz bülend-pervâz ider
Şol hümâdır ki yere ḳonmaz ṭutulmaz aġ ile

4 Ṭarf-ı laʿliñde şehâ zülfiñ kelâġın dir gören
Ṭûṭî-i şekker-şiken gûyâ ḳonuşmuş zâġ ile

5 Ey Nis̱ârî eşk-i çeşmiñ gibi devr it ʿâlemi
İrişilmez ḫod bilürsiñ menzîle ṭurmaġ ile

225. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Göñlin egler ḫalḳ-ı ʿâlem gülşene varmaġ ile
Ḫâṭır-ı nâ-şâdım eglenmez benim uçmaġ ile

2 ʿÂlemüñ altun beneklü câmesin ṣad-çâk ider
Nâr-ı ġamdan zeyn iden cism-i nizârın dâġ ile

3 Çeşmiñe âhû-yı merdüm-keş dimişler ḫûblar
Tîġ-ı ġamzeñ dostum ʿaşḳ ehlini ḳırmaġ ile

4 Ṭâlib-i cânân olan aġyâr ile yâr olmasun
ʿAşḳ bazârında sevdâ olmaz dilâ ortaġ ile

5 Rûy-ı yâri nola biñ yerden temâşâ eylesem
Ey Nis̱ârî göz göz oldı sîne daġ urmaġ ile

226. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Olmaḳ isterseñ eger dünyâda bî-ġamcasına
Câm-ı ṣahbâyı dem-â-dem içegör Cemcesine

2 Kisvet-i faḳr ü fenâ içre bulup ʿizz ü şeref
Fârîġ ol salṭanat-ı dehrden Edhemcesine

3 Maraż-ı ʿaşḳıñ ile can çekişen ḫastalara
Şerbet-i laʿl-i şifâ-baḫşıñ olur emcesine

4 Âl ile ʿaḳlın alur ʿâşıḳıñ âşüfte ḳılur
Ṣûretâ gerçi o perî görinür Âdemcesine

5 Ey Niṡârî bu cihân içre kişi biñ yaşa
Gelmeye vaḳt-i ecel ol aña bir demcesine

227. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ḫâneme ḳıldı ḳadem-rencîde yârim bu gice
Baḫtıma virdi şeref kevkeb-i târım bu gice

2 Baʿde-i laʿl-i lebin bezm-i viṣâlinde müdâm
Ṣundı ben teşnesine çeşm-i ḫumârım bu gice

3 Daḫi bî-hûde fiġan eylemezin faḫte-veş
İrdi pâyâna dilâ nâle vü zârım bu gice

4 Neylerim bâġ-ı cihânıñ gülini sünbülini
Gül ʿizârından idi bûse vü kenârım bu gice

5 Ey Niṡârî bu saʿâdetlü gün itdi çü mürûr
Geldi tenhâ baña ol lâle ʿizârım bu gice

228. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Külbe-i aḫzânıma geldi o mâhım dün gice
Şuʿle virdi gün gibi necm-i siyâhım dün gice

2 Dâd iderdim ol büt-i dil-ḫˇâhımı gördükçe ben
Diñledi feryâdımı ol dâd-ḫˇâhım dün gice

3 Ḳânıma her dem girerken ġamze-i ḫûn-rîz ile
Gerdeninden zülf-tek ṣaldı günâhım dün gice

4 Ben niyâz itdikçe nâzenin az idüp ḳahr itmedi
Ġamzesiyle ḳâsım-ı ḫâver-sipâhım dün gice

5 Ey Niṡârî devlet ile ʿizzet ile luṭf ile
Külbe-i aḫzânıma geldi o mâhım dün gice

229. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dil virelden pertev-i mir'ât-ı rûy-ı dilbere
Nâẓır olmaz bir naẓar âyîne-i İskendere

2 Bâġbân-ı ruḫsâr-ı cânân var iken verd-i teriñ
Kimse almaz bâġını ʿâlemde füls-i aḥmere

3 ʿÂrıż-ı dilberdeki ḫâl-i siyah üstünde mû
Beñzer ey dil aḫker-i sürh üzre dûd-ı ʿanbere

4 Çihre-i zerdim görüp baḳmaz sirişk-i çeşme
Ḫûb-rûlar meyl ider dirlerdi ḫod sîm ü zere

5 Cânım almaḳdır murâdı ḫançer-i müjgânınıñ
Ey Nis̱ârî şimdiki demde hele ḳaṣdı sere

230. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 O yâr-ı bî-naẓîriñ câm-ı ʿaşḳından çeken bâde
Ḳalur bî-hûş eylemez tâ ebed ol sâḳî dünyâda

2 Belâ-yı bend-i zülfi gerdenimde nola ṭavḳ olsa
Ḳul oldum başıma sulṭan iken bir serv-i âzâda

3 Taḥammül eylemek mümkin olaydı ṭaʿn-ı aʿdâya
Vaṭan ṭutmaz idi Ferhâd u Mecnûn kûh u ṣaḥrâda

4 Riyâzet ile irişdi menzil-i maḳṣûda ʿârifler
Riyâ ile henüz mescidde vâʿiẓ lâf u daʿvâda

5 Nis̱ârî şimdi bir maḥbûb-ı gendüm-gûna ʿâşıḳdır
Viripdir ḫirmen-i ṣabr u ḳarar ḫâsılı bâde

231. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ney gibi baġrı delik bir sâz buldum kendime
Nâlem âhengin ṭutar dem-sâz buldum kendime

2 Degme bâzuya süzülmez ḳonmaġa olmaz şikâr
Bir gözi laçin hüma-pervâz buldum kendime

3 Her cüvânıñ baḳmazım ġunc u delâline dilâ
Ġonca-veş bir dilber-i ṭannâz buldum kendime

4 Derd-i ʿaşḳım dün sen dildâre şerḥ itdim birâz
Şâd-mânım ben de bir hem-râz buldum kendime

5 Vâdi-i ʿaşḳa düşelden ḫûb-rûyânın hele
Ben cefâsın çoḳ vefâsın az buldum kendime

6 Ey Nis̱ârî gizli sırrım fâş idermiş ʿâleme
Eşk-i çeşmim gibi bir ġammâz buldum kendime

232. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Nihâyet bulsa ġam hecr âḫir olsa yârimiz gelse
Viṣâliyle müşerref eylese dildârımız gelse

2 Biraz dem aġlamaḳdan fâriġ olsa çeşm-i giryânım
Ġubâr-ı pây-ı esbi tûtiyâ âs̱ârımız gelse

3 Göñül mülkine aḳın ṣalmadan ġam leşkeri ey dil
Ḳaşı ya kirpigi oḳ ġamzesi tatarımız gelse

4 Şarâb-ı şevḳ ile itse bizi şûrîde vü şeydâ
Leb-i mül ruḫları gül şûḫ-ı şîrîn-kârımız gelse

5 Ḫalâṣ olsa Nis̱ârî bülbül-i cân ḫâr-ı miḥnetden
Ṣafâlar kesb olunsa yâr-ı gül-ruḫsârımız gelse

233. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Şikâr itdi tezerv-i cânı bir bâz-ı siyeh-çerde
O şehbâz-ı siyeh çeşmiñ ḫayâlidir uçar serde

2 Aceb mi sâye-veş efgende olsam o sehî-ḳadde
Naẓîrin bulmadım aṣla aradım baḥr ile berde

3 Nedendir ey müneccim ehl-i ʿaşḳıñ yıldızı düşkün
Müsâʿid mi degildir ṭâliʿi çarḫ-ı bed-aḫterde

4 Şu kim ol dilber-i sengîn diliñ göñlünde yer ṭutsa
Daḫi ġam çekmeyüp hergiz ḳazırdı sikke mermerden

5 Düşerdim sâye gibi pâyına ey serv-ḳadd her dem
Seniñ reftârıña beñzer leṭâfet olsa ʿarʿarda

6 ʿAraḳ-rîz oldıġı demde görünse pür-tâbı
Ṣanasın ḳaṭre-i şebnem düşüpdür ḳırmızı verde

7 Nis̱ârî derd-i dil şerḥ itmek içün merdüm-i çeşm
Sirişk-i sürḫ ile ḫaṭṭlar yazupdur çihre-i zerde

234. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ben o merdim ki hevâdan giçe göñlüm yeñile
Sevdi o cân ile o bir tâze cüvânı yeñile

2 Küşti-gir-i ġam-ı hicrânı olandan beri dil
Gelse meydânına biñ Vâmıḳ u Mecnûn yeñile

3 Sînede dâġ-ı siyâhım es̱erin gördi didi
Eskimiş bunları var yine yeñiden yeñile

4 Eskiden cevriñe muʿtâd iken âvâre göñül
Ey felek ney ki bize bunca cefâlar yeñile

5 Kim ḳaçar dâmenine yüz sürüben aġlamadan
Ey Nis̱ârî gözümün yaşını silse yeñile

235. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Severiz dilberi bizler ẓurafâ ḳavlince
Oḳuruz ḥüsn-i kitâbın ʿulemâ ḳavlince

2 Dil-i bîmârıma ṣıḥḥat irişür vardıḳça
Kûyıdır dâr-ı şifâmız ḥukemâ ḳavlince

3 Çeşmine ṣâd o elif ḳaddine di zülfine lâm
Ey dil ebrûsı ḫo râdır şuʿarâ ḳavlince

4 Yâr ile itdügümüz vażʿı görenler didiler
Ey Nis̱ârî bu reviş şâh u gedâ ḳavlince

236. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Âteş-i ʿaşḳıñ düşelden bu dil-i dîvâneye
Murġ-ı cânım döndi ol âteşteki pervâneye

2 Miḥnet-i derd-i belâdan olmadım bir dem ḫalâṣ
Göñlimi teslim idelden ol gözi mestâneye

3 Ḫaṭṭıñ esrârı beni ol resme ḥayrân itdi kim
Raġbet itmen ʿömrüm olduḳça daḫi peymâneye

4 Derd-i ʿaşḳıñ mesken itse göñlümi maʿzurdur
Genci olan eyler defîne eks̱erî vîrâneye

5 Bâde-i laʿliñ görelden ol gözi mestâneniñ
Ey Nis̱ârî ayaġ atsam kâfirim meyḫâneye

237. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 ʿAceb rûyıñdaki ol ḫâl-i misk-âsâ mıdır yoḫsa
Ya ʿaks-i merdüm-i çeşmân-ı ḫûn-bâlâ mıdır yoḫsa

2 Ruḫuñ üzre görinen noḳta ḫâliñ midir âyâ
Dil-i ʿâşıḳda dâġ-ı derd-i ʿaşḳ-efzâ mıdır yoḫsa

3 O ruḫsârıñdaki ḫâl-i siyah ey gözleri âhu
Ḫıṭâdan Rûma gelmiş nâfe-i kâlâ mıdır yoḫsa

4 Yaḳupdur sîneye daġ-ı ġamıñ ḫâliñ mis̱âlinde
ʿİzâr-ı tâb-nâkıñ lâle-i ḥamrâ mıdır yoḫsa

5 Sipend-âsâ Nis̱ârî nâr-ı ruḫsârında cânânıñ
O ḫâl-i dâne dâne ḥabbet′üs-sevdâ mıdır yoḫsa

238. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Getürdi cûşa ṣahbâ-yı maḥabbet ḳalb-i ʿuşşâḳı
" Edir ke′sen ve nâvilhâ elâ yâ eyyühe′s-sâḳî"

2 Miyânıñ ḥasretiyle künc-i ġamda ḳılca ḳalmışdır
Viṣâliñle müşerref ḳıl esirge cân-ı müştâḳı

3 Biri ḳaṭʿ eyler biri cân-baḫşmış bildim
Firâḳıñla viṣâliñde muḳarrer zehr ü tiryâḳî

4 Yazılmış dest-i ḳudretle meṭâliʿ şerḥine benzer
Ḫaṭṭ-ı reyhân ile cânâ kitâb-ı ḥüsnüñ evrâkı

5 Nis̱ârîyi ḍalâletde ḳoma ḥayrân ü ser-gerdân
Hidâyet ḳıl aña göster Ḫudâ ya râh-ı ıṭlâḳı

239. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dürr-i yektâsın sen ey iḳlîm-i ḥüsnüñ gevheri
Bulmadım hem-tâ saña gezdim ḳamu baḥr ü berri

2 Bâde-i laʿliñ müyesser olsa ey rûḥum baña
Olmaz idim Ḥaḳḳ bilür âb-ı ḥayâta müşteri

3 Teşne-diller gördügi demde sîrâb olur
Geçse göñlümden ʿaceb midir o şûḫuñ ḫançeri

4 Muṣṭafasız Ravża-i Rıḍvâna yoḳdur meylimiz
Zâhidâ vaṣf eyleme ġılman u ḫûrı serseri

5 Rûz u şeb pür-nûr olursa dîde-i cânıñ nola
Kuḥl idindik ey Nis̱ârî ḫâk-i pây-ı dilberi

240. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Dâm-ı ʿaşḳa dil giriftâr olmasun öldür beni
Miḥnet-i hicrân ile yâr olmasun öldür beni

2 Ey güneş ṭalʿat cemâliñsiz dil-i ser-geşteniñ
Dâr- ı dünyâ başına dâr olmasun öldür beni

3 Fâş iderse ger en'el-Ḥaḳḳ sırrını Manṣûr-ı dil
Kâküliñ dârına ber-dâr olmasun öldür beni

4 Mıṣr-ı dilden çıḳsa Yûsuf-veş vefâ bâzârına
ʿÂlemiñ ḥalḳı ḫırîdâr olmasun öldür beni

5 Laʿl-i dürr-bârıñ Nis̱ârî vaṣf idüp medḥ eylese
Maʿnâ-i naẓm şekker-bâr olmasun öldür beni

241. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gülşene memlû olaldan bülbülüñ âvâzesi
Nâz ile güldi açıldı ġoncanıñ ḫamyâzesi

2 Faṣl-ı gülde neylesün bî-çâreler gül seyrini
Gül yerine sînede bitmez mi daġ-ı tâzesi

3 Arzû-yı bâde-i laʿliñ ile oldı sâḳiyâ
Meskeni ʿaşḳ ehliniñ meyḫâneniñ dervâzesi

4 Bir kemân ebrûya meyl itdi göñül kim sîneden
Eksik itmez tîr-i cevrin ġamze-i ġammâzesi

5 Mû-miyânı gibi yâriñ bî-vücûd olsam nola
Câna geçdi ey Nis̱ârî cevr-i bî-endâzesi

242. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂşıḳıñ cânâ ḫayâliñdir dem-â-dem pîşesi
Ḥalḳa-i zülf-i siyeh-fâmıñ durur endîşesi

2 Kuh-sâr-ı ḳulle-i ʿaşḳıñ pelengidir göñül
ʿArṣa-i ʿaşḳıñ şehâ ḫâli degildir mîşesi

3 Ol ḳadar çekmiş ġam-ı şîrini miskîn kûh-ken

Ün virür şîrin diyü ṭaşa ṭoḳunsa tîşesi

4 Ey büt-i raʿnâ cefâ sengin urursın sîneye
İḥṭiyât itmez misin nâ-geh ṣına dil şîşesi

5 Gerçi Leylâdan cüdâ düşmüşdi Mecnûn-ı ḥazîn
Leylî taṣvirdi ammâ gönlünün her kûşesi

6 Nâz-perver bir güzel sevmiş Niṣ̱ârî dostlar
H̱âṭırında şimdi oldır rûz u şeb endîşesi

243. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Semâ'-i Mevlevî içre gören ol şâh-ı ẖûbânı
Ṣanur kim devr ider inmiş yere ẖurşîd-i raẖşânı

2 Nigehbân olmaḳ içün bed-naẓardan ol perî-rûya
Görenler cümle olurlar cânla dilden s̱enâ-ẖˇânı

3 Mesîḥ-âsâ virür cân mürdeye laʿl-i şifâ-baẖşı
Nola bî-çâreye diller leblerinden umsa dermânı

4 Ġubâr-ı ẖâk-i pâyı var iken ol merdüm-i çeşmiñ
Gözüm çıḳsun alursam ʿaynıma kuḥl-ı Ṣıfâhânı

5 Eger maḳbul olursa ẖidmetiñde ey melek-sîmâ
Nis̱âr eyler yoluñda bu Nis̱ârî ʿaşḳ ile cânı

244. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Lebleriñ yâdıyla dil peymâne şeklin baġladı
Tîr-i ġamzeñ sînem üzre şâne şeklin baġladı

2 Ruẖlarıña cân u dil murġın şikâr olmaz dime
Çîn-i zülfüñ dâm u ẖâliñ dâne şeklin baġladı

3 Ceyş-i ġuṣṣa göçmeden ẖayl sitem ḳonmaḳdadır
Bu rıbaṭ-ı dil misâfirẖâne şeklin baġladı

4 Sen de feryâd ile Mecnûndan beterdir derd-i ʿaşḳ
Ânlarıñ ʿaşḳı dilâ efsâne şeklin baġladı

5 Ḳayd-ı bend eyler diyü zencîr-i zülfin ol nigâr
Ey Nis̱ârî göñlümüz dîvâne şeklin baġladı

245. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Gülsitân-ı dehrde gördük nice raʿnâ güli
İçlerinde ġonca-i terdir dilâ ammâ ʿAli

2 Esb-i nâzı cilvelendirse ger ol çâbük-süvâr
Şüphesiz hep ẖûb-rûlardan alurdı öñdili

3 Defter-i ʿuşşâḳa tek ḳayd eylesin biz bendesin
Her ne cevr itse cefâsına anıñ dedik belî

4 İstemezler bâġını bâzârda bir ḥabbeye
Sünbül-i narẖına indirdi muʿanber kâküli

5 Bend-i zülf-i yârdan ḳurtulmadan ey dil henüz
Yeñileden oldum Nis̱ârî gibi rüsvâ-yı deli

246. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿÂşıḳa kâr itmez anıñçün şehâ ġam neş'esi
Bâde-i laʿl-i lebiñden var dem-â-dem neş'esi

2 Zerrece tiryâḳ-ı laʿliñ nûş iden bî-çâreye
Neş'e virmez ey ṭabîb-i cân u dil semm neş'esi

3 Ey eṭıbbâ mübtelâ-yı derd-i ʿaşḳı dilbere
Şerbet-i vaṣlından özge nem nider em neş'esi

4 Mihr-i laʿliñ şekli birle ey Süleymân-ı zaman
Dîvlere dünyâya ḥükm itdirdi ẖâtem neş'esi

5 Dest-res bulmasañ olmazdı o şûẖuñ vaṣlına
Ey Nis̱ârî çihre-i zerdiñde ẖürrem neş'esi

247. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Bugün meydân-ı ʿaşḳ içre cihânıñ merd-i mümtâzı
Muhammed Şâhıñ olmuşdur şehâ ʿuşşâḳ-ı ser-bâzı

2 Hezâran murġ-ı cânı bir zaman içre şikâr eyler
Eger şâhinî-veş ey dil süzülse çeşm-i şeh-bâzı

3 Cihânıñ cîfesinden el çeküp Sîmurġ-ıʿAnḳâ-veş
Dilâ Ḳâf-ı ḳanâʿat seyrin ile eyle pervâzı

4 Ṣadâ-yı nâleme dem-sâz olursa sâkiyâ gelsün
Ser-âġâz eylesün muṭrıb bugün meclisde şehnâzı

5 Nis̱ârî bulmaḳ isterseñ kemâl-i rütbe-i naẓmı
Ziyâret eyle var cân u göñülden ẖak-i Şirâzı

248. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ey güzellik mesnedinde şâh-ı ẖûbânım Velî
Vey letâfet gülşeninde verd-i ẖandânım Velî

2 Sînem oḳ meydânı itdi tîr-i ġamzenle müjeñ
Ḳaşlarıñ ḳavsiyle ey ẖurşîd-i raẖşânım Velî

3 Kâküliñ şebbûy ẖâl-i ʿârıżıñ misk-i Ḫuten
Naẖl-i güldür ḳâmetiñ serv-i ẖırâmânım Velî

4 Göñlüm aldı nice biñ siḥr ile câdû gözleriñ
Cân ilin yaġmaladı ey şûẖ-ı fettânım Velî

5 Naġmeler egler Nis̱ârî bülbül-i şeydâ gibi
Ruẖlarıñ şevḳiyle ey gül-berg-i ẖandânım Velî

249. (Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1 Göstermesen âyîneye ger rûy-ı vefâyı
ʿAksiñle gelüp ḳarşuña itmezdi ṣafâyı

2 Düştükçe ruẖuñ üstüne ol zülf-i şeb-âsâ
Gizlendi bulutda ṣanurın Şems ü Ḍuḥâyı

3 Vaṣfıñda ḥabîbim düşürür ḳîl ile ḳâle
Mażmûn miyânıñla dehânıñ şuʿarâyı

4 Bûs itmege ṣarḳarsa nola ʿârıż-ı pâkiñ
Yüz buldı çıḳardıñ başına zülf ü dütâyı

5 Zâhid göreyin dirseñ eger nûr-ı tecellî
Âyîne ideyin bir ṣanem-i mâh-liḳâyı

6 Ġam çekme ṣaḳın faḳrına faẖr eyle Nis̱ârî
Faẖr'üs-S̱aḳaleyn çünki severmiş fuḳarâyı

250. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bir siyâh-çerde cüvânıñ ġamze-i ġaddâresi
Eyledi âvâre göñlüm ʿâşıḳ-ı bî-çâresi

2 Çeşm-i giryânım görelden kâkül-i leylî-veşin
Oldı dil Mecnûn-ṣıfat deşt-i ġamıñ âvâresi

3 ʿÂşıḳıñdır çarẖ-ı ẖam-ḳaddi sînesinde câ-be-câ
Dâġlardır penbe-i tecdîd ile seyyâresi

4 Ey kemân-ebrû müjeñ şemşîri ḫavfından seniñ
Sîne-i ṣad-pâreniñ eksik degildir yâresi

5 Maʿden-i mihr ü vefâdır ey Nis̱ârî ol ṣanem
Âfet-i ġamdan beri olsun gül-i ruḫsâresi

251. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Kemend-i zülfiñe dil baġlayan dîvâne olmaz mı
Şarâb-ı ʿaşḳıñı nûş eyleyen mestâne olmaz mı

2 Maḥabbet ehli bir şeb dâḫil-i bezm olsa sulṭânım
Cemâliñ şemʿine perr yaḳmaġa pervâne olmaz mı

3 Ruḫuñda çîn-i zülfüñle görünse dâne-i ḫâliñ
Göñül murġı esîr-i bend-i dâm u dâne olmaz mı

4 Ḳaçarsın âşinâdan yâdlar ile ülfet eylersin
Şehâ anlar da birgün dûr olup bîgâne olmaz mı

5 Nis̱ârî sen ṣaçı leylî-veşiñ ʿaşḳıyla âḫir-kâr
Düşüp ṣaḥrâlara Mecnûn gibi dîvâne olmaz mı

252. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Ḥaḳḳa minnet dostlar dildârı gördüm bir daḫi
Çeşmi sâḥir ġamzesi mekkârı gördüm bir daḫi

2 Baġladım zünnâr-ı ʿaşḳa zülf-i sevdâsıyla dil
ʿÖmrümüñ vârı büt-i ḫun-ḫˇârı gördüm bir daḫi

3 ʿAndelîb-âsâ ânıñçündür nevâ-sâz olduġım
Ol dehânı ġonca gül ruḫsârı gördüm bir daḫi

4 Kuh-ken-veş başa çıḳdım kâr-ı ʿaşḳı ḫüsrevâ
Ol leb-i şîrin şeker güftârı gördüm bir daḫi

5 Şâm-ı firḳatde Nis̱ârî çıḳmadın cân-ı żaʿîf
Rûz-ı vaṣl irişdi rûy-ı yâri gördüm bir daḫi

253. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Feʿûlün)

1 Görüp dildârı didim yâ ḥabîbî
Eşkiñden cüdâ it seg raḳîbi

2 ʿİzârıñ gülşenine ḳarşu her dem

Ḳo feryâd eylesün dil ʿandelîbi

3 İrişürdi dil-i bîmâra ṣıḥḥat
Geldi yanına ol cân ṭabîbi

4 Olupdur çeşm-i pür-ḫışmıñ ġazab-nâk
Diler ḳatl ide nâ-Ḥaḳḳ ben ġarîbi

5 Nis̱ârîye görünmez nice gündür
Müselmanlar görüñ ol dil-firîbi

254. (Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 ʿAşḳ eri kûyında yâriñ baġlasa ṣaf ṣaf alay
İtleri içre daḫi yoḳdur raḳîbâ saña cây

2 Aġzına dil vir biraz dem muṭrıbâ söylet de gör
Nâle-i dil-sûzımıñ taḳlîdini eyler mi nây

3 Kes̱ret-i dünyâdan el çekdiñse gerçek zâhidâ
Ḫalvetiñde yâ nedir ḫalḳ ile bunca hûy u hây

4 Nâr-ı dûzaḫdır gülistân merdüm-i nâdân ile
Külḫan olur ʿârife aḫbâb ile rûşen-i saray

5 Bâd-ı himmetle irişdi menzîl-i maḳṣûdına
Râh-ı ʿaşḳ içre olan kimse Nis̱ârî ḫâk-i pây

255. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 O dildâr-ı cefâ-cûdan vefâdır ḳaṣdımız şimdi
Dil-i bîmâra laʿliñden şifâdır ḳaṣdımız şimdi

2 Ḳabul itdik dilâ zünnâr-ı zülfin deyr-i ʿâlemde
Muḥaṣṣal bir büt-i ṣâḥib-liḳâdır ḳaṣdımız şimdi

3 Yeter çekdik ḫumâr-ı câm-ı zehr-âlûd-ı hicrânı
Şarâb-ı vaṣl-ı cânânı recâdır ḳaṣdımız şimdi

4 Murâd itsem ʿaceb midir ṭabîbim şerbet-i laʿliñ
Marîż-i ḫasta-i ʿaşḳa devâdır ḳaṣdımız şimdi

5 Ṭavâf-ı Kaʿbe-i kûyına saʿy itsem nola yâriñ
Nis̱ârî Merve ḥaḳḳı çün Ṣafâdır ḳaṣdımız şimdi

256. (Mefʿûlü Fâʿilâtü Mefâʿîlü Fâʿilün)

1 Yazdı debîr-i ṣunᶜ ruḫunda ḫaṭṭ-ı celî
Sürḫ-i sirişk-i ᶜâşıḳ ile ḳıldı cedveli

2 Hem-ser ṭutardı kendüsini ḳâmetine serv
Bâd anı ṣarsdı silkdi baş egdi didi belî

3 Mestâne dün dehânımı isterseñ öp didiñ
Ḫayl-i laṭîf laṭîfedir aġzıñdan öpmeli

4 Şevḳ-i ᶜizâr-ı âli düşüp câm-ı bâdeye
Gûyâ ki ᶜaks-i şems-i münîr oldı münceli

5 Yâd eyleyüp Nis̱ârîyi olma raḳîbe yâr
Meyl eyleme nedîd sege sevdügüm ᶜAli

257. (Mefâᶜîlün Mefâᶜîlün Feᶜûlün)

1 Görüp dil yine bir çeşm-i ġazâli
Olupdur deşt-i ᶜaşḳıñ pây-mâli

2 ᶜİzâr-ı ᶜâli üzre ḫâl-i müşgîn
Degildir âlden bir laḥẓa ḫâlî

3 Eritmezdi vücûdun nâr-ı ḫaclet
Ruḫundan çekmese şemᶜ infiᶜâli

4 Nola dil mû miyân-ı fikrin itse
Olur ṭabᶜ ehliniñ ince ḫayâli

5 Nedir bî-hûde vâᶜiẓ lâf u güftâr
Söz oldur kim ola anıñ meâli

6 Cihânıñ yegdir aṭlas câmesinden
Ḳanâᶜat ehliniñ bir köhne şalı

7 Nis̱ârîyi şehâ luṭfuñla yâd it
Ḳul eyle kendüñe ṣâḥîb-kemâli

258. (Mefᶜûlü Mefâᶜîlü Mefâᶜîlü Feᶜûlün)

1 Çün ḳâfilesin şâhid-i gül bâġa düşürdi
Ferhâdını Şîrin-dehenâ ṭaġa düşürdi

2 Dil-i kebg ṭururken ṣanma ṣaldı raḳîbe
Şehbâzını çeşm-i siyehiñ zâġa düşürdi

3 Ol serv-i ḫırâm eyledi dün sâye-mis̱âli
Üftâdelerin hep ḳara ṭopraġa düşürdi

4 Çîn-i ser-i zülf-i siyehiñ ey gözi ṣayyâd
Çoḳ şiftenin murġ-ı dilin aġa düşürdi

5 Cevr ile perîşân-ı dil idüp hem-çü Nis̱ârî
Zülfin o perî-peykerim ayaġa düşürdi

259. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Nihân meyl itdügi aġyâra yâriñ âşikâr oldı
Dil-i miḥnet-pezîr endûh-ı hicrân ile yâr oldı

2 H̱ırâmân olmuş ol serv ʿazm idüp ṭarf-ı çemen-zâra
Ayaḳ seyrin idüp aʿdâ ile dirler kenâr oldı

3 Maḥabbet-bâzın ey dil bir teẕerv-i nâza ṣal sen de
Raḳîb-i zâġa ol kebg-i derî çünkim şikâr oldı

4 ʿAdûlarla ʿalâḳa eyledikçe sûy-ı ʿâşıḳdan
O gül ruẖsâra ḳarşu naġme-i bülbül hezâr oldı

5 Nis̱ârî iẖtilâṭın ġayr ile gördükde dildârıñ
ʿİnân-ı iẖtiyârı ḳalmadı bî-iḥtiyâr oldı

260. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Güzellendi güneş yüzlüm irişdi feyż-i rabbânî
Benim ʿAbdülkerîmim mülk-i ḥüsniñ oldı sulṭânı

2 Otursa mesned-i ḥüsn üzre nâz ile o meh-peyker
Cihân dilberleri lâyıḳ anuñ olursa der-bânı

3 Tebessüm eyledikçe ġoncadır ẖandân olur gûyâ
Tekellüm eylese şîrin sözin ne cânlar erzâni

4 Cebîni üzre ol kâkül midir yâ sünbül-i ẖoş-bû
Yâẖut mâr-ı siyehdir ḥıfẓ içün ol genc-i pinhânı

5 Nis̱ârî künc-i ġamda gözleriñ gibi yatur bîmâr
Ṭabîbim şerbet-i laʿl-i lebiñle eyle dermânı

261. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilatün Feʿilün)

1 Ṣâd-mân ol ki dilâ sevgilü yâriñ geldi
Âl ile ʿaḳlıñ alan lâle-ʿizârıñ geldi

2 Hecr elinden daẖi ey bülbül-i dil itme fiġân
Leb-i ġonca ruẖ-ı gül tâze bahârıñ geldi

3 Müjde olsun saña ey merdüm-i ġam-dîdelerim
Ġamzesi ḳan içen ol çeşm-i ḫumârıñ geldi

4 Ser-i çevgân ser-i zülfine ṭop et ki dilâ
Ḫûblar şâhı olan çeşm-i ḫumârıñ geldi

5 Ey Nis̱ârî yoluna naḳd-i dili eyle nis̱âr
Şeh-levendiñ o perî-şîvelü yâriñ geldi

262. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 Ṣûfî-yi ḫar ki çeker mûy ile ferdâ ġamını
Çekse bâri hele bir dilber-i raʿnâ ġamını

2 Sâḳiyâ cürʿa-i câm-ı leb-i laʿliñi çeken
Bezm- iʿâlemde çeker mi daḫi ṣahbâ ġamını

3 Ruḫlarıñ gül gibi tek cânâ ṣafâ-baḫş olsun
Çöp ḳadar çekmeyeyin lâle-i ḥamrâ ġamını

4 Âşiyân itdügi başdan ne belâ murġ-ı ġamın
Ḳays ḫod almış idi başına Leylâ ġamını

5 Ey Nis̱ârî şeh-i ʿâlemde olursa kişiye
Var mıdır çâre ki hiç çekmeye dünyâ ġamını

263. (Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilâtün Feʿilün)

1 İtdi ʿuşşâḳa vedâʿ ruḫları âlim gitdi
Ḳalmadı zerre ḳadar tende mecâlim gitdi

2 Dîde vü dilde ḫayâli ṭurıyor gitmedi hiç
Ṣûretâ gerçi kim ol ḳaşı hilâlim gitdi

3 Ne ʿaceb deşt-i cünûn içre idersem tek ü pû
ʿAḳlımı ġâret idüp çeşm-i celâlim gitdi

4 Ṣalsam ey dil nola ṣaḥrâya kemend-i âhım
Ḳaçdı ben şifteden vaḫşî ġazâlim gitdi

5 Yâd-ı zülfiyle Nis̱ârî nola âh eylese dil
Şeb-i firḳat irişüp rûz-ı viṣâlim gitdi

264. (Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Gel ey sâḳî irişdi yine gül faṣlı ṣafâ devri

Maḥall-i ʿayşdır câm-ı şarâb- ı dil-güşâ devri 188

2 Olurduḳ kâm-rân ey dil alurdıḳ kâm dilberden
İdeydi ger murâd üzre sipihri pür-cefâ devri

3 Ṣabâ-yı çîn-i zülf-i müşk-bârı bî-ḳarâr itmiş
Ser-i kûyın dolanur eyleyüp ṣubḥ u mesâ devri

4 H̬aṭıñ dah̬i irişdi laʿliñi emdirmediñ gitdi
Seniñ devriñde cânâ görmedi ʿâşıḳ vefâ devri

5 Nis̱ârî bir büt-i sîmin bedenle ṣaḥn-ı gülşende
Ṭolular nûş olunsa olsa câm-ı merḥabâ devri

(Mefʿûlü Mefâʿîlü Mefâʿîlü Feʿûlün)

1

1 Ṣanmañ bizi ki râġıb-ı zer mâyil-i mâluz
Yâ ṭâlib-i câh yâ heves-i ḳîl ile ḳâluz

2 Dünyâ-yı denîden ne ʿaceb nefret idersek
Fehm eylemişüz nidügini vâḳıf-ı ḥâlüz

3 Çarḫ u felegiñ çekmek ile bâr-ı girânın
Oldı ḥalaḳa ḳâmetimiz mis̱l-i hilâlüz

4 Zâhid gibi âzürde-i ḫâṭır degülüz biz
Çekdik başımız ḫırḳaya dem-beste-i lâlüz

5 Pâkize-yâlıñ yüzlüleriñ şemʿ-i ruḫundan
Yandırmaġa dil şemʿini fânûs-ı ḫayâlüz

6 Biz ḫâk-i der-i meygede-i pîr-i muġânuz
Rüsvâ-yı melâmet-zede-i rind-i cihânuz

2

7 Sâḳî demidir bezme getür sâġar-ı ṣahbâ
Mirʾât-ı dili jeng-i keder itmeden ifnâ

8 Bârid sözini diñlemeyüp vâʿiẓ-i şehriñ
Meyḫâne bucaġın idelim mesken ü meʾvâ

9 Eflâke yetürmekde ser-i câhil ü nâdân
Mey gibi ayaġa düşiyor ʿâḳîl ü dânâ

10 Her ebleh-i ḫar çünki giçer ṣadrına bezmiñ
Taḥṣîl-i kemâl itmeyelim biz daḫi aṣlâ

11 Güncişk ile çün ḳıymeti bir bâġ-ı cihânda
Bî-hûde fiġân eylemesün bülbül-i şeydâ

12 Bu mıṣraʿ bir laḥẓa diliñden ḳoma zinhâr
Her mübtez̠eliñ ḫʷânına gel düşme mekes-vâr

* Başlıkta Tercî-i Bend denilmesine rağmen, kafiye açısından bu manzume bir terkîb-i benddir.

3

13 Ey ṣâḥib-i zer niceye dek renc-i meşaḳḳat
Dünyâ-yı denîye bu ḳadar mihr ü maḥabbet

14 Tañrı yoluna virmege bir aḳçe ya bir pul
Gelmez dil-i sengîniñe inṣâf u mürüvvet

15 Görseñ bir ʿabâ-pûş faḳîr-i merd-i Ḫudâyı
Cerr ide diyü ḳalbiñ ider buġẓ u ʿadâvet

16 Yoḳ olsun o dervîşe de bu ḫân-ḳâh içre
Her şaḫṣ-ı denîye ide bir ḥabbeye minnet

17 Bu Ḳâf-ı ḳanâʿatde odır merd-i güzîn kim
ʿAnḳâ-dil olup eylemeye cîfeye raġbet

18 Bî-hûde ne lâzım çekesin ġuṣṣa ile renc
Ḳısmet olunan saña irişür ir eger geç

4

19 Aḥvâl-i cihâna ola gör vâḳıf-ı mażmûn
Endîşe-i zer eylemesün baġrıñı pür-ḫûn

20 Ardıñca yürür gürg-i ecelden ḫaberiñ yoḳ
Günden güne ḥırṣ-ı ṭamaʿıñ olmada efzûn

21 Şeyṭân gibi ṣaġ olmaġa dünyâda murâdıñ
Ḳalbiñ ise dem-â-dem elem-i dehrle maḥzûn

22 Terk it ġam-ı ferdâyı bu dehr-i kühen içre
Bir tâze cüvâna ola gör ʿaşḳ ile meftûn

23 Öp pîr-i muġânıñ ayaġın ʿârif-i vaḳt ol
Nûş eyle hemân şâm u seḥer bâde-i gül-gûn

24 Ser-menzîl-i maḳsûda ḳadem basmaġa her-gâh
Uy kâfile-i ʿaşḳa tevekkeltü ʿaleʾl-lâh

5

25 Dil meyl-i hevâ-yı heves-i ʿaşḳ ideyin dir
Kendüye ġam u miḥneti hem-derd ideyin dir

26 Ebnâ-yı zamandan geleli ḫâṭıra nefret
Vaḥşîler ile Mecnûn gibi ülfet ideyin dir

27 Oldıḳça dile derd-i maḥabbet müteʾes̠s̠îr
Her gice özin bir yere mihmân ideyin dir

28 Dil kâkül-i sevdâ-yı nigâr ile ṣabâ-veş
Dünyâyı gezüp ʿâlemi seyrân ideyin dir

29 Gezdi yüridi Rum ilini bir nice müddet
Maḳṣûdı yine ʿazm-i Sıtanbul ideyin dir

6

30 Ey ḫᵛâce-i bî-ʿaḳl nedir bu ṭamaʿ-ı ḫâm
Dünyâ-yı denîden nice ḳâbil ṭaleb-i kâm

31 Neñ ṣıġmadı bu dâr-ı ġurûra anı bilsek
Yapmaḳ niye Şeddâd-binâ eyleyüp ibrâm

32 Mescidde tamâm zerḳ ü riyâ ṭâʿat-i zühdüñ
Cemʿ eyledügiñ aḳçe ḳamu vaḳf ile etyâm

33 Çeşmiñde żiyâ ḳalmadı rîşiñde siyeh-mû
Cemʿiyyet-i mâl itmege itdiñ yeter iḳdâm

34 Zevḳ ise ġaraż ṣubḥ u mesâ hem-demiñ ile
Bir şîşe mey-i nâb ile bir yâr-ı gül-endâm

35 El virdigi dem ʿıyş u ṣafâ eyleme ihmâl
Ḫoş gör o demi ṣoñra dime nolur ʿaceb ḥâl

7

36 ʿAşḳa dil ü cân ile rıżâ virdi Nis̱ârî
Yaḳdı elem-i âteş-i ʿaşḳ cân-ı figârı

37 Ṣabr eylemege ḳalmadı çün gördi taḥammül
Seyyâḥ-ı cihân olmaġa dil virdi ḳarârı

38 Her şehri ki seyr itmek içün itdi temekkün
Sevdi bir elif ḳaddli güzel lâle ʿizârı

39 Yârâna yolıñ uġrasa ey bâd-ı ṣabâ ger
Dirlerse ki gördiñ mi ol ḫasta-i zârı

40 Şerḥ itmege yoḳ ḥâl-i dili ḳâbil-i imkân
Bu naẓm-ı dürer-bârı oḳı anlara bâri

41 Ḥâlâ bir Rum ili cüvânına olup ḳul
Tekrâr elem-i ʿaşḳı göñül eyledi maḳbûl

TAHMÎS-İ NİS̱ÂRÎ

1 Yine cân u dile te's̱îr idüp kâr eyledi firḳat
Şuʿâ-yı mihr ü mâhımı çeşmime târ eyledi firḳat
Benüm dâr-ı cihânı başıma dâr eyledi firḳat
Ṭabîbimden cüdâ ben ḫastayı zâr eyledi firḳat
Düşürdi yeter hicrâna bîmâr eyledi firḳat

2 Beni gerdûn ayırdı ẓulm idüp gül yüzlü mâhımdan
Ḳalup künc-i belâda ayru düşdüm pâdişâhımdan
İderken luṭf ümmîdin dilber-i ʿâlem-penâhımdan
Şikâyet eylemiş hecrinde ol meh sûz-ı âhımdan
Nice âh itmem ki cânıma kâr eyledi firḳat

3 Dem-â-dem aġlamaḳdan ḳana dönse çeşm-i giryânım
Yanup ḫâkister olsa nâr-ı ġamla ḳalb-i nâlânım
Muḥaṣṣal yüz çevirsem terk idüp iḫvân u yârânım
Fenâ ser-menzilin seyr itmege bir yâr idi cânım
Beni ḳurtardı ol ġamdan sebük-bâr eyledi firḳat

4 Benim gibi ḳanı bir mübtelâ bîmâr-ı hecr içre
Yaḳup pervâne-veş bâliyle perin nâr-ı hecr içre
İtürdüm cümle vârım mest olup efkâr-ı hecr içre
Elimden gitdi naḳd-i cân u dil bâzâr-ı hecr içre
Beni ser-mâye-i vaṣla sezâ-vâr eyledi firḳat

5 Ḳoyup gitdi beni çün ol ṭabîb-i cân-ı pür-derdim
ʿAceb mi bir dem eksik eylemezsem nâle-i serdim
Nis̱ârî-veş suʿâl itdikce yârân dildeki derdim
Günehdir ehl-i ʿaşḳa derdin iẓhâr eylemek dirdim
Beni ey Âzerî âḫir günehkâr eyledi firḳat

1. Müseddes

(Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Yeter cevr it baña ey yâr-ı müşgîn-ḫaṭṭ-ı elemlerle
Yeter ṣad-pâre ḳıldıñ mîġ-i sînemi sitemlerle
Dükenmez iştiyâḳıñ şerḥini yazsam ḳalemlerle
Maḥallîdir ḳadem-rencîde ḳılsañ ger keremlerle
Seni gözler dü-çeşm-i ḫûn-feşânım nice demlerle
Gel ey nûr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

2 Dil-i ser-geşte-ḥâli âteş-i hecre yaḳup cânâ
Gice tâ ṣubḥ olunca ḫˇâb görmez gözlerim aṣlâ
Ciger ḳân dîde giryân sîne biryân ü göñül şeydâ
Ümmîd-i vuṣlatıñla künc-i miḥnetde ḳalup tenhâ
Seni gözler dü-çeşm-i ḫûn-feşânım nice demlerle
Gel ey nûr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

3 Göñül sevdâ-yı ḫaṭṭ u ḫâliñi terk itmeyüp bir dem
Kemend-i zülfiñe cân riştesi peyvestedir muḥkem
Hevâ-yı kâküliñle sünbül-âsâ ḫâṭırım-derhem
Lebiñ yâdıyla cânâ yaş yerine ḳan döküp her dem
Seni gözler dü-çeşm-i ḫûn-feşânım nice demlerle
Gel ey nûr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

4 Ṭuyulmasun deyü esrâr-ı ʿaşḳı ḫalḳa âh itmez
Ḳoyup sevdâ-yı ʿaşḳıñ özge semte resm-i râh itmez
Göñül mülkine senden ġayrı ḫûbı pâdişâh itmez
Felek de mihr-i ʿâlem-tâba bir kerre nigâh itmez
Seni gözler dü-çeşm-i ḫûn-feşânım nice demlerle
Gel ey nûr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

5 Revâdır çeşm-i bîmârıñ ġamıyla ḫasta-ḥâl olsam
Kemân ebrûlarıñ fikri büküp ḳaddim hilâl olsam
Miyânıñ ḥasretiyle incilüp ġamdan ḫayâl olsam
Niṡârî-veş ʿaceb mi yollar üzre pây-mâl olsam
Seni gözler dü-çeşm-i ḫûn-feşânım nice demlerle
Gel ey nûr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

2. Müseddes

(Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün)

1 Ḫudâyâ baña râh-ı ʿaşḳ-ı pâk içre hidâyet vir
Belâ-yı derd-i hecr-i yâre ṣâbir ḳıl ṣadâḳat vir
Dil-i bîmâra derd-i ʿaşḳı çektirdikçe ṭâḳat vir
Dimem cevr ü cefâdan ḫâṭır-ı yâre ferâġat vir
Maḥabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre ḥâlet vir
Beni yaḳdı aña da zerre deñlü bir ḥarâret vir

2 Ṭutuşdı nâr-ı ʿaşḳıyla vücûdum künc-i miḥnetde
Külüm göge ṣavurdı bâd-ı ġam kûy-ı melâmetde
Yine s̱âbit ḳademdir cân u dil râh-ı maḥabbetde
Yanup yaḳılduġım bilsün benim tâ rûz-ı firḳatde
Maḥabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre ḥâlet vir
Beni yaḳdı aña da zerre deñlü bir ḥarâret vir

3 Dili Eyyûb iden derd içre âh u zâr içün olsun
Ḫalîlüñe gülistân eyledügiñ nâr içün olsun
Kelîmiñe tecellî eyleyen envâr içün olsun
Ḥabîbiñ faḫr-i ʿâlem Aḥmed-i Muḫtâr içün olsun
Maḥabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre ḥâlet vir
Beni yaḳdı aña da zerre deñlü bir ḥarâret vir

4 Nihâl-i ḳâmetini âfet-i ġamdan cüdâ eyle
Güneş gibi ʿizâr-ı tâb-nâkın pür-żiyâ eyle
Dil-i sengînin ammâ ehl-i derde âşinâ eyle
Anı kendi gibi bir dil-firîbe mübtelâ eyle
Maḥabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre ḥâlet vir
Beni yaḳdı aña da zerre deñlü bir ḥarâret vir

5 Yüzüme baḳmıyaldan çeşm-i mesti ol sitem-kârıñ
Nişân oldı vücûdum ṭaʿne-i tîrine aġyârıñ
Şeb-i firḳatte bilsün çekdügini ʿâşıḳ-ı zârıñ
Duʿâsın müstecâb it bu Nis̱ârî-i dil-figârıñ
Maḥabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre ḥâlet vir
Beni yaḳdı aña da zerre deñlü bir ḥarâret vir

3.Müseddes

(Mefâʿilün Feʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün)

1 Teraḥḥum itmedi hergiz bize o şâh-ı levend
Hücûm ile gözi sürmekde üstümüze semend
Göreydi Rüstem-i destân iderdi aña pend
Kemend-i zülfine bend olsa ṭañ mı cân-ı figend
Ḥarâmî çeşmine hem-ser göñüller itmege bend
Ḳafada ḥâżır o kâkül ṭutar elinde kemend

2 Düşürdi âteş-i ʿaşḳı bu cism ü câna şerâr
Ṭutuşdı naḫl-i vücûdum yanar çü leyl ü nehâr
Elimde ḳalmadı hergiz ʿinân-ı ṣabr ü ḳarâr
Bu bend-i miḥnete ḫod kim bulur mecâl ü firâr
Ḥarâmî çeşmine hem-ser göñüller itmege bend
Ḳafada ḥâżır o kâkül ṭutar elinde kemend

3 Egerçi eyler idim göñlüme bu pend-i sened
Cihân perîleriniñ yanına yavuḳma? meded
Netîce virmedi taḳdîre tedbîr ile cehd
Ṭutulmamaġa ne çâre buña her ehl-i ḫıred
Ḥarâmî çeşmine hem-ser göñüller itmege bend
Ḳafada ḥâżır o kâkül ṭutar elinde kemend

4 Yolunda çekmiş iken dil cefâ vü cevr ü sitem
Yoġıken arada bir zerre deñlü bîş ile kem
Zebânı mihr ü vefâya dilâ didikçe neʿam
Ṣalarsa gerden câna ʿaceb mi bend ile ġam
Ḥarâmî çeşmine hem-ser göñüller itmege bend
Ḳafada ḥâżır o kâkül ṭutar elinde kemend

4.Müseddes

(Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün)

1 Bâġ-ı cennet naḫlidir serv-i ḫırâmânıñ seniñ
Iṭṭılaʿ-ı mihrdir çâk-ı girîbânıñ seniñ
Dâm-gâh-ı fitnedir zülf-i perîşânıñ seniñ
Meyl iderse ḳatl-i ehl-i ʿaşḳa müjgânıñ seniñ
Çekmezim ġam dökse ḳanım tîġ-i bürrânıñ seniñ
Vehmim andandır ki pür-ḫûn ola dâmânıñ seniñ

2 Bendeñi giryân idüp güldürme cânâ düşmeni
Ḫançer-i müjgânıña neẕr eyledim cân u teni
Gûşuma almam eger menʿ eyler ise her denî
Tîġ-ı cevriñden ḳaçar ẓan eyleme şâhım beni
Çekmezim ġam dökse ḳanım tîġ-i bürrânıñ seniñ
Vehmim andandır ki pür-ḫûn ola dâmânıñ seniñ